

HOMOKI-NAGY MÁRIA

„Az általam megkért hiteles tanúk előtt
következő végső rendelkezésemet tészem...”

JOBBÁGY-PARASZTOK VÉGRENDELETEI SZENTES MEZŐVÁROSÁBAN

*Szentes Városá Contribuens Lakosi által
Melcosagos Földes Uraság Tisztyének hírével Elad-
tott Házaiknak és Szőlőknek Improvocolatioja: ugy
Sintem más Contractusoknak is és a Lakosok között
hogy esett egyezségükkel, melyek aláír magok, a lak-
Birtok Uraimuk által tétetett Improvocolatioja.*

Partis Prima.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
KULTÚRATUDOMÁNYI, PEDAGÓGUSKÉPZŐ
ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR

JOGI KULTÚRTÖRTÉNETI, JOGI NÉPRAJZI KISKÖNYVTÁR 5.
Szerkesztő: Nagy Janka Teodóra

A címlapon az egyezségek jegyzőkönyve
MNL Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára V.A. 102.o.

Homoki-Nagy Mária

„Az általam megkért hiteles tanúk előtt
következő végső rendelkezésemet tészem...”

Jobbágy-parasztok végrendeletei Szentés mezővárosában

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
KULTÚRATUDOMÁNYI, PEDAGÓGUSKÉPZŐ
ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR

SZEKSZÁRD
2018

ISSN 2064-888X
ISBN 978-963-429-295-1

© Szerző 2018
© Szerkesztő 2018

Lektor: Nagy Janka Teodóra

*„A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti,
jogi néprajzi digitális adattár” K 109191 számú OTKA kutatás
támogatásával készült*

Kiadja: Pécsi Tudományegyetem
Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar
Felelős kiadó: Dr. Horváth Béla dékán

Borító és könyvterv: Szabó Ernő
Technikai szerkesztő: Szabó Ernő
Nyomda: Szekszárdi SZC Nyomdája
Vezető: Ábrahám Norbert

Tartalomjegyzék

Előszó (Nagy Janka Teodóra).....	9
A kutatás forrásairól.....	12
I. Bevezetés.....	15
II. Az örökváltság.....	18
III. Jogforrások	34
IV. A végrendeletek formai kellékei	42
V. A végrendeletek tartalmi elemei	53
1. A végrendeletek bevezetése	53
2. Végrendeletek indokolása	55
3. A hagyaték.....	57
3.1. Az adósságok kérdése.....	57
3.2. Az úrbéri telek.....	64
3.3. A belső telek és a ház.....	77
3.4. Szőlő.....	84
3.5. Fűzfa.....	89
3.6. Ingó dolgok.....	90
4. Örökösnevezés	95
4.1. Gyermekek, mint törvényes örökösök.....	96
4.2. Ősiség és szerzett vagyon.....	102
4.3. Az unokák, mint örökösök	107
4.4. Helyettes örökösnevezés.....	110
4.5. Az örökbefogadott, mint örökös.....	113
4.6. Oldalági rokonok örökössé nevezése	114
4.7. Idegenek öröklése	116

5. Kizárás, kitagadás	116
6. Az özvegyi jog	118
7. A kiházásítás.....	124
8. Gyámrendelés	125
9. Hagyomány rendelés	126
VI. Összegzés.....	129
Irodalomjegyzék.....	134
Felhasznált levéltári források.....	134
Felhasznált irodalom	134
Summary	139
Zusammenfassung.....	141
Mellékletek	143
1. Felbontott végrendeletek	143
2. Osztályos egyezségek	288
3. Felbontatlan végrendeletek.....	299
Tárgymutató	346
A végrendeletek betűrendes mutatója.....	350

Szüleim emlékére

Előszó

A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport kutatási eredményeinek megismertetést célul tűző könyvsorozat, a *Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár* 5. kötetét veheti kezébe a Tisztelt Olvasó.

Homoki-Nagy Mária: „Az általam megkért hiteles tanúk előtt következő végső rendelkezésemet tészem...” – *Jobbágy-parasztok végrendeletei Szentes mezővárosában* monográfiája a szerző „A jogtörténet új forrásai: a Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Digitális Adattár (DDFL) K 109191 sz. OTKA-kutatás időszakában végzett forráskutatásainak eredményeit ismerteti. A könyv azonban sokkal több, mint néhány év kutatási eredményének összefoglalása, mint egyszerű forrásismertetés és -értékelés.

Az említett OTKA-kutatás egyik legfontosabb célja a jogtörténeti kutatások új, vagy eddig kevésbé ismert, illetve nehezen hozzáférhető forráscsoportokkal történő gazdagítása, amelyhez elengedhetetlen a jogtörténeti kutatások horizontjának kiszélesítése – elsősorban a jogi kultúrtörténet, a jogi néprajz, a történettudomány, a néprajz és a szociológia metszetében történő interdiszciplináris kutatási együttműködések formájában. A kötet szerzője, Homoki-Nagy Mária,¹ a hazai jogtörténet kiváló képviselője évti-

¹ Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténet Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. Középiskolai tanulmányait a szentesi Horváth Mihály Gimnáziumban végezte, az egyetemet a JATE Állam- és Jogtudományi Karán „summa cum laude” (1978-1983). „A jobbágyfelszabadítás kérdése a badeni törvényhozás előtt” c. disszertációval „summa cum laude” minősítéssel szerzett doc. univ. (1993), 1996-ban PhD tudományos fokozatot („A jobbágy-paraszság tulajdonjogi és birtokjogi helyzete a 19. században”), 2004-ben habilitált az állam- és jogtudomány területén. Ösztöndíjasként több német egyetemen végzett tudományos kutatást (Karl-Ruprecht Universität Heidelberg 1989-1990, 1993, Leopold-Wenger Institut München, Max-Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte Frankfurt/M, 1994). A JATE/SZTE oktatási rektorhelyettese (1997-2000), az SZTE ÁJK oktatási dékánhelyettese (2003-2005, 2009-2012). A SZTE, a PPKE és a PTE Állam- és jogtudományi Doktori Iskola törzstagja/tagja, meghatározó szerepet vállal

zedes oktatói, kutatói tapasztalattal és elismertséggel a háta mögött vált részesévé, formálójává és meghatározójává az új, komplex szemléletű kutatásnak.

A magyar történeti kutatás – ideértve a történettudomány, a jogtörténet és a néprajztudomány kutatóit is – a közelmúltban mind nagyobb figyelmet fordított a végrendeletekre.² Kutatásuk természetesen a magyar jogtörténetben sem előzmények nélküli, de a jogtörténet (elsősorban a magánjogtörténet) szerves részévé éppen Homoki-Nagy Mária forráskutatásai és tanulmányai tették – folyamatosan gazdagítva a hazai formálódó jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi kutatásokat is. Az OTKA-kutatás keretében Homoki-Nagy Mária az alföldi mezővárosok jobbágy-paraszt végrendeleteit és az ezzel összefüggő joggyakorlatot vizsgálta a 18. század második és a 19. század első felében.

A szerző számára, aki alapító tagja a *Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoportnak* is, a témában az alföldi mezővárosokhoz kapcsolódóan megjelent forrásközlések közül éppen a kutatócsoport névadójának *Vásárhelyi testamentumok (1961)* kötete jelentett kapcsolódási lehetőséget egy új, komplex szemléletű, a jogi kultúrtörténetet és a jogi néprajzi kutatásokat is gazdagító monográfia megírásához.

a magyar jogtörténet oktatói, kutatói utánpótlásának nevelésében. Az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály, az Állam- és Jogtudományi Bizottság, a SZAB, a Gazdasági jogi Munkabizottság szavazati jogú tagja, a III. Jogtudományi Szakbizottság elnöke. A SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Államtudományi Műhelyének vezetője.

Kutatási területe a magyar magánjog története a 18-19. században, a magyar magánjog kodifikációja, a jobbágyfelszabadítás kérdései Európában és Magyarországon, valamint a kereskedelmi jog és a szellemi alkotások története. Kutatásai között fontos szerepet kapnak az egyes jogintézmények, azon belül is elsődlegesen a magánjogi jogintézmények történeti hátterének feltárását célul tűző levéltári forráskutatásai. Ezek sorában az OTKA-kutatás szempontjából különösen jelentősek a 18-19. század jobbágy-paraszsága társadalmi, gazdasági helyzetét, a jobbágyság körében élő szokásjogi normákat elemző közleményei. Kutatási eredményeit nemzetközi és hazai konferenciákon, továbbá több mint száz tudományos publikációban közölte.

²A gyarapodó „interdiszciplináris” szakirodalom számbavételére vállalkozott Horváth József a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport konferenciáin, kötetekben a szerző által később hivatkozottak szerint.

Homoki-Nagy Mária kötetével nemcsak az OTKA-pályázat céljaival egyezően a jogtörténet forrásai, a jogi kultúrtörténet és a jogi néprajz irodalma, de a történeti kutatásokat feladatuknak tekintő tudományterületek is számottevően gyarapodnak. Ezen túl monográfiája bizonyítéka a társtudományok együttműködéséből született módszertani és szemléleti eredményességnek is.

Ezekkel a sorokkal ajánlom *Homoki-Nagy Mária: „Az általam megkért hiteles tanúk előtt következő végső rendelkezésemet téstem...” – Jobbágy-parasztok végrendeletei Szentes mezővárosában* kötetét a különböző tudományterületek végrendeletekkel foglalkozó kutatóinak, a jogtörténet, a jogi kultúrtörténet, a jogi néprajz ismerőinek és művelőinek, kutatók és hallgatók új generációinak figyelmébe!

Szekszárd, 2018. szeptember 12.

Nagy Janka Teodóra

A kutatás forrásairól

A levéltárakban őrzött végrendeletek e szemlélettel közelítve a mindennapok magánjogi viszonyait szabályozó normák megismerésének egyik legjobb forráscsoportját jelentik. Az örökhagyók utolsó akaratuk rögzítésekor nem kizárólag megmaradt hagyatékukról rendelkeztek, nem csak örököseiket nevezték meg, hanem olyan eseményekre is utaltak, amelyek elsődlegesen saját életük szempontjából bírtak jelentőséggel, ugyanakkor egy közösség életét is befolyásoló történésekről tettek említést. Napjainkban már sokan és több szempontból teszik vizsgálat tárgyává a fennmaradt végrendeleteket. Egyesek a társadalmi viszonyokat elemzik, mások az adott század vagyoni viszonyainak alakulására kíváncsiak, következtetést vonnak le a polgárosodás folyamatára, egy adott közösségben élő szokásokat kutatják, vagy éppen a magánjogi intézmények történeti fejlődéséhez keresnek bizonyítékokat.

Ebben a kötetben a szentesi jobbágyparasztság körében készült végrendeletek elemzésére tettem kísérletet. A 18. század második felének és a 19. század első felének évtizedeiben keletkezett végrendeletek lehetőséget adnak arra, hogy egy mezőváros jogéletébe bepillantást nyerjünk, miközben a jobbágyság körében lezajlott változásokat, a jobbágyság társadalmi rétegződését, az ebből következő vagyoni viszonyait is megismerhetjük. Kutatásaim során döntően a magyar magánjogi intézmények, ezen belül elsősorban az öröklési jog egyes intézményeinek a meglétét, alakulását, a mindennapokban való érvényesülését vizsgálom. Ennek következtében, ha nem is teljes mélységében, de kitekintettem a reformkorban élő és a nemesi jogból ismert egyes vagyoni jogi intézményeknek a jobbágyparasztság körében való érvényesülésére.

A levéltári fondban (Szentes város tanácsának iratai, végrendeletek) a jelzett időintervallumban [(1731) – 1802 – 1849] keletkezett végrendeletek ugyanakkor nem állnak teljes egészében a kutatók rendelkezésére. A 18. század utolsó harmadából – bár a leírt és a város „írás tárában” elhelyezett végrendeletekről készült

lajstrom tartalmazza a végrendelező nevét, a végrendelet keletkezésének és felbontásának idejét, a ténylegesen meglévő végrendeletek az 1800-as évektől állnak a kutatók rendelkezésére. Eddigi kutatásaim során nem találtam magyarázatát annak, hova lettek az időben legkorábban készült testamentumok.

A Harruckern és a Károlyi uradalom úriszéki iratai fennmaradtak, az öröklési perek, különösen a végrendelettel összefüggő vitás kérdések rendezése úriszéki hatáskörbe tartozott, ezért a fennmaradt úriszéki peres iratok között további végrendeletek lelhetők fel. Ezért kerülhetett bemutatásra az időben két legkorábban keletkezett végrendelet öreg Török Györgytől és Dotzi Miklóstól. A levéltári kutatások során tűnt fel az is, hogy alkalmanként egyes örökhagyók, az úgynevezett egyezségek könyvébe vették fel utolsó akaratukat, ezért függetlenül attól, hogy a közvégrendelet alakításainak nem feltétlenül megfelelő halál esetére szóló bejegyzés történt, azt mégis testamentumnak kell tekintenünk. E bejegyzésektől eltértek az 1847-ben keletkezett nyílt végrendeletek, amelyeket házaspárok közös akaratukként készítettek úgy, hogy végrendeletükben megnevezett örökösök személyesen részt vettek a végrendelet leírásánál és az abban foglalt rendelkezéseket is tudomásul vették.

További sajátossága a szentesi végrendeletek gyűjteményének az, hogy külön őrzik a felbontatlan végrendeleteket. Az egy hosszabb kutatást és elemzést igénylő feladat lenne, annak megállapítása, hogy az egyes konkrét esetben miért nem hirdették ki, vagy ha az örökhagyó másik végrendeletet készített vagy már nem a végrendeletében rögzített módon kívánta meglévő jóságait eltestádni, miért nem semmisítették meg az érintett végrendeleteket. De ezek a felbontatlan, ki nem hirdetett végrendeletek is hasznos információkat őriznek az utókor számára. Mindezek eredményezték, hogy a kötet végén külön csoportban kerültek rögzítésre a felbontatlan végrendeletek, amelyek tartalmát ugyanúgy szükségesnek tartottam elemezni, mint a kihirdetett végrendeletekét, hiszen az ezekben megfogalmazottak azonos módon jellemzik az adott kort, mint a kihirdetett végrendeletek.

A felolvasott végrendeleteket három csoportba osztottam, melyek közül az első legnagyobb részt a férfiak végrendeletei képezik, ezeket követi az a néhány végrendelet, amely bizonyíthatóan a házaspárok együttes, későbbi elnevezéssel közös végrendelete, majd pedig a nők által készítettett és felbontott végrendeletek következnek. Ennek a csoportosításnak az a magyarázata, hogy könnyebb legyen észrevenni a férfiak és a nők végrendeleti intézkedéseiben fellelhető különbségeket. Elegendő itt arra utalni, hogy az ingó dolgok esetében a férfiak elsődlegesen az állatokról, a gazdasághoz tartozó szerszámokról tettek említést, míg a nők a házi eszközökről, a ládabeli ruhákról. Az olvasó számára – reményeim szerint – egyszerűbb lesz követni, hogy a mintegy hatvan évet átfogó végrendeletek, s a belőlük kiolvasható változás, fejlődés, miképpen jelenik meg egy férfi és egy nő testamentumában. A kihirdetett végrendeletekhez kapcsoltam néhány osztályos egyezséget és egy úgynevezett becsü jegyzéket, melyek révén jobb összehasonlításra van lehetőség a végrendeleti és az osztályos egyezségekben rögzített osztályrabocsátás között.

A kötet nem tartalmazza a levéltári fondban összegyűjtött valamennyi végrendeletet, a válogatás szempontjait részben a keletkezés ideje, részben pedig a tartalma határozta meg.

A szerző

I. Bevezetés

Mi történik az ember élete során összegyűjtött vagyonával a halála után? Sokszor és sokan tették már fel ezt a kérdést, amelyre leginkább a jogtudomány adja meg a választ. Az öröklési jog keretei között foglalják össze azokat a normákat, amelyek választ adnak ezekre a kérdésekre. Az embereket mindig izgatta annak a lehetősége, miként tudják befolyásolni vagyonuk sorsát haláluk után? El lehet-e térni az adott társadalom évszázados hagyományaitól vagy kizárólag a mindenki által elfogadott szokások alapján lehet az egyes vagyontárgyakat örökíteni? Ebben a kérdésben benne rejlik a hagyaték öröklésének ma ismert két formája, a törvényes és a végrendeleti öröklés lehetősége. Törvényes öröklés esetén elfogadjuk azt a tényt, hogy az évszázados szokások alapján vérszerinti rokonainkra, elsősorban lemenőinkre, esetleg szüleinkre és oldalági rokonainkra száll mindaz, amit életünk során szereztünk. Végrendelkezés esetén viszont az örökhagyó az utókor számára kíván valamit közölni. Elsődlegesen azt, mit gyűjtött össze, s az kié legyen, ezen túlmenően közli mindazt, amit fontosnak tart az utókor számára megörökíteni, legyen az életének vagy annak a közösségnek, amelyben élt egy fontos eseménye, vagy szóljon az, az utókornak szánt valamilyen üzenetről.

A végrendelkezés lehetősége segítette hozzá a későbbi századok kutatóit ahhoz, hogy a végrendeletek tartalmában ne csak a konkrét jogi szabályokat kutassák, hanem az adott társadalom, annak szűkebb közösségének a szokásait, életüket megmutató nyelvi kifejezéseket is vizsgálat tárgyává tegyék. A végrendeletek kutatása és elemzése régóta ismert területe nemcsak a jogtudománynak, hanem a nyelvtudománynak, a néprajznak és a társadalomtudomány számtalan területének. Ki, miért kezd végrendeletekkel foglalkozni, annak sok oka van, de ha egyszer a kutatót megérintik a végrendeletekből kiolvasható örökhagyók gondolatai, akkor nem tud szabadulni azoktól. Újra és újra visszatér s attól függően, mit szeretne az olvasóknak ezekből megmutatni, újabb

és újabb arcát lehet a végrendekezésnek, a testamentumok világának megmutatni.¹ Mind ehhez az is szükséges, hogy a nemesek, a polgárok, a jobbágy-paraszság fennmaradt végrendeletei lehetőség szerint minél teljesebb formában közzétételre kerüljenek.

A magyar magánjogi intézmények történeti gyökereit és fejlődését kutatva hamar szembesül a kutató azzal a ténnyel, hogy a magánjog világa megőrizte azt a sajátosságát, hogy az emberek egymás közötti viszonyait elsősorban a szokások határozták meg. Ezek a szokások lehettek az egész ország területére kiterjedően általános érvényűek, de szorítkozhattak kizárólag egy szűkebb területre. A szokások világát ugyanakkor erőteljesen befolyásolta a rendi társadalom, hiszen más szabályok vonatkoztak a nemességre, a polgárookra és a jobbágyságra. De éppen a magánjog világa az, ahol az is bizonyítható, hogy a mindennapok világában nem is volt olyan nagy különbség a nemesi jog és a jobbágyok joga között. Természetesen mások voltak a nemesi és a paraszti vagyontárgyaknak az értékei, másként tudta a jobbágy érvényesíteni a jogait egy földesúri joghatóság alatt, mint egy nemes, de ami fontos volt egy ember életében, a ház, a föld, az ahhoz tartozó állatok, ezek szerzése vagy éppen eladása, a család, a becsület, ami meghatározta az adott közösségben elfoglalt helyét az egyes embernek, ezekre vonatkozó szabályok hasonlóak voltak. Ennek lehet egyik indoka, hogy Werbőczy István által összegyűjtött magánjogi szokásokat átvette a jobbágyság is, de ugyanakkor az is bizonyítható,

¹ Tárkány Szűcs Ernő: Vásárhelyi testamentumok. Közgazdasági és Jogi K. Budapest, 1961.; Szende Katalin: A magyarországi városi végrendeletek helye az európai joggyakorlatban. A középkori Sopron, Pozsony és Eperjes példája. In: Soproni Szemle 53. évf. 1999. 343-356.; Kubinyi András: Főúri és nemesi végrendeletek a Jagelló-korban. In: Soproni Szemle 53. évf. 1999. 4.sz. 331-342.; Rác István: Debreceni végrendeletek 1595-1847. Debrecen, 1983.; Németh Zoltán: Testamentumok, osztályos egyezségek Nyíregyházan 1759-1792. Nyíregyháza, 1987.; Antal Péter: Végrendekezés Debrecenben az 1820-as években. In: Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XIII. Debrecen, 1986. 59-76.; Horváth József: Győri végrendeletek a 17. századból I – III. Győr, 1995.; Molnár Attiláné: A paraszti vagyon összetételének alakulása Kecskeméten 1655-1769-ig a végrendeletek alapján, In: Bács-Kiskun megye múltjából. X. Gazdaság és társadalom. szerk: Iványosi-Szabó Tibor, Kecskemét, 1989. 5-57. A felsorolás csak példálózó jellegű, teljesebb összefoglalás Horváth József: A végrendekezés jogi motívációi a 17. századi Győrben, illetve Horváth József: Győr lakóinak mindennapi élete a 17. században, Győr, 2017, című monográfiájában olvasható.

hogy a jobbágyparaszti világban olyan szokásokat is találunk, amelyek a nemesi magánjog világában nem érvényesültek.

A Tárkány Szűcs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport munkájába bekapcsolódva már tudatosan törekedtem arra, hogy ne csak a szoros értelemben vett magánjogi normák érvényesülését kutassam a késő rendi kor jobbágyparasztságának életében, hanem e normák között az adott közösség életének pillanatait is feltárjam. E monográfia hosszú évek kutatásának az eredménye. Középpontban Szentés mezőváros jobbágyparasztságának a végrendeletei állnak, de ezekből a város életének mindennapjait és szokásait is igyekeztem feltárni.

II. Az örökváltság

A 18-19. század jobbágy-paraszságának helyzetét a Dél-Alföldön jól jellemzi Szentés mezőváros életének alakulása. A források azt mutatják, hogy már a honfoglalás után lakott település volt. Megmaradását a török hódoltságban földrajzi fekvésének is köszönhetette, hiszen a Tisza és a Kurca ártere szükség esetén jó búvóhelyet biztosított a lakosság számára. De fennmaradását elősegítette a település határában lévő *Bódi rév*, amely ekkor az egyetlen átjárást jelentette az Erdély felé vonuló hadaknak, amit *Harruckern János György*², mint az osztrák hadsereg élelmiszer-szállítója is kihasználta. Itt rendezte be azt az utánpótlás bázist, amely a törökök elleni harcban részt vett osztrák-magyar csapatoknak biztosította az ellátását. A város késő-rendi kori fejlődésében ez a tény meghatározónak bizonyult. A török harcok elmúltával Harruckern, a császárnak tett jószolgálatai fejében Békés megye mellett Szentest is adománybirtokként kapta meg. A Harruckern uradalom központja alapvetően Gyula lett, de a Csongrád-megyei jóval kisebb birtokrészek központjaként Szentest tette meg az új földesúr. E területek földesúri jogaiért az új szerzeményi bizottság előtt senki sem jelentkezett, ezért Szentés – akárcsak Makó³ – előbb kincstári birtok lett, amit a kamara igazgatott, majd az adományozás után Szentés Harruckern birtokká lett.⁴ Harruckern szentesi uradalmában nem alakított ki majorsági birtokot, az egész várost úrbéri birtoknak hagyta meg. Ennek megfelelően az itt élő jobbágyok „a méltóságos földesúr kegyes engedelmeiből” – ahogy a végrendeletekben fogalmaztak – úrbéri telkeken gazdálkodtak, amelyhez legelőhasználat társult. Az uradalomhoz ezen a

² Harruckern János György (1664 – 1742) Az osztrák hadsereg élelmiszer ellátásának rendszerét megreformálva, jelentős megtakarításra tett szert a kincstár számára, miközben a török elleni hadjárat sikeréhez is hozzájárult. III. Károly az udvarnak tett jószolgálatiért jelentős kiterjedésű birtokadományban részesítette, amely adomány Békés vármegyét és Csongrád megyének egy részét jelentette. 1729-től haláláig Békés megye főispánja is volt.

³ Tóth Ferenc (szerk): Makó monográfia 4. Makó

⁴ Sima László: Szentés város története, 1914.; Bartha László: A szentesi örökváltság története, 2. kiadás Szentés 2006.

területen nem tartozott erdő, így a környék gazdálkodását meghatározó kisebb-nagyobb folyók biztosították a halászatot, a közlekedést, sőt a vízimalom tartás lehetőségét is. Ezért az itt élő jobbágyok a nádlás kötelezettségével tartoztak földesuraiknak. Mivel a török hódoltságot kevés település élte túl, – ezek közé tartozott a Dél-Alföldön Csongrád, Szentes és Vásárhely – és a megmaradt lakossága is igen gyér volt Harruckern egyrészt betelepítéssel, másrészt jobbágyaival kötött szerződésekkel igyekezett megfelelő számú munkaerőt biztosítani. Az úrbéri szerződések lehetővé tették, hogy a jobbágyok pénzben megválthassák kötelezettségeiket, nemcsak a terményjáradékokat, hanem a robotszolgáltatást is, ezzel lehetőség nyílt arra, hogy a jobbágyok a földesúri függés ellenére szabadabb életet éljenek, gazdálkodjanak. Már az 1715-ös országos összeírás szerint Szentesen 119 telkes jobbágy, 58 házas zsellér és 51 házatlan zsellér családot írtak össze.⁵ Az új földesúr intézkedései, a földesúr és a jobbágyok között létrejött szerződéses viszony lehetővé tette, hogy a település a török pusztítás után megerősödjön, s gazdaságilag is fejlődésnek induljon. 1740-ben már 194 telkes jobbágy és 35 házas zsellér családot írtak össze. Az úrbéri szerződésekben, amelyeket általában három évente újítottak meg, a város által a földesúrnak egy összegben fizetendő pénz összege folyamatosan emelkedett⁶, de ettől függetlenül kiszámíthatóbb volt az élet. Mivel az úrbéri szerződéseket a mezőváros kötötte meg a földesúrral, az egyes emberek nagyobb szabadságot élveztek, valójában a földesúrtól való függés jóval lazább kapcsolattá szelődött.⁷ Ezt a lazuló kapcsolatot lehet érezni a 18. század végén keletkezett végrendeletekben is. A szentesi parasztság sajátjának tekintette a házáat, a hozzá tartozó telekkel, szőlővel, mezei kerttel együtt. „Nem vették figyelembe, hogy a belső fundusnak és a rajta épült háznak appertinentiája a külső telek. A városon belül mindent szabad polgári birtokként kezeltek, a határbeli akol,

⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára (CSML Szentes) IV.A. 102.d) úrbéri és váltsági iratok; IV.A.XV.41. Feudális conscriptioik levéltári gyűjteménye 1715-1849.

⁶ CSML Szentes IV.A. XV. 41. 1.g. 26.

⁷ Kovács Ágnes: Az úrbéres viszony alakulása a Csongrád-Vásárhelyi Uradalom mezővárosaiban (1722-1848). In. Agrártörténeti Szemle 1979. 3-4. 418.

szőlő és mezei kert szintén szabad adásvétel tárgya volt.”⁸ A jobb-
 ágy-paraszságnak azt az érzését, ami a szabad birtokhasználat-
 ban mutatkozott meg, jól bizonyítják, az Urbárium bevezetése
 előtt a jobbágyság helyzetére vonatkozó kérdésekre a szentesi pa-
 rasztok által adott válaszok. „Soha sem volt semminemű Urbarium
 sem pedig jobbágysági köteletség még ekkoráig ... contractusok sze-
 rint voltunk és tartattunk.”⁹

A lakosság számának alakulása Szentesen¹⁰

	telkes jobbágy	házas zsellér	háztalan zsellér
1715	119	58	51
1723	386	52	–
1729	249	67	–
1737	216	35	–
1741	194	35	–
1772	508	344	296
1781	947	339	–
1794	567	529	479
1801	521	581	566
1810	497	865	520
1820	512	116	385
1828	573	182	517
1838	492	149	848
1847	534	1135	1258

⁸ Bartha László: 2006, 15.; Homoki-Nagy Mária: Gondolatok a parasztpolgár tulajdon-
 és birtokviszonyairól a 18-19. században Szentesen. Acta Jur. et Pol. Tom: XLVIII. Sze-
 ged, 1993. 102.

⁹ CSML Szentes V. 102. d. úrbéri és váltságí iratok (1723-1848) 1768.

¹⁰ CSML Szentes XV. 41. IV. 3. b. Dicalis összeírások

A földesúr és jobbágynak viszonyában jelentős változást hozott Mária Terézia Úrbárium. Miközben az uralkodó egyrészt meg kívánta határozni az egy egész úrbéri telek nagyságát, másrészt ennek alapján egységesíteni akarta az ország egész területén – ahogy azt az osztrák örökös tartományok vonatkozásában is megtette – a jobbágyság által teljesítendő szolgáltatások mértékét. Ezzel megnehezítette a jobbágyság helyzetét azokon a területeken, ahol a jobbági kötelezettségeket az úrbéri szerződések rögzítették. Mária Teréziát pátensének kiadásában elsősorban az vezérelte, hogy a kincstárnak járó adók beszedhetők legyenek. A földesurak számára megakadályozta, hogy nagyobb mértékben terheljék meg saját jobbágyaikat, mint amennyit az Úrbárium megengedett. Ahol nem voltak úrbéri szerződések, ott ez a törekvés tagadhatatlanul enyhített a jobbágyság terhein, de ahol a jobbágyság már ilyen szerződések alapján teljesítette szolgáltatásait, ott a helyzet visszajára fordult. Harruckern János György az elsők között volt, aki jobbágyaival szerződést kötött, amelyben pontosan rögzítették, a mezőváros egy évi földesúri kötelezettségeit. Az 1721-ben megkötött három évre szóló szerződés alapján Szentes évente 800 forintot fizetett. Ez az összeg a későbbi szerződésekben emelkedett, mert 1724-ben már 1400, az 1728-ban megkötött szerződés szerint pedig 1600 forint volt a fizetendő összeg,¹¹ de ez azt is jelentette, hogy a város lakosainak száma is nőtt, ezért a földesúrnak a város közössége többet tudott teljesíteni. Ezek a szerződések tehát lehetővé tették, hogy egyrészt a jobbágyság pénzben megválthatták szolgáltatásaikat, ami a robotot tekintve önmagában kedvezőbb helyzetbe hozhatta a jobbágyságot. Ha nem kellett a földesúr allodiális birtokán dolgozni, munkaerejét a saját maga által megművelt úrbéri telekre, szőlőre fordíthatta. Másrészt a jobbágyság kevésbé érezte magát lekötve, hiszen minden jobbágnak lehetősége volt arra, hogy az évi szolgáltatás teljesítése után szabadon elköltözhessen. Ezért nevezték magukat szabadmenetelű jobbágyoknak. Nem állítom, hogy ez a megoldás mindig előnyösebb volt a jobbágyság számára, hiszen egy mező-

¹¹ CSM Szentes V. 102. d. úrbéri és váltásági iratok (1723-1848)

gazdaságilag rosszabb évben, amikor árvíz, jég, vagy más természeti csapás sújtotta a parasztságot, alig-alig tudták kifizetni a szerződésben rögzített járandóságot. Más esetben viszont épp ellenkezőleg több maradt a jobbágnál, amivel még kereskedhetett is.

Ha lassan is, de az Úrbárium rendelkezését végre kellett hajtani, s ez Csongrád megyében, ezen belül Szentesen is megtörtént. Az úrbéri telkek kimérése különösebb gondot nem okozott. Szentesen 186 úrbéri telket mértek ki. Az Úrbárium rendelkezése szerint a szentesi határ az I. osztályba tartozott, bár először az egy egész telek 28 hold (holdját 1100 négyszögöllel számították) szántóból és 8 hold kaszálóból állt. Az úrbéri telkeknek ezt a kimérését a község megóvta és a Helytartótanács rendelete alapján újra mérték a községet megillető úrbéri telkeket. 1772-ben egy egész telek már 34 hold szántóból és 22 hold kaszálóból állt. 1781-ben 540 $4/8$ telket ténylegesen kimértek, ebből a városnak magának jutott 17 $4/8$ telek. A gazdáknak a szántót Szentesen egy tagban mérték ki. Mivel ezen a területen a 18. században többnyire kétnyomásos gazdálkodást folytattak adót a jobbágyok csak a fele szántó után fizettek. Ugyanakkor az ugar sem hevert parlagon, azon a területen zöldséget termesztettek.¹²

A nagyobb bajt az jelentette, hogy mire ennek a végére értek, azaz az 1790. évi országgyűlésen törvénybe iktatták az Úrbárium rendelkezéseit, arra az időre, Harruckern Ferenc halálát követően 1775-ben már Harruckern Josefa révén a Károlyi család szerezte meg Szentes tulajdonjogát. Az új földesurak más gazdasági politikát követtek, mint elődeik. A katolikus vallású cseléd-családok betelepítése már Harruckern Ferenc idejében megtörtént, ami a felekezetek közötti ellentéteket felszította a város többségét képező reformátusok és a kisebbségben lévő katolikusok között. Ezt az ellentétet fokozta, hogy a város egyetlen templomát, amelyet ez idő szerint – egyébként a török hódoltság idején bekövetkező reformáció óta folyamatosan – a reformátusok használtak, elvették tőlük és visszaadták a katolikusoknak. A reformátusok később arra

¹² Barta László: 2006. 14.

kaptak engedélyt, hogy vályogból és fából építhettek maguknak templomot, torony nélkül. Ez a templom is a nagy tűzvész áldozata lett 1760-ban.¹³

A mezőváros lakosai szempontjából gazdaságilag az jelentette a nagyobb gondot, hogy míg Harruckern János György Szentesen nem alakított ki magának allodiális birtokot, csak úrbéri telkek voltak, és az ezek után járó szolgáltatásokat szerződésben rögzítették, addig a Károlyi nemzetség már élt azzal a joggal, hogy a szentesi uradalomban majorsági birtoka is legyen. Ezt azonban csak úgy tudta megvalósítani, ha a szentesi jobbágyok által használt területből vett el majorságnak alkalmas földeket. A szentesi jobbágyok az elvett területért cserébe más területeket kértek, részben legelőnek, részben úrbéri teleknek vagy haszonbéres földnek. A megegyezés nem volt könnyű, hosszú úrbéri per végén kötött megállapodást a két fél, amelyben meghatározták, hogy mekkora területen és hol alakíthatnak ki a Károlyiak allodiumot, és ezért cserébe mekkora földterületet és hol kapnak a szentesi jobbágyok. A földesúr és a mezőváros között kötött szerződések tartalma is jelentősen megváltozott, nemcsak a természetben követelt robot és hosszúfuvar teljesítése miatt, hanem a szolgáltatások folyamatosan emelkedő pénzületi megváltási értéke miatt is.¹⁴ A szentesi jobbágyok haszonbérleti szerződéseit felmondták, az úrbéri telki állományt folyamatosan csökkentették.

Mire a földesurak és a jobbágyok közötti vita megoldódott, aközben országos szinten a 19. század első felében a haladó gondolkodású reformerek egy polgári állam alapjait kívánták lefektetni. Ezt a folyamatot segítette elő, hogy 1825-ben I. Ferenc összehívta az országgyűlést és az 1827:8. törvénycikkkel újból életre keltették a regnicoláris bizottságokat. E bizottságok felállítására először 1790:67. tc. adott lehetőséget, s feladatuk szinte az egész

¹³ A tűzvész által keletkezett károk jegyzéke megtalálható az egyezségek könyvében. CSML Szentés V.A. 102.o.1.

¹⁴ A taksás jobbágyok helyzetének megváltozására országos szinten lásd S. Sándor Pál: A jobbágykérdés az 1832/36-o országgyűlésen. Budapest, 1948. 16-18. A szerző külön említi a Károlyiak tulajdonát képező Csongrád városának történetét.,; Kovács Ágnes: Az úrbéres viszony alakulása a csongrád - vásárhelyi uradalom mezővárosai-ban (1722-1848). Agrártörténeti Szemle, 1979. 3-4. 415-416.

magyar állami és társadalmi élet megreformálása, kodifikálása. Kilenc bizottságot hívtak létre, amelyek között ott találjuk az ún. úrbéri bizottságot is. Ez a bizottság lényegében nem alkotott újat az Urbáriumhoz képest. Sajnos e bizottságok által elkészített tervezetek nem kerültek az országgyűlés elé, mert I. Ferenc 1795 után nem hívta össze a magyar országgyűlést. A bizottságok munkái a levéltár polcain porosodtak.¹⁵ Az 1827-ben életre keltett új bizottságoknak lett volna a feladata, hogy a régi tervezeteket „leporolva” terjesszék azokat az országgyűlés következő ülése elé. „A bizottságok [...] csak a tervezetek konzervatív jellegű felfrissítésére voltak alkalmasak.”¹⁶ A bizottságok attól függően, hogy mennyi módosítást hajtottak végre a régi tervezetek szövegén, illetve milyen indokolást készítettek azokhoz, 1829-1830 között elkészültek munkáikkal. Az új tervezeteket kinyomtatták és megküldték a vármegyéknek. Erre az időre azonban Magyarország politikai, gazdasági helyzete jelentősen megváltozott. „A fejlődés 1830 táján Magyarországon is megérlelte már a polgári átalakulás előfeltételeit.”¹⁷ A Nagy Francia Forradalom eszméi Magyarországot is elérték, s reformereink komoly programokat dolgoztak ki a polgári állam átalakítására. Elegendő, ha Széchenyi István – Hitel, Világ, Stádium – vagy Wesselényi Miklós Balítételek című munkáira gondolunk. Témánk szempontjából ezen operátumok közül az úrbéri javaslat a fontos. „Az 1827-i bizottság a gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével annyiban ment túl ezen a javaslaton, hogy a parasztság érdekeltté tételének fokozására biztosítani akarta a paraszt számára telke haszonvételeinek szabad adásvételét.”¹⁸ Ha ezzel szemben megvizsgáljuk a jobbágy-parasztság mindennapi életét, akkor világosan látható, hogy törvényi felhatalmazás nélkül, a szokások által meghatározott keretek között a jobbágy-parasztság már szabadon rendelkezett haszonvételeivel. Ezt

¹⁵ Bakács István János: A vármegyei javaslatok az 1791. évi urbáriális bizottság előtt. In: Emlékkönyv Domanovszky Sándor születésének 60. évfordulójára, Budapest, 1937.

¹⁶ Barta István (szerk.): Kossuth Lajos Országgyűlési Tudósítások I. Budapest, 1948. 95.

¹⁷ Barta István: 1948. 95.

¹⁸ Barta István: A korai örökvltságszerződés. Agrártörténeti Szemle 1961/1., 95.

bizonyítják a mezővárosokban vezetett egyezségekről szóló jegyzőkönyvek.¹⁹

Ha tehát a Dél-Alföld jobbágy-paraszsága a 19. század első harmadában haszonvételeivel már szabadon rendelkezett – természetesen a jobbágyi kötelezettségek teljesítése után – akkor számára ennek a gyakorlatnak a törvénybe iktatása semmi újat nem eredményezett, társadalmi helyzetén ez semmit sem változtatott. Az előrelépés számára egyedül az lehetett, ha a földesúri hatalom alól felszabadul és az általa használt úrbéri telek szabad tulajdonjogát megszerezheti. Valójában a jobbágyfelszabadítás nagy társadalmi és gazdasági feladatát kellett volna ekkor már megoldani. Nyugat-Európában erre az időre a jobbágyfelszabadításnak több megoldását is kidolgozták. Magyarország számára a 19. század első harmadában leginkább a déli német államokban kidolgozott megoldásokat lehetett alkalmazni. A felvilágosodás eszméinek elterjedése elősegítette az embert születésénél fogva megillető alapvető jogainak védelmét, melyek közül az egyik legfontosabb a tulajdon szentségének és sérthetlenségének az elve volt. A jobbágyfelszabadítás megoldási típusai szorosan összekapcsolódtak e joggal. A 19. század első felében senki nem vonta kétségbe, hogy az úrbéri telek a földesúr tulajdonát képezi. Ez még a földesúr jobbágy viszonylatában akkor is igaz, ha tudjuk, hogy Magyarországon a kötött tulajdoni rendszer következtében az adománybirtok tulajdonosa a király volt. Ha a tulajdon sérthetlensége az elsődleges szempont, akkor a jobbágyfelszabadítás egyik lehetséges módja, amely Angliában valósult meg az eredeti tőkefelhalmozás korában, a paraszttól elvették a földjét, aki ezáltal felszabadult földesúri terhei alól, szabad emberré vált, de kénytelen volt munkaerejét bérbe adni. Ezt a megoldást a 19. század első felében már nem lehetett alkalmazni. Maradt a másik megoldás, amikor a jobbágy által használt és birtokolt úrbéri telek szabad paraszti tulajdonná vált, s ezért a személyében felszabadult paraszt kártalanítást fizetett volt földesurának. A kérdés, mi után

¹⁹ Nagy Janka Teodóra: Jogélet a két „vész” között. In: Tóth Ferenc (szerk.) Makó monográfia 3. Makó 2008. 816-884.

kellett a kártalanítási összeget fizetni? Az úrbéri telek megváltásáért, az egyes jobbágyságok által teljesített szolgáltatásokért, mint a robotért, a kilencedért, az egyháznak fizetendő tizedért és más ajándékokért? Lehet-e a kártalanítási összeget egy összegben meghatározni, vagy az egyes szolgáltatások vonatkozásában külön-külön határozzák meg annak nagyságát? S végül, de nem utolsósorban a nagy kérdés minden államban az volt, ki fizeti a földesuraknak megállapított kártalanítási összeget? A felszabadított parasztság, az állam, esetleg egy részét magára vállalja a földesúr. A jobbágyság felszabadításának ez a módja az 1830-ra elkészült és a vármegyéknek megküldött tervezetek kapcsán merült fel részben az egyes vármegyékben, részben pedig a majd 1832-ben összehívott országgyűlésen. Miután a megyék megkapták az egyes tervezeteket lehetővé vált, hogy nemcsak az egyes vármegyékben belül vitassák meg azokat. A vármegyék saját véleményüket megküldték egymásnak. Ezáltal pontosan lehetett tudni már az országgyűlés megnyitása előtt, hogy melyik vármegye milyen álláspontot foglalt el az úrbériséggel összefüggő kérdésben. Mindezt elősegítette az 1831 nyarán kirobban kolerajárvány, amely a felvidéken parasztfelkeléshez, más területeken a jobbágyparasztság „mozgolódásához” vezetett. Voltak vármegyék, ahol az úrbéri tervezetre adott véleményben a jobbágyság örökváltságának igénye is megfogalmazódott.²⁰ Csongrád vármegye nemcsak véleményt mondott a tervezetről, de országgyűlési követi számára utasításba is adta az abban foglaltak napirendre tűzését. A megye többek között kimondta, hogy „a Földesurat az urbarialis telkek tulajdonáról való szoros lemondásra sarkalatos törvényeinknél fogva kényszeríteni nem lehet, más részről pedig a jobbágyság sorsa

²⁰ Temes vármegye az úrbéri tervezetet véleményezve a tulajdon szentségének és sérthetetlenségének elvét összekapcsolta a személyes szabadság sérthetetlenségével. Véleményében rögzítette, hogy 1790-ben „az örökös szolgaság törvényesen eltöröltetvén, minden jobbágyság szabad elköltözési igazzal felruházott... sürgetőleg kívánja a Nemzet boldogsága, hogy a Hármaskönyv I.9-ben foglalt személyes szabadság ... minden osztályú Hazafiakra kiterjesztessen.” Ezért szükségesnek tartotta azt rögzíteni, hogy a jobbágyság is „a Nemzet valóságos polgárai közé való felvételét. ... minden magyar polgár, nemtelen is, birtoki, s akármily rendű tulajdonszerzési igazzal felruháztassék.” MNL Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára Csongrád megyei közgyűlési iratok IV.A. 3, 1832. szeptember 10. 970.

azzal volna kíváltképpen a jelen időkre nézve terhes, hogy urbarialis telkei tulajdonának megszerezhetőségéről egészen elzáratik, nemcsak az láttatik megállapítandónak lenni, hogy az urbarialis tartozások eránt a jobbágy földesurával örökös kötésre késztesen, hanem az is, hogy a földesúr megegyezésével ugyanazon urbariális teleknek tulajdona is az egyezsége lépő jobbágyra szállhasson.”²¹

Az országgyűlést végül 1832 decemberében nyitotta meg az uralkodó, melynek a rendszeres bizottságok által elkészített tervezeteit kellett volna tárgyalnia. Már az is igen sok időt felemésztett, hogy milyen sorrendben kezdjék tárgyalni e tervezeteket, míg végül 1833 elején az úrbéri javaslatok kerültek megvitatásra. A Karok és Rendek Táblája elfogadta, hogy a jobbágy haszonvételeit szabadon eladhassa, de már ekkor felvették azt a kérdést is, hogy lehetőséget kell adni a jobbágyság számára, hogy földesurával megegyezve örökre megválthassa magát. Az önkéntes örökváltás kérdése tehát 1833 tavaszán merült fel az országgyűlési tárgyalások során.²²

A jobbágy végrendeletekben feltüntetett vagyonok szempontjából is érdemes egy kicsit jobban megvilágítani, miről folyt a vita 1833-ban az országgyűlésben. Az úrbéri javaslatban csak arról tettek említést, hogy a jobbágy a haszonvételeit szabadon eladhassa. A követek azonban ennél továbbmentek és elfogadták, hogy szabad megegyezés alapján a jobbágy megválthassa földesúri terheit és a szolgáltatásait, de fennmaradt volna a földesúr joghatósága. A jobbágy tulajdonjogot nyert volna az általa addig használt úrbéri telken, de ha a jobbágy örökös és végrendelet nélkül halt volna meg, akkor földesura lett volna az örököse. (Ez volt egyébként is az általános gyakorlat.) Egyes követek arra is lehetőséget szerettek volna biztosítani, hogy a jobbágy nemcsak a maga által használt teleknek a tulajdonjogát szerezhesse meg, hanem szaba-

²¹ MNL A.96. M. Kancelláriai Levéltár Acta Diaetalia II. 10. csomó A-M. 572.

²² Fónagy Zoltán: Az úrbéri operatum megyei tárgyalása (1831-32), Agrártörténeti Szemle 1988.

don vásárolhasson más használatában lévő birtokokat. Ezzel biztosították volna a jobbágyok számára az ún. birtokbírhatási jogot. Ezt azonban ekkor már a követek többsége is elvetette.²³

A magyar birtokviszonyokat jellemző kötött tulajdoni rendszer már önmagában nehezzé tette a kérdés egységes, az ország egész területére kiterjedő rendezését. Az adományrendszerből, az ősiségből és az úrbéri viszonyokból eredeztethető kötöttségek egy-egy uradalom esetében egyszerre érvényesültek. A király főtulajdonjoga látszólag háttérbe szorult az ősiséghez képest, valójában a kettő kéz a kézben járt. Az ősiség a nemzetség vér- és jogközösségét testesítette meg és ebből következett, hogy a birtokot éppen kezén tartó a nemzetség tagjainak beleegyezése nélkül nem rendelkezhetett a nemzetségi vagyonról. De ha nem tudták bizonyítani ezt a vér- és jogközösséget, akkor biztonság kedvéért adománylevelet kértek a királytól, de ugyancsak királyi hozzájárulásra volt szükség, ha a magszakadás előtt álló családfő valakit fiává akart fogadni, vagy leányát akarta fiúsítani. Végső soron pedig akár adománybirtokról, akár ősi vagyonról esett szó, az uradalom jelentős részét az úrbéri telkeket használó jobbágyok művelték meg. A 18-19. században további problémát jelentett a nemesi családok eladósodása. Mivel jelzálog általános értelemben 1848 előtt nem létezett, ha a nemes kölcsönt kért valakitől, akkor a szerződés biztosítékeként a nemesi birtok egy része a hitelező birtokába és használatába került. A jobbágyok vonatkozásában ez azt jelentette, hogy a jobbágy a hitelezőnek teljesítette a földesúri szolgáltatásokat. De az is gyakori volt, hogy haszonbérbe adta a földesúr a birtokot, akkor pedig a haszonbérlőnek kellett teljesíteni. Erre kiváló példa a Kállay nemzetség osztatlan tulajdonát képező kaszaperegi uradalom története, ahol a meg-megújított birtokzálogszerződések és a haszonbérleti szerződések sora bizonyítja, hogy a jobbágyok ténylegesen vagy a haszonbérlő famíliának vagy a hitelezőknek teljesítettek. Mindebből viszont az következett, hogy ha 1832-ben az országgyűlés elfogadta volna az önkéntes örökváltságot, akkor az örökváltsági szerződést a földbir-

²³ Mindehhez lásd: Barta István: 96.

tok tulajdonosával kellett volna megkötnie, miközben az uradalom után járó haszon a haszonbérló vagy a hitelező vagyonát gyarapította. Ezért nem véletlen, hogy a Főrendi Tábla nem támogatta az örökváltság kérdését, sőt arra tettek javaslatot, hogy a kérdést akkor vegyék újra napirendre, amikor a jogügyi bizottság munkálatai közül a magánjogi tervezeteket tárgyalják. Az úrbéri kötöttség megszüntetése, a szabad paraszti tulajdon alapjainak a lera-kása a magánjog körébe tartozik és szorosan összefügg az ősiség eltörlésének a kérdésével. Ezeket a kérdéseket ugyan meg lehetett volna oldani, de ahhoz a magánjogi javaslatokat, ahogy azt Deák Ferenc javasolta – igaz ugyan, hogy más összefüggésben – de félre kellett volna tenni és a polgári viszonyoknak megfelelő magánjogi kódex tervezetet kellett volna előterjeszteni. Erre még ekkor nem ért meg az idő.²⁴

Bár volt már példa arra, hogy egy-egy mezőváros örökváltsági szerződést kötött földesurával,²⁵ és azt az úrbéri kérdés országgyűlési tárgyalása során többen emlegették, sőt a nádor is feljegyzést készített azokról. E korai örökváltsági szerződések lényege a földesúri kártalanításon alapult, ahol a jobbágyok által teljesített szolgáltatások értékének egy évi jövedelmét határozták meg, s annak meghatározott többszörös összege volt a megváltás alapja. A jobbágyok vállalták, hogy mennyi év alatt fizetik meg a váltsági összeget, és annak teljes kifizetése után váltak a földek szabad tulajdonosaivá. Addig is szabadon használhatták a birtokokat. Tulajdonképpen a német tartományokban is ez volt a megoldás kulcsa azzal az alapvető különbséggel, hogy az egyes szolgáltatások megváltására külön-külön szorzókulcsot állapítottak meg.²⁶

Az önkéntes megváltás másik formáját zálogszerződés mintájára kötötték meg. A jobbágyok a szerződésben meghatározott megváltási összeget, mintegy hitelként biztosították földesuruknak, cserébe szabad használatra megkapták az úrbéri telkeket.

²⁴ Barta István (szerk.) Kossuth Lajos Országgyűlési Tudósítások III. Budapest, 1949. 170.

²⁵ Barta István: A korai-örökváltságszerződések.

²⁶ Homoki-Nagy Mária: A jobbágyi terhek megszüntetésének egy lehetséges módja. Acta Jur. et Pol. TOM. XLV, Szeged, 1994. 5-71.

Az önkéntes örökváltság megvalósítására tett kísérletet azért elemeztem egy kicsit hosszabban, mert ennek ismerete nélkül nehezen érthető, mi történt Szentes mezővárosában 1836-ban. A szentesi jobbágy-paraszság 1835-ben azzal a kéressel fordult földesuraihoz, - Károlyi István, Károlyi Lajos és Károlyi György – hogy szeretnének megváltási szerződést kötni. Talán érdekes ebben a vonatkozásban, hogy éppen a Károlyiak kötötték meg 1824-ben az egyik korai örökváltsági szerződést a nyíregyházi jobbágyokkal.²⁷

A város kérése váratlan volt, de ismerte azt a folyamatot, ahogy a város lakosságának a gazdasági helyzete romlott, a 19. század elejétől a legelők használatáért perben állt földesuraival, miközben egyre erőteljesebben érvényesült a földesúri hatalom. A Károlyiak éltek bírójelölési jogukkal, kezelték a jobbágy árvák vagyónát, ragaszkodtak a jobbágyok testamentumainak hitelesítéséhez, az ingatlan javak adásvételének bejelentéséhez és rendszeresen tartottak úriszéket. Bár a város lehetőséget kapott arra, hogy kisebb perértékű magánjogi és büntető ügyekben saját maga ítélkezzen.

A három Károlyi testvér elfogadta a város megváltásra irányuló kérését és 1836 januárjában megkötötték az örökváltsági szerződést. „Az örökváltsági szerződésben a földesurak átadták a törvényhatóságot (a közigazgatást és a jogszolgáltatást), a külső és belső telkeket, az uradalom Szentesen lévő épületeit és mindezek jövedelmét, mindenféle haszonvételt és a birtoklással járó kötelezettségeket.”²⁸ A városnak azonnal fizetnie kellett 1000 aranyat, valamint két részletben 1837. január 1-jei határidővel 1. 357 072 forintot és 47 krajcárt ezüstben. Ez összességében 25 évi földesúri szolgáltatásnak az összege volt. Ha a szentesiek váltsági szerződését összehasonlítjuk az alig tíz évvel korábban kötött nyíregyházi szerződéssel, akkor meg kell állapítani, hogy a szentesi parasztság különösen nagy terhet vállalt magára szabad állapotának megszerzéséért. Azt már a szerződés aláírása előtt tudták, hogy csak hitelből tudják kifizetni a megváltási összeget, s bármennyire is

²⁷ Kujbusné Mecsei Éva: Miből váltakozott meg földesuraitól Nyíregyháza? (1)

²⁸ Barta László: 162.

fejlődött a város a 19. század első harmadában, mégsem volt meg az a biztos gazdasági háttér, amely kellően megalapozta volna a megváltás sikerét. A megfelelő gazdasági háttér hiánya vezetett oda, hogy 1837-ben egy pótszerződést kötöttek, amelynek értelmében a váltságos összeget 20 év alatt 5%-os kamattal kellett teljesíteniük. A teljesítés biztosítására „a kétharmad summa lefizetéséig haszonbéresként élvezik a megváltás alatt álló javakat, a tartozás zálogául 20000 hold földet kötnek le a grófok számára.”²⁹ Ténylegesen ezzel a módosítással az örökváltsági szerződés egy zálogszerződéssel egészült ki.

Az örökváltsági szerződés aláírásával a város elnyerte azt a jogot, hogy saját önkormányzatot alakítson ki. Ezért egy ideiglenes városigazgatási szabályrendeletet készítettek. A város belső és külső tanácsot hozott létre, megkapta az úriszék tartásának a jogát. Az uradalomhoz az ún. pártfogó, *Klauzál Gábor* személye kötötte. A város főbírója *Boros Sámuel*³⁰ lett, aki korábban jegyző és bíró is volt, s aki előbb az úrbéri perben képviselte a várost, majd az örökváltság szerződési tárgyalásokban is a város képviselője volt. Sajnos a főbíró felmondta a megye és a grófok felügyeletét, amely elsődlegesen arra irányult, hogy ellenőrizték a város költségvetését. Ennek az lett a következménye, hogy a Helytartótanács felülbírált a szerződést, mert számításuk szerint a város többet fizetett, mint amit az Úrbárium alapján kellett volna, a törvényhatóságot 1840-ben visszaadta a grófoknak, s a város ettől a pillanattól, mint haszonbérlet a megváltási összeget, mint haszonbért fizette földesurainak.³¹

A város társadalmának összetételére jó adatokat szolgáltatnak egyrészt az úrbéri szerződések, másrészt a 1828-as országos összeírás függetlenül attól, hogy ismeretes, ez az összeírás nem teljesen pontos adatokat tartalmaz.

²⁹ Barta László: 2006. 163.

³⁰ Barta László – Labádi Lajos: *Boros Sámuel*, Szentes, 1986.

³¹ Barta László: *Örökváltság után* (kézirat) CSML Szentes

A török hódoltságot követően a város többségét telkes jobbágyok alkották, s jóval kisebb számban éltek itt házas illetve házatlan zsellérek. A város lakosságának a száma a század fordulóra jelentős mértékben megnőtt, ugyanakkor megváltozott az arány a telkes jobbágyok és a zsellérek között. Ezt a folyamatot egyrészt magyarázza a telekaprózódás, mert bármennyire is a földesúr volt az úrbéri telkeknek a tulajdonosa, azt nem akadályozhatták meg sem a Harruckernek, sem a Károlyiak, hogy a jobbágy fiai között felossza a szántót. E vonatkozásban egy szabályt kellett betartaniuk, mégpedig azt, hogy egy fertály, azaz egy negyed telket tovább osztani már nem lehetett. Az összeírásokban természetesen feltűntették az egy-nyolcad nagyságú telkeket is. A Károlyiak ezt különösképpen tiltották. A város fejlődését ugyanakkor az is tükrözi, hogy egyre több mester, iparos, kereskedő telepedett le, akik nem foglalkoztak földműveléssel. S a 19. század első felére már a honoráciorok – református és katolikus tanítók, kántorok, ügyvédek orvosok, gyógyszerészek – száma is emelkedett. Ugyanakkor nem volt jelentős a városban élő nemesek száma, néhány család bírt csak armálissal, de ők is úrbéri telkeken gazdálkodtak, s ténylegesen semmiben sem különböztek a város jobbágy lakosságától. Ezt annak a néhány fennmaradt végrendeletnek a tartalma is bizonyítja, amelyet armális nemesek készítettek.³² A városban élő nemesek szerepe az örökváltsági szerződés megkötése után változott meg. Az örökváltsági szerződést a város jobbágy lakosai írták alá, a városban élő kevés nemesi család nem. Jogilag nem tartoztak a földesurak hatalma alá, függetlenül attól, hogy úrbéri telken gazdálkodtak. Fizették a telek után járó szolgáltatásokat, de mentesek voltak a politikai függéstől. Ügyes-bajos dolgaikat ugyanakkor az úriszék elé vitték, miközben akár a sedriához is közvetlenül fordulhattak volna. Az örökváltsági szerződésben meghatározott megváltási összeget nemcsak a jobbágyoknak kellett fizetnie, hanem a nemeseknek is. Amikor a város új önkormányzati testületeit kialakították és a tanácsosok, a tisztségviselők megválasztására került sor, a kevés nemes jóval nagyobb

³² öreg Ns. Vetseri János végrendelete 1828, öreg Ns. Sarkadi Nagy János végrendelete 1845.

arányban képviseltette magát, mint a jobbágyság. Ez komoly feszültséghez vezetett, különösen akkor, amikor 1840-ben megszűnt a város önkormányzata és a földesurak a főbírói tisztet addig betöltő Boros Sámuelet nem jelölték e tisztségre, sőt pert indítottak ellene.

III. Jogforrások

„Nincs jutalmasabb jószág nyerés az öröklésnél, melyly által a meghalt ember jószága, vagyona, másra t.i. előre száll.”³³

Az embernek élete során szerzett vagyonának öröklésére vonatkozó jogforrásoknak két nagy csoportját különböztethetjük meg: a törvényt és a szokásjogot. Az ősi normákat meghatározta az a tény, hogy a nemzetséget tekintették tulajdonosnak és az egyes nemzetségtagok csak használták a kezelésükbe jutott javakat. Ebből következett, hogy amíg az örökhagyónak voltak gyermekei, addig természetes módon az általa bírt javakat, gyermekei kapták meg halála után. Ha nem éltek gyermekei, akkor a nemzetség tagoké lett a vagyon, hogy ezt milyen szokások alapján alakították ki, arra ténylegesen az Aranybulla ad útmutatást. Miközben az Aranybulla 4. cikkelye lehetővé tette a fiú utód nélkül maradt serviensnek a végrendelkezést, annak hiányában írja le, hogy szülei illetve oldalági rokonai örökölték a vagyont meghatározott sorrend alapján. Ennek tényleges formáit az egyes fennmaradt oklevelekből lehet meghatározni. Az öröklésre vonatkozóan már Szt. István törvényeiben is találunk utalást, amelyek inkább már a végrendelkezés lehetőségére utalnak.³⁴ A halál esetére való rendelkezés lehetőségét, a végrendelkezés kialakulását Magyarországon az egyház segítette elő, a lélekváltság intézményével, amely később azt is lehetővé tette, hogy az örökhagyók ne csak kegyes célokra rendelkezzen haláluk esetére, hanem világi örököseik között is rendelkezzenek. Mivel ennek törvényi szabályai nem voltak, igen sok lehetőség adódott arra, hogy az örökösök ne vegyék figyelembe elhunyt ősük utolsó akaratát, másrészt a világi jog fejlődésével a kötött tulajdoni rendszer kialakulásával egyre több olyan vagyontárgy volt, amiről a jószágot kezén tartó érvényesen nem

³³ Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban I. Buda, 1845. 429.

³⁴ Szt. István II. 5. „kinek kinek a maga javait felesége, fiai, leányai, és szülei között felosztani, avagy pedig az ecclesiának adni teljes hatalma legyen. És ezen rendelést senki is halála után elrontani ne merészelje.” v.ö. Nánásy Beniamin: Testamentom a magyarországi törvények szerint, Pest, 1798. 35.

rendelkezhetett. Ide tartozott az ősiség, amelyről az 1351. évi decretum mondta ki, hogy az osztályosok beleegyezése nélkül sem élők között, sem halál esetére rendelkezni nem lehet. Ezt később Werbőczy is rögzítette Hármaskönyvében.³⁵ Ugyancsak tilos volt a királytól nyert adománybirtokról végrendelkezni. Ugyanakkor „a maga pénzén szerzett és vásárolt összes vagyonáról, javairól és jószágairól teljes hatalommal (a mint akarja) rendelkezhetik és azokat el is idegenítheti, nem akadályozván ezt fiainak és leányainak ellentmondása, tiltakozása vagy bármiféle ellenkezése.”³⁶ Werbőczy joggyűjteményében egyértelműen elhatárolta, hogy mely vagyonokról lehetett, s melyekről nem lehetett rendelkezni. A rendelkezési jog azonban élők között is történhetett és vonatkozhatott halál esetére is, tehát lehetett végrendelkezni, még ha annak szabályait Werbőczy nem rögzítette. De nem is tehetette, hiszen az a kánonjog körébe tartozott,³⁷ s azokat Werbőczy nem illesztette be a nemesi magánjogot tárgyaló művébe. Ugyanakkor a kánonjogi gyűjtemények sem emlékeztek meg arról, hogy az örökhagyó utolsó akaratát, milyen formai feltételekkel ellátva kellett volna megtennie. A testamentumokról szóló forráskiadványok bizonyítják, mind a nemesek, mind a szabad királyi városok polgárai készítettek végrendeleteket, az ezekből eredő öröklési perek tanúságai vezettek ahhoz, hogy 1715-ben meghatározzák az érvényes végrendeletek formai szabályait. A Hármaskönyv és az 1715:27. tc. az a két jogforrás, melyek bizonyítják, hogy ha nem is áll rendelkezésünkre elég bizonyíték, de tudjuk, hogy a jobbágyok is rendelkeztek haláluk esetére vagyonaikról.³⁸

Az 1715:27. tc. először tett különbséget formai szempontból köz- és magánvégrendelet között. A végrendelkezési képességgel rendelkező örökhagyó, amennyiben saját maga írta végrendeletét, akkor öt, együtt jelenlevő, tanúzási képességgel rendelkező tanú aláírása és pecsétje mellett tehetett érvényes rendelkezést, ha

³⁵ Werbőczy István: Tripartitum (továbbiakban: HK) Téka Könyvkiadó, Budapest, 1990. HK. I. LVIII.cím

³⁶ HK.I. LVII. cím

³⁷ Nánásy: 38.

³⁸ Varga Endre: Úriszék, XVI – XVII- századi perszövegek, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1958.

nem tudott írni, akkor az örökhagyó személyét egy hatodik tanú pótolta. A törvényben felsorolt esetekben kettő tanú jelenléte is elegendő volt. Ezek voltak az ún. kiváltságos végrendeletek. A magánvégrendeletek e típusai mellett továbbra is élt a közvégrendelet, amelyet hiteles helyek előtt – káptalanok és konventek – készítettek. A törvény mindezekén kívül említést tett a szabad királyi városokról, ahol a régi szokásokat a végrendelezésnél meghagyta – „melyek egyébiránt ekkorig dívó gyakorlatuk mellett maradhatnak” [1715:27.tc.7.§] - a vármegyékre vonatkozóan viszont rögzítette, hogy az alispán és a szolgabíró a rendszerinti esküdttel lehet az a hiteles bizonyság, akik a végrendelet készítésénél közreműködnek. Ennek a törvénynek a rendelkezései alapján vált lehetővé, hogy a jobbágyság is készíthessenek végrendeletet, kizárólag közvégrendelet formájában. Ez azt jelentette, hogy a földesúr vagy mezőváros esetében a város főbírája küldte ki az örökhagyó kérésére a hiteles bizonyságot, amely bizonyság a város két esküdtjéből és a jegyzőből állt. Ennek a törvénynek a megszületése indokolja, hogy a 18. század második felétől megszaporodnak a jobbágyság-végrendeletek is.

Az 1715. évi törvény a végrendeletek tartalmáról nem tesz említést, mindössze annyi utalás történik, hogy „a szabad rendelkezés alá tartozó javakra s dolgokra” [1715:27.tc.1.§] vonatkozóan lehetett az előírt formai feltételek betartásával az örökhagyóknak haláluk esetére is rendelkezniük. Ez összhangban van a Werbőczy által is megfogalmazott pénzen vásárolt javak rendelkezéséről mondottakkal. Másrészt a végrendelet érvényességére nézve a törvény annyit mond, hogy testálós az lehet „a kinek rendelkezési joga van.” [1715:27.tc.1.§] A törvénynek a végrendeletek érvényességére vonatkozó szabályaiból három lényeges feltételt lehet megállapítani.:

- 1) az örökhagyó cselekvőképés és ezen belül végrendelezésre képes legyen;
- 2) olyan dolgról rendelkezzen, amely szabad rendelkezési joga alá esik;
- 3) a végrendelet formai szempontból megfeleljen a törvényi előírásoknak.

Tekintettel arra, hogy Szentes mezőváros jobbágyainak végrendeletét kívánom elemzésem tárgyává tenni, a nemesekre, az egyháziakra és a városi polgárookra vonatkozó jogforrásokra nem térek ki. A kérdés ezt követően az, hogy ha az 1715. évi törvény lehetőséget adott arra, hogy jobbágyok is végrendelkezhessenek, milyen más jogforrások szabályozták még a jobbágyok öröklési jogát. E vonatkozásban is Werbőczy Hármaskönyvében megfogalmazott tételéhez kell visszanyúlnunk, amely szerint „a parasztnak, munkája bérén és jutalmán kívül, az ő ura földjeiben semmi örökös joga nincs; hanem az egész föld tulajdona a földesúrra néz és azt illeti.” [HK. III. XXX. cím 7.§] Mindezt azért, mert a jobbágyok uraik ellen való lázadásuk következtében „örök hűtlenségbe” estek, szabadságukat elvesztették „s földesuraiknak teljes és örökös szolgálattal vették alá.”³⁹ Jogfosztottságuk miatt csak a földesúr bírósága, az úriszék elé voltak idézhetők. Bár szolgai állapotba süllyedtek a parasztok, Werbőczy mégis rögzítette azokat a szabályokat, amelyek a jobbágy ingó és ingatlan vagyonának örökléséről, a jobbágy leányok kiházásításáról, a földesúrnak jobbágyságai után való örökléséről szóltak. Sőt még arról is említést tett, hogy „ha az atya a maga része felől végrendeletet akarna tenni: ezt teheti ugyan, azonban feleségének megrövidítése nélkül.”⁴⁰ Ennek a mondatnak a rögzítésével Werbőczy elismerte, hogy a földesúri hatalom alá került jobbágyoknak is lehetett vagyona, amelynek soráról akár végrendeletet is készíthetett.

Werbőczynek erről a sokat idézett normájáról tudjuk, hogy a mindennapok gyakorlatában nem egészen így érvényesült. Sőt a 18-19. századból fennmaradt levéltári források bizonyítják, hogy a jobbágyoknak is lehetett olyan vagyona, amelyről rendelkezhetett. Sőt, amiről ritkábban szoktak a jogtörténeti munkák írni az az, hogy a Hármaskönyv III.rész XXIX. címe a jobbágyok között végrehajtandó osztályról rendelkezett, sőt itt tett említést Werbőczy arról, hogy a jobbágy is tehetett végrendeletet. Ez után foglalta csak

³⁹ HK. III. XXV. cím, 2.§; Horváth M. Ferenc: 2006, Bevezetés

⁴⁰ HK. III. XXIX. cím 2.§

írásba, hogyha a jobbágnak magvaszakadt volna, akkor a földesura örökölte meg javait, akinek gondoskodnia kellett a jobbágy eltemetetéséről, sőt esetleges adósságainak kifizetéséről is.⁴¹ A kérdés ezt követően az, hogy ha Werbőczy aránylag ilyen hosszan írt a jobbágyok örökléssel összefüggő jogairól, akkor a későbbiekben miért feledkeztek meg a jogalkotók a jobbágy-paraszság öröklésjogi kérdéseinek rendezéséről? Ez összefügg a török hódoltság megszűnése után kialakult gazdasági-társadalmi helyzettel. A hódoltsági terület szinte lakatlanná vált, ahova a visszatért, vagy új adományosként megjelenő földesurak megfelelő munkaterőt akartak szerezni. Ennek volt egyik eszköze az úrbéri szerződés, amelyben enyhébb feltételeket kellett a parasztságnak teljesítenie, mint a volt királyi Magyarországon élő társaiknak. A megindult belső vándorlás, illetve a jobbágyszökések elszaporodása eredményezte, hogy a vármegyék egyre gyakrabban országos sérelemként vázolták a kialakult helyzetet az országgyűlésen. A 18. század elején „fedezték fel” újból a Hármaskönyvben rögzített tételeket, s ennek lett egyik következménye, hogy maga az országgyűlés mondta ki, hogy a jobbágyköltözés kérdésének megoldása vármegyei hatáskör.

A 18. század utolsó harmadában megszületett kúriai ítélet mondta ki a jobbágyokra vonatkozó hírhedt *incapacitas elvét*, mely szerint a jobbágy nemesi birtokot nem szerezhethet, azt tőle bárki elperelheti. E helyzeten Mária Terézia Urbáriumával sem változtatott. II. József híres jobbágyokra vonatkozó pátensében kimondta a szabad költözködési jogot, sőt a jobbágyokat terhelő személyes kötelezettségeket eltörölte, amelyet az 1790:35.tc. is megerősített, de ez nem szabadította fel a jobbágyokat a földesúri hatalom alól. Nánásy Beniamin e törvény értelmét úgy magyarázta, hogy az örökös jobbágyságot megszüntették ugyan, de „sem a földes Uraság-béli hatalom, és ezen hatalomból folyó törvényes jussok; sem pedig ezen földes Urasági jussnak megfelelő jobbágyi

⁴¹ A szentesi végrendeletek elemzése során nem fordult elő olyan eset, amikor magvaszakadt jobbágy végrendeletében rendelkezett volna vagyonáról. Ezért a földesúr öröklési jogára nem térek ki.

kötelességek, semmivé nem tétettek; sőt inkább megerősítettek.”⁴² A jobbágyok vagyonának sorsát érintő öröklési kérdésekről majd csak az 1832-1836. évi országgyűlésen esett szó, amikor törvényben rögzítették egyrészt, hogy az úrbéri telek haszonvételeivel szabadon rendelkezhetnek a jobbágyok, másrészt miképpen kell az osztályt végrehajtani, milyen eljárási szabályokat kell betartani, ha a jobbágy örökösök nem tudtak békésen megegyezni egymással a vagyon felosztását illetően. Az 1840. évi országgyűlésen végre kimondták az önkéntes örökváltságot, illetve az 1840:8.tc. szabályozta a jobbágyok öröklésére vonatkozó legfontosabb kérdéseket. Az 1844-ben kimondott birtokbírhatás joga teremtetten meg végleg annak lehetőségét, hogy a jobbágytól az ingatlan birtokot ne lehessen elperelni.

Ha csak a törvényben megfogalmazott rendelkezéseket idézzük fel, akkor a jobbágyok öröklésére vonatkozó szabályok teljesen hasonlóan alakultak, mint a nemeseké, azzal a megszorítással, hogy a földesúr tulajdonát képező jószágról nem rendelkezhetek, ennek következtében az nem képezhetette öröklés tárgyát sem. Egy-egy földesúri uradalomnak a jobbágyaira azonban éppen földesuruk rendelkezése alapján az általánostól eltérő szabályok jöttek létre. Szentesen a Harruckern földesurak nem akadályozták a jobbágy-paraszságot abban, hogy akár végrendeletet is készítsen, de változott a helyzet a Károlyi nemzetségnél. A 19. század elején a földesúr megtiltotta, hogy a szentesi parasztok végrendelezzenek.⁴³ A fennmaradt végrendeletek a bizonyítékai annak, hogy ezt az utasítást nem tartották be. Így vált általános szabállyá, hogy a földesúr engedélyéhez kötötték a végrendeletek érvényességét, mert annak hiányában ingatlan jószágról nem rendelkezhetek, sem élők között, sem pedig haláluk esetére. „A colonialis fundusokról szóló testamentumok ezideig a földesúri törvényszéken soha nem publicáltattak, most publicaltasson ki, ez értetődően úgy a nemesek valamint nemtelenekre, hogy az Uraság, a maga

⁴² Nánásy: 360.

⁴³ Barta László: 2006.; Kállay István:422.

törvényes földesúri jussára felvigyázhasson.”⁴⁴ A földesúri rendelkezés nyomán a szentesi jobbágyság is rendelkezéseiket, megállapodásaikat bejegyeztették az egyezségek könyvébe, amely a földesúri jóváhagyás egyik feltétele volt, másrészt végakarataikat az 1715. évi törvény szabályainak megfelelően az ún. kikért, hites becsületes bizottság előtt tették meg, amely nemcsak a törvény rendelkezéseinek a betartását bizonyítja, hanem a földesúri jóváhagyás feltételül is szolgál. A késő kor kutatóinak lehetősége van ezeknek a végrendeleteknek az elemzésére. Erre a rendelkezésre öröklési perek során is történt hivatkozás. „Testamentum készítés ügyében rendelik: azon régi statutuma ezen Csongrádi Uradalomnak, mely szerint a lakosai minden testamentombéli rendelkezéseiket nem másképpen, hanem két tanácsbéli embereknek jelenlétekben tételni és feljegyeztetni utasítja az Uradalom minden helységében és városában, újonnan ki publikáltatik, tudtokra adódván a lakosoknak, hogy minden olyan utolsó rendelkezésük vagy meghagyásaik nem fognak testamentomnak tartatni vagy jóváhagyatni, hanem félretételnek mindenkor, amelyek nem a helységek bírása által kiküldendő két tanácsbéli emberek jelenlétekben és amenynyire lehet a helybeli nótárius által jegyeztetnek fel és íratatnak meg.”⁴⁵

A földesúri engedélynek egyik fennmaradt, szép példája éppen a város volt jegyzőjének Hollik Józsefnek a végrendelete. A végrendelet 1830. augusztus 26-án készült, a testamentum hitelesítői Leeb Mátyás Szentes katolikus plébánosa, Kováts Ferencz, a város akkori kapitánya és nemes Kamocsay Antal voltak. A végrendelet felbontására 1833. január 17-én került sor, s ekkor vezették rá, hogy az „felnyitattván és az érdekllett felek által elfogadtatván, az illető Tekintetes Uradalmi Tisztségnél szükséges bemutatás után megengedendő végre hajtását rendeltetni jegyzett.” Ezt követően

⁴⁴ CSML Szentes V.102.d. 190/1816.; Homoki-Nagy Mária: Gondolatok a paraszt-polgár tulajdon- és birtokviszonyairól a 18-19. században Szentesen. Acta Jur. et Pol. Tom: XLVIII. Szeged, 1993. 103.

⁴⁵ MNL CSML V.102.Szentes város tanácsának iratok 1810. február

olvasható, hogy „ezen végintézetnek a végrehajtása további intézkedésig [...] az uraság részéről felfüggesztetik.” Majd pedig 1833. január 29-én került a végrendeletre az a záradék, hogy „ezen Testamentom a közbe jött k. Uradalmi Resolutiohoz képpest végre hajtatódhatik.”⁴⁶

⁴⁶ CSML Szentes V.102. k. Hollik József 1830.

IV. A végrendeletek formai kellékei

„A testamentum csupán szándéknyilatkozat, amely csak akkor értelmezhető, ha a legtöbb információt feltárjuk az előzményekről és a következményekről, azaz alapos mikrotörténeti esettanulmányt készítünk.”⁴⁷

Jogtörténészként ugyan nem tudok egyetérteni azzal a megállapítással, hogy egy végrendeletet csupán szándéknyilatkozatnak tekintsek, hiszen jogi értelemben a végrendelet az örökhagyó utolsó akarata, amely ha a kor jogi előírásainak megfelel, akkor a *favor testamenti* elve alapján az abban foglalt rendelkezéseket az örökösöknek be kell tartani. Azzal viszont egyetértek, hogyha a végrendeletek keletkezési körülményeit tesszük vizsgálat tárgyává, akkor egy család vagy egy kisebb közösség mindennapjairól értékes adatokat szerezhetünk, azaz valóban mikrotörténelmet írhatunk. Természetesen nem mindegy, hogy kinek, kiknek a testamentumait tesszük vizsgálat tárgyává, hiszen az arisztokrácia körében keletkezett utolsó akaratok rögzítő írások sokkal több esemény megismerésére adnak lehetőséget, mintha a jobbágy-paraszti világ testamentumait akarjuk elemezni. De más eredményre juthatunk, ha íróinknak, költőinknek egy-egy az utókor-nak is szánt végakaratait elemezzük, mintha a paraszti világ nehézségekkel terhes mindennapjait akarjuk megismerni.⁴⁸

Formai szempontból a végrendeletek közvégrendelet alakjában készültek, az ún. kikért bizottság előtt. „Én alól is megírt Török János mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az általam kikívánt érdemes személlyek előtt alább következendő utolsó rendelkezésemet hagy-

⁴⁷ Mátay Mónika: Historiográfiai viták a testamentumról. Korall 15-16. 248.

⁴⁸ Minderre kiváló példaként szolgál Csiffáry Gabriella: Testamentum. Magyar végrendeletek gyűjteménye c. könyve (Budapest, Vince Kiadó, 2006.)

nom. [...] Mi előttünk: Sípos Péter mk; Soos Péter mk; A többi notárius Uraknak távol léttébe Josa Farkas Sándor mk surrogat notárius”⁴⁹ A hitelesítési záradékok szövege függött a város jegyzőtől, amit jól bizonyít, hogy az időben legkorábbi 1803-ban, 1804-ben keletkezett végrendeleteknél a következők olvashatók. „Mely illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítem.”⁵⁰ Ekkor a város jegyzője Hollik József volt, így feltehetően az ő szövegezése jelenti a hasonló végrendeleti záradékokat. Egy 1809-ből fennmaradt végrendeletnél, amikor Kolosváry István jegyezte a végrendeleteket, már apró módosítás érzékelhető: „mely fent írt végső rendelkezésem előtttem felolvastatván, azt az alább írt évégre kikívánt betsületes urak előtt tulajdon magam végső akaratjának lenni elesmerem.”⁵¹ Az időben később keletkezett végrendeleteknél is módosulnak a hitelesítést bizonyító záradékok. „Melly ekképpen szabad rendelkezésemet előtttem felolvastatván, jelen rendelkezésemnek jövőndő nagyobb valóságára nézve magam kezem kereszt vonásával megerősítem. Költ Szentes 18^a Martiy 1829. Balsi András maga keze+vonása; Előttünk: Eskütt Kováts István mk; Kátai Pál Josef esküt bíró; Előttem és általam, Imre János mk hites jegyző”⁵² Olyan szövegezéssel is találkozhatunk, amelyben az örökhagyó azt állította: „végső rendelkezésem előtttem felolvastatván szórul szóra megérttettem, és benne megálapodván kezem alá írása mellé tett kereszt vonásommal megerősítettem.”⁵³ Egy másik változatban a megerősítést így jelezte az örökhagyó: „szabad rendelkezésemet előtttem felolvastatván, jelen rendelkezésemnek jövőndő nagyobb valóságára nézve magam kezem kereszt vonásával megerősítem.”⁵⁴ Máskor a jegyző a következő záradékot írta a végrendeletre: „mely végrendeletet, hogy előttünk élő szóval tette, írásba foglalva és előtte felolvasva, újabban akaratját ezekbe nyilvánította, s írni nem tudván, keze kereszt

⁴⁹ CSML Szentes V.102. k. Árendás Török János 1813.

⁵⁰ CSML Szentes V.102. k. Piti Ferenc 1804.

⁵¹ CSML Szentes V.102. k. Lénárt István 1809.

⁵² CSML Szentes V.102. k. Balsi András 1829.

⁵³ CSML Szentes V.102 k. Antal Ferencz 1830.

⁵⁴ CSML Szentes V.102. k. Balsi András 1829.

vonásával megerősítette, ezennel bizonyítjuk.”⁵⁵ Ezek a példák jól mutatják, hogy a hiteles bizottságot a város tanácsát alkotó esküdtek közül a bíró által kiküldött két esküdt és a város jegyzője alkotta. A végrendeletet általában a jegyző írta le és a testáló előtt lett felolvasás és a testamentum szövegének megmagyarázása után írták alá, majd helyezték a város levéltárába. Azonban találunk arra is példát, amikor nem jegyezték fel a végrendeletre, hogy azt az örökhagyó előtt felolvasták volna,⁵⁶ de arra is van példa, hogy a leírás után módosított az örökhagyó a szövegen, amely módosítást mintegy záradékként jeleztek az eljáró tanácsbeliek. „Jegyzék: a 2^{ik} pont alatt ezen szavak és szöllő azért töröltettek ki, mivel ezen szöllő eránt a 3^{ik} pont alatt különös rendelkezés vagyon.”⁵⁷ Ugyancsak pontosításra szorult Páger János rendelkezése, aki két fiára Gergelyre és Jánosra hagyta meglévő vagyonát azzal a kötelezéssel, hogy a testáló feleségével, mint mostoha anyukkal maradjanak a házban. Ezt pontosították a végrendelet aláírását követően. „u.i. A két fiu közül, kinek végrendelkező vagyonát hagyja csak Gergelynek mostoha anyja ... Jánosnak pedig édes anyja.”⁵⁸

A végrendeletek szövegéből jól kiolvasható az a tény, amikor a város 1836-ban megkötötte az örökváltsági szerződést földesurival. A végrendeletek ettől az időponttól kezdve mindig azzal a bevezetéssel kezdődtek: „Alúl írttak Főbíró úr által lett kiküldetés folytában betegen fekvő de még ép elmével bíró Szatmári Sámuel házánál Végső rendelete kivételére és írásban leendő foglalására meg jelenvén, - azt e következőkben vettük ki.”⁵⁹ Egy másik végrendelet a következő sorokkal kezdődik: „alól írttak Főbíró Nemzetes Boros Sámuel úr által kiküldetésünk folytán jelentjük és bizonytságot teszünk arról...” Majd azzal zárul, hogy „mely végrendeletnek előttünk önként tett bevallását és a végrendelkező által

⁵⁵ CSML Szentes V.102. k. Csöre Borbély Sámuel 1840.

⁵⁶ CSML Szentes V.102. k. özvegy Kalpagos Szabó Mihályné Gréczi Ilona 1838; CSML Szentes V.102. k. néhai Zeke János özvegye Bazsó Ilona 1840.

⁵⁷ CSML Szentes V.102. k. özvegy Mészáros Mihályné született Török Erzsébet 1829.

⁵⁸ CSML Szentes V.102. k. Páger József 1847.

⁵⁹ CSML Szentes V.102. k. Szatmári Sámuel 1845.

– miután írni nem tud – keze kereszt vonása után is élő szóval sajátjának lett nyilvánítását, - kiküldetésünk erejével hitelesen bizonyítjuk.”⁶⁰ Mivel a város megválasztott főbírója *Boros Sámuel*, a jól képzett jogász lett, aki az úrbéri perben is képviselte a várost a Károlyi nemzetséggel szemben, feltételezhető, hogy az ő előírásának köszönhetően uniformizálódtak az 1836 után íródott végrendeleteknek a bevezető és záró sorai.

Arra is van példa, hogy az örökhagyó maga írta meg végakaratát és a leírt szöveget terjesztette a város tanácsa elé, amelyet a következők bizonyítanak. „Ezen végrendelet gyanánt előadott íromány az 1838^{ik} Esztendei November 14^{én} tartott Tanács Ülésben a jelenlévő végrendelkező Tarnóczy Erzsébet előtt elolvastatott, és mint saját akarátja minden pontjaiban helybe hagyatott [...] jegyzette Veress Károly, mint a [...] Tanács Ülés jegyzője.”⁶¹

Formai szempontból a fennmaradt végrendeletek által bizonyítható, hogy Szentesen a jobbágy-paraszság a 19. század első felében az 1715:27.tc. rendelkezése szerint közbégrendeletet készített. Általában a város elöljárósága által kiküldött két esküdt és a jegyző által alkotott biznyság előtt.

Az is előfordult, hogy a hiteles biznyság az örökhagyót betegnek, de ép elméjűnek találta, ugyanakkor a testátor már annyira gyenge volt, hogy keze keresztvonását sem tudta a végrendeletére ráírni. Erről így tudósítottak a korabeli személyek: „a végrendelet a mai napon előtte felolvastatván azt élő nyilvános szóval saját akarátjának s végrendeletének nyilatkoztatta: - felette nagy elerőtlenedése miatt azonban kezeit fel nem emelhetvén, alá nem írhatván, jelen Erdélyi József által élő szóval tett végrendelet valóságának erősségéül aláírtuk.”⁶² Egy esetben az is előfordult, hogy a hitelesítő bizottság az örökhagyó házánál, a szokott módon meghallgatta és a jegyző leírta a végrendeletet, még fel is olvasta azt,

⁶⁰ CSML Szentes V.102. k. Siprikó Kis István özvegye Czeglédy Susanna 1845.

⁶¹ CSML Szentes V.102. k. Tarnóczy Erzsébet 1838.

⁶² CSML Szentes V.102. k. Erdélyi József 1841.

de amikor az aláírásra került volna a sor a tanúk bizonyága szerint az örökhagyó már meghalt.⁶³ Mivel a végrendeletre az örökhagyónak már a keze kereszt vonása sem került rá, jogilag kétségsbe vonható, hogy formailag érvényes volt-e a végrendelet. Tudjuk azonban azt, hogy az örökösök elfogadhatták és magukra nézve kötelezőnek tarthatták az örökhagyó akaratát. Sőt ebben az esetben más források, fennmaradt szerződések bizonyítják a végrendeletben foglaltak valóságát. Más esetben arra is van bizonyíték, hogy a jogilag érvényes végrendeletet az örökösök félretették, s a maguk számára kedvezőbbnek tartott osztályos egyezséget kötöttek.

A végrendeletek többsége ún. nyílt végrendelet, mert a kikért hiteles bizonyság tagjai előtt mondták el utolsó akaratukat, az írni nem tudó jobbágyok.⁶⁴ A végrendeletet leíró jegyző annak külső felére jegyezte fel annak keletkezését és azt, hogy mikor helyezték el a város levéltárába. A két időpont általában egybeesett, de található arra is példa, hogy a végrendelet megírása és letétbe helyezése között néhány nap eltelt. Majd az örökhagyó halálát követően a jegyző rendszerint magára a végrendeletre írta fel a felbontás és a kihirdetés idejét. A szentesi végrendeletek egy részénél az is megtalálható, hogy kik előtt olvasta fel a jegyző a végakaratot, s az örökösök abban „megnyugodtak” vagy éppen ellentmondtak. Ez az ellentmondás nem jelentette azt, hogy öröklési pert is indítottak, de azt jelenthette, hogy a végrendeletben foglaltaktól eltérően más tartalmú osztályos egyezséget tettek, amit az egyezségek könyvébe jegyeztettek fel. Ezt a gyakorlatot bizonyítják a Dotzi János örökösei, akik az apa 1822-ben készült végrendeletét megváltoztatták és az apa halála után néhány nappal a testvérek által tett osztályos egyezséget jegyeztették be a város egyezségek könyvébe.⁶⁵ Hasonló eset történt az 1840-ben elhunyt Gilicze György végrendeletével is, mert „örökösei Gilicze Ádám, Gilicze Ferenc, Gilicze Mihály, Gilicze János, özv. Gilicze Sámuelné, Gilicze Sándor

⁶³ CSML Szentes V.102. k. Árendás Török

⁶⁴ Frank: I. 431-432.

⁶⁵ CSML Szentes V.102.k. Doczi János 1822; CSML Szentes V.102. o.1.

szentesi és özvegy Gilicze Istvánné Borbély Sára mint Sándor, József és Sára fiai, leánya törvény szerinti gyám anyjak vásárhelyi lakosok, következőlegi osztályos egyezsége léptek.”⁶⁶

A vizsgált korszak végén, 1847-ből rendelkezésünkre áll néhány olyan *nyílt végrendelet*, amelynek tartalmáról a végrendeletben megnevezett örökös is tudott, sőt alá is írta a végrendeletet. Ezek a nyílt végrendeletek egyben a *házastársak közös végrendeletei* voltak. A szakirodalom az Osztrák Polgári Törvénykönyv hatálybalépése előtt nem tesz arról említést, hogy a házastársak közös végrendelkezését a szokásjogi gyakorlat megengedte-e vagy sem. Arra van példa, hogy a férj rendelkezett megmaradt jóságairól és a végrendeletének végére, mintegy felesége hozzájárulásként a következőket írta: „Öreg Szeder Ferenc mind feleségem Németh Erzsébeth a kivel már eltöltöttem szép békességben 43 esztendő.”⁶⁷ Ez a végrendelet ugyanakkor nem tekinthető közös végrendeletnek, mert annak szövegezéséből egyértelműen megállapítható, hogy a férj, a maga által szerzett jóságairól és fennmaradt adósságának megfizetéséről intézkedett. Ezzel szemben az 1847-ben készült végrendeleteket a házaspárok közösen jegyezték. Az egyéb szentesi végrendeletektől eltérően az örökhagyó házaspárok a végrendelet bejegyzésekor kihangsúlyozták, hogy haláluk esetére történő rendelkezésüket nyíltan, azaz gyermekeik jelenlétében tették meg. Ezért hangsúlyozták, hogy nyílt végrendeletet tettek. A későbbi kor magánjogi dogmatikája alapján öröklési szerződésként is jellemezhetnénk e két egyezséget, de ezt azért nem teszem, mert a megnevezett örökösök kinyilvánították ugyan beleegyezésüket a szülői rendelkezésbe és aláírták azt, de ettől még e két egyezés nem öltött kölcsönösnek mondható szerződési jelleget. Másrészt lényeges, hogy a házaspárok közösen rendelkeztek vagyonuk sorsáról és a Sinóros Szabó házaspár által tett végrendeletben még azt is kihangsúlyozták, hogy gyermekeik kizárólag akkor kapják meg a hagyatékot, amikor már mind a két szülő meghalt. „Egyébiránt pedig jelen rendelkezés az elhagyottak

⁶⁶ CSML Szentes V.102. o., CSML Szentes V.A.115. a/3. úriszéki iratok 1840.

⁶⁷ CSML Szentes V.102. k. öreg Szeder Ferencz 1831.

birtokába mind kettőnknek mint szüléknek halála után jöhetnek.”⁶⁸ Tehát ténylegesen a szülők halála esetére tett rendelkezésről történt itt bejegyzés.

Mindkét nyílt végrendelet 1847-ben készült, a rendi kor utolsó hónapjaiban, ezért az már nem képezte a kutatás tárgyát, hogy a megnevezett örökösök ténylegesen betartották-e szüleik közös végrendeletbe foglalt akaratát. Feltehetően igen, mert a szokásjog alapján ezek a nyílt végrendeletek a felek közötti egyezségnek is minősültek, amelyet ha aláírásukkal elfogadtak, akkor azt később már nem lehetett megtámadni. Ezt a szülők és gyermekeik között tett egyezség jelleget erősíti az a tény, hogy a nyílt végrendeleteket az egyezségek könyvébe jegyeztették be, ahol egyik esetben a megszokott három tagú bizottság aláírásával hitelesítette a közös végrendeletet. „Mely végrendeletül szolgáló hagyomány és önkényesen tett akaratunknak és rendeletünk hitelére – miután azt az ezt tevők előtt felolvastuk és megmagyaráztuk volna – kiküldetésünk folytában nevünk aláírásával bizonyítjuk Szentesen December 1st napján 1847 Lakos András tanácsbeli, Nagy János tanácsnok, Hadzsy György hites jegyző.”⁶⁹ A másik nyílt végrendeletnél viszont nem a kikért három tagú bizonyság hitelesítette a szülők utolsó akaratát, hanem csak Dobossy Mihály alispán. De az 1830-as években is feltűnt a házaspárok egyező akaratral írt testamentuma, s mindez együttesen azt bizonyítja, hogy a házastársak közös végrendekezésének a lehetőségét a 19. század közepére a mindennapok alakították ki, s mivel már ott volt a gyakorlatban, ezért az OPTK szabályait sem volt nehéz e területen alkalmazni.

Hajdú János és felesége végrendelete azért is érdekes, mert a közös végrendeletben tettek említést arról, hogy fiukat örökbefogadták és mivel a fiú jó erkölcsű, becsületes, örökbefogadó szülei iránt tiszteletet tanúsító gyerek volt, ezért az örökbefogadáskor tett nyilatkozatukat betartva rendelkeztek arról, hogy minden meglévő vagyonukat az örökbefogadott kapja meg. „Hajdú György az 1826^{ik} évtől fogva magát úgy viselte és alkalmaztatta, hogy atyai és anyai jószándékunkat megérdemlette, még 1826^{ik} évben

⁶⁸ CSML Szentes V.102. 0.2. Sinóros Szabó József 1847.

⁶⁹ CSML Szentes V.102. 0.2. Hajdú János és hitvese Fekete Anna nyílt végrendelete

[...] felfogadott fiunknak, minden meglévő vagyonunkat, legyenek azok ingók vagy ingatlanok, miután azok mint tulajdon szerzeményünk, halálunk után oly módon hagyjuk és testáljuk – most akkorra, hogy azok a még csak megfognak maradni – tulajdonai legyenek és azoktól senki és semmi szín és ok alatt ne háborgassa – hanem azok felett – halálunk után – tetszése szerint rendelkezhesen – és így általános örökösünknek – most akkorra tesszük – és mint felfogadott fiunknak ezennel biztosítjuk.”⁷⁰

A nemesi magánjog ismerte a fiúváfogadás intézményét, amelynek az volt a lényege, hogy a magszakadás előtt álló nemes, királyi kegyelemmel bárkit fiává fogadhatott és ezáltal az apai birtokokban, mind ősi, mind adománybirtokban örökössé tette. Ha a fiúváfogadást követően törvényes fiú született, akkor a fiúváfogadott annak személyi hatályát megtartotta, tehát nemes jogállású maradt, de vagyoni jogi hatályát elvesztette, ősi és adománybirtokot nem örökölhette.⁷¹ A jobbágy-paraszság világában soha sem beszéltek fiúváfogadásról viszont a 19. század első felében megjelent az örökbefogadás intézménye a polgári korban megszokott tartalommal. A jobbágy-paraszság világában, a szokásjog által kialakított módon, rendszerint gyermektelen házaspárok fogadtak fel örökölni valakit, akinek nevelését, taníttatást magukra vállalták, és ha az örökbefogadott megbecsülte magát, akkor az örökbefogadók hagyatékát megörökölte. A fent idézett nyílt végrendelet alapján is ez történt.

A végrendeletek formai szabályai között kell megemlíteni, hogy a szentesi végrendeletek között is fellelhető néhány, amelyeknél az örökhagyó még *codicillust*, fiókvégrendeletet készített.⁷² Ennek lehetőségére már az 1715. évi törvényben is utaltak, ahol magánvégrendelet esetében már elegendő volt csak három tanú aláírásával igazolni és hitelesíteni a végrendelet kiegészítését. A Szentesen meglévő végrendeletek közzévégrendeletek voltak,

⁷⁰ CSML Szentes V.102. 0.2. Hajdú János és hitvese Fekete Anna nyílt végrendelete

⁷¹ Czövek István: Magyar hazai polgári magános törvényről írt tanítások, Pest, 1. 315-316.; 822; Szlemenics Pál: Közönséges törvényszéki polgári magyar törvény 1823, 88-91.

⁷² v.ö. Horváth József: 360.

ezért a codicillust is ennek megfelelően a három tagú bizottság hitelesítette. Böltskei Molnár András által készített fiókvégrendeletnek viszont az az érdekessége, hogy az alapvégrendelete, amelyet 1826-ban készített a szokásoknak megfelelően közvégrendelet formájában készült, míg az 1829-ben tett fiókvégrendelete magánvégrendeleti formát öltött, mivel öt együtt jelenlévő tanú aláírásával és pecsétjével látták el. Ezt a magánvégrendeleti formában írt codicillust hitelesítette meg a szokott háromtagú bizottság előtt.

Makai Kiss János 1824-ben írt végrendeletében ténylegesen Mihály, András és János fiával tett osztályt írta meg és hitelesítette. 1826-ban ún. pótló végrendeletet tett, mert az idős szülőkkel maradt János fia meghalt egyetlen leányt, Annát hagyva maga után. A nagyapa ebben a fiókvégrendeletben arról intézkedett, hogy az eredetileg János fiának hagyott ingó és ingatlan vagyont annak leánya, Anna kapja meg. Ez a fiókvégrendelet közvégrendeleti formában készült, viszont a házastársak közös akarataként, amelyet jelez, hogy mind a férj, mind a feleség keze keresztvonásával írta alá a pótvégrendeletet.⁷³

Az országot sújtó *kolerajárvány* Szentest is elérte 1831-ben, melyről nemcsak a városi iratok, hanem a Petrák-krónika írói is megemlékeztek.⁷⁴ De fennmaradt Nemes Halász Zsuzsannának a végrendelete, melyet 1831. augusztus 28-án készíttetett. Ennek bevezető soraiban írta, hogy „a mostani pestises idő pontban véletlen halálom felől másokkal egyenlően vélekedhetvén és tarthatván ... végrendelezésemet ... önkénnyel és megfontolt akaratomból teszem.”⁷⁵ Feltételezhető, hogy a testátor már beteg volt, ugyanis a végrendeletet a plébános és Csongrád vármegye főor-

⁷³ CSML Szentes V.102. k. Makai Kiss János 1824 és Makai Kiss János és hitvese Rideg Anna pótló végrendelete 1826.

⁷⁴ Petrák – krónika, közreadja: Takács Edit: Szentes-Szeged, 1997, A Gólya Pál féle változatban olvasható: „1831dik Esztendőben 1100 lelket temetett a sírban a Chóleranyavaja ... kezdődött Június holnapban a derekán és végződött Augusztusnak az útolyán.” 39.

⁷⁵ CSML Szentes V.102. k. Nemes Halász Zsuzsanna 1831.

vosa hitelesítette. Ez pedig a kiváltságos végrendeleteknél volt lehetséges, amikor a járvány sújtotta területen szóban is végrendelkezhetek kettő tanú jelenlétében. Márpedig, ha a megye főorvosa volt az egyik tanú, akkor a végrendelező egészen biztosan betegsége idején intézkedett jószágairól. Ugyancsak a kolerajárvány idején készült az a szóbeli végrendelet, amelyet az örökhagyó fiai jegyeztek le, majd egyhangú vallomásukkal kérték a város elöljáróságát, hogy azt apjuk végakarátának tekintsék.⁷⁶

Kiváltságos végrendeletet egyébként írásban és szóban is lehetett tenni, kizárólag azokban az esetekben, amelyeket az 1715:27.tc. taxatív felsorolt. Ide tartozott a fent említett kolera és pestis által sújtott vidéken vagy hadművelleti területen készült végrendelet, ha valaki kizárólag törvényes örökösei számára végrendelkezett illetve, ha hagyatékának egészét kegyes célokra fordította. Más esetben nem lehetett szóban végrendelkezni. Mégis található az öröklési perek között a 18. század végén arra példa, hogy a végrendelező már csak szóban tudta elmondani utolsó akaratát a kikért bizonyság előtt, akik annak tartalmát a bíróság előtt megerősítették és így a szóbeli végrendeletet a bíróság ítéletével hitelesítette. Az öröklési perben a végrendelező gyermekei követelték mostoha anyjuktól annak birtokában maradt házat. A három végrendeleti tanú a bíróság előtt eskü alatt vallotta meg az örökhagyó szóbeli rendelkezését, amit ezt követően a bíróság elfogadott és ítéletbe foglalt. „Eger József halálát közeledni érezvén, kiváltképpen özvegy feleségéről, annak özvegyi sorsáról gondolkodván, három tisztességbeli személynek jelenlétében élő nyelvvél meghagyta, hogy már kielégítette első feleségétől származó gyermekeit. [...] Ezért házát, melyet 18 év óta vele élő második feleségével szerzett, hagyja erre a feleségére minden benne található szövíszékkal és eszközökkel együtt.” Az ítéletben a bíróság mindehhez még hozzátette: „E városban mindenekelőtt nyilván vagyon, hogy Eger József minden javait elmaradott öreg, második feleségével kereste [...] ezért Eger József végrendelete bíróilag megerősíttetik.”⁷⁷

⁷⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. Pataki Péter 1831.

⁷⁷ CSML Szentes V.102 d. 426/1785.

Egy öröklési per iratai között bizonyítékként bukkant fel 1830-ban az örökhagyó fiai által a város tanácsánál előterjesztet kérelem, amelyben az örökösök azt állították, hogy apjuk már nem volt képes leírni végrendeletét, hanem szóban mondta el a fiainak végakarátát. Ezt kívánták a gyermekek hitelesíttetni és a város jegyzőkönyvébe bejegyeztetni. Ténylegesen ezt inkább osztályos egyezségnek lehet tekinteni, mert ugyan az örökhagyó kizárólag gyermekei javára intézkedett, de maguk a gyermekek voltak a tanuk, amely tény megkérdőjelezi a szóban készült végrendelet hitelességét.⁷⁸

A szóban vagy nem megfelelő alakban készült végrendeletek miatt gyakran indítottak pert az örökösök. Ez történt abban az esetben is, amikor Pesti Erzsébet mostohaapja Lévai Mátyás ellen indított örökösödési pert, mert az kezén tartotta a lánynak édesapjától Pesti Alberttől örökölt vagyonát. Lévai arra hivatkozott, hogy felesége – aki Pesti Erzsébet édesanyja volt – végrendeletében minden vagyonát második férjére és ebből a házasságból született gyermekeire hagyta. A mezőváros törvényszéke kötelezte Lévait felesége végrendeletének bemutatására. Ekkor vált ismertté, hogy az elhunyt asszony nem megfelelő alakiságok mellett és olyan vagyonról tett rendelkezést, amelyről egyébként sem rendelkezhetett. A bíróság érvénytelenítette a férj által bemutatott végrendeletet arra hivatkozva „midőn valaki a lakosok közül testamentomot tenni kíván jelen légyen ottan egy vagy két tanácsbeli személy. Lévai Mátyás hitvesének testamentum tétele alkalmazásával különben volt a dolog, és a város archivumába soha bé nem tétetett, hanem alattomban, magok között íródott és tartott.”⁷⁹

⁷⁸ Horváth József: 1999. 359.

⁷⁹ MNL CSML Szentes V.102. d. 175/1773.

V. A végrendeletek tartalmi elemei

1. A végrendeletek bevezetése

A jobbágy-paraszság végrendeleteinek tartalmát elemezve sok minden megtudható a jobbágyok életéről, vagyoni viszonyairól, mit tartottak fontosnak megemlíteni és időnként azt is kit miért zártak ki hagyatékuk örökléséből. Sokszor az örökhagyók arra is utaltak, ami a végrendelezés előtti évtizedekben történt, különösen akkor, ha az apa vagyonának egy részéből már részesítette gyerekeit, s leírta ki, mikor, mit kapott.

Végrendeletet csak *végrendelezési képességgel* rendelkező személy tehetett.⁸⁰ Ez nem csak azt jelentette, hogy megfelelő kort betöltött személynek kellett lennie, hanem rendelkeznie kellett azzal a szabad akarattal és belátási képességgel, hogy tudja kinek a javára és mit rendel, illetve azt is közölnie kellett, hogy mindezt önként, minden kényszerítés nélkül tette. Tekintettel arra, hogy a fennmaradt szentesi végrendeleteket az örökhagyók akkor készítették, amikor öregek vagy betegek voltak, ezért a végrendeletek legtöbbször azzal kezdődik, hogy „mind meg élemedett időmre mind pedig beteges Állapotomra nézve magamat utolsó órámhoz közelíteni érezvén minthogy még ép elmével vagyok.”⁸¹ Egy másik indokolása a végrendelet készítésének „Felséges Istenem kegyességéből 56 Esztendőket számlálván, mostani beteg ágyamban érezvén halálomhoz való közelítésemet, azért míg az elkövetkezne és ép elmével vagyok.”⁸² Volt, aki csak a korára hivatkozva gondolta azt, hogy vagyonáról intézkednie kellene: „hetven egy esztendőskoromban ép és egészséges testel lévén.”⁸³ Megint mások azt írat-

⁸⁰ v.ö. Tárkány Szűcs Ernő: Vásárhelyi testamentumok, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961. 152.

⁸¹ CSML Szentes V.102. k. Dósai Molnár András 1803.

⁸² CSML Szentes V.102. k. Lénárt István 1809.

⁸³ CSML Szentes V.102. k. Szeder Ferencz 1831.

ták végakarataikba, hogy „szemem előtt tartva testi elerőtlenedétségemet”⁸⁴ vagy „idős koromra nézve tapasztalván naponkénti gyengülésemet de még Isten kegyelmességéből tökéletes ép elmébéli állapotomban vagyok.”⁸⁵

Amikor a város megkötötte az örökváltsági szerződést és a törvényhatóságot a Károlyi grófok átadták a városnak a kiküldött bizottság gyakran azzal kezdte a végrendeletet, hogy „őreg Dömsödi Antal házánál megjelentünk kit is testi elerőtlenedésbe, de ép és józan elmével bírónak tapasztalván.”⁸⁶ Egy másik végrendelet tételnél a következőket rögzítették a végrendeletet tevő „élemedett idejű de egészséges testű s ép elméjű asszony,”⁸⁷ egy másik esetben is hasonló megállapítást tettek „testére nézve elgyengült beteg állapotban, de elméjére nézve ép és tiszta gondolkozásban találtuk.”⁸⁸ Mindezekre azért volt szükség, hogy a későbbi viták esetére bizonyítani lehessen, hogy az örökhagyó végrendelkezésre alkalmas, ép elmével bírt.

Mivel Szentesen többségében voltak a református vallásúak, ezért a végrendeletek bevezető sorai között ritkán találni vallási kötődésből fakadó sorokat. Ezt inkább a katolikus felekezethez tartozók tették meg, s akkor „A Szent Háromságnak Atyának, Fiúnak és Szent Lélek Istennek nevében” imával kezdték utolsó rendelkezésüket.⁸⁹

A végrendelet érvényessége szempontjából fontos másik tartalmi kellék, hogy az örökhagyó önként, minden kényszer, fenyegetés nélkül tette meg végrendeletét, az mindig a végrendeletek záradékában jutott kifejezésre. „Mely ekként tett végső rendelkezésemet önként és szabad akaratból magam keze kereszt vonásával megerősítem.”⁹⁰ „Mely ilyenén szabad akaratom szerint való végső rendelkezésemet nagyobb hitelére s valóságára nézve tulajdon

⁸⁴ CSML Szentes V.102. k. Nemes Sarkady nagy János 1846.

⁸⁵ CSML Szentes V.102. k. Jakó Ferenc 1847.

⁸⁶ CSML Szentes V.102. k. Dömsödi Antal 1841.

⁸⁷ CSML Szentes V.102. k. Siprikó Kis István özvegye 1845.

⁸⁸ CSML Szentes V.102. k. Pálffy Sára 1843.

⁸⁹ CSML Szentes V.102. k. Hollik József 1833.

⁹⁰ CSML Szentes V.102. k. Antal István 1825.

al írásommal vagy is inkább kezem keresztvonásával megerősítem.”⁹¹ „Mely eképpen szabad rendelkezésemet előttem felolvasztatván, jelen rendelkezésemnek jövőre nagyobb valószínűsége nézve magam kezem kereszt vonásával megerősítem.”⁹²

Összefoglalva megállapítható, hogy a Szentesen készült végrendeleteket akkor tekintették érvényesnek, ha formai szempontból a főbíró által kiküldött két tanácsbeli személy és a jegyző előtt mondták el élő szóban utolsó akaratukat, vagy ha maga írta az örökhatyó a végrendeletét, akkor a három hiteles személy előtt felolvasva szóban elismerte azt saját végakaratának. Mindezt ép elmével és szabad akaratból kellett tenniük, amit saját nevük aláírásával, vagy ha írni nem tudtak, akkor kezük keresztvonásával hitelesítettek. Bár a szokásjogi szabályok ezt nem kívánták meg mégis megfigyelhető, feltehetően a jegyzők által kialakított szokások alapján, hogy az örökhatyók, mindig a végrendelet végén, annak jobb oldalán írták alá utolsó akaratukat, míg a hiteles bizonyosság tagjai a végrendelező után, bal oldalon írták alá nevüket, rendszerint egymás alá. Mivel a tanúk is többségében jobbágyok voltak, általában csak a jegyző pecsételte le a végrendeletet.

2. Végrendeletek indokolása

Arra a kérdésre, hogy miért készítették végrendeletet a jobbágyok, a választ a végrendeletek bevezető soraiban megtaláljuk. Elsősorban az öregség, a betegség indokolta az örökhatyóknak azt az igényét, hogy meglévő vagyonuk sorsáról még írásban intézkedjenek. Ha nem is gyakran, de néhányan életkorukat is leírták. „Hetven egy esztendő koromban ép és egészséges testel lévén a közelebb élő cselédek között ilyen rendelkezést hagyok halálom után”⁹³ vagy „már életemnek 76^{ik} éveit számlálván” bevezetéssel indokolta a testáló végső akaratának írásba foglalását.⁹⁴ Ezzel is

⁹¹ CSML Szentes V.102. k. Török János 1813.

⁹² CSML Szentes V.102. k. Kovács István 1829.

⁹³ CSML Szentes V.102. k. Szeder Ferenc 1831.

⁹⁴ CSML Szentes V.102. k. Gilicze György 1839.

igazolva a végrendelkezésre elért időt. Gyakrabban az idős, beteg állapotot tényszerűen rögzítve közölték, hogy „kikerülhetetlenül halandó voltomat élemedett koromnál fogva is közelíteni érezvén.”⁹⁵ Hasonlóan fogalmazott Bálint István is. „Alól írott sor-somnak ki kerülhetetlen halandó voltát élemedett idős koromnál fogva is közelíteni méltán gyanítván.”⁹⁶

Gyakori indok volt az örökösök közötti viszály elkerülése, az esetleges öröklési perek megelőzése, „kevés ingó bingó vagyona-imban feleségem és 8 férfi magzataim között kívánom végső rendelkezésemet megtenni, hogy halálom után egymás között történhető viszálykodásokat elkerülhetnék.”⁹⁷ „Örököseim között eredhető egyenetlenkedések és viszálykodások kikerülésére.”⁹⁸ Mások a családon belüli viszonyokat is leírták nemcsak azt indokolva miért végrendelkeznek, de egyben azt is meghatározva ki kap, vagy éppen ki nem kap a hagyatékból semmit. „Néhai férjem ezelőtt 31 esztendővel történt halálakor Mihály és János fiaim már feleséges emberek voltak – a többi pedig nevetlenül maradt s minekutánna földet, marhát, lovat, juhot sertéseket mind Mihály és János fiamnak adtam, a számomra rendelt tartást Mihály fiam is több izbe megtagadta, amikor adott is valamely részt feléből s harmadából adta meg. János fiam pedig 11 esztendőttől fogva megtagadott, hogy ugymond nem vagyok annya s kilencz esztendőttől fogva csak egy falat zsiradékkal, vagy egy kanál levessel meg nem kínált, sem tűzrevalót nem adott, sem soha még disznó ölésen is egy falat petsenyét nem adott nem hogy a tartozott hízónak valót megadta volna, így Elona leányom gondviselésére szorultam, aki 9 esztendőttől fogva példás hívséggel házába tart és gondomat viseli, János fiamnak tehát semmit sem hagyhatok mivel minden található javamnál több az amit sok esztendőkre töllem elfogott.”⁹⁹

⁹⁵ CSML Szentes V.102. k. öreg Ns. Vetseri János 1828.

⁹⁶ CSML Szentes V.102. k. öreg Bálint István 1828.

⁹⁷ CSML Szentes V.102. k. öreg Gilicze György 1839.; V.A. 115. Szentes Város Tanácsának törvénykezési iratai 1837–1849.

⁹⁸ CSML Szentes V.102. k. Bálint István 1828.

⁹⁹ CSML Szentes V.102. k. Szikszai Anna 1832.

Ez az örökhagyói óhaj nem minden esetben valósult meg, mert az úriszéken zajlott öröklési perek egy része épp arra szolgáltat bizonyítékot, hogy az örökösök vagy közülük az egyik többet, mást kívánt az apai hagyatékból kapni, mint ami a végrendelet alapján járt volna. De az is előfordult, hogy az örökhagyó nem emlékezett jól vagyonának jogi természetére, s olyan jószágról is rendelt tett – ősi vagy elhunyt felesége hozománya – amelyekről nem intézkedhetett. Ezért az örökös perben igyekezett jogait érvényesíteni. De épp ez volt az oka annak is, hogy a végrendelet felbontása és felolvasása után, az örökösök azt megváltoztatva osztályos egyezséget kötöttek.

A végrendelet megírásának okai közé tartozott, illetve tartozhatott az is, hogy világi javaikról hagyományt, elsősorban kegyes hagyományt kívántak tenni, amelynek pontos összegét és azt, ki-nek, milyen célra szánták, végrendeletben rögzítették.

3. A hagyaték

3.1. Az adósságok kérdése

A végrendelet készítésének a legfőbb indoka az örökhagyó vagyonának sorsáról való döntés, kié legyen az ingatlan és az ingó jószág, amit életében a testáló szerzett vagy elődeitől örökölt és megtartott. A hagyaték összetétele a jobbágy-parasztság körében is változott, de általános jelleggel mondhatjuk, hogy a szentesi végrendeletek többsége azzal kezdődik, hogy az örökhagyó felsorolta a passzívákat, azaz adósságait, majd pedig az úgynevezett activa adósságokat, azaz azoknak a neveit és tartozásait, akiknek hiteltezett. Az actíváktól és a passzíváktól függően egyrészt hálát adott Istennek, hogy nem adósa senkinek, „adós /:hála legyen az Úr Istennek:/ senkinek nem vagyok”¹⁰⁰, egy másik testáló ezt írta,

¹⁰⁰ CSML Szentes V. A.102. k. öreg Török György 1779.

„Istennek légyen hála adás érette én adós nem vagyok senki-
nek.”¹⁰¹ Vida Suasanna arról tudósított, hogy „Istennek légyen há-
laadás más külső embernek adós nem vagyok, hanem csak Zsuzsa
leányomnak két Rftal.”¹⁰² Más esetben az örökhagyó felsorolta ki-
nek és mennyivel tartozott. „Nékem nem adós senki, hanem én va-
gyok adós özvegy Csák Ferencnének contractus mellett száz
rforintokkal.”¹⁰³ „Én senkinek sem vagyok adós, ha nem én nékem
tartozik Szépe János százötven ftal váltóba contractus mellett,
Nikolits László kétszáz forinttal váltóba contractus mellett, Cser-
nus Farkas is egy Ló árába tartozik még ötven forinttal váltóba.”¹⁰⁴
„Nékem senki sem adós, hanem én tartozom Kürti Jánosnének
száz 100 váltó forintyaival.”¹⁰⁵ „Én adós vagyok Molnár Jánosné-
nek két köből búza árába 10 forinttal, Lakatos Istvánnének 30
krajcárral.”¹⁰⁶ „Énnékem senki nem adós, hanem inkább én tarto-
zom mostani kedves feleségemnek Tápai Katalinnak, 50 azaz öt-
ven Rh forintokkal, ugyan ezen most említett édes feleségem édes
anyjának is 40 Rh forintokkal, úgy Haraszi János kereskedő kis-
boltyába is tartozván 12. Rh forintokkal vagyok adós.”¹⁰⁷ A 18-19.
század fordulóján a pénz kölcsönzése vagy ingyenes volt, ilyen
esetekben nem kellett kamatot fizetni a hitelezőnek, vagy interest,
azaz kamatot fizettek. A kamat megfizetésének kötelezettségét
mindig bele kellett írni a szerződésbe.¹⁰⁸ Ugyanakkor nem feltét-
lenül pénzben történt meg a kamat teljesítése, lehetett azt gabo-
nában vagy éppen munkával is teljesíteni. Erről tudósít Böszörmé-
nyi István a végrendeletében. „Nékem senki sem adós, hanem in-
kább én tartozom, vagy vagyok adós Csongrádi lakos Makai Ágnes

¹⁰¹ CSML Szentes V.A.102. k. idősb Dotzi János 1804.

¹⁰² CSML Szentes V.A.102. k. Vida Susanna 1803.

¹⁰³ CSML Szentes V.A.102. k. Fenyvesi Mihály 1820.

¹⁰⁴ CSML Szentes V.A. 102. k. Árendás Török János 1813.

¹⁰⁵ CSML Szentes V.A. 102. k. Bajomi Nagy Erzsébet 1830.

¹⁰⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. Bartutz Katalin 1820.

¹⁰⁷ CSML Szentes V.A. 102. k. Kondor András 1806.

¹⁰⁸ Czövek: II. 597.; Homoki-Nagy Mária: Egyes szerződési típusok a dél-alföldi mező-
városok joggyakorlatában. Acta Jur.et Pol. Tom. LXIII. Fasc. 8. Szeged, 2003. 36.; Nagy
Janka Teodóra: Jogélet a két „vész” között (1781-1821); In: Tóth Ferenc(szerk.): Makó
néprajza. Makó, 2008. 853.

néhai Mátrai Tóth Antalnének 600 Rh forintokkal a mint Contractus tartva, úgy Sziksó János szentesi kereskedő embernek Interes mellett, melly vetés, egy száz Rh forintokkal vagyok adós, mint szintén Tóth Istvánnak, egyszáz Rhftal tartozom ugyantsak vetéses Interessel, de úgy hogy ezért árpa a másiké pedig búza vetés leszen, és ifjú Sárközi Jánosnak is ötven Rh frokkal vagyok adós, mellyekre ennek is 2. kéve búza vetés az Interes. Interes nélkül pedig 10 Rhfrokkal tartozom Csernus Farkasnak.”¹⁰⁹ Ez a végrendelet jól mutatja, hogy a jobbágy-paraszság a kamat megfizetését elvégzett munkában is teljesíthette, sőt azt is meghatározták milyen munkát kellett elvégezni, vagy ha gabona vetését vállalta, azt határozták meg, mit vessen az adós, búzá-t-e vagy árpát.

A tartozások teljesítésének ez a módja nem volt szokatlan a mezőváros életében. Volt, amikor a város törvényszéke kötelezte az adóst, hogy a kölcsönt és a kamatot munkával dolgozza le hitelezőjének, ha nem volt képest tartozását pénzben kiegyenlíteni. Ilyen esetben viszont a bíróság rögzítette ítéletében, hogy a hitelező köteles adósának a szokásos évi ruházatot és járadékot – ruhát és élelmiszert – biztosítani.¹¹⁰ A bejegyzések jegyzőkönyvében vagy a szóbeli perek fennmaradt bizonyosságai között találhatók olyan adóslevelek, ahol kamatként munkát ajánlott az adós hitelezőjének. „Pusztai György adósa lévén Dósa Molnár Gábornak 16 rajnai forinttal, interesére azon pénznek egy holnapi dolgát ajánlotta nádvágásban.”¹¹¹ Hasonló szerződési feltételt kötöttek ki a felek a következő megállapodásban, „interes fejében egy köből búzának, mégpedig magam búzának elvetését ígértem és fogadtam azzal, hogy Tóth András uram maga feltakarja én pedig bevontatom, s magával együtt elnyomtatom, haza hozom, szemét – szalmáját illendően kezéhez szolgáltatom.”¹¹²

¹⁰⁹ CSML Szentes V.A. 102. k. öreg Böszörményi István 1807.

¹¹⁰ CSML Szentes V.A. 102. b/2. 542/1792.; Homoki-Nagy: 2003. 43.

¹¹¹ CSML Szentes V.A. 102.b/1. 189/1774.

¹¹² CSML Szentes V.A. 102. b/3 664/179.

Az örökhagyók saját adósságaik felsorolását követően neveztek meg azokat, akiknek hiteleztek, s akik még nem teljesítettek. „Én senkinek adós nem vagyok, hanem nékem vagynak kint lévő adóssaim ugymint: Adós Csizmadia Pálfi János contractus mellett 200 forintokkal, Fenyvesi János 300 forintokkal, Nagy Soos István 260 forintokkal, Csalány János 100 forinttal, Nagy Ferenc 100 forinttal, öreg Martsó István a mostanában tőlem 650 forintokba megvett szőlő árában 550, összesen 1450 forintok.”¹¹³ Hasonló módon jegyeztette fel adóssait Piti Ferenc is: „Adós senkinek sem vagyok, hanem nékem adós Kálló Konstans szentesi kereskedő kilentz száz forinttal a mint is a contractus mutattya; Afra Tamásnál is vagyon hét száz forintom, amint a contractus mutattya, Sipos István is két száz forinttal tartozik. Piti István Eskütt Bíró Urnál és ötsémnél két száz Rf. Piti Pál testvér bátyámnál is 80 forint.”¹¹⁴

„Vagyon iffiú Dömsödy Péternél 50 Vforintjaim, Rátz János vömnél 155 Vforintjaim contractusok mellett.”¹¹⁵ „Nékem adós Csányi Mihály kétszáz, Szegeden férjnél lévő Rózi leányom 500= azaz ötszázRforintokkal, mind a kettő contractus mellett.”¹¹⁶ „Vagyon iffiú Dömsödy Péternél 50 Vforintjaim, Rátz János vömnél 155 Vforintjaim contractusok mellett.”¹¹⁷ Asztalos Rebeka pénzben meglévő jószágát a következőképpen határozta meg: „Van pénzbeli értékem ötszáznyolcvan váltóforint – melyből 300 váltóforint Keresztes Nagy Sámuelnél, – 100 Váltóforint Kultsár Mihálynál, – ismét 100 váltóforint öreg Nemes Jánosnál, – 80 váltóforint pedig Dobos Mihály szűcsmesternél vagyon contractusokra és interesre.”¹¹⁸

Ezek a feljegyzések jól érzékeltetik, hogy a jobbágyok hitelezők és adósok is lehettek egy személyben. „Adós vagyok Ns. Borsos József úrnak 100, azaz egyszáz forinttal, Reichlinger Ábrahám zsidónak is 140 azaz egyszáz negyven forinttal tartozok, nékem pedig

¹¹³ CSML Szentes V.A. 102. k. Debreczeni István 1822.

¹¹⁴ CSML Szentes V.A. 102. k. Piti Ferenc 1804.

¹¹⁵ CSML Szentes V.A. 102. k. Mátsay Erzsébet 1829.

¹¹⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. Csányi Katalin 1818.

¹¹⁷ CSML Szentes V.A. 102. k. Mátsay Erzsébet 1829.

¹¹⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Asztalos Rebeka 1844.

tartozik Lakos József szíjártó 40 forinttal, szegvári lakos Imre nevezetű volt derekegyházi tinó bojtárnak adtam ezelőtt 12 esztendővel 70 forintot, mellyel most is tartozik, Hajdú Mátyás is tartozik 90 forinttal.”¹¹⁹

A végrendeletek is bizonyítják, hogy gyakran kellett kölcsön-szerződést kötni, amely vagy szóbeli megállapodás formájában készült, ilyenkor a végrendeletekből vagy esetleg fennmaradt szóbeli, sommás perek jegyzőkönyveiből értesülhetünk a megállapodásokról. Amennyiben szerződést írtak a felek, akkor azt az örökhagyók mindig jelezték a végrendeletekben. „Lakos Ferenc uramnak adós vagyok 15 forinttal, nékem pedig adós Pataki János vőm 300 forintokkal contractus mellett, Vass Mihály vőmnél is vagyon 100 forint írás nélkül, mind a kettőnél vetésre van.”¹²⁰

A tartozások rögzítését követően tettek intézkedést arról, hogy az örökhagyó halála után kinek kell a fennmaradt passzívát teljesíteni. „Szabó Mihálytól felvett István fiam 50 Vforintokat, melyek halálom után az közösből fizetődjenek ki.”¹²¹

„István fiam nékem tartozik száz 100 vfkal 12 esztendőök óta, mellynek interessébe egyedül három esztendőben vetett 6 és 6 véka életet, azon kívül egy kevés kukoritzát is ... István fiam a nála lévő száz forintoknak felét, az utána járuló interesttel edgyütt fizesse ki Mihály fiamnak.”¹²² Balsi András tartozásának teljesítését a következőképpen rendelte. „Kórodi András vőm az házam építése fel segéllésére adott ugyan 24 forintokat, de hogy fogadott fiamon azt sem kereshesse, felőle úgy rendelkezek, hogy egy Bundámat melly 43 forintokban volt, említett vőmnek adasson egy másik ótska bundáért, melly akkor az 12 fkat érhetett, és így a felesleg való pénzek behajolván az 24 fnyi adósságba; megjegyzem, minden esetre az előbbeni hagyásomra, a hol halálom után hagyom a leányok kielégítését – nem hanem feleségem halála

¹¹⁹ CSML Szentés V.A. 102. k. Udvardi István 1820.

¹²⁰ CSML Szentés V.A. 102. k. Boros Pál 1820.

¹²¹ CSML Szentés V.A. 102. k. Köles Mihály 1828.

¹²² CSML Szentés V.A. 102. k. Virágos Kis István 1829.

után, mert még életében megélhetik.”¹²³ Ez a rövid bejegyzés is mutatja, hogy az özvegy asszony megélhetését igyekeztek biztosítani, s ezért javította az örökhagyó utolsó rendelkezését úgy, hogy csak a felesége halála után kellett a fennmaradt adósságot rendezni. Szeder Ferenc ezt írta, „a kisebb születés Ferencz fiamnak hagyom a mi ezeken kívül és több írásos tartozásokon kívül maradt úgy mint Koncz Jánosnak 200 vforint Poják Márton zsidónak 200 forint. Alpáron a Püspök juhászának Rákotzi Jánosnak 100 Forint. Lévi Dávid zsidónak 20 vforint a kamatjain kívül ilyen rendelkezéssel.”¹²⁴ Más megoldással találkozunk Mihálkovits Mátyás végrendeletében. „A Szent Andráson lévő szőlős kertem, mely fogadság alatt van Kricsfalusy János úr gyermekeire szálljon, oly megjegyzéssel hogy azon 300 vforint mellyel Sas Károly urnak városi sebésznek tartozom kifizetni kötelessége legyen, temetési költségekkel egyetemben.”¹²⁵

Mihálkovits Mátyás végrendeletében elismert egy meglévő és még nem teljesített adósságot, amelyről annyit jegyzett meg, hogy a város sebészének tartozott 300 váltóforinttal. Ezt kellett a végrendeleti örökösnek, Kricsfalusy Jánosnak az örökségből teljesíteni. A végrendeletben jelzett „fogadság” kifejezés azt jelentette, hogy örökhagyónk a kölcsönszerződést nem teljesítette és a hitelező bírói zár alá vetette a végrendeletben megjelölt szőlőt. A bírói zár alá vétel sem volt ritka a mezőváros mindennapjaiban, amelyről a szóbeli perek iratai is bizonyítékuul szolgálnak.¹²⁶ Mihálkovits Mátyás és Kricsfalusy János neve nemcsak a város, de Csongrád megye közgyűlési irataiban is feltűnt, még pedig nem teljesített kölcsönszerződések kapcsán.¹²⁷

¹²³ CSML Szentes V.A. 102. k. Balsi András 1829.

¹²⁴ CSML Szentes V.A. 102. k. Szeder Ferencz 1831.

¹²⁵ CSML Szentes V.A. 102. k. Mihálkovits Mátyás 1839.

¹²⁶ 1810-ben az egyezségek könyvében található kölcsönszerződés nem teljesítése miatt Bába Panni vagyonának zár alá vételét rendelték el. CSML Szentes V.102. o.1. 1810.; Szlemenics.III. 206.; Frank I. 712.

¹²⁷ Kricsfalusy János a közgyűlési iratok szerint a Sósi uradalom számtartója volt, aki, mint Mihálkovits Mátyás engedményese tűnt fel a megyei törvényszéken. CSML Szentes V. A. Csongrád vármegye közgyűlési iratai 1834/346

A jobbágy hitelezői pozíciója Szentesen Balog István végrendeletében a legszembetűnőbb. Nagygazda révén nemcsak a gazdálkodáshoz értett kiválóan, hanem jó hitelezőnek is bizonyult. Egyedülálló módon végrendeletében egy ötven adóst tartalmazó listát is rögzített abból a célból, hogy örökösei pontosan ismerjék kitől, mikor, milyen feltételek mellett lehet követelni a kölcsön visszafizetését. Nemcsak az adósok nevét és az adott hitel összegét írta le, hanem rögzítette azt is, mikor íratott adóslevelet, azaz contractust és azt is leírta, ha a teljesítés biztosítására zálogot kért adósától. Ritka az ilyen végrendelet, amelynek rendelkezése alapján egy-egy kölcsönszerződés visszakereshető a levéltár más irategyüttesében, adott esetben az egyezségek könyvében.¹²⁸

A testamentumot készítő jobbágy-paraszt gyakran hitelezett saját gyerekeinek, közelebbi-távolabbi rokonának, ezért előfordult, hogy az örökös adósságát beszámította annak örökrészébe, vagy pontosan meghatározta, kinek fizesse meg. Ilyen esetekben fordult elő, hogy a kegyes hagyományok teljesítését az örökhagyónak tartozó örökös köteleességévé tették. „Nékem senki sem adós, hanem inkább én tartozom, vagy vagyok adós Csongrádi lakos Makai Ágnes néhai Mátrai Tóth Antalnénak 600 Rh forintokkal a mint Contractus tartva, úgy Szikszó János szentesi kereskedő embernek Interes mellett, melly vetés, egy száz Rh forintokkal vagyok adós, mint szintén Tóth Istvánnak, egyszáz Rhftal tartozom ugyantsak vetéses Ineressel, de úgy hogy ezért árpa a másiké pedig búza vetés lészen, és ifjú Sárközi Jánosnak is ötven Rh frokkal vagyok adós, mellyekre ennek is 2. kéva búza vetés az Interes. Interes nélkül pedig 10 Rhfrokkal tartozom Csernus Farkasnak.”¹²⁹ Szikszai Anna pedig úgy rendelkezett, hogy „Elöljáró uraimékat tellyesen meghatalmazom hogy ezen rendelésemet hajtsa végre János fia mon bírói végrehajtással vegye meg a tartozásba lévő 100 vforintokat.”¹³⁰

¹²⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Balog István 1820; CSML Szentes V. 102. o.1 egyezségek jegyzőkönyve

¹²⁹ CSML Szentes V.A. 102. k. Böszörményi István 1807.

¹³⁰ CSML Szentes V.A. 102. k. Szikszai Anna 1832.

Ha a kölcsönszerződést írásba foglalták, akkor az örökhagyók minden esetben utaltak arra, hogy contractus van a kezükben, mert ezzel tudták bizonyítani adósuk tartozását, illetve azt, mit és mennyit teljesített már az adós vagy éppen kellett e kamatot fizetni vagy sem. A kölcsönszerződéseket az egyezségek könyvébe ritkán rögzítették, mert az adóslevél kiállítása után az adós azt átadta a hitelezőjének. Ha az adós teljesített, akkor az adóslevelet vagy széttépték, vagy a hitelező visszaadta az adósnak.¹³¹ Ezért ezek a szerződések ritkán maradtak fenn. A kölcsönszerződések-ről a végrendeletekből szerezhethünk tudomást egyrészt, másrészt a mezőváros bíróságának jegyzőkönyvei őriztek meg ilyen szerződéseket, ha az adós és a hitelező között vita támadt a teljesítés körül.

„Adóslevél: Én Pólya Mátyás felvettem Segesvári Istvántól 95 forintot, melynek megadására készfizető leszek Demeter napjára az interesével együtt ami reá esik, melyre az Úr Isten segélyen.”¹³² Bár nem a végrendeletet készítő Csoó István emeritus tanítótól maradt fenn adóslevél, de szintén Szentes egyik tanítója, Pintér András jegyeztette be a kölcsönszerződést az egyezségek könyvébe, mely szerint „1788. április 28-án Virágos Gergely, Pintér András uramtól kértem 50 rajnai forintokat vetésből álló interestre, oly megjegyzéssel, hogy fogok tenni őkegyelmének négy véka vetést és ennek minden munkáját véghez fogom vinni alkalmas időben, amidőn őkegyelme kívánja.”¹³³

3.2. Az úrbéri telek

Bár a Werbőczy által megfogalmazott szabályt, miszerint a jobbágy csak szerzett vagyonának feléről végrendelkezhetett, a 18. századra kialakult szokásjogi szabályok megváltoztatták, ezért szükséges annak elemzése, hogy milyen ingatlan és ingó dolgokat

¹³¹ Homoki-Nagy: 2003. 34.

¹³² CSML Szentes V.A. 102. b/3. 616/1794.

¹³³ CSML Szentes V. 102.o.1. 1789. április 30.

tekintett a jobbágy-paraszság olyan vagyonnak, amelyről még halála esetére is intézkedni akart. A jobbágyok által bírt vagyon nagysága egyben a paraszti társadalmon belüli rétegződést is jelezte, amely egy mezőváros élete és fejlődése szempontjából különös jelentőséggel is bírhatott. A paraszti társadalom tagozódását jellemezve természetesen tűnik, hogy a több egész telkes jobbágy állt a csúcson és a házatlan zsellér a társadalom alsó szintjét jelentette, ez azonban nagyon mechanikus és a javak birtoklása szempontjából nem is egészen igaz megállapítás lenne. Az kétségtelen, hogy a több egész telkes jobbágyok rendelkeztek akkora jövedelemmel, hogy több bérest, sőt cselédet is tudtak foglalkoztatni. Ezt bizonyítja *őreg Balog István*, aki 1820-ban készült végrendeletében arról írt, hogy három szállási földje, több pászta szőlője, vízi és száraz malmai, valamint több mint száz fából álló füzes képezte a hagyatékát.¹³⁴ 1813-ban *Árendás Török János* két egész úrbéri telekről, szőlőről, vízi malomról és a városi házáról tett említést.¹³⁵ Több egész telken gazdálkodó jobbágy azonban kivételnek számított, a mezőváros lakosságának nagyobb része a 18-19. század fordulóján vagy egy egész telket vagy annál kevesebbet bírt. A 19. század első felére a telekaprózódásnak köszönhetően a töredéktelkes jobbágyok váltak meghatározóivá a városnak.¹³⁶ Az úrbéri telkek jogi sorsának megítélése, különösen az arról való rendelkezés még ma sem egyértelmű. Bár *Szabó István* e kérdésben kikerülhetetlen és meghatározó munkájában¹³⁷ részletesen elemezte a jobbágy-paraszság birtoklási és használati jogait, minden egyes uradalomban, s azon belül található mezővárosokban eltérő szokások alakulhattak ki az úrbéri telkek használatát, illetve az arról történő rendelkezést illetően.¹³⁸

¹³⁴ CSML Szentés V.A. 102.k. *őreg Balog István* 1820.

¹³⁵ CSML Szentés V.A. 102.k. *Árendás Török János* 1813.

¹³⁶ Ehhez lásd a lakosság számarányának és a telek aprózódást bemutató 1 és 2. táblázatot.

¹³⁷ *Szabó István*: A jobbágy birtoklása az örökös jobbágyság korában. MTA, Budapest, 1947.

¹³⁸ Makó mezővárosában a Mindennapok jegyzőkönyvébe való rögzítéssel és földesúri jóváhagyás mellett a jobbágyok éltek a használatukban lévő ingatlanok megosztásának, sőt eladásának, az arról való végső rendelkezésnek a lehetőségével. Nagy Janka

Szentesen e kérdést – ahogy fentebb már említésre került – egyrészt befolyásolta a Harruckern János Györggyel megkötött úrbéri szerződés. Az egyes jobbágy családok a kimért telkek után a városnak fizették meg a reájuk eső pénzösszeget, és a város egy összegben fizetett az úrbéri szerződés alapján a földesúrnak. Szentesen nem volt allodiális birtok, ezért nem kellett robotolni.¹³⁹ A 18. században a szentesi parasztság nem érezte a földesúrtól való függés terhét úgy, ahogy az majd a 19. században fokozódott. Az Urbárium bevezetése előtt a jobbágyság helyzetének felmérése céljából több pontból álló kérdéssorra kellett az egyes mezővárosok lakosainak válaszolnia. A szentesi jobbágyság válságai között olvasható a következő: „*Soha nem volt semminemű Urbárium sem pedig jobbágyi kötelesség még ekkoráig senkitől be nem hoztatott, hanem contractusok szerint voltunk és tartattunk, úgy hogy most élő ember köztünk nem találhatik, aki Földesurának tett robotról vagy más egyéb bizonyos kötelességről emlékezne.*”¹⁴⁰ Amikor a város már a Károlyi uradalom részét képezte, és az Urbárium rendelkezései alapján a földesurak több jogot kívántak érvényesíteni, ami a jobbágyi terhek erőteljes növekedését eredményezte, ekkor változott meg a jobbágy-parasztságnak a földesurakhoz való viszonya, s az úrbéri telkek használatán alapuló jogaik érvényesítése. Sajnos nem találtam olyan jobbágy végrendeletet, amely bizonyíthatóan még az Urbárium bevezetése előtt birtokolt úrbéri telekre utalt volna. A századfordulón és a 19. század elején írt végrendeletek visszautalnak a 18. században is használt úrbéri telkekre, de feltételezhető, hogy ezek már az Urbárium szabályai alapján kimért telkekre vonatkoznak. Mi olvasható ki e tényekről a végrendeletekből? III. Károly a török elleni háborúban végzett tevékenységéért Harruckern János Györgynek adományozta többek között Szentes területét. A honfiúsító-nemesítő levél kétségtelenné teszi, hogy Harruckern a királytól kapott

Teodóra: 849-851.; Jó összehasonlítási alapot nyújt ehhez Bárány János: Jankováci levelek. Jobbágyvagyon és örökösödés a bácskai Jankovácon a XIX. század első felében. Kecskemét, 2018.

¹³⁹ Barta László: 2006. 16.

¹⁴⁰ CSML Szentes V.102. d 1768.

adománybirtok tulajdonosává vált. Ez megfelel a magyar rendi korra jellemző kötött tulajdoni rendszernek, ami ebben az esetben a király főtulajdonjogából eredt.¹⁴¹ Ennek az uradalomnak a szántóföldjét osztotta fel úrbéri telkekre, amelyeket a parasztok műveltek meg, s rendelkeztek annak hasznaival, s építettek azokra már a 18. század második felében tanyát s egyéb épületeket. Miután ténylegesen birtokolták, használták a földet ezért természetes, hogy arról valamilyen formában, a végrendeletekben is említést tettek. Az úrbéri telek említésének egyik módja a testamentumokban a következő: „Vagyon a Veker parton a Méltóságos Uraság kegyelmességéből eddig bírt 3 fertály földön szállásbeli épületeim, úgy hasonlóan a Fábiányi prédiumban 3 fertály földöm.”¹⁴² Árendás Török János így írt: „az méltóságos Földes Uraságom kegyes engedelmeiből bírok 9 fertály urbáriális földet, mellyből hét fertály vagyon Lapistón, két fertály pedig Tőkén, s mind a kettőn vagynak minden névvel nevezendő szükséges épületek.”¹⁴³ Más végrendeletben is hasonló olvasható: „vagyon az Méltóságos földes Uraság kegyelméből adott fundusomon két fen álló házam.”¹⁴⁴ „Vagyon tehát egy városi fennálló házam a Méltóságos Uraság részén 4/8 urbárialis földön épült tanyám.”¹⁴⁵ István Erzsébet a következőket írta, „a Méltóságos Földes Uraság kegyes engedelmé mellett bírok pusztá 4/8 hely földdel, mellyen boldogult első férjem Pálovits Ferencsel, mint közkereső, tanyát építettünk.”¹⁴⁶ „Jó Mlgú Földes Uraságunknak nagy kegyelméből a Derekegyházi oldalon fekvő 2/4 Sessio általam bírt urbáriális földön is vagynak több rendbéli szállási épületeim” – írta Böszörményi István 1807-ben.¹⁴⁷ „Va-

¹⁴¹ Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban I. Buda 1845. 248. Harruckern János György Szentest, mint a kincstárra visszaszállt birtokot jószolgálatért és bizonyos pénzért kapta meg, ezért azt királyi, vegyes adománybirtoknak nevezzük.

¹⁴² CSML Szentes V. A. 102. k. Vida Zsuzsanna Szűcs István özvegyének végrendelete 1803.

¹⁴³ CSML Szentes V.A. 102.k Árendás Török János 1813.

¹⁴⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Virágos Kiss István 1829.

¹⁴⁵ CSML Szentes V.A. 102. k.1 Szikszai Mária 1834.; Hasonlóan rendelkezett Rátz Ilona is 1832-ben

¹⁴⁶ CSML Szentes V.A.102.k. István Erzsébet 1830.

¹⁴⁷ CSML Szentes V.A. 102.k. Böszörményi István 1807.

gyon az Méltóságos Uraság nagy kegyelmességéből eddig birt Királyságon épült két fertály földön szállásbeli épületetském.”¹⁴⁸ A két utóbb idézett végső intézkedés az úrbéri telek elhelyezkedését is megírja, ahogy tette ezt Bokor Nagy János „Mlgos földes uraságunk, nagy kegyelmességéből vagyon az úgy nevezett Tökei pusztán 4/8 sessio urbarialis földön szállási épülete,”¹⁴⁹ vagy Törötsik Imre „Donáti praediumba vagyon három fertály földön épült szállásbeli épületeim.”¹⁵⁰ Kálmán Gergely pontosabban megnevezte miből állt a szállási épület „Donáton egy házhely földöm azon vagyon házam, istállom, kutam.”¹⁵¹

A végrendeletekben földrajzi névvel megnevezett úrbéri telkek a kutatók számára azért is bírnak jelentőséggel, mert még a 21. században is rögzíteni lehet, mely területek tartoztak a szentesi uradalomhoz és e külső területek közül melyeket használta a jobbágyság szántóként, ezen belül úrbéri telekként és melyeket vette haszonbérbe földesuraitól. A Derekegyházi oldal, melyet gyakran csak „D.oldalnak” neveztek és neveznek ma is, a Királyság, Lapistó és Dónát a legjobb minőségű szántókat jelentette. Ezért is követelték a szentesiek az Úrbárium bevezetése után, hogy az uradalmi szántót I. osztályúnak minősítsék, s ennek megfelelő nagyságú földet kapjanak úrbéri telekként.¹⁵² Dónáton és a Derekegyházi oldalon jómódú szentesi gazdák bírtak úrbéri telkeket, a dónáti és a királysági földről azt tartották, hogy ha máshol semmi sem termett, e területeken legalább a kukorica biztos jövedelmet jelentett.¹⁵³ A fábiáni föld – ma Fábiánsebestyén egy része – volt az a terület, amelyet már a Harruckernek idején is haszonbérbe vettek a szentesiek. Ez a haszonbéres föld váltotta ki azt a vitát a Károlyiak és a szentesiek között, amely az első úrbéri perre vezetett. Ebből a haszonbéres földből akartak allodiális földet kialakítani,

¹⁴⁸ CSML Szentes V.A.102.k.1. Bári Erzsébeth 1807.

¹⁴⁹ CSML Szentes V.A. 102.k.1. Bokor Nagy János 1805.

¹⁵⁰ CSML Szentes V.A. 102.k.1. Törötsik Imre 1805.

¹⁵¹ CSML Szentes V.A. 102. k.1. Kálmán Gergely 1802.

¹⁵² Barta László: 2006. 17.

¹⁵³ Zsíros Katalin: Szentes földrajzi nevei. In. Tanulmányok Csongrád megye történetéből. XVI. Szentes, 1990, 34-36.

cserébe viszont nem adtak a földesurak a szentesieknek más bérrelhető szántót.

Az ilyen típusú intézkedések egyértelműen jelzik, hogy a jobbágy tudta, hogy az úrbéri telek a földesúr tulajdona, s ahhoz, hogy annak használatát megnevezett örökösének nevére átírják és ezzel a telek a birtokába kerüljön a földesúr engedélye szükséges. Néhány végrendeletben erre külön utalás található. „Szállási épületeimet magam építettem ugyan annálfogva azokat a Méltóságos Uraság jussát fent hagyván, a hozzátartozó földeket Antal István fiamnak hagyom és testálom.”¹⁵⁴ Ennél pontosabban nem írhatta volna a testáló, hogy a földesúrnak a tulajdona az úrbéri telek, de az azon épült tanyai épületekről már végső rendeltést tett. Még érdekesebb Bölcskei Molnár András intézkedése. „Tőkén lévő 4/8^d urbáriális földemen lévő tanyai épületeimet és a föld használatát uradalmi jóváhagyás mellett hagyom Pál és Mihály fiaimnak, minden gazdasági szerszámokkal.”¹⁵⁵ Ehhez hasonlóan fogalmazott Kovács Erzsébet, amikor arról írt, hogy „1sessio és 2/8 rész urbárialis földnek hasznavételét és azon lévő tanyai épületeket két fiainak rendelem.”¹⁵⁶ Ezekben az esetekben az örökhagyók már nemcsak a tanyai épületekről rendelkeztek, hanem az uradalom jóváhagyásában bízva a föld használati jogát hagyták örököseiknek. Ez jelenik meg Sebesi András végrendeletében is, „János és Gergely vélem együtt lakó fiaim az egy urbáriális sessio földű tanyámat a Méltóságos földesuraság reménylett engedelmével nevezett fiaimnak egyenlő osztállyal kellő örökségül hagyom.”¹⁵⁷ Kalpagos Szabó Mihály ezt írta, „Etseren használatunkba lévő egy ház hely urbáriális földünket rajta való épületekkel, mellyek majd mind csak ugyan magam munkái hagyom és rendelem vélem lakó vöm K. Szabó Mihálynak és hitvesének Ilona leányomnak és örököseinek.”¹⁵⁸ Ezekből a végrendeleti intézkedésekből egyértelmű, hogy a saját munkával épített tanyai épület, mint felépítmény az a

¹⁵⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. öreg Antal István 1825.

¹⁵⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Bölcskei Molnár András 1826.

¹⁵⁶ CSML Szentes V.A. 102.k. Kovács Erzsébet 1831.

¹⁵⁷ CSML Szentes V. A. 102.k. Sebesi András 1828.

¹⁵⁸ CSML Szentes V.A. 102.k. Kalpagos Szabó Mihály 1831.

jobbágy-paraszt tulajdonát képezi, ezért azon szabad rendelkezési joga van. A végrendeletek gyakran annak is bizonyítékát adják, hogy a földesúr az elhunyt jobbágy özvegyének nevére írta át az úrbéri telket, ha az asszony képes volt annak megművelésére. „Néhai férjem Böszörményi István, ezelőtt mintegy 20 évvel elhalálozván, akkori vagyonaink 2 és ½ fertály urbáriális és 3 fertály Fábiányi haszonbéres földből állottak ... az urbáriális föld ipamról maradt 3 fertály földért cserélődött – s a kitett 2 ½ fertály földet férjem halála után a Mlg Földes Uraság nevemre írván, már 20 évektől oltá annak minden terheit, előbb néhai István – később Mihály nevű élő fiam segedelmükkel viseltem.”¹⁵⁹ Ha a földesúr nem a végrendeletben megnevezett örökösnek engedte át az úrbéri telket, akkor a végrendeleti örökös a tanyai épületeket elbonthatta és szabadon elvihette. Ugyanez történt, ha az apa fiai között osztotta meg a szántót és az azon épült tanyai épületeket. „A tanyai épületekből lesz Jánosé a ház és a ló istálló, Györgyé az ökör istálló és egy más kis istálló, Mihályé pedig a juh szín, a tyúkök és a fiók, de úgy hogy György és Mihály a nékik jutott épületeket elhordják a nékik esett földre, mivel a régi tanyába János marad.”¹⁶⁰ Ebből az apai intézkedésből az is megtudható, hogy az általános értelemben használt tanyai épület kifejezés alatt mi mindent értettek a 19. század elején. A végrendelkező jobbágy akár a földesúr jussáról, akár a telek használati jogáról ír, egyértelművé teszi, hogy a tulajdonos a földesúr, de a telek használati joga a jobbágyé, ezért az úrbéri telek haszonvételéről már szabadon rendelkezhetett. Bár a nemesi rendi magánjog történetében alakult ki az osztott tulajdon elmélete, a 18-19. század jobbágy-parasztágának vagyoni viszonyait elemezve e kérdés még mindig meghatározó jelleggel bírt, különösen az adományrendszer és a nemzetség tulajdonjogát megtestesítő ősiség keretei között. A 18. század utolsó harmadában, a 19. század elején keletkezett végrendeletek szövegei is jelzik, hogy maga az úrbéri telek a földesúré, de ha az ősi nemesi birtok, akkor a tulajdonjog a nemzetségé, ha adománybirtok, akkor a királyt illette a főtulajdonjog. Ebben a tulajdonjogi „hierarchiá-

¹⁵⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Böszörményi Istvánné szül. Koncz Erzsébet 1842.

¹⁶⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. öreg Gilicze György 1839.

ban” a föld tényleges megművelője és használója volt a jobbágyság. Szentes esetében jól bizonyítható mindez. Károlyi István, György és Lajos megörökölték apjuktól Károlyi Sándortól Szentes mezővárosát a hozzá tartozó uradalommal, amelyet nagykorúvá válásuk után megosztottak egymás között. Szentes esetében pontosan meghatározták, hogy a város melyik része, a hozzá tartozó jobbágycsaládokkal mely testvér osztályrészébe került. A szentesi uradalom tényleges tulajdonosa a Károlyi nemzetség volt, annak egyes részeit bírták osztályrészük alapján a Károlyi testvérek, míg az uradalom tényleges használói Szentes mezőváros jobbágjai voltak. Ha pedig az apa halála után az általa használt úrbéri telket a fiai maguk között megosztották, vagy az apa végrendeletében hagyta egyik vagy másik fiára a telket, akkor, mint örökölt jószágot előbb-utóbb ősi vagyonnak is tekintették maguk között. A nemesi birtokjogra jellemző kötött tulajdoni jelleg a mindennapok során a jobbágyok birtoklási jogában is kimutatható. Dogmatikai megközelítésben egy másik jelenségre is rávilágítanak a jobbágyok végrendeletei, mégpedig a föld és az arra ráépített tartozék kapcsolatára. Az építmény, mivel azt a jobbágy a saját munkájával és költségén építette, az minden esetben a jobbágy tulajdonát képezte. Ezt a késő rendi szokásjog alkalmazói sem vonták kétségbe. Ezért intézkedtek az örökhagyók utolsó rendelkezéseikben arról, hogy a felépítmény kinek a tulajdona legyen, kinek az osztályrészébe számítsák be. Az Alföldet jellemző tanyarendszer kialakulásának is ez lesz az egyik jellemzője, hiszen a külső telket, ami a földesúr tulajdonát képezte, a jobbágy művelte meg, de az távol volt a mezővárostól, ahol a belső telken felépített háza volt. Ezért kellett a szerszámoknak, majd az állatoknak, később már maguknak a jobbágyoknak is szálláshelyet készíteni, amely apróbb-nagyobb épületekből összeállt tanyai épületeket jelentette a 18-19. század fordulójára.

Ez a tulajdonosi-birtokosi rendszer változott meg 1836 után, amikor a szentesi jobbágyságok a Károlyi nemzetséggel megkötötték az örökváltsági szerződést. Ettől kezdve a végrendeletekben vált-sági földről, azaz saját tulajdonukat képező földről tettek említést, függetlenül attól, hogy jogilag nem ment teljesedésbe a szerződés.

Amikor az 1832-1836. évi országgyűlés az úrbéri kérdéseket tárgyalta, és reformereink már azt is haladásnak értékelték, hogy örökváltság helyett arról született törvény, hogy a jobbágyság szabadon rendelkezhet az úrbéri telek haszonvételéről, akkor a szentesi jobbágyság-paraszság számára ez nem eredményezett új jogosultságot. A végrendeletek azt tanúsítják, hogy a mindennapok szokása alapján ez már korábban is megtörtént. Természetesen mindig nagyobb biztonságot jelent egy jog érvényesítése szempontjából, ha törvényre és nem a kialakult szokásra lehet hivatkozni, mégis meg kell állapítani, hogy az úrbéri telek, ezenbélül a szántó haszonvételéről való rendelkezés általános gyakorlat volt a 18-19. század fordulóján. Ezt az is bizonyítja, hogy ha a végrendelet érvényességét senki sem vonta kétségbe, illetve a végrendelet tartalma miatt nem indítottak örökösödési pert, akkor a földesurak rendszerint figyelembe vették az örökhagyó akaratát. Egyes esetekben ez a dicalis jegyzékek alapján is nyomon követhető.

Más esetekben a testálók nem tettek említést arról, hogy az úrbéri telket a földesúr engedélye alapján birtokolták. „Vagyon Tőkén egy Sessio két octava földön lévő házam, istállóm, juh szín, ugy hasonlóan Fábiányi öt kötél földön házam, istállóm.”¹⁶¹ „Vagyon Ecseren 3 sessio földön tanyabeli épületeim.”¹⁶² Ilyen esetekben nem lehet azt megállapítani, hogy az úrbéri telket a földesúr engedélyével kapta meg a jobbágyság, vagy azt életében megvásárolta, cserélte vagy éppen megörökölte. Ezekre a lehetőségekre is találunk utalást végrendeletekben. „Vagyon Tőkén két fertály urbariális földem melly tulajdon keresetem.”¹⁶³ Kutas Mihály a következőket írta, „Isten kegyelméből vagynak részint ősi, részint tulajdon szorgalmam által szerzett vagyonaim, u.m. egy házam, ... az Etseri

¹⁶¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Piti Ferenc 1804.

¹⁶² CSML Szentes V.A. 102.k. Dósai Molnár Gábor 1803.

¹⁶³ CSML Szentes V.A. 102.k. Köles Mihály 1828.

részen egy házhely és 3/8 szántó földem a megkívántató épületekkel.”¹⁶⁴ Bubori János azt állította: „mindenem amim vagyon, Isten kegyelméből szerzett magam keresménye ... vagyon egy fennálló házam ... és három fertály földem ... tanyával együtt.”¹⁶⁵

A „magam keresménye” kifejezéssel arra utaltak, hogy megvásárolták vagy elcserélték a telket. A végrendeletekben nem tettek arról említést, hogy azt kitől vásárolták meg, néha található csak utalás a vételárra. „Őt fertály úrbéres föld jutott néhai Zete János boldogult férjemre szüleiről, mely is általunk 500 forintokon adódott el.”¹⁶⁶ Ha viszont az egyezségek jegyzőkönyvébe foglalt szerződések megvizsgáljuk, akkor lehet arra is példát találni, amikor úrbéri telek volt az örökbevallás tárgya. Az egyezségek jegyzőkönyvében található szerződésekben fellelhetők azok az intézkedések, amelyek a szántók adásvételére utalnak. „Pógár Gergely nászuramtól két kötél földet, tanyát, takarmányt ... vettem.”¹⁶⁷ Dömsödi Demeter derekegyházi szállását 1 6/8 sessio földjével együtt vejének, Aradi Istvánnak 2000 forintokért adta el.¹⁶⁸ „Vida Mihály házát és a hozzá tartozandó szállási földjét 250 forintért örökösen és megmásolhatatlanul Raksi József asztalosnak eladta.”¹⁶⁹ Éppen ezek a szerződések a fő bizonyítékai annak, hogy élők között is rendelkeztek az úrbéri telekről. Természetesen ezek a szerződések akkor voltak érvényesek, ha egyrészt a város jegyzőkönyvébe beíratták, másrészt a földesúr is jóváhagyta. A hitelesítés fontos eleme volt a város jegyzőkönyvébe, az ún. egyezségek jegyzőkönyvébe való rögzítés, beíratás. A szerződő felek közötti vitás kérdéseket eldöntő perek ítéleteiben olvashatók az erre vonatkozó szabályok. „E városba bevett és mai napig gyakoroltatott szokás, hogy az eladó és vevő lakosok között (sok történhet vilongásoknak eltávoztatása végett) a megvett jószág vagy dolog felől, város bírójának hitével contractus csináltasson és abban

¹⁶⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Kutas Mihály 1837.

¹⁶⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Bubori János 1829.

¹⁶⁶ CSML Szentes V.A.102. k. 1840.

¹⁶⁷ CSML Szentes V.A. 102.b/4. 885/1802.

¹⁶⁸ CSML Szentes V.102.o.1. 1811. október 27.

¹⁶⁹ CSML Szentes V.102.o.1. 1787. szeptember 27.

mindkét résznek kívánsági feltétessenek.”¹⁷⁰ Egy másik ítéletben a szerződés érvényességéhez szükséges alaki feltételekről így írtak, „az a tiszttartó úr engedelmével, a szomszédoknak megkínálásával valamint a város protocollumába való beíratással történt.”¹⁷¹ Nemcsak a bírói ítéletlevelek, de a szerződések is tartalmaznak hasonló feltételeket, amikor azt rögzítették, hogy „az eladó örökösen és megmásolhatatlanul, az Uraság hitével és a szomszédok ellenkezése nélkül”¹⁷² értékesítette birtokát. Megfigyelhető, hogy az élők közötti rendelkezés során elsődleges feltételnek számított a mezővárosban a bíró által történő hitelesítés, amely egyúttal a jegyzőkönyvben való írásbeli rögzítését is jelentette a jobbágyok által kötött szerződéseknek. Ehhez még időnként azt is hozzáfűzték, hogy a földesúri engedélyre is szükség van. Ha a végrendeletekben olvasható megjegyzésekkel összevetjük az adásvételi szerződéseknek a feltételeit, azok teljesen hasonlóak. Ez következett a földesúr tulajdonjogából, mert csak azt engedték az úrbéri telek használójának, aki a szolgáltatások teljesítésére képes volt. Szabó István a földesúri beleegyezés szükségével összefüggésben megjegyzi, hogy a mezővárosokban arra azért nincs szükség, mert a jobbágy és a földesúr között ott van a jobbágyok által megválasztott tanács, melynek tagjai – bíró és az esküdtek – tárgyalnak csak a földesúrral.¹⁷³ Ez a megállapítás abban az értelemben feltétlenül igaz, hogy nem a jobbágy közvetlenül kérte meg a földesúrtól az engedélyt, arra ott volt a mezővárosban a bíró, vagy a jegyző, a földesúri uradalom részéről pedig a tiszttartó, de ha a szerződés, illetve a végrendelet tárgya külső úrbéri telek volt, akkor a földesúri engedélyt mégis meg kellett kérni. De éppen ez a gyakorlat váltotta ki a mezőváros jobbágy-parasztágában azt az érzést, sőt tudatot, hogy valójában a tényleges birtoklás és használat révén, szabadon rendelkezhet ingatlan

¹⁷⁰ CSML Szentes V.A. 102.b/1. 320/1780.

¹⁷¹ CSML Szentes V.A.102. b/2. 411/1784.

¹⁷² CSML Szentes V.102.o.1. 1787. szeptember 26.

¹⁷³ Szabó: 29.

jószágairól. Ennek a gyakorlatnak az ismerete alapozza meg és bizonyítja Szabó István megállapítását, miszerint „a szabadságot egy részről gyakorlatilag az a feltétel korlátozta, hogy vevőnek nem akárci, csak jobbágyságra vállalkozó jelentkezhett, másrészről a földesúr ... ez adásvételi forgalmat ellenőrzése alatt tartotta.”¹⁷⁴A végrendeleteket vizsgálva ez a szabadság a végrendeleti öröklésre is igaz abban az értelemben, hogy ingatlan jószágairól, ezen belül a szántóról is végrendelkezhett a jobbágy, aminek az volt a földesúr részéről az egyik általános értelemben vett feltétele, hogy olyan személy örökölje, aki a jobbágyi szolgáltatások teljesítését bírta és vállalta.

Megváltozott a végrendeletek szóhasználata 1836-ot követően, amikor a mezőváros és a gróf Károlyi testvérek között aláírásra került az örökváltsági szerződés. „János fiamnak osztályrészebe kiadtam 2 fertályos váltságos földet.”¹⁷⁵ Lovas János a következőket írta. „Van a Királlyági pusztában 3 fertály váltságos földem mely 3 fertály földek között egy fertályt mondhatok ősi-nek, amelyből három leányimat ... kívánom holtom után részesíteni.”¹⁷⁶ Az örökhagyók egyértelműen jelezték, hogy olyan szántóról, külső telekről rendelkeztek, amelyek után teljesített szolgáltatásokat az örökváltsági szerződésben rögzített összegért megváltották a földesúrtól. Ha pedig megváltásra került, akkor az adott teleknek a tulajdonjogát is megszerezték. Öreg Kovács István a következő magyarázatot fűzte végső intézkedésének egyik pontjához. „Igaz ugyan, hogy atyám által bírt földből 1 és ½ fertály földet bírok, de ezt is a Méltóságos földesuraság kegyességéből és különös engedelmeiből, ennél fogva ezen földem valamint még 1 fertály ezenkívül levő, összesen tehát 2 ½ fertály váltság és 1 kötél félsannyi haszonbéres földem, az én tulajdon szorgalmammal szerzett keresményem.”¹⁷⁷ Függetlenül attól, hogy az örökváltsági szerződésben meghatározott váltságos összeget a város a megadott határidőre nem tudta teljesíteni – 1840-től a részleteket,

¹⁷⁴ Szabó: 29.

¹⁷⁵ CSML Szentés V. A. 102.k. öreg nemes Sarkady Nagy János 1846.

¹⁷⁶ CSML Szentés V.A. 102.k. Lovas János 1844.

¹⁷⁷ CSML Szentés V.A. 102.k. öreg Kovács István 1842.

mintegy haszonbérleti szerződés alapján haszonbérként fizette – a mezőváros jobbágy-paraszsága saját földje tulajdonosának érezte magát, amiről ettől kezdve földesúri engedély nélkül rendelkezhetett.

Telekmegosztás alakulása Szentesen¹⁷⁸

	1770	1780	1800	1810	1820	1830	1840	1849
1/8	228	–	–	–	–	–	–	–
2/8	123	59	45	45	33	465	72	85
3/8	57	11	10	9	13	27	52	68
4/8	43	137	157	158	166	187	185	177
5/8	28	16	15	15	28	28	34	46
6/8	11	79	85	112	114	120	94	86
7/8	4	12	14	20	22	22	31	26
1	1	71	90	95	92	100	71	56
1/8		10	9	5	9	10	14	12
2/8	4	30	32	30	33	32	32	22
3/8	1	10	8	8	7	9	10	12
4/8	1	28	26	24	25	24	14	18
5/8	1	9	5	7	6	4	6	5
6/8	–	14	22	17	14	8	8	6
7/8	–	3	4	3	4	1	–	1
2	–	9	11	13	16	8	8	8
1/8	–	1	2	1	1	1	1	2
2/8	1	5	4	3	2	2	1	1
3/8	–	–	3	1	2	2	2	2
4/8	–	–	5	7	2	2	4	2
5/8	–	1	–	3	1	–	–	1
6/8	–	6	3	4	2	2	1	2
7/8	–	--	1	1	1	–	1	–
3	–	6	5	3	1	–	2	–
4	–	3	1	2	–	–	–	1
5	–	–	2	2	–	–	–	1

¹⁷⁸ CSML Szentes XV. 41. 3. b. Dicalis összeírások

3.3. A belső telek és a ház

A jobbágy végrendeletek másik meghatározó része a házról való rendelkezés. A fennmaradt végrendeletekben szinte kivétel nélkül utaltak a házra, mint meghatározó jobbágynak vagy – már csak azért is, mert a legtöbb testáló végrendeletét azzal kezdte, hogy „vagyon ezen házam mellyben betegeskedem, vagy betegen fekszem” – hiszen a telek mellett a jobbágy-paraszt vagyoni viszonyainak jellemzője volt, hogy bírt-e házzal vagy sem. A jobbágy-paraszi ház megítélése azért fontos, mert házat az úrbéri telek részét képező belső házhelyen lehetett építeni. A belső házhely nagysága már 1767 előtt is kb. egy hold nagyságú volt, amelyen a ház mellett kamra, istálló, sertés ól, esetleg száraz malom épült és még kertnek is volt helye. Az Úrbárium rendelkezéseinek hatálybalépését követően állandósult, hogy a belső telek egy hold nagyságú lehet és tiltották annak megosztását. Ez a tilalom újból és újból megjelent, kihirdetésre került, különösen egy-egy nagyobb tűzvészt követően – mint Szentesen 1860-ban –, de ezt a tilalmat a mezőváros parasztsága mindig megszegte. Ennek szinte kizárólagos oka az volt, hogy az apa az öröklési szabályoknak megfelelően házat biztosítson gyermekeinek. Az úrbéri telken a házat a jobbágy-paraszt a maga erejével építette, ezért a ház maga a jobbágy tulajdonát képezte. Amikor a jobbágy által használt úrbéri telekről történt említés, akkor a telket a maga egészében a belső és a külső telket együtt szemlélték, mert úgy tartották, hogy a belső telek elválaszthatatlan a külső telektől. „Az ház és szállásbeli örökségemet ... mostan is vélem egy kenyéren lévő Kálmán József édes fiamnak hagyom.”¹⁷⁹ Az ilyen típusú rendelkezés azonban igen ritka. Ha a jobbágyság végrendeleteit, ezzel összefüggésben az osztályos egyezségeket, illetve a belső telekre, elsődlegesen a házra vonatkozó szerződéseket tesszük vizsgálat tárgyává, akkor meg kell állapítani, hogy a fentebbi állítás nem igaz. A belső telken épült házról jóval gyakrabban történt rendelkezés, akár élők között, akár a ház tulajdonosának a halála után. Egyrésztől szabadon

¹⁷⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Kálmán Gergely 1802.

rendelkeztek a jobbágyok házaikról, betartva azt a szabályt, amit az úrbéri telek kapcsán fentebb már említettem, hogy a szerződést, az osztályos egyezséget és a végrendeleteket be kellett jegyeztetni a város jegyzőkönyvébe és az elidegenítéshez a földesúr jóváhagyására volt szükség. Mivel a telek, amire a ház épült a földesúr tulajdonát képezte. „Ifj. Árendás Török János és özv. Szekeres Istvánné személyesen előttünk megjelenvén önként felvallották, hogy egyrésről Török János a felső tizedben lévő házát, másrésről özvegy Szekeres Istvánné ugyancsak a felső tizedben a Kurcza parton lévő házát egymással cserébe által engedték az uraság hitével úgyszintén az illető felek hozzátartozói megegyezésével.”¹⁸⁰ Ahogy az úrbéri telek használatánál, éppen a használat miatt sajátjának érezte a földet a jobbágy, ez még inkább igaz volt a jobbágy által épített ház esetében, hiszen az saját munkájának az eredménye volt. Még kevésbé érezte a jobbágy, hogy az a telek, amin a háza áll, az nem az ő tulajdona. Az öröklési szabályok mellett ez az érzés is az oka, hogy a belső telekre nemcsak egy, hanem esetleg két házat is építettek, amelyből következett, hogy előbb utóbb a belső telek megosztására is sor került.

A szentesi végrendeletekben a 19. század első harmadától kezdve a mezővárosok korabeli közigazgatási beosztásának megfelelően a ház elhelyezkedésénél vagy a szomszédokat jelölték meg – bár ez volt a ritkább eset – vagy a háznak a számát és azt a tizedet, ahol a ház a belső telken felépült. Az előbbi megoldást követte Somodi Judit, aki végső rendelkezésében azt írta, hogy „vagyon két házam, melyek közül egyik Mindszenti Varga Mihály és Bartus György a másik pedig Brezovai György és Fekete János szomszéd-ságokban fekszik.”¹⁸¹ Árendás Török János így jellemezte a hagra-

¹⁸⁰ CSML Szentes V.102.o.1. 1815. február 5. ifj. Árendás Török János apja 1813-ban készült végrendeletében a házát fiára hagyta azzal a feltétellel, hogy mostohaanyjának köteles az özvegyi jogot biztosítani. Ő 1843-ban készült végrendeletében megemlíti, hogy apja és mostohaanyja ugyanazon évben haltak meg és az örökölt apai házat 1815-ben cserélte el. Ez a szerződés megtalálható az egyezségek könyvében.

¹⁸¹ CSML Szentes V.A. 102. k. Somodi Judit 1818.

tékában meglévő városi házat, „ősi vagyonként jutott az én részemre a Bese kovács szomszédságában lévő ház.”¹⁸² A szomszédok megnevezése és a tized jelölés közötti átmenetet képezte, amikor a városi ház helyét földrajzi hellyel jelölték. „A városba vagyon egy házam a Kurtza parton.”¹⁸³

Szentes mezővárosát négy tizedre osztották, ebből az I. és a II. tized alkotta az ún. Felsőpártot, a III. és a IV. tized az Alsópártot, a két terület közötti határ a város mai főutcája (Kossuth utca) volt. Nagy Anna így írt végrendeletében, „lakó házát mely az 1^{ső} tizedbe 349^{ik} szám alatt van, mint megboldogult férjével keresett vagyonát egyenessen és kizárólag édes fiának hagyja.”¹⁸⁴ „Vagyonaim ... Egy Ház a második tizedbe sub nr. 1205.”¹⁸⁵ „Ezen ház, melyben fekszem /: 2^{ik} tizedben 1093szám alatt:/ még 5 élő testvérek között osztatlan vagyon.”¹⁸⁶ Mások csak annyit jegyeztek meg, hogy „vagyon a 3^{ik} tizedben egy jó karban lévő házam.”¹⁸⁷ „Ezen városi házam a IV. tizedben, melyben most is betegen fekszem.”¹⁸⁸ A mezőváros lakói nemcsak a végrendeletekben, de a ház örökbevallásában sem nevezték meg a szomszédokat, függetlenül attól, hogy a szomszédok elővásárlási joggal élhettek egy-egy adásvétel esetében. Mivel minden olyan szerződést, amelynek ingatlan volt a tárgya be kellett jegyeztetni, és a végrendeleteket is közvégrendelet formájában lehetett elkészíteni feltételezhető, hogy ismerték, tudták, közelebbi megjelölés nélkül is, hol volt az érintett ház, illetve a belső telek.

¹⁸² CSML Szentes V.A. 102. k. Árendás Török János 1842.

¹⁸³ CSML Szentes V.A. 102.k. Fenyvesi Mihály 1808.

¹⁸⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Szabó Istvánné szül. Nagy Anna 1834.

¹⁸⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Pálfi János 1842.

¹⁸⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. Gágyor Antal 1845.

¹⁸⁷ CSML Szentes V.A. 102.k. Kiséri Pólya János 1842. Az örökhatáronak még a ragadványneve „Kiséri” is jelzi, hogy a városnak azon a részén lakik, a III. tizedben, ahol a kis ér kanyargott, s amelyet ma is Kisérnek neveznek. Zsíros Katalin: Szentes földrajzi nevei. In: Tanulmányok Csongrád megye történetéből. XVI, Szentes, 1990. 10.

¹⁸⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Dunás Varga István 1838.

A ház jogi természetét illetően, gyakran történt utalás arra, hogy azt az örökhatyó vásárolta, ezáltal arról, mint szerzeményről szabadon végrendelezhetett, vagy elődeitől örökölte és akkor azt ősi dologként jellemezték. A jobbágy háza volt a szőlőföld mellett az a fekvő jószág ahol a legkönnyebb felismerni a jobbágy ősiség létét. Ha a házat valaki saját erejéből felépítette, akkor rendelkezhetett arról, ha ezt életében nem tette meg, akkor a törvényes öröklés szabályai szerint gyermekeié lett, osztályra kellett bocsátani és ezáltal ősvivé vált.

Balogh Mihály takácsmester viszont épp azt bizonyította végrendeletében, hogy házáról szabadon végrendelezhet, mert „reám is végrendelet szerént szabad rendelkezésem alá esőleg háramlott.” Szintén a szabad rendelkezésre utalt Balsi András: „Van egy házam amiben beteg ágyban fekszek tulajdon magam szerzeménye.”¹⁸⁹

Ugyancsak érdekes adalékokkal szolgáltat végrendeletében házának állapotáról Oláh János. „János fijamat az 1819^{dik} esztendőben kielégíttem az én hazai örökségemből ilyen képpen, hogy azon ház hejet amejet akor kaptam mikor a mostani házamat az árvíz megrongálta ugyan azon uj hejet neki engettem és magam a romladozott házban marattam ugyan az én János fijamnak az romladozott házamon vagyon 18 forint áru fája, de a hejet az övire attam 3száz kéve nádat és magam az Péter fijamal minden munkása mi voltunk az ő házának az fala rakásának és teteje csinálásának.”¹⁹⁰A rendelkezésből egyértelmű, hogy az árvíz tönkretette az apai házat, de azt az apa annyira megjavította, hogy abban élhessen. A várostól, földesúri engedély mellett új házhelyet kapott, amit átengedett egyik fiának, Jánosnak, s a fiút illető házat családi összefogással saját maguk építették fel.

A belső telek megosztására utalt Tarnóczi Erzsébet, amikor azt írta, hogy „az én részemre rendelte a városi házunk fundusán

¹⁸⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Balsi András 1829.

¹⁹⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Oláh János 1830.

épült különös kis házat a melybe sínlődöm ... a fajak részére úgy hagyta boldogult férjem a városi házat.”¹⁹¹ A fiúk örökölték a belső telken épült házat. Ezek rendszerint az utcára néztek és a telek másik végén építették fel azt a házat, amit sokszor kisháznak, vagy jelen esetben „különös kis háznak” jellemeztek, ahol az özvegy feleség vagy egy másik gyerek lakott. Hasonló rendelkezést olvashatunk Vetseri János végrendeletében is. „Házamat mellyben betegen fekszek ... hagyok és rendelek Vetseri István fiamnak kivel lakozok az egész udvaron lévő és található minden épületekkel együtt ide nem értvén a kis házat. ... János fiamnak hagyom az udvarban lévő kisebb házat.”¹⁹²

A belső telek megosztásának gyakori szokására több végrendelet utal. Ezek közül néhány jellemző példa nemcsak a telek megosztását bizonyítja, hanem a belső telken felépített ingatlanokra, az ott található kertekre, veteményesre, valamint a jobbágyok körében élő öröklési szokásoknak is szép példáit nyújtják az utókor olvasói számára. „Vagyon ezeken kívül itt a városban egy pitvarral nyíló kettős Ház ... és a végébe egy kamara, külön földél alatt egy istálló egy kamara és közöttte egy kocsi szín és fenyőből készült viseltes kettős sertésól. Vagyon ugyanazon portán külön földél alatt egy ház pitvarral és egy kamarával.”¹⁹³

„János fiam pedig ha a mostohájával meg nem egyezhetne, tehát akkoron a feleségem lakása légyen az utzára szolgállo házba, János fiamé pedig az udvaron lévő házba és holta napjáig az mostoha annyát és két kis neveletlen hugait tűzre valóval tartsa.”¹⁹⁴ „Ámbár Lovas János fiamnak egyik házamat által adtam is – mindazonáltal valamint ez előtt úgy most is azon szoros köteleztetéssel, hogy mostani feleségemnek Tirák Judithnak holtáig a kisebb házban békességes lakást engedni tartozzék és az épületet jó állapotban tartsa.”¹⁹⁵

¹⁹¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Tarnóczy Erzsébet 1838.

¹⁹² CSML Szentes V.A. 102.k. Ns. Vetseri János 1828.

¹⁹³ CSML Szentes V.A. 102. k. Debreceni István 1820.

¹⁹⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Árendás Török 1813.

¹⁹⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Lovas János 1827.

„A feleségemnek Debreczeni Máriának, ha a vejével Dobosy Dáviddal nem egyezhetnek, az ő csendesebb lakására a kis házat, a mellette lévő spajz kamrával és ehez tartozókat hombárral, egyik sertés ollal és színnel, annak padlásával egybe hagyom; úgy mindazon által, hogy a míg él az egész portán lévő házaknak, annak padlásainak és egyéb épületeknek, melyeket övéllé együtt építettünk örökös bíroja és azokban első jussa légyen.”¹⁹⁶

A belső telek megosztásának gyakorlatáról nemcsak a végrendeletekből szerezhetünk tudomást, hanem egyes örökbevallásokból is. Ennek egyik érdekes példája Kis Bálint prédikátor adásvételi szerződése, amelyben az eladó a következőket írta: „Tiszteletes Kis Bálint úrnak és successorainak birtokokba adjuk a nagy házat annak végében lévő kis kerttel, a nagy kertnek felső fele részét, az alsó kis kert végében lévő akác fákkal és külső vermekkel, fa tartó kamarát, végében lévő nagy színt ... a magunk birtokába megtartjuk a kis házat pitvarral, alata lévő pincével azon fedél alatt lévő spaisz kamarát, mellette lévő kamarával, alsó kamarát, ezeknek padlásait, mind a két sertés ólat...”¹⁹⁷

A törvényes öröklés szabályai szerint a szülői házat rendszert a legkisebb fiú kapta, vagy ha fiú nem volt, akkor a kisebbik leány, azzal a feltétellel, hogy egyrészt öreg szüleit eltartja, másrészt a többi testvérnek vagy még az apa életében vagy halála után, másik házhelyet, illetve házat biztosít.¹⁹⁸ Ezzel a szabállyal összhangban rendelkezett Gréczi Ilona úgy, hogy a városi házat „mellyből K. Szabó Sára leányunk és férje Földvári Nagy Ferenc már különben is az által hogy részére más ház általunk vétetett, kielégítve vagyon, hagyom és rendelem velem lakó K. Szabó Ilona leányomnak és férjének.”¹⁹⁹

A nemesi jogban élő szabály, mely szerint minden fiúnak házat, házhelyet, vagy annak az értékét kell biztosítani a törvényes öröklés szabályai szerint, a következő módon jelent meg egy jobbágy-

¹⁹⁶ CSML Szentes V.A. 102.k. Csoó István 1830.

¹⁹⁷ CSML Szentes V. 102. o.1. 1808. február 24.

¹⁹⁸ HK. I. 40-41. cím

¹⁹⁹ CSML Szentes V.A. 102. k. Kalpagos Szabó Mihályné szül. Gréczi Ilona 1831.

parasztok végrendeleteiben. „Néhai Jelenfi Sára édes anyámról maradt reám egy ház mely vevődött 60 forintokon. ... Mihály fiamnak 550 forintokért vettem házat. ... András fiamnak közköltésén építettem házat ... Mindenik fiamnak házat vétén ezen ház melyet különben is János fiam épített újra, János fiamé legyen.”²⁰⁰ Jó bizonyítéka ez annak, hogy az anyai örökséget meghagyta egyik, feltételezhetően legkisebb fiának az örökhagyó, ugyanakkor, mint egy osztályos egyezségben leírta, hogy többi gyermekének is vett egy-egy házat. A Hármaskönyvben megfogalmazott szabályok szerint. Ehhez a végrendelethez egy fiókvégrendeletet is csatoltak, mert a végrendeletben megnevezett János, a végrendelet elkészítését követően, de még apja előtt meghalt. Ezért az apa János fiának rendelt hagyatékban, mintegy helyettes örökösként, annak egyetlen gyermekét Makai Kis Annát nevezte meg örökösének.²⁰¹

A ház mellett említsük meg, hogy a végrendeletekben, ha *malommal* is rendelkeztek, akkor azt feltüntették a jobbágyok. Ha száraz malom tartásának jogával bírtak, akkor azt a ház megnevezésével együtt tették, mert rendszerint a belső telken építették meg a malmot is. Ha vízi malmuk is volt, melyet a Kurcán, esetleg a Tiszán tarthattak akkor arról külön rendelkeztek. „Vagyon a Tiszán egy vízi malmom, a városba pedig egy száraz.”²⁰² „Vagyon a tiszai két vízi malmom, a Városban egy száraz malmom.”²⁰³ Barta László szólt arról, hogy a mezővárosban összesen a 19. század első felében mennyi malom volt,²⁰⁴ ami a végrendeletek segítségével is bizonyítható. Egyben azt is megállapíthatjuk, hogy a több telkes gazdák rendelkeztek akkora tőkével, hogy malmot építhettek és működtethettek.²⁰⁵

²⁰⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Makai Kiss János 1824.

²⁰¹ CSML Szentes V.A.102.k. Makai Kis János codicillusa 1826.

²⁰² CSML Szentes V.A. 102. k. Árendás 1813.

²⁰³ CSML Szentes V.A. 102. k. Balog István 1820.

²⁰⁴ Barta László: Az 1828. évi országos összeírás Csongrád vármegyében (kézirat) 1980.

²⁰⁵ Frank Ignác: I. 409.

3.4. Szőlő²⁰⁶

A jobbágy hagyatékokban fellelhető vagyontárgyak közül az úrbéri telek és a belső telken épült ház mellett a szőlőföld tartozott még a jelentősebb értékkel bíró vagyontárgyak közé. A szőlőföldek jól elkülönültek az úrbéri telkektől. Az nem kétséges, hogy a Hékéden, Bogarasban és a Nagyhegyen valamint a Berekben megtalálható szőlőföldeket a jobbágy-paraszság tette megművelhetővé, de ezek nem voltak irtványföldek. Ezért a földesúrnak az úrbéri szerződésekben meghatározott módon kellett a szőlők, illetve a bor után járadékot fizetni. A jobbágy-paraszi társadalomban a mesterek és a zsellérek rendszerint nem bírtak úrbéri telket, viszont volt szőlőjük, amelyből egyrészt megéltek, másrészt még kisebb vagyona is szert tehettek. A szentesiek a föld minőségétől függően külön szőlőföldeket alakítottak ki, amelyek jól elkülönültek az úrbéri telkektől és a legelőktől. Szőlőföldek voltak Hékéden, Bogarasban és Berekben. *Hékéd* természetes részét alkotta a 18-19. században az úgynevezett *Öreghegy*, amit ma Nagyhegynek neveznek. Nagyhegy földrajzi elhelyezkedése igen kedvező volt, mert e területre csak a városból lehetett bemenni. „Nyugat felől a Tisza-Kurca ártere, észak és kelet felől a Veker lápvilága védte.”²⁰⁷ Jó védelmi határként szolgált az úgynevezett nagy árok is, amely egyben a szőlőföldek területi elhelyezkedésének irányadójaként is szolgált. Dotzi Mihály végrendeletében már 1786-ban a hagyatékában levő szőlőföldet úgy osztotta meg, hogy a nyolcz pászta szőlőjéből két pásztát a „Dótz János fiam szölleje felől az árok felől a melly áll nyoltzvan útból hagyom ... édes leányomnak.”²⁰⁸ Az előbb idézett apai végrendeletben megnevezett fiú saját végrendeletében már a következőket írta, „vagyon az ugy nevezett öreg hegyben Kálló kereskedő szölleje szomszédságában 8 pásztából

²⁰⁶ Zsíros Katalin 18.

²⁰⁷ Zsíros Katalin 19.

²⁰⁸ CSML Szentes V.A. 115. Dotzi Miklós 1786.

álló szőlőm a hozzá megkívántató edényekkel együtt.”²⁰⁹ De másoknak is volt néhány pászta szőlője e területen, amelyet a testamentumok jól mutatnak. „Az öreg hegyen Ns Dobos Mihályné aszszonyság szomszédságába vagyon négy pásztából álló szőlőm ahhoz megkívántató szükséges edényekkel.”²¹⁰ „Az Öreg hegybe két szőlőm, a kisebbbe 32 út ősi, 70 utat Balog Ferenc öcsém uramtól vettem 225 forintokért, a nagyobbik szőlőt is magam szereztem.”²¹¹ „Vagyon az öreg hegyen 5 pásztából álló szőlőm.”²¹² „Vagyon a Nagy hegyben két pásztából álló szőlőm, ahhoz megkívántató szükséges edényekkel és szerszámokkal edgyütt.”²¹³ „Vagyon száz egynehány útból álló szőlőm az öreg hegyen, minden hozzá tartozandó edényekkel.”²¹⁴

A nagyhegyi szőlőktől elkülönítve tettek említést a hékédi területen található szőlőkről. „Hékéden vagyon 150 utakból álló szőlőm, ahhoz egy új kád, két hat akós hordó, egy 4 akós hordó, egy 3 akós, egy egy akós hordók és vasas cseber, 2 kapa, lánc, egy pár metsző kés, 1 csákány kapa, 1 faragó balta.”²¹⁵ „A Hékédi oldalon lévő 3 pászta és tíz út szőlőmnek mint fáradságos saját munkámmal szerzett... javaim.”²¹⁶ „Vagyon a Hékédi határon két pásztából álló szőlőm, hozzá tartozandó edényekkel együtt.”²¹⁷ „Az úgy nevezett Hékédi Szőlő Hegyben – 2 pásztából álló szőlőm, Újj János és Mázi András szomszédságában... a szőlő szükségébe megkívántató öt hordaim, egy kapám, egy ásó, 2 metsző kés, kisebb nagyobb baltáim vagynak.”²¹⁸

²⁰⁹ CSML Szentés V.A. 102.k. Dótz János 1804.

²¹⁰ CSML Szentés V.A. 102. k. Árendás Török János 1813.

²¹¹ CSML Szentés V.A. 102. k. Balog István 1820.

²¹² CSML Szentés V.A. 102. k. Dantsik András 1820.

²¹³ CSML Szentés V.A. 102.k. Nemes Anna 1819.

²¹⁴ CSML Szentés V.A.102.k. Mátsay Ersébeth 1829.

²¹⁵ CSML Szentés V.A. 102. k. Boros Pál 1820.

²¹⁶ CSML Szentés V.A. 102. k. Csöre borbély Sámuel 1840.

²¹⁷ CSML Szentés V.A. 102.k. Piti Ferenc 1804.

²¹⁸ CSML Szentés V.A. 102.k. Kondor András 1806.

Nagyhegy és Hékéd mellett külön említették a *Bogarasban* lévő szőlőket az örökhagyók végrendeleteikben. „A Bogarasba van 8 pásztából álló szőlőm hozzá tartozandó edényekkel.”²¹⁹ „A Bogarasba Sárdi János szomszédságában lévő s 6 pásztából álló szőlőm ... van.”²²⁰ „Vagyon egy szőlőm a Bogarasba Ns Dobos József szomszédjában melly négy pásztákban 186 útból áll.”²²¹

Hékéd, Bogaras és Nagyhegy egymással összefüggő, jól védhető területe volt a városnak. A város másik részén, az úgynevezett *Berekben*²²² is voltak szőlők, amelyet szintén bizonyítanak a végrendeletek. „Vagyon a Berken öt pásztából álló szőlőm, melyet ugyancsak ezen mostani feleségemmel szerzettem.”²²³ „A Berki hegyen 11 kisebb pásztákból álló szőlőm van.”²²⁴ „Vagyon ezen kívül a Berki hegyen öt pásztából álló szőlőm, 35 akóra való kádajaim és 16 akó hordóim.”²²⁵

A szőlőben rendszerint gyümölcsfákat is ültettek és kertet is kialakítottak a jobbágyok, bár ezekről ritkán emlékeztek meg az örökhagyók, ellentétben a szőlő műveléséhez tartozó eszközökről és a bor készítéséhez szükséges kádokról és hordókról. Aki nagyobb kiterjedésű szőlővel bírt, az gyakran kisebb házat, korabeli szóhasználatul gunyhót is épített, amely lehetőséget adott arra, hogy ne csak a hordókat, kádakat tartsák ott, hanem ha szükséges ott is alhattak. A szegényebbek, akik csak szőlőföldet bírtak kint éltek a szőlőhegyen. Volt aki utolsó rendelkezésének megtételéhez a szőlőbe kérte ki a város hiteles bizonyosságát.

Nem mindenki határozta meg pontosan végrendeletében hol található a szőlőföldje, csak annyit jegyzett meg, hogy „ez öreg szőlőbe két szakaszba lévő 90 út szőlő maradgyon feleségemé.”²²⁶ Voltak, akik a szomszédaikat is megnevezték. „A szőlő-

²¹⁹ CSML Szentes V.A. 102. k. István Mihály 1820.

²²⁰ CSML Szentes V.A. 102. k. Fejes Sámuel 1818.

²²¹ CSML Szentes V.A. 102. k. Váczi Anna 1827.

²²² „A Berek ... a filoxera pusztítása előtt a szentesiek jelentős szőlőterülete volt a nagyhegyi mellett.” Zsíros Katalin 27.

²²³ CSML Szentes V.A. 102. k. Dunás Varga István 1838.

²²⁴ CSML Szentes V.A. 102. k. Kiséri Pólya János 1842.

²²⁵ CSML Szentes V.A. 102. k. Somodi Judit 1818.

²²⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. Török György 1779.

löm, a mely Tájai és Barakonyi szomszéd szölleivel borozdás három pásztából álló és ehez a Döméné szölleivel borozdás két pásztából, a székes földön lévő 36 utból álló szőlő is hozzá tartozandó lévén, ahoz kívántató edényekkel, mellyet mostani feleségemmel Debreczeni Máriával építettem és szerzettem, ezen feleségemnek neve és használása alatt légyenek ... szomszéd szőlőjével borozdás, más felől az ároktól fogva a magunk kunyhójára felmenő uton menvén, a kunyhó északi végitől ismét az előtte lemenő utra térvén: a közép uton a Döméné szölleig tartó három pásztából álló szőlőt, árok mellyéki fákkal, vetemény földel és az ott ültetett lugasokkal egybe, örököszen hagyom.”²²⁷ Bár az örökhagyó nem írta le végrendeletében, hogy az Öreghegyen található a szőlőföld, de azzal, hogy megnevezte a szomszédot, illetve beleírta, hogy a föld egyik határa az árok, egyértelműsítette, hogy az csak az Öreghegyen lehetett.

Egy másik örökhagyó ugyancsak nem nevezte meg, hol volt a szőlőföldje, viszont részletes leírását adta mindannak, ami közte és a fia között történt. „Mihály és József fiaim között a szőlőmet egyenlő osztásra bocsátottam, mely akkori napokban kihívtam a szőlőmbe Mihály fiamat is és ezen atyai szeretetemet és rendelkezésemet ő előtte is kinyilatkoztattam, melyben nagy örömet is mutatott; de ugyan akkor /: nagy szorultságom lévén mivel a jég a szőlőmet két esztendőbe verte el és nem termett több 8 akó boromnál:/ hét, hét forintos 70 bőrtöket költsön az előtt sok idővel elvivén, tulajdon magaméból kértem, hogy tsak 30 forintal segítsen meg, és úgy megharagudott, hogy magamat is bosszúba hozott, mindent hányván szememre, és ugyantsak haraggal is ment el tőlem, nemhogy az én atyai szívességemet megköszönte volna, és az is történt, hogy az Érd. elöljáró urak előtt könyörgöttem hogy a strázsaságot rollam vegyék el, de a fiaimat unszolták, hogy hejtem kövessék el; de ő azt sem tselekedte hanem magamnak feleségemmel együtt kellett elkövetni, akár alkalmas, akár alkalmatlan időbe, és tsak ajtót sem nyitott reám és ilyen és ezekhez

²²⁷ CSML Szentes V.A. 102. k. Csoó István 1830.

hasonló hűségtelenségei indítottak arra engemet, hogy ezen fent megírt osztájos leányaim közzé rendelem és rendelem is.”²²⁸

Mások csak annyit rögzítettek, hogy már életében megosztotta a szőlőt örökösei között, amit testamentumában is megerősített. „A Szőlőt, melyet ezeknek előtte 10 évekkel magokkal lett egyetértés és jóváhagyással sorshúzás által egyenlő négy részre elosztottam, halálom után azon szerint négyőjüknek örökös használatokba rendelem.”²²⁹

A szomszédok megnevezése, a szőlő megműveléséhez szükséges eszközök meghatározása is mutatja azt a gyakorlatot, hogy a szőlőföldek feletti rendelkezési jog, mind élők, mind pedig halál esetére érvényesült a jobbágyok között. „Ezelőtt három eszterdőkkel Sípos Péter úr 3 pászta szőlejét nem magam, hanem József nevezetű fiam számára 320 vforintokért megvettem örök áron, mely szőlőbe nem a magam pénzét hanem József fiamét adtam. Így azon Sípos Péter úrtól vevődött 3 pászta szőlőhöz a többi fiaim sem éltemben, sem holtom után legkisebb jussokat sem tarthatják.”²³⁰ Ha a végrendeletekben nem nevezték meg szomszédait a szőlősgazdák, az nem jelentette azt, hogy azok ne érvényesíthették volna a szőlő adásvétele esetében elővásárlási jogukat. Sőt a szomszédok elővásárlási joga szigorúbban érvényesült, mint a nemesek között, mert a jobbágyoknak kötelessége volt szomszédait értesíteni az eladásról. Ha ezt nem tették meg, a szomszéd érvényteleníthette a szerződést. „Öt pásztából álló szőlejét, melyet magok szerettek, gyermekeik megegyezésekkel és tudtokkal Dunaháti Mészáros Mihály szomszédjának eladta.”²³¹ Bár a szőlőről való rendelkezés szabadabbnak tűnt, mint a belső és külső telek eladása, mégis betartották az ingatlan jószág érvényes elidegenítésének feltételeit. Hozzájárulását kérték az osztályosaiknak, a szomszédoknak, bejegyeztették az egyezségek könyvébe és a földesúr jóváhagyását is megkérték. Mindennek szép példáját nyújtja a következő egyezség. „Mikecz Katalin Nagyhegyben lévő

²²⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Sűts Pap János 1831.

²²⁹ CSML Szentes V.A. 102. k. Páldi János 1842.

²³⁰ CSML Szentes V. 102. o.1. 1808. január 29.

²³¹ CSML Szentes V.102.o.1. 1813. március 22.

egy pászta 84 út szőlejét eladta Zsákai Györgynek. Szomszédai és egyszersmind osztályos atyafiai Mikecz János és Betsei István, Dobos Mihály és Jelenfi István örökösen és megmásolhatatlanul, az uraság hitével, minden szomszédjának ellentmondása nélkül. Sőt Mikecz János maga is személy szerint megjelent és declarálta, hogy a szőlőnek eladását nem ellenzi.”²³²

Az alábbi táblázat jól mutatja, hogy a Károlyi uradalom mindhárom mezővárosában jelentős volt a szőlőföld mennyisége.

*Szőlőföld alakulása Csongrád megyében (útban kifejezve)*²³³

	1741	1794	1801	1810	1820	1828	1840	1847
Vásárhely	604	2063	1962	1958	1793	1480	1425	1138
Szentes	215	695	710	653	556	516	166	509
Csongrád	139	1303	1101	1127	1402	900	482	814

3.5. Fűzfa

A szentesi jobbágy-paraszság mindennapjait meghatározták a város külterületén lévő folyók, erek, melyek jelentős ártérrel, mocsaras lápos területtel vették körül a várost. A Kurca túlsó partja is mocsaras vidék volt, ahol egyes végrendeletek tanúsága szerint nagyobb fűzesek voltak. „Van ezen városi házam, a Kisér alatt egy kis fűzfa erdőm.”²³⁴ Ennél nagyobb fűzfa erdővel bírt Balog István, aki minden gyereke osztályrészébe 50 – 50 fűzfát is adott. A Dotziak is említést tettek a fűzfákról, utoljára az 1822-ben tett osztályos egyezségükben. „Túl a Kurcán található mintegy ötvenből álló fűz

²³² CSML Szentes V.102.o.1. 1787. január; Homoki-Nagy: Egyes szerződési típusok... 8.

²³³ CSML Szentes XV. 41. 3. b. feudális conscriptioik

²³⁴ CSML Szentes V.A. 102. k. Nagy András 1842.

fákon egyenlően hárman János, György és Mihály megosztunk.”²³⁵ Mások csak néhány fáról tettek említést, de mindez jelzi, hogy a szentesi jobbágyság vagyonuk fontos részének tekintették ezeket.

3.6. Ingó dolgok

A jobbágyság-paraszti hagyatékok meghatározó részét képezték az ingóságok. Az ingó dolgoknak nemcsak birtokosa, de tulajdonosa is lehetett a jobbágyság, ezekről életében és halála esetére is szabadon rendelkezhetett.²³⁶ Az ingó dolgok feletti szabad rendelkezés jogát leginkább peres iratok között lehet megtalálni. Ellentétben az ingatlan jószág adásvételével, vagy cseréjével, amelyet kötelező volt írásba foglalni, az ingó dolgokkal kapcsolatos szerződéseket rendszerint szóban kötötték meg a felek. Ha a szóbeli megállapodás teljesítése körül vita támadt és a mezőváros bírói fórumához vagy már az úriszékhöz fordultak, akkor a perek iratai, jegyzőkönyvek, tanúvallomások őrizték meg az ingó dolgok – állatok, gazdasági felszerelések, gabona – tulajdonát ruházására vonatkozó megállapodásokat.²³⁷

Az ingóknak két nagy csoportját különböztethetjük meg, első helyen mindig az állatokat nevezték meg az örökhagyók, s csak a végrendeletek utolsó pontjaiban tértek ki más ingóságokra. Ebből a szempontból eltérés mutatható ki a férfiak és a nők végrendeletei között, mivel a férfiak kisebb szerepet tulajdonítottak a gazdasági és a házi eszközök felsorolásának, – eltérően az állatoktól, amelyeknek a számát is rögzítették – mert legtöbbször csak azt jegyezték meg, hogy gazdasági és házi eszközöket is hagyományoznak.

²³⁵ CSML Szentes V.A. 102. o.1 Dóczyak osztályos egyezsége 1822.

²³⁶ Szabó István: 1947. 58.

²³⁷ lásd ezekhez a CSML Szentes: Szentes város tanácsának iratai V.A. 102. b) tanácsülési iratok; IV.A.53. úriszéki iratok Csongrád vármegyében; Homoki-Nagy Mária: Egyes szerződési típusok... 2003.

A jobbágyvagyonnak fontos részét képezték az állatok, ezért azokat fajra, számra és életkorukat is meghatározva sorolták fel. „Jármos ökreim vannak 12 darabok, Barmos marhám pedig kisebb nagyobb vagyon 27 darab, méneses lovam van 11 darab, négy pedig van kotsis ló, a nyájon van 11 darab sertésem, vagyon egy esztrengabeli juhom is mellyeket magam fejetek, a nyájra pedig a tavasszal ment 100 darab, mellyből 40 darab eladódott, és a dög által is vezett belőlle, s ennél fogvást most bizonyos számát sem egyik sem pedig másik féle juhaimnak nem tudhatom,”²³⁸ írta Árendás Török János. Egy másik örökhagyó a következőket jegyeztette le, „van 10 jármos ökröm 8 fejős tehén, 5 rugott borjú 1 harmadfű tinó, 4 kocsis ló, 6 darab méneses ló, összesen 95 darab juh 14 darab sertés.”²³⁹ Más testálók így írtak, „12 jármos ökreim, 5 fejős tehenem, 10 darab apróbb s nagyobb barmos marháim, 4 kotsis ló, 4 méneses, 8 darab sertéseim maglók, hízók pedig 4 darab.”²⁴⁰ „Vagyon 24 ökröm – abból 4 István fiamnál van, - van 21 tehenem két üsző és 14 negyedfű tinók. Hét üsző és 5 harmadfű tinók, 30 darab tavalyi marháim, összesen 103 darab. Vagyon 9 kocsis, 15 méneses, 5 3dfű és 5 tavalyi összesen 34 lovaim. Vagynak ürök, kosok elegyest 524 juhaim és 155 tokjók; Vagynak 24 sertéseim.”²⁴¹ „Vagyon 12 jármos ökr 4 3dfű tinó 16 tehén mellyekből egy fiatlan a többi fias, 3dfű üsző 4, tavalyi tinó 6, tavalyi üsző 4, kocsisló 6, méneses ló 17 darab, 150 darabból álló birkám, magló sertés kisebb nagyobb 8 darab, mely elő számlált vagyonaim mind magam szerzeménye.”²⁴²

Elvértve gazdasági és házi eszközökről is olvashatunk. Feltűnő, hogy a szőlő megműveléséhez szükséges eszközöket, illetve a bor készítéshez nélkülözhetetlen hordók, kádak, csebrek felsorolását inkább rögzítették a jobbágyok, mint más gazdasági eszközeiket. Boros Pál a szőlő megnevezése mellett a következőket is leírta, „Hékéden vagyon 150 utakból álló szőlőm, ahhoz egy új kád, két hat

²³⁸ CSML Szentés V.A. 102.k. Árendás Török János 1813.

²³⁹ CSML Szentés V.A. 102.k. Aradi Mihály 1818.

²⁴⁰ CSML Szentés V.A. 102.k. Czakó István 1819.

²⁴¹ CSML Szentés V.A. 102.k. Balog István 1820.

²⁴² CSML Szentés V.A. 102.k. Dantsik András 1820.

akós hordó, 1 4akós hordó, egy 3 akós, egy egy akós hordók és vasas cseber, 2 kapa, lánc, egy pár metsző kés, 1 csákány kapa, 1 faragó balta.”²⁴³ Kondor András végrendeletében a következők olvashatók, „vagyon a szőlő szükségébe megkívántató öt hordaim, egy kapám, egy ásó, 2 metsző kés, kisebb nagyobb baltáim vagynak 3, két deszkák, 2 kakas és egy keményfa sertés ól, ezek felett is vagynak 10 szál magam által vágatott 2 öles deszkáim.”²⁴⁴

Debreceni István más házi eszközökről tett említést, sőt megjegyezte, hogy voltak könyvei is. „Vagynak 2 hombárjaim melyek egyike 9, másik 12 köblös. Vagynak két hordók, melyeket mostani első feleségemmel együtt szereztem az egyik 3, a másik pedig 5 akós, vagyon egy két akós forma káposztás hordó. Vagynak pedig nagyobb és kisebb házi eszközeim ti. ágyneműek, 1 ládám valamint könyveim sat.”²⁴⁵

Az osztályos egyezségekből már a gazdasági és házi eszközöket is pontosabban felsorolták, ezért olvasható a Doczi János örökösének egyezséglevelében az, hogy „a tanyai eszközök úgy a gazdaságiakból is Jánosé lesz 1 vasas szekér, 1 vasas kotsi és egy ökör után való szánkó: Györgyé 1 vasas kotsi és egy vasas Lektika, Mihályé pedig egy otska fakó szekér és két szánkó ló után való, mind a három testvérnek jutott egy eke és tajiga és két kis tsikajtós tézsla és járom; a vontató láncz Jánosé, ha nem fizet, 6 forintot Györgynek és Mihálynak; Györgyé két tsatló láncz, Mihályé pedig 3 tsatló láncz; a vas boronát hárman egyenlően használjuk, egyéb apró tanyai és gazdasági eszközökön is hárman egyenlően osztozunk. ... A háznál lévő eszközökből Jánosé lesz egy kazán, 2 hombár, 2 nyoszolya, 1 asztal, 9 karszék; Györgyé 1 hombár 1 asztal, 1 padláda, 3 karszék: Mihályé 1 hombár, 1 konyhabeli almárium, 1 asztal, 1 három vedres üst, 3 karszék, egyéb házi eszközön is hárman egyenlően osztozunk.”²⁴⁶ Hasonlóan a Csák testvérek

²⁴³ CSML Szentes V.A. 102.k. Boros Pál 1820.

²⁴⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Kondor András 1806.

²⁴⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Debreceni István 1820.

²⁴⁶ CSML Szentes V.A. 102 o.1. Dóczy János örökösének egyezséglevele; Homoki-Nagy Mária: A három Doczi végrendelete. In: Kultúra és tudományköziség a jogi néprajz és a jogi kultúrtörténet metszetében, Szekszárd, 2018.93-110.

osztályos egyezségében is a következő ingóságokat sorolták fel, „Mihály testvérünké legyen a tanyai örökségből egy sertés ól, egy vasas kotsi, ökör után való egy szánkó, egy vas villa, egy csatló lánc, egy békjó, négy ökörhöz való készség, egy eke, minden hozzá való egész készülettal, a házi eszközökből egy három vederforma ujj üst, egy gyeplő, két hám, egy nádvágó.”²⁴⁷

A nők által készítettett végrendeletekben jelentős szerepet játszottak a nők számára fontos házi eszközök és a ruhaneműek. Ennek egyik szép példája Buzi Erzsébet rendelése, aki ténylegesen csak meglévő ingóságait hagyományozta szóban. „Vagyon 5 véka búzám, vagyon 7 üres zsákom, 1 viseltes ponyvám 3 derékajj 2 viseltes dunyha, 4 párna, 2 lepedő 2 ágyterítő, 2 nyoszolya és 2 láda és 1 karszék, 2 tekenő sütő és mosó és 3 ... üst. – Az ruha félék, vagyon 1 bárány bőrrel bélelt réklím, vagyon 1 festett bárány bőr ködmönöm, vagyon 6 azaz hat ezüsthuzasom, 4 párnahaj 3 ingváll 1 ingaly, 3 szakajtókendő, 2 abrosz, 3 kék kötő, a mellyek között 1 pamuka, kettő kék gylcs, 1 viselt kartony rokolya, 1 miskolczi rokoja, 1 főre való tarka keszkenő, és 1 nyakra való fél fekete keszkenő, egy darab vászoN három rőf hosszúságú és 2 darab szappan.”²⁴⁸ Egy másik asszony csak ennyit írt „vagyon egy nyoszollyám és abba három derékaj és 4 vánkös, két lepedöm egy abroszom, egy ládám.”²⁴⁹ Ismét egy másik asszony részletesen felsorolta mindazt az ingóságot, amit fontosnak tartott: „Van egy gránát szín muhar szoknya, egy viselt rokolya 1 ködmön, 1 viseltes kék kötény, 3 abrosz, melyből egy forgatásos, egy pedig uj sütő abrosz. 7 szakajtó ruha, 1 törölköző kendő 1 fekete selyem kendő fehér szélű, 1 fehér hátkendő, 1 fejrevaló kék kendő, 1 láda, 31 darab zsáknak való fonál, 1 sütő teknő, 1 szita 1 nyoszolya 1 soós szelence 1 öreg sertés 1 malac 1 zsák liszt 12 zsák melyeket az első férjemtől hoztam, két fél szalonna 1 egész háj 5 sonka 2 lapocka, 1 véka kukorica liszt 1 véka árpa kukorica is van még.”²⁵⁰ Több végrendeletben tettek említést az ágyneműkről: „ágyneműimből egy

²⁴⁷ CSML Szentes V.A.102.o.1. Csák testvérek osztályos egyezsége 1811.

²⁴⁸ CSML Szentes Buzi Erzsébet Lejegyezték 1830. január 30.

²⁴⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Vida Susanna 1803.

²⁵⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Bartucz Katalin 1820.

párnát, egy derékallyat, egy lepedőt hagyok Szabó Jánosné menyemnek – két derékally három párna egy abrosz és két lepedőimön pedig osztozzanak meg leányaim egyenlően.”²⁵¹ „Vagynak több ágynemű holmiaim, nevezetesen két derekaly, négy párna, négy lepedő, egy dunna, egy festett láda, nem különben több nagyobb és apróbb házbéli eszközeim.”²⁵² „Ágyruháim, egy dunyha, 5 párna, 2 derékaly egy ócska ládám, és ebben lévő fejérruhane-műim, – mint egyedül található ingó vagyonaím.”²⁵³ Sajátosan írta le az örökhagyó azokat az ingóságokat, melyeket felesége hozott a házasságukba, s mint hozományát rendelte hitvesének. „A miolta mostani Hitvesemmel lakok, különösen vagyon házamnál mellyett az maga szorgalmatossága által szerzett, egy vég vászon, egy vég darócz, egy lékri, egy sertés, egy újj szita, melyeket minden osztás nélkül a tserép edényekkel edgyütt legyen mostani Hitvesemé, azon kívül mi „font” vagy tsinált kender vagyon legyen Hitvesemé.”²⁵⁴

Néhány özvegy asszony végrendeletében található állatokra történő utalás, ezek közül említést érdemel Grétzi Ilona végakaratára, aki mintegy törvényes osztályt sorolja fel, kire, mit hagyott. „A szarvasmarhából esett Szabó Mihályénak 4 jármos ökör, 2 harmadfű tinó, 1 bika, 4 fijas és 1 meddő tehén, – 4 ló, 1 hízó, 2 öreg sertés, 3 süldő, 3 malacz, 77 darab öreg juh, 51 darab bárány és egy fijas számár ... Földvári Nagy Ferencznének jutott 4 jármos ökör, 3 harmadfű és két tavalyi tinó, 4 fijas tehén, 4 ló 2 hízott s két öreg sertés, 3 süldő és három malacz, – 77 öreg juh és 51 darab bárány 1 öreg és egy tavalyi számár. – Ugyanakkor a magam számára megtartottam 4 jármosökröt, 2 fijas tehenet és 1 lovat, 40 ellő juhot és 10 darab bárányt, 2 öreg sertést 2 süldőt 4 malaczt, oly móddal hogy azok továbbra egészen szabad rendelkezésem alá essenek.”²⁵⁵ Sós Katalin ezt írta „20 darab marháim, hat darab

²⁵¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Kis Katalin 1827.

²⁵² CSML Szentes V.A. 102.k. Mátsay Ersébeth 1829.

²⁵³ CSML Szentes V.A. 102.k. Fási Anna 1842.

²⁵⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Körösi Horváth János 1829.

²⁵⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Gréczi Ilona 1832.

lovaim, 120 darab juhaim, és 8 darab sertéseim.” Vida Zsuzsanna tett említést egyedül arról, hogy „vagyon 8 kaptár méhem.”²⁵⁶

Az ingó dolgok között alkalmanként készpénz megjelölése is szerepelt, melyek közül Balog Istvánét emelhetjük ki, aki meglévő készpénzének ősi és szerzeményi jellegét is meghatározta. Mások csak annyit jegyeztek meg, hogy „kész pénzem 7 forint 40 krajcár azaz hét forint 40 kr ezüstben”²⁵⁷

4. Örökösnevezés

A jobbágy-paraszság körében élő öröklési szabályokat a gyakorlati életből lehet igazán megismerni. Ezért válik különösen fontossá az egyes végrendeletekbe foglalt örökhagyói rendelkezések megismerése, hiszen ezekből ismerheti meg a késő utókor azt, hogy milyen mértékben őrizték meg a törvényes öröklés szabályait vagy éppen mennyiben tértek el attól, és ha eltértek, akkor milyen irányban. Tekintettel arra, hogy a jobbágy-paraszság társadalmában is – a nemesekhez hasonló módon – az apa gyakran együtt gazdálkodott felnőtt fiaival, ezért az apai osztatlanság, mint a paraszti gazdaság egységének a jelképe a 18-19. században a szentesi jobbágyok körében is élt. De az is természetes volt, hogy a felnőtt kort elérő fiúk apjuktól elválva önálló gazdálkodást folytattak, melynek során, ha a paraszti gazdaság nagysága azt megengedte, az apa kiadta a fia részét, ezzel a jobbágy gazdaság megosztásra került. Az egyezségek jegyzőkönyvében több apai és testvéri osztályt megörökítő egyezséglevél található, amelyek hűen tükrözik azt a gyakorlatot, amely a nemesi jog világában is élt.²⁵⁸ Ugyanakkor több végrendelet is őrzi a jobbágy vagyon megosztásának tényét, ezért a törvényes öröklés és ezen belül az osztály intézményének normái visszaköszönnek az egyes végrendeletekből.

²⁵⁶ CSML Szentes V.A. 102.k. Vida Susanna 1803.

²⁵⁷ CSML Szentes V.A. 102.k. Takáts Ferencz 1826.

²⁵⁸ „A végre hajtott osztály emlékezetére szokás azt levélbe foglalni, mellynek az utódok is különbféle ügyekben nagy hasznát vehetik.” Frank Ignác: I. 484.

4.1. *Gyermekek, mint törvényes örökösök*

Az apai vagyon megosztását kivételes pontossággal rögzítette öreg Balog István végrendeletében. A nagygazdák közé tartozott, ezért lehetősége volt arra, hogy három fia és két leánya között úgy tegyen osztályt, hogy a három fiú elegendő nagyságú úrbéri telket, szőlőt, fűzfást, állatokat és a gazdasághoz tartozó eszközöket kapjon. Érdemes egy-egy fiúnak kiadott osztályrészt megismerni. „István fiamnak kiadtam hat ötödfű tinót, öt tehenet, egy 3^dfűt, egy tavalyit, összesen 13 darab marhát, 6 lovat, 5 sertést, 72 juhot fia nélkül, vettem néki tanyát, sok ízbe segítettem naturalékkal, s adtam néki összesen 3116 forintokat, melyből kifogván az ősit, marad ki vétele 2330forint – A Fábiáni 6 kötél földet több esztendőig használta, de az árendát én fizettem, jóllehet amidőn István fiam elment fél ennyi sem volt a gazdaságom mint most van. Mindazonáltal most hagyok néki két tehenet, egy 3^dfűt, egy 4^dfű tinót, két tavalyit és így hat darab marhákat, két méneses lovat, egy tavalyi csikót, ürüvel kossal elegyest 50 juhot, 19 tokját, egy sertést, a Csongrádon vett malomnak a felét, 12 köből búzát, fél szalonnát, papiros bankót 1200, pengőben 100forintot, két evő ezüst kanalat, két cin tányért, a nagy szőlőből a Nagy István felől való oldalon a hosszú utú pásztának, s egy viseltes kádat, a túl a Kurcai fűzesből a tulsó végéből 50 darabot keresztül szakasztva a fábiáni földből azon két kötél földet, melyet Tóth Samu bírt.”²⁵⁹ A végrendelet tartalmát megvizsgálva, ugyanilyen értékben adta ki osztályrészét az apa, két fiatalabb korú fiának is. A leányainak adott osztályrészt is pontosan rögzítette, amely lényegében a hozományukat és az egyéb végrendeleti juttatással együtt a kiházásításukat is jelentette. „Julianna leányomnak adtam egy tehenet tavalyi fiával, egy 4^dfűt és egy 3^dfűt és így 4 darab marhát most hagyok néki négy tehenet 6 negyedfűt ketteje üsző három 3^dfűt ketteje üsző és hat tavalyit, összesen 19 darab marhát, négy méneses, egy 3^dfűt, és egy tavalyi csikót, és így 6 lovat, négy sertést ürüvel és kossal elegyest

²⁵⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Balog István 1820. végrendelet 2. pont

107 juhot 33 tokját, a Homoki szőlőnek felét, egy fa abroncsos hordóval, a Fábiáni földből 4 1/2 kötelet, a rajta lévő épületekkel. házassága pótlásába 300 vforintokat, azonfelül ősi jussával együtt 3700 vforintokat – pengőben 100 forintokat, két evő ezüst kanalat, két cin tányért, a kerek tükört, mely különben is neki ajándékozódott, a fűzesből mint az 5^{ik} pont alatt rendelve van a Sáráé mellett 50 darabot.”²⁶⁰ Ha összehasonlítjuk az apa által meghatározott osztályrészeket, ez esetben a fiúknak és a lányoknak rendelt rész, kivételes módon szinte azonos. Ez nem jellemző a jobbágy-paraszság körében, hiszen az a szabály, hogy a leányokat a jobbágy gazdasági helyzetéhez megfelelő módon kellett kiházasítani, az legtöbbször azt jelentette, hogy néhány állatot, esetleg készpénzt kapott a lány, de semmi esetre sem a fiú testvéreivel azonos mértékű vagyónrészt.

Bölcskei Molnár Andrástól 1809-ben, 1814-ben és 1820-ban váltak meg fiai, ezért az apa végrendeletében azt írta le, hogy mit adott a fiainak az önálló gazdaságuk megindításakor. „Az 1814^{dik} Esztendőben István fiamat magamtól elbotsájtottam, úgy az ősi mint Atyai javakért Ház és szőlő jussába adtam újj házat, két negyedfű tinót, egy tehenet, egy tavali üszőt, egy disznót, egy malat-zot, egy paripa tsikót, 4 újj kereket, föld vételre föld jussáért egy negyedfű kantza csikót, mellyet 190fton adott el – egy hízott disznót, fél kőst, 62 fákat, 4 zsák búzát, több féle házi eszközöket, azon időkori javaimhoz képest mindenből bőségesen kielégítettem, és az ólta is több ízbe segítettem”²⁶¹ A fiúnak kiadott osztályrészt örököltette meg István Mihály is végakaratóban. „István János öregebb fiamat már ezelőtt 6 esztendőkkal kielégítettem, adtam akkor néki 4 jármos ökröt, 4 kötni való tinót 3 tehenet 3 kocsis lovat vasas kocsit hámmal gyeplővel így tehát már mivel a marhá-ból és földből ki lévén elégitve most tehát már nem hagyok néki egyebet 300 forintot váltó cédulában, mivel 3 fertály szántó földet is adtam és házat is magam vettem neki 915 forinton és még egy napi juhot is adtam, szőlőt is hagyok néki mostan 4 pásztát.”²⁶²

²⁶⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Balog István 1820. végrendelet 6. pont

²⁶¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Bölskei Molnár András 1826.

²⁶² CSML Szentes V.A. 102.k. István Mihály 1812.

Hasonlítsuk össze a fent említett végrendeletekben is megörökített osztályt, más, kisebb jószággal rendelkező jobbágy által tett osztállyal. Vass István, a tőle már különvált fia részéről így írt, „István fiamnak elválásakor adtam egy fertály árendás földet egy fias tehenet, melly megdöglött, egy kocsit is és 2 ökröt, kimutattam a rátájába, a többi kivévén, némely aprólékos gazdaságbeli eszközöket, amit már kivett egyenlően osztozzon többi fijaimmel. Jussába megyen a megdöglött tehén is.”²⁶³ Az úrbéri telken élő nemes is hasonlóan rendelkezett. „János fiamnak osztályrészébe kiadtam 2 fertályos váltságos földet – azon időbeli birtokomhoz képpst minden nemű Lábass Jószágokat – a gazdasághoz kívántató alkalmas gazdasági eszközöket szerszámokat. – Ezen felül adtam nékie készpénzt – eladott juhaim árából 580. azaz ötszáz nyolcvan V.C. forintokat.”²⁶⁴

Többen csak annyit jegyeztek meg a kikért bizonyság előtt, hogy fiaikat már kielégítették. Ezt tette Sebesi András is. „András fiamat tellyesen és végképpen úgy ingó mint ingatlan javaimból kielégítvén, nékie semmit nem hagyok.”²⁶⁵ Hasonlóan rendelkezett D. Mészáros Ferenc, amikor azt írta, hogy „Mészáros Ferenc öregebb és Mihály legkisebb fiamat, minden ingó és ingatlan vagyonaimból kielégítettem /: halomásom után:/ Pál fiamon semmi keresetek ne legyen, egy fillérben sem.”²⁶⁶ Rácz István ennyit mondott, „Miután Ferenc fiamat kielégítettem, István fiammal kívánok ezután is lakni.”²⁶⁷

Azokban az esetekben, amikor a jobbágy fiúk mesterséget tanultak, ugyancsak rögzítették a végrendeletekben az apai vagyontól megkapott részt, de emellett mindig megtalálható az az apai megjegyzés, hogy a taníttatás sokba került. Ez olvasható Kovács István testamentumában is. „Sámuel fiamat Csabán, molnár mesterségre taníttatván, czéhbe állítván, ezért fizettem 35 váltóforintokat, adtam neki 1 fias tehenet, 5 zsák búzát, 1 hízott disznót, 2

²⁶³ CSML Szentes V.A. 102.k. Vass István 1822.

²⁶⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. nemes Sarkady Nagy János 1846.

²⁶⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Sebesi András 1828.

²⁶⁶ CSML Szentes V.A. 102.k. D. Mészáros Ferenc 1833.

²⁶⁷ CSML Szentes V.A. 102.k. Rácz István 1847.

maglós, - Idegenben legénykedvén 92 váltóforint adósságot-, Váradon a majszerjének 10 váltóforint adósságot, ezen kívül bőrkötőért Verner úrnak 7, csizmáért érette 5 váltóforintokat kifizettem, sőt hazajövetelével nékie házat vettem, mely átíratással és tűzi cassa illetséggel 630 váltóforintba került. – ismét adtam néki kiházásításán felül mindenféle házi eszközöket 4 palackot, 5 poharat, ruhát, szerszámot, ásót, kapát, vas fa villát, kapát üstöt, teknot, szitát és rostát, melyekkel annyira kielégítettett, hogy jelenleg nékie a nagy kamarába lévő egy hombárnál, 2 karszéknél, az első házba lévőnél és 10 juhnál egyebet azért sem hagyhatok, mivel ő a gazdaságot munkájával soha se gyarapította, sőt néki minden nekem tett munkálatait mindenkor megfizettem.”²⁶⁸ Sebesi András sem juttatott már más vagyont mesterséget tanult fiának. „Mihály fiamat mesterségre taníttatván és őtet szinte illendően kielégítvén egyebekből: – mostan az ujabban épült házamat melly szintén ezen udvaromon fekszik nékie örökségül hagyom, egyebekből részt kívánni jussa nem lehetvén.”²⁶⁹

Gilicze György két fiát taníttatta ki, melyről a következőket írta végrendeletében. „Sándor fiam 13. esztendő korában a csizmadia mesterségre reá gondolván magát, engedtem tetszésének, inassá lévén harmadfél esztendőig inaskodott, az idő alatt ruháztam, az inasságra ráunván hozzám vissza jött, és házassági időre jutván kiházásítottam a magam költségén, de a házassága után még csak egy esztendeig sem lakott véllem, egyedül hagyott magamat és helyette pénzen tsélédet kellett fogadnom, - de midőn elment, mégis elhajtott tőlem két harmadfű üsző borjukat. István fiam iskolába járatván ameddig, annak utána a tanyára kikerülvén mint 10 esztendő korától fogva 14 esztendő koráig véllem volt, akkor ez is a bognár mesterségre reá gondolván magát, a tanyáról hazajöven engem elhagyott magánosan inassá leve és 3 esztendőig inaskodván, az idők alatt én ruháztam, - midőn pedig tőlem inasságra elment, maradott nálam egy Tehén és egy Tinó marhája, a tehenet eladván, mikor felszabadult többel együtt az árát reá köl-

²⁶⁸ CSML Szentes V.A. 102.k. Kovács István 1842.

²⁶⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Sebesi András 1828.

töttem, tisztességes ruhát s köpönyeget állítván néki, a Tinót pedig magamnak /: a szarva állásában hibás lévén:/ 40 forint fekete bankóban megtartottam, az oly ép marhának párja volt 100 forint fekete bankó abban az időben. Haza jövén a vándorlásból, a mesterségre letévén magát, a 40 forint fekete bankóért adtam néki 30 forintot váltócédulát a házasságakor nem lévén muzsika nem kötöttem csak a konyhabeli eleség volt az enyim.”²⁷⁰

Ezekből a rendelkezésekből megállapítható, hogy a jobbágy-paraszság is igyekezett gyerekei között egyenlő osztályrészeket kialakítani, ahogy azt Werbőczy rögzítette Hármaskönyvében.²⁷¹ Ezért ha volt a hagyatékban jobbágy ősiség, akkor azt a jobbágyok is egyenlően osztották fel gyermekeik között. Hangsúlyoznunk kell, hogy a jobbágy ősiségből a leányok is egyenlő részt kaptak a fiútestvéreikkel. Ez alól az úrbéri telek volt kivétel, ami a földesúr tulajdonát képezte, de ha már az apa vagy a nagyapa is birtokolta, akkor ezt a tényt rögzítették a végrendeletben, vagy esetleg egy öröklési perben, de ebből részt a leányok nem kaptak. A szerzett vagyont ugyan nem kellett egyenlő részekre osztani, de amikor az örökhagyó az életében már végrehajtott osztályt íratva le testamentumában, akkor a szerzett vagyon részeiből – szőlő, kert, árendásföld, ingóság – a gyerekek legtöbbször egyenlő osztályrészt kaptak. Kivételt az jelentett, ha valamilyen oknál fogva az apa kirekesztette egyik vagy másik gyereket a hagyatékból.

Azzal, hogy a jobbágyok a végrendeletben rögzítették azt, amit gyermekeiknek már életük során adtak, összhangban van azzal az öröklési szabállyal, hogy amit a gyerek életében szüleitől kapott, azt az örökrészébe, osztályrészébe be kell számítani.²⁷² Éppen ezért, ha a végrendeletben a törvényes öröklés szabályai szerint osztályt tett az örökhagyó vagy nem osztályt tett, de meg akarta örökíteni, mit adott már életében egyik vagy másik gyerekének,

²⁷⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Gilicze György 1839.

²⁷¹ „nemesek atyai s ősi bármily nevezetű javai és jószágai mind ugyanazon urak és nemesek fiai, mint atyáról való testvérek közt egyenlően osztatnak meg, és a hány fitestvér van, annyi részre szakíttatnak.” HK.I.XL.cím 2.§

²⁷² Frank Ignác: I. 453.

ezzel igazolva azt, hogy a végrendeletben miért ad kevesebbet, vagy éppen már semmit, valójában a betudás szabályai kerültek alkalmazásra.

Az osztályrészek kialakításának és ezzel együtt a törvényes öröklésnek egyik lényeges részét képezte az apai ház öröklése. „Az atyai ház pedig a legifjabb fiúnak adatik lakásul, úgy azonban, hogy a többi fiúk vagy testvérek részére ugyanazon javak és jószágok közös jövedelméből az atyai házhoz hasonló más lakházak emeltessenek és építessenek...”²⁷³ A nemesek körében élő szabályt a jobbágyok is követték, és ezért az apai házat a legkisebb fiú örökölte. De éppen az apai ház öröklésénél látszik, hogy ha a jobbágy fiúk önálló gazdálkodást folytattak vagy másnak szolgálatába álltak, akkor az a lány, illetve az ő férje örökölhette meg végrendeleti rendelkezés alapján az apai házat, aki az idős szülőkkel maradt. Ha képes volt rá az apa, akkor idősebb fiainak házhelyet vagy házat vásárolt, ha arra nem volt lehetősége, akkor éltek a telekmegosztás lehetőségével, ahogy azt fentebb már bemutattam.

Kivételesen nem a legkisebb, hanem éppen a legidősebb fiú örökölte az apai házat a Doczi családban, ahogy azt a végrendeleteik is bizonyítják.²⁷⁴

A hagyaték megosztásánál szokás volt azt is figyelembe venni, hogy a katonaságból való kiváltásra, mennyit költött az apa. „Judith Leányomnak most már 20 ftnál többet nem hagyhatok, azért mert ötet ki is házasítottam, de a mellett az férjét hogy katonának vitték annak szabadulása után járván igen sokat költöttem.”²⁷⁵ Gilicze György is utalt erre a költségre. „József fiamnak a katonaságból való kiváltása, kiért is 100.- száz pengő forintokat kellett fizetnem Szeged városába.”²⁷⁶

²⁷³ HK I. XL.czím 2.§; Frank: I. 484.

²⁷⁴ Homoki-Nagy Mária: A három Doczi végrendeletei... 2018.

²⁷⁵ CSML Szentcs V.A. 102. k. Nemes Anna 1819.

²⁷⁶ CSML Szentcs V.A. 102.k. Gilicze György 1833.

4.2. Ősiség és szerzett vagyon

A jobbágyok hagyatékának *jogi természete* is vizsgálat tárgyává tehető, mert a vagyon ősi vagy szerzett jellege határozta meg, hogy az örökhagyó törvényes örökösei között egyenlő arányban osztotta-e meg a hagyaték ősi részét, a bizonyítottan szerzett vagyonáról pedig szabadon rendelkezhetett. *Ősinek* minősült az a vagyon, amely legalább egyszer felmenőről lemenőre háramlott vagy osztályra bocsátották.²⁷⁷ Azt a jobbágy örökösök is számon tartották, hogy az apai vagy az anyai hagyatékban volt-e olyan jószág, amely az apai vagy anyai nagyszülőkről háramlott, azaz ősi jószágnek minősült. Ezt sokszor maguk az örökhagyók feltüntették végrendeleteikben, mivel azt örököseik között egyenlő arányban kellett megosztaniuk. Az ősi vagyonnak fejenként egyenlő arányban való megosztását írta le Török Erzsébet, aki végrendeletében férje ősi vagyonáról is említést tett. „Az ősiek, mellyek néhai férjem Mészáros Mihályra maradtak, úgy mint öt ökör, nyolcz tehén, két harmadfű üsző, egy rugott borjú, három kotsis ló, kész pénz, ötszáz forint Bankó czédulába és három sertés akaratom és rendelésem szerént is osztassanak három élő gyermekeim úgy-mint egy fiam és két leányom között egyenlően.”²⁷⁸

Az ősi vagyon leírása leginkább Árendás Török János végrendeletének első pontjában mutatható ki. Ő nemcsak az apai ház ősiségét ismerte el, hanem az apától örökölt Lapistói telek, és a szőlő ősiségét is. Ez a végrendelet is bizonyítja azt a fentebb már említett gondolkodásmódbeli sajátosságot, ami a szentesi parasztoknál az örökváltság következtében kialakult. A Lapistón kimért úrbéri telkek a földesúr tulajdonát képezték, amit végrendelkezőnk apja is leírt végrendeletében.²⁷⁹ Az 1836-ban aláírt örökváltsági szerződés után, mint váltságos földet a parasztság már saját tulaj-

²⁷⁷ HK. I. 47.; Frank Ignác: I.502.

²⁷⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Török Erzsébet 1829.

²⁷⁹ „Az Méltóságos földes Uraságom kegyes engedelmeiből bírok 9 fertály urbáriális földet, mellyből hét fertály vagyon Lapiston.” CSML Szentes Árendás Török János 1813.

donként kezelte, így a fiú végrendeletében a Lapistón található 7 fertály szántót, már apjától örökölt ingatlannak tekintette. Mindezek mellett az apjától örökölt állatokat, mint az ősi hagyatékba beszámítandó jószágokat is felsorolta, „6 ökör, egy fias tehén – 3^dfűre menő tinó 2 3^dfűre menő üsző, 2 tavalyi tinó, 2 tavalyi üsző – rugott borjú 2 – kisebb nagyobb lovak 6 darab – egy szekér, 1 ... kocsi és ehhez 3 hám gyeplő – és jobbik nyereg és minden gazdasági eszközök szerszámok...” Ezt követően nevezte meg azokat a vagyontárgyait, ingatlanokat és ingókat egyaránt, amelyeket saját pénzen vásárolt, tehát szerzett vagyonnak tartott.²⁸⁰ Hasonló rendelkezés olvasható Kovács István végrendeletében. „Néhai édesapámról semmi vagyonok reám nem maradván ... ősi vagyonokban nem részesültem ... atyám által bírt földből 1 és ½ fertály földet bírok, de azt is a Mlg. földes Uraság kegyességéből és különös engedelmeiből bírom, ennél fogva ezen földem, valamint még 1 ezen kívül lévő, összesen tehát 2 ¼ fertály váltáságos és 1 kötél Fábiányi haszonbéres földjeim, az én tulajdon szorgalmammal szerzett keresményeim.”²⁸¹

Az ősi, osztatlan vagyon szép példája jelent meg öreg Paksi Mihály utolsó rendelkezésében, melynek kiegészítésében arra figyelmeztette örököseit, hogy „negyedik tizedbeli Paksi Péter háza még velem osztatlan lévén, kívánom, hogy gyermekeim az életében meg ne háborícsák az osztozás végett, holta után pedig mint ősi házhoz jussokat tarthatják kereshetik.”²⁸² Ezzel az egy mondattal jelezte a testáló, hogy testvérével nem osztozott meg az apai házban, a testvére nem adta ki az apai házból az osztályrészét, azaz ez a ház ősi. De a testáló örökösei csak akkor kérhették a reájuk eső részt, amikor a nagybácsi már meghalt. Ugyancsak az osztatlan apai házról rendelkezett Gágyor Antal, „Ezen ház, melyben fekszem /: 2^{ik} tizedben 1093szám alatt:/ még 5 élő testvérek között osztatlan vagyon.”²⁸³ Ősi vagyonról tett említést Zsíros István is.

²⁸⁰ CSML Szentes V.A. 102. k. Árendás Török János 1842.

²⁸¹ CSML Szentes V.A. 102. k. Kovács István 1842.

²⁸² CSML Szentes V.A. 102.k. Paksi Mihály 1846.

²⁸³ CSML Szentes V.A. 102.k. Gágyor Antal 1845.

„Vagyon ezen városi házam melyben most betegen fekszek, mely reám ősiségül szállott, ugyan atyámról.”²⁸⁴ Az apai ősiséget írta le Aradi Mihály is, „van ezen házam mellyben mostan is betegen fekszek, ezt ugyan részemre az édes atyám egyszáz Rforinokon vette, ezen fejül 2 ökröt 1 tehenet 1 lovat, 25 darab juhot, 2 sertést és 6/8 urb. földet kaptam az édes atyámtól lett elválásomkor.”²⁸⁵

Feltűnő a végrendeletekben, ahogy az örökhagyók az eredetileg ősinek számító jószágot saját szerzeményű vagyonnak igyekeztek igazolni. „Van egy városi házam amelyben lakom mely az édes atyám néhai Lovas János szerzeménye; de az én iparkodásommal és gondoskodásommal áll fenn ez ideig: ebből már egy elhunyt testvéremet kielégítettem az magam keresményemből néhai Lovas Mihályt.”²⁸⁶ Az örökhagyó elismeri, hogy a háza apjától örökölt ősi, de egyrészt azzal, hogy hivatkozott a házra tett beruházásokra, valamint utalt arra, hogy testvére részét kifizette, saját szerzeménynek tartotta. Végrendeletének egyik későbbi pontjában leírta, hogy „mivel a házat tulajdonomnak tartom lenni”²⁸⁷ ezért saját gyereki között osztotta fel.

Amit nem örököltek, azt saját *szerzeménynek* tekintették, melyet a következőképpen jelenítettek meg a végrendeletekben. „Tulajdon szerzeménybeli ingó javaimnak felerészét hagyom mostan is még életben lévő feleségemnek, a másik fél részen pedig János, Mihály és Pál édes fiaim egyenlően osztozzanak.”²⁸⁸ „Isten jóvoltából szerzett világi javaimat, feleségem s szeretett 4 férfi és egy leány gyermekeim közt felosztám.”²⁸⁹ „Minden névvel nevezhető ingó és ingatlan javaimat hagyom és testálom, mint tulajdon szerzeményemet István fiamnak.”²⁹⁰ „Isten jó voltából szerzett világi

²⁸⁴ CSML Szentes V.A. 102. k. Zsíros István 1837.

²⁸⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Aradi Mihály 1818.

²⁸⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. Lovas János 1844.

²⁸⁷ CSML Szentes V.A. 102. k. Lovas János 1844.

²⁸⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Aradi Mihály 1818.

²⁸⁹ CSML Szentes V.A. 102. k. Szabó István 1819.

²⁹⁰ CSML Szentes V.A. 102. k. Udvari István 1820.

Javatskám”, írta Nemes Anna.²⁹¹ Köles Mihály 1828-ban az urbéri telkét is „tulajdon keresetének,” azaz szerzett vagyonnak tekintette.²⁹² „Minek utána nékem semmi ősi vagyonaim nem volnának mindenem a házi eszközeim, vagy mesterséghez megkívántató szerszámaim voltak, mind magam keresményeim,”²⁹³ írta Antal Ferenc. Szentes emeritus tanítója a következőkkel akarta igazolni hagyatékának szerzeményi jellegét. „Világi és kezem között lévő vagyonaimról mellyeket mivel b.e. Szüleim után nem hogy valamely pénz vagy egyéb féle jóságban részesültem volna; sőt inkább amint a kezem között lévő jegyzések bizonyították szüleimet és a két hajadon leánykori testvéreimet férjhez menetelekig öltöző ruhákkal s más egyéb költségbeli pénzzel magam tulajdon keresményemből segítetttem; mint tulajdon szerzeményeimet úgy bírok; és azokról tellyes szabadcsággall és jussal tettzésem szerint rendelkezhetek.”²⁹⁴ Hasonlóképpen írt Szűts Pap János is. „A Felséges Istennek hozzám való jóvoltából s irgalmasságából egyéb számlálhatatlan áldása és jótéteményein kívül tulajdon kezem keresményiből még mindeddig megmaradott Ház és Szőlő örökségeimből fiaim és leányaim között utolsó rendelkezésemet megtenni nagy kívánsággal igyekeztem.”²⁹⁵ Pálfi János már arra is hivatkozott testamentumában, hogy a törvények teszik lehetővé a szerzett javakról való rendelkezést. „Vagyonaim melyekről rendelkezni akarok ... tulajdon szerzeményeim lévén, a Hazai Törvények teljes engedelmével főszerzői jussal szabadon rendelkezek.”²⁹⁶

A jobbágyvagyon jogi természetét vizsgálva az ősi és a szerzett vagyon mellett, megjelent a házastársak *közszerzeményi* vagyona is, ha azt a házasság alatt visszterhesen szerezték.²⁹⁷ Németh József tímár ezt a következőképpen írta meg. „Minden nemű ingó és

²⁹¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Nemes Anna 1819.

²⁹² CSML Szentes V.A. 102. k. Köles Mihály 1828.

²⁹³ CSML Szentes V.A. 102.k. Antal Ferencz 1830.

²⁹⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Csoó István 1830.

²⁹⁵ CSML Szentes V.A. 102. k. Szűts Pap János 1831.

²⁹⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. Pálfi János 1842.

²⁹⁷ HK. III. 29.; 1840:VIII.tc. 8.§; Frank: I. 524-526.

ingatlan vagyonaím részint magam különös, részint feleségem Pap Juliannával tett szerzeményeim lévén,”²⁹⁸ mivel gyermeke nem volt a házaspárnak minden vagyonát feleségére hagyta. Dunás Varga István az első és a második feleségével közösen szerzett javakról tett említést. „Ezen városi házam a IV. tizedben, melyben most is betegen fekszem, az 1⁵⁶ feleségemmel szereztem ... Vagyon a Berken öt pásztából álló szőlőm, melyet ugyancsak ezen mostani feleségemmel szerzettem.”²⁹⁹ Kis Katalin így határozta meg hagyatékát, „néhai Szabó Tamás férjemmel együtt szerzett kevés világi javaim.”³⁰⁰ Török Erzsébet, aki a fentebb írt módon férje ősi hagyatékát egyenlően elosztotta fia és leányai között, a férjével közösen szerzett javak felét fiának hagyta, másik felét megtartotta saját magának. „Azon vagyonok, mellyeket említett néhai férjem Mészáros Mihállyal együtt szerzettünk ugymint tizenkét darab ló, juh háromszáz hatvan, bárány, egy száz tizenhét; sertés húsz darab, ökör tizenkettő, négy negyedfű tinó, három tehén, lakóház ... eránt rendelem – hogy ezen előszámláltaknak hason fele legyen és maradjon különösen Mészáros Antal fiamnak.”³⁰¹

A szentesi végrendeletekben megjelent az *„általános örökös”* vagy a *„törzsök örökös”* kifejezés. Ez minden esetben azt jelentette, hogy a végrendelkező egy személyt, vagy a fiát vagy a feleségét tette meg örökösének, akinek egyben azt is köteleességévé tette, hogy a végrendeletbe foglalt rendelkezéseket végrehajtsa. „Általános örökösömnek nevezem és remélem vélem lakó Törötsik Antal fiamat, úgy ingó mint ingatlan vagyonomban.”³⁰² „Hitvesemet Pap Juliannát, minden akármilyen névvel nevezhető ingó és ingatlan javaimban Törösök örökösömnek teljes szabad rendelkezésbeli tulajdonosi jussal rendelem és hagyom.”³⁰³ „Mindezen örököseim közül minden fent előszámlált és birtokomban lévő javaimban általános (:universalis) örököseimnek rendelem és teszem Molnár

²⁹⁸ CSML Szentes V.A. 102.k. Németh József 1830.

²⁹⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Dunás Varga István 1838.

³⁰⁰ CSML Szentes V.A. 102. Kis Katalin 1827.

³⁰¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Török Erzsébet 1829.

³⁰² CSML Szentes V. 102. k. Törötsik János 1827.

³⁰³ CSML Szentes V.102.k. Német József tóvár 1830.

Anna feleségemet, és ettől származott Anna leányomat.”³⁰⁴ Német Katalin is úgy intézkedett, hogy „vagyonaimban általános örökössé teszem Boldizsár fíjamat”³⁰⁵

4.3. Az unokák, mint örökösök

A szentesi jobbágy-paraszság végrendeleteiben az örökös megnevezések között gyakran történt utalás az unokákra. Az unokák említése két nagy esetkörbe sorolható. Az egyik kört jelentik azok a rendelkezések, amikor a gyerek az örökhagyó halála előtt kiesett az öröklésből, s ilyenkor a törvényes öröklés szabályai szerint az unokák léptek be kieső elődjük helyére.³⁰⁶ Előfordul, hogy ezekben az esetekben az örökhagyó az egyenlő osztályrészt kívánta biztosítani unokáinak, de az a gyakoribb, amikor az örökhagyó szerzett vagyonából meghatározott javakat juttatott árván maradt unokáinak. „Ez úttal 50 v. cz. frtokat említett boldogult Sára leányom jussának tökéletes kielégítésére a tőlle származó unokáimnak általános örököseim által kifizettetni rendelek.”³⁰⁷ „A 3 fertály Fábiányi földemen házamat, melybe most lakom, szinte én cseréltem el,- melyekhez képest ezen házamat és földemet hagyom Mihály fiamnak és néhai István fiamtól életbe lévő egy fiú és két leányainak úgy, hogy felébe Mihály fiam másik felébe István fiamtól fia és leányai örökösödjének.”³⁰⁸ Kováts Ilona 1847-ben megerősítette férje végrendeletét és a következőket írta, „Julianna leányom árvái részekre egy összegben háromszáz ezüst forintot, Eszter, Lidia és Sára leányaimnak szinte háromszáz ezüst forintot négyjük részére 1200 egyezer kétszáz forintot a jövő 1848^{ik} évi Szentgyörgynapra kifizessen.”³⁰⁹ Halász Szabó András végintézkedéséből nem állapítható meg egyértelműen, hogy a két megnevezett unoka árva volt-e, de feltételezhető abból az intézkedésből,

³⁰⁴ CSML Szentes V.A. 102. k. Gyevi Bíró István 1830.

³⁰⁵ CSML Szentes V.A. 102. k. Német Katalin 1844.

³⁰⁶ Frank: I. 480.

³⁰⁷ CSML Szentes V.A. 102. k Gyevi Bíró István 1830.

³⁰⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Koncz Erzsébet 1842.

³⁰⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Kováts Ilona 1847.

hogy az örökhagyó életben levő fiának hagyta fele javait, míg a másik felét rendelte unokái számára. „A mi tehát még most birtokomban van, mindenféle ingó, ingatlan javaim, azokat mind a vélem lakó és hűséges gondomat viselő István és János unokáimnak egyenlő jussal hagyom és rendelem úgy hogy tulajdon fiam is abban őket soha semmi szín alatt ne háborgathassa, minthogy ő mindenemnek felét kivevén, azzal megelégedjen: egyszersmind a fennmaradó adósságaimat az unokáim egyenlően fizessék ki.”³¹⁰

A végrendeletek másik körében az unokák számára hagyományt rendeltek az örökhagyók és ezek voltak a gyakrabban előforduló intézkedések. „Antal fiamnak meghagyom, hogy úgy az István, mint János gyermekeinek törzsök szerént egy egy üszöt 3^{ad} főre kelőt felnevelkedések idején adni tartozzon.”³¹¹ „Végre hagyom az említett és megnevezett szőlőmet Méhész Ferencz hitvesse és leányom Rosáliának, – a házamat és benne lévő található minden vagyonaimat Rosália – Anna – és Ágnes onoka leányaimnak egyenlő képpen úgy hogy azokat vagy eladván vagy természetben magok között megbecsülvéen egyenlően magok közt osszák fel.”³¹² Kozák István a következőket rendelte: „Kozák Judith édes leányomtól való két unokám Szilágyi János és Szilágyi Mária egyenlő osztállyal vegyenek egy részt, ... Kozák Ilona Betsák Péter hitvesétől származott unokáim, Betsák Sándor, Betsák Julianna, Betsák Péter, Betsák Sára és Betsák Eszter vegyenek szintén egy részt. Mellyben osztán egyenlő osztállyal örökösödjének.”³¹³ „Zsuzsánna öregebb leányomnak Böszörményi férjétől maradtott egy fiú és egy leány unokáimnak mint árváknak hagyok a Pataki vómnél lévő 300 forintokból 140 forintokat egyenlő részre.”³¹⁴

Ugyancsak 1820-ban intézkedett az örökhagyó úgy, hogy „Debeceni István után való 3 férfi ágon levő unokáimnak mindennek külön külön hagyok egyszáz forintokat összesen 300 ft-t mely 300 forintok míg unokáim a törvényes időt eléri az érd, tanács

³¹⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Halász Szabó András 1814.

³¹¹ CSML Szentes V.A. 102. k. Törötsik János 1827.

³¹² CSML Szentes V.A. 102.k. Egri Anna 1830.

³¹³ CSML Szentes V.A. 102.k. Kozák István 1825.

³¹⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Boros Pál 1820.

fizetés nélkül használhatja, ha pedig a törvényes idő előtt meghal-
nának mind a 300 ft maradjon a tanácsra; az három leány unoká-
imnak külön külön hagyok 5 ft össze 15 ft a fent írt módon és addig
használja.”³¹⁵

Amikor az örökhagyók unokáik javára rendeltek hagyományt
vagy éppen árván maradó kiskorú gyermekeikről tettek említést,
a végintézkedésekben többször említették a *törvényes kor* eléré-
sét, mint feltételt. „Dantsik András onokámnak ha a törvényes időt
eléri adódjon készpénzben 300 azaz háromszáz forint”³¹⁶A gyer-
mekek 12. életévük betöltésével váltak törvényes korúvá, mai szó-
használattal korlátozottan cselekvőképessé.³¹⁷ Ezt követően már
perelhetők voltak, sőt akár végrendeletet is készíthettek.

Az unokák öröklése kapcsán külön említést érdemel Paksi Ist-
ván testamentuma. Ebben leírta, hogy egyetlen fiú gyermeke már
meghalt, akinek első házasságából származott József és második
házasságából származott Beniamin nevű unokája. Életben volt a
testáló felesége és fia özvegye, valamint Ilona és Judit leánya és
Sára leányunokája. Az örökhagyó leányainak és leány unokájának
az ingó vagyonok fele részét juttatta egyenlő arányban, minden
más vagyona vonatkozásában úgy rendelkezett, hogy menyé le-
gyen „az első és parancsoló”, mivel a két fiú unoka még kiskorú.
Majd a következőket rendelte, „József Benjamin unokáimmal
együtt folytatván a gazdaságot ... nevezett Boros Zsuzsanna első
vigyázása és interest alatt legyenek, oly meghatározással, hogy
akármelyik unokám József vagy Benjamin, akkor vehessék ki ré-
szeket amikor feleségem Solti Elona és Boros Zsuzsanna menyem
elhalnak és akkor osztozzanak rajta ketten. ... Ha valamelyik uno-
kám um. József és Benjamin unokám kihal, amelyik a gazdaságban
marad azzal sem leányaim sem unokáim ne osztozzanak.”³¹⁸ A
végrendelet tanúsága szerint két özvegyi jog – a testáló felesége és
az örökhagyó előtt meghalt fiú felesége, azaz menyé – ütközött

³¹⁵ CSML Szentés V.A. 102.k. Debreczeni István 1820.

³¹⁶ CSML Szentés V.A. 102.k. Dantsik András 1820.

³¹⁷ HK.I. 111.3.§; Frank: I. 179.

³¹⁸ CSML Szentés V.A. 102.k Paksi István 1822.

össze, amelyet a testáló azzal oldott meg, hogy menyét jelölte meg hagyatékának gondozásával.

Ugyancsak fontos megemlíteni Kovács István intézkedését, amelyben elhunyt fia feleségének úgy akarta meghálálni gondoskodását, hogy az elhunyt fia örökrészét, annak gyermekeire, az örökhagyó unokáira hagyta azzal a feltétellel, hogy azt özvegy édesanyjuk kezelje. „Néhai József fiam közel 40 esztendeig velem együtt gazdálkodván, és gazdaságomba mely az ő és feleségének az ő halála utáni figyelme nélkül elpusztulandó vala – híven segítvén – egész gazdaságomnak jelenlegi fennmaradását köszönhetem, ennél fogva érdemes ugyan arra néhai József fiam felesége, hogy ő néki fiam halála utáni 10 évekre, évenént 50 váltóforintot hagyjak, mivel azonban én őtet bővebben kívánom megjutalmazni, ezennel rendelem, hogy a még meglévő házam, 8 ökröm, 1 fias tehenem, 1 harmadfű üsző, 2 tavalyi üsző, 156 darab juhaim, fábiányi 1 kötél – 2 ½ fertály váltáságos földem /: levonván a már István és Sámuel fiamnak hagyattakat :/ úgy nem különben minden egyéb található ingó vagyonaimat, legyenek néhai József fiamnak életbe lévő János és Sándor fiaié – úgy azonban, hogy az egész vagyon édes anyjok gyámsága alatt álljon...”³¹⁹

4.4. Helyettes örökösnevezés

A törvényes örökös kiesésétől való félelem eredményezte azt, hogy néhány örökhagyó végrendeletében *helyettes örökösről* is gondoskodott.³²⁰

„Az felséges mostan dicsősséggessen uralkodó királyomnak ez idő szerént való hadi szolgájának ugyan tsak Berényi Mihály édes fiamnak hagyok és testálok 150, azaz Egyszázötven Rh forintokat;

³¹⁹ CSML Szentes V.A. 102.k Kovács István 1842.

³²⁰ Tárkány Szűcs Ernő utóöröklési jognak nevezi azt a gyakorlatot, amely ténylegesen a helyettes örökösnevezés körébe tartozik. Tárkány Szűcs: 1961. 265-266.

de úgy mint azon által: hogy ha említett katonáskodásában elvégezné vagy végezte volna életét, ez is kedves három leányaimé, úgy mit Berényi Sáráé, Kataliné, és Pannáé, mint szintén légyen”³²¹ „Pál katona fiam haza nem jönne és oda halna, legyen az ő rátája is János fiamé.”³²² Ugyancsak katona fia esetleges halála esetére rendelt helyettes örököst Lénárt István: „Ami ezen feladottakon és elhagyottakon kívül Házam és egyet másom van eltakaríttatásomon kívül hagyom mindenképpen katonaságban szolgáló István fiamnak ha még él és haza kerülhet, ha mag nélkül meghalna, hagyom mind azokat is leány gyermekeimnek.”³²³ István Erzsébet így rendelkezett, „az elől számlált kilenc darab marháimat, házamat, és nyolcz pásztárból az Öreg hegyen ültetett szőlőmet, mind szabadossan rendelkező közkereső, hagyom mostani, szeretett férjem Aradi Istvánnak, annak halálával ugyan fiának Istvánnak.”³²⁴ „Azon esetre ha hogy Szabó Ferencz fiamnak halála történik, akarom, hogy a nékie adatott és férjemmel együtt szerzett három fertály földű tanya Szabó János fiamra és annak maradékira visszaszálljon és nékie adassék által.”³²⁵

A helyettes örökös megnevezésének sajátos, de az életben előforduló megoldása található Váczi Anna rendelkezésében, aki nem nevezte meg pontosan a helyettes örököst, hanem általában a beteg leányáról gondoskodó személyt rendelte örökösnek. „Mind ezen vagyonaimat és ha mi ezeken kívül találtatna hagyom néhai Székely Istvántól származott leányomnak, Székely Annának olly szándékkal és akarattal, hogy az ő halála után mind ezen vagyonok közvetlenül azon emberséges emberre szállyanak, aki nevezett nyomorult Székely Anna leányomnak tisztességesen gondját viseli és úgy engemet mint őt illendően eltemettet.”³²⁶

Ismét más megoldást választott Laskovics Anna, aki menyét nevezte helyettes örökösnek, mintegy özvegyi jogot biztosítva fia

³²¹ CSML Szentes V.A. 102.k Berényi Mihály 1800.

³²² CSML Szentes V.A. 102.k Kontz János 1806.

³²³ CSML Szentes V.A. 102.k Lénárt István 1807.

³²⁴ CSML Szentes V.A. 102.k István Erzsébet 1830.

³²⁵ CSML Szentes V.A. 102.k Kis Katalin 1827.

³²⁶ CSML Szentes V.A. 102.k Váczi Anna 1827.

esetleges halála esetére. „Ha pedig Pál fiamnak halála történnék és törvényes örökösök tőle nem maradnának, míg menyem fiam nevét viseli bírja e kis házacska mind azon joggal mellyel én azt fiamnak hagytam. Ha pedig férjhez menne, akkor Julianna leányom fizessen neki ki 100 egyszáz ezüst forintot mellyet tetszése szerint mint tulajdonát élélhet – s akkor a házam többi ára, mind unokáim részekre adasson által.”³²⁷

A tényleges élet jelenik meg abban a végrendeletben, amikor az örökhagyó elkészítette végrendeletét, majd kiválthatta a katonaságból, de amikor a város levéltárába kívánta már véglegesnek tartott intézkedését elhelyezni, akkor a codicillusban fia katona fia halála miatt, helyettes örököst kellett megneveznie. „Midőn éppen ezen rendelésimben munkálkodnék éppen ezen pontban történt a József fiamnak a katonaságból való kiváltása, kiért is 100.- száz pengő forintokat kellett fizetnem Szeged városába, és ezen summa Gatsári Horvát Jánostól adódott inter nélkül nagy irgalmasságból egész július 22 ig, én ezt a summát kívánom az utóbbi négy fiakkal egyenlően ha reá álnak kifizetni, de ha az én akaratom nem tellyesíttetnék, tehát az a 100 pengő forint is a fizetendő közköltségek közé tevődjön, mivel nem magáért, hanem minden fiak közül volt dézsma, és akkor megírt vagyonom közé is még egy tehén járuland.”³²⁸

A helyettes örökös nevezés mellett egy esetben még *utóörökös nevezéssel* is találkozunk, amikor az örökhagyó feleségét arra kérte, hogy a neki hagyott jószágokat halála esetére hagyja fiuknak, de csak abban az esetben, ha a fiú anyját élete végéig tisztességesen támogatta. „A két fias tehenet hagyom kedves feleségemnek három lóval edgyütt olly formán, hogy abból halála után mint közkereső szabadon rendelkezessen, és hogy ha István fiam ötet haláláig meg fogja becsülni, kérem és javaslom is néki, mint szeretett feleségemnek, hogy azokat egyenest néki haggya.”³²⁹

³²⁷ CSML Szentes V.A. 102.k Laskovics Anna 1847.

³²⁸ CSML Szentes V.A. 102.k. Gilicze György 1839.

³²⁹ CSML Szentes V.A. 102.k Varga Mátyás 1829.

4.5. Az örökbefogadott, mint örökös

A gyermekek és unokák végrendeleti örökösként való megjelölése mellett említést kell tenni a jobbágy-parasztok körében élő *örökbefogadás* gyakorlatáról. A 19. század első felében fennmaradtak olyan bejegyzések, amelyek a modern értelemben vett örökbefogadásról tudósítanak. Az „örökül fogadás” általában akkor történt, ha a jobbágnak nem volt gyermeke. Ilyenkor egy ár-vát vagy saját testvérének egyik gyerekét fogadta örökbe a jobbágy azzal a feltétellel, hogy ha a gyermek megbecsüli nevelő szüleit, segít a gazdaság gyarapodásában, akkor, mintegy ellenértéként az örökbefogadó jószágát ígérték örökségképpen.

„Minthogy mindenem a mi kevés házbéli holmijaim és egyéb vagyonyaimat a mi tsak mostani becsben lakó házamnál vagynak mind magam szerzettem. – ezek előtt örökben felfogadott /: és testvérötsém Bajomi Nagy Györgynek leányát Máriát:/ már 9 esztendőök olta hűséges dajkálóm betegségemben mint tulajdon gyermekem gondomat viselte, azonkívül, hogy magamtól férjhez adtam, akár minéműket költöttem is reá be nem számítván, a mim tsak vagyon a legutolsó szegig nékie hagyom, és mindenemben egy szóval örökösítém, úgy mindazonáltal hogy a fent megnevezett adosságomat, a mikor azt kívánnák ő tartozik kifizetni.”³³⁰ Örökből tartott gyermekről tett említést Asztalos Rebeka is. „Kis Erzsébetnek Kis Sándor leányának mint örökből tartott gyermeknek hagyom halálomkor fenmaradandó mindennemű ágybéli és házbéli eszközeimet, ... Ugyanazon Kis Erzsébetnek hagyok fent megírt pénzemből 250 – azaz kétszáz ötven forintokat vcz.”³³¹ Szentes emeritus tanítója vejét fogadta fiává, s rendelte a hagyatékot részére. „Minekutánna a kereszt fiam Ns Dobosy Dávid, Székely Susannával a mi leányunkal házassági szövetségre ment, ezen egybekelt és öszvepárosodott személyeket Dobosy Dávidot kereszt fiamat és vőmet, ennek feleségét Székely Susannát; a fele-

³³⁰ CSML Szentes V.A. 102.k Bajomi Nagy Erzsébet 1830.

³³¹ CSML Szentes V.A. 102.k Asztalos Rebeka 1844.

ségem Debreczeni Máriának megegygyezésével fíjainkká és halálunk után az alább feljegyzettekben örökösökké és birtokosokká tettük, s fogadtuk, és már öregségünk gyámolítására előre magunkhoz vettük.”³³² Ugyancsak nevelt leányáról tett említést Mihálkovits Mátyás is. „Czóber Erzsébet név alatt nevelt és tartott szeretett lányomnak hagyom a házamat és háztelket, férjének Fábián Istvánnak pedig hűsége és szívességiért a még felében viseltes két ló után való kocsimat, a házi mindennemű eszközök és bútorok említett Czóber Erzsébeté legyenek, ide értvén a tehenet is.”³³³

Pálfi Sára éppen azt írta le végakaratóban, hogy leányát Julianát örökbe adta unokatestvérének, aki mindenét e leányra hagyta, ezért saját vérszerinti anyja már nem hagy semmit neki. „Egyetlen leányom Nagy Juliánna – H.M. Vásárhelyi lakos özvegy Szolnoki (?) Jánosné első unokanénem által 2 1/2 éves korától fogva örökből tartatván, – ennek részére semmit sem hagyok, – mint a nevezett gyermektelen özvegy őt minden javaiban örökösévé tette.”³³⁴

4.6. Oldalági rokonok örökössé nevezése

Amikor az örökhagyóknak nem voltak törvényes leszármazói gyakran a törvényes öröklésből ismert oldalági rokonokat – testvérek vagy azok leszármazói – neveztek meg végrendeleti örökösnek. „Minthogy gyermekeim nintsenek, tsak egy testvér hugom vagyon Váradon Hainzel (Hamzel) Josefné, kőmives pallérné, Hollik Anna, ennél fogva két szekereim két vasas kotsiaim, 8 ökreim, 3 tinaim, 3 teheneim, juhaim, lovaim, házbéli portékáim egy szóval mindenem adasson el, és a bejövő pénzbul fizetessen ki legelsőben a temetési költség, hátra lévő föld árenda.”³³⁵ Samu Katalin testvérét jelölte örökösének, mert betegségében ő ápolta. „Toth

³³² CSML Szentes V.A. 102.k Csoó István 1830.

³³³ CSML Szentes V.A. 102.k Mihalkovits Mátyás 1839.

³³⁴ CSML Szentes V.A. 102.k Pálfi Sára 1843.

³³⁵ CSML Szentes V.A. 102.k Hollik István 1830.

Katalin Vetseri Istvánné kedves húgomnak és ő utána Succesorinak is hagyom és testálom a tisztességes eltemettetésemről, és az eltestálton felől meg maradandó minden javaimat”³³⁶ Az ugyancsak gyermektelen asszony testvérét, valamint első és második férjének nemzetségét nevezte örököseinek. „Atyai örökségemben kaptam 100 forintot és egy fias tehenet, melyet 40 ftban adtam el, ezen 140 ftok osztassanak fel élő testvérem és elhunyt néném leánya Vanka Judit között egyenlően. ... Mostani férjem Juhász Mihállyal keresett szőlő, melybe néki is 240 forintjai vannak egyenest minden megsértés nélkül legyen az övé. ... Házam, a nagyhegyi szőlőm, házi eszközöm és minden található vagyonom azonnal össze iratván annak eladása és pénzzé való tételére és végrehajtására, azokat fizetés mellett megkérem az Érdemes Bíróságot ezekből bejövendő jussokat a Kovács első férjemről való Vas nemzetség és férjem Juhász Mihály egyenlően osztozzanak el,...”³³⁷

Testvéreik és azok leszármazói, mint oldalági rokonok kerültek megnevezésre Áts Julianna és Fási Anna végrendeletében is. „Vagyonomat a legkisebb darabjáig, minthogy azok egyenest örökösödési és hozományaimból eredtek, halálom után legyenek szeretett testvérörsémé Nemes Balog Istvánné özvegye született Nemes Ács Erzsébetre száljanak azonnal reá halálom után.”³³⁸ „Az említett ház és szőlő öszves árrát háromszáz nyólczvan – 380. Vforintokat, mint néhai 2^{ik} férjem javaiban lévő hozományomat, – rendelem és kívánom adatni /: miután semmi gyermekem nintsen:/ Fási István testvéremnek, és ennek két leányainak Ersébetnek Gazsi Jánosnénak, és Juditnak 15. éves hajadonnak, oly módal: hogy azon 380Vft. summa a most nevezett Fási István, Ersébet, és Judit között 3. egyenlő részre osztasson.”³³⁹

³³⁶ CSML Szentés V.A. 102.k Samu Katalin 1800.

³³⁷ CSML Szentés V.A. 102.k D. Kovács Erzsébet 1830.

³³⁸ CSML Szentés V.A. 102.k Nemes Áts Julianna 1836.

³³⁹ CSML Szentés V.A. 102.k Fási Anna 1842.

4.7. Idegenek öröklése

A végrendeletekben megnevezett örökösök az esetek nagy százalékában a vérrokonok köréből kerültek ki. (Nem találtam olyan végintézkedést, ahol az örökhagyó a szüleit nevezte volna meg örökösként.) Ugyanakkor elenyésző százalékban, de előfordult, hogy ha nem volt törvényes örököse az örökhagyónak, akkor idegent, rendszerint azt, aki öregségében ápolta nevezte meg örökösének. „Fekete Katalin öreg szolgálónak három esztendei béribe 150 forint, hűséges 14 esztendei szolgálattyaért pedig 100 ft, ... a cseléd szobámba egy új három fioku subplot, egy széles fenyő nyo-szoja benne lévő ágyneműk együtt Fekete Katalin szakátsnémé legyen, és ezen megnevezett szerzeménye nékie szabadon adattasson.³⁴⁰ Az ortodox felekezethez tartozó Fekete Nagy Márton, elszegényedett zsellér rendelkezett azok javára, akik öreg napjaiban ápolták. „Vagyon 500. ötszáz forintom négy esztendő olta Haris Thódornál, minden írás nélkül, melyért minden kamat nélkül ez ideig táplált és magamat naponkint öreg napjaimra nála meghúztam. – ezen summából háromszáz forintokat hagyok öreg napjaimban és betegségemben lett gondviselése és ápolgatásáért Hadzsi Sultána hajadon leánynak, miután nekem semmiféle maradékaim nem volnának. 100 forintokat hagyok tisztességes eltakarításomra – 100 forintokat pedig Hadzsi S... asszony és Sultána leánya mint 27 esztendő alatt volt gondviselőimnek gyászruhára.³⁴¹

5. Kizárás, kitagadás

Attól az esettől, amikor az örökhagyó meghatározta, ki, mit kapott már a hagyatékból, s ezért nem juttat már semmit egyik vagy másik örökösének, meg kell különböztetni azokat a rendelkezéseket, amikor az örökhagyó az örököst hálátlan magatartása miatt nem részesítette a hagyatékból, azaz valójában kizárta abból. „Az

³⁴⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Hollik István 1830.

³⁴¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Fekete Nagy Márton 1837.; v.ö. Tárkány Szűcs: 287-288.

utolsó akarat a jutalmazás és a büntetés eszköze is lehetett; különösen igaz ez a gyerekek és a házastársak esetében. Számtalan olyan narratív elemet tartalmaznak a végintézkedések, amelyekben a testáló keserű hangon számol be az őt ért méltánytalanságokról és gyötrelmekről, vagy éppen ellenkezőleg, a róla gondoskodókat, támogatóit dicséri.”³⁴² A kitagadás ténylegesen a büntetés eszköze volt, de a fennmaradt végrendeletek számához képest csekély azoknak a száma, amelyekben ténylegesen kizárásról lehet olvasni. „Minthogy gyermekim Horváth János és Horváth István nyomorult állapotomban még csak meg sem látogattak mint igaz fiukhoz tartozó kötelességek szerint az atyákhoz viseltető hűségek meg kívánta volna”, írta fiairól az örökhagyó.³⁴³ „Minthogy sem István sem János fiam úgy egészséges, mint beteges állapotomban soha nem segítettek házamat mit magam tulajdon keresményit, annál fogva hagyom elnyomorodott állapotomban hűséges gondviselőmnnek Sára leányomnak.”³⁴⁴ Antal Ferenc így jellemezte fiát, „Ferentz fiam minthogy soha meg nem becsült, de nem is tartott mint édes attyát hagyományomból kizárom.”³⁴⁵ Egy másik apa a következőket mondta. „József fiamat ki magát kegyetlenségéről rossz erkölcséről megösmertette és a gazdaságba segítségem nem volt, átaljában kirekesztem.”³⁴⁶

Szűcs Pap János részletesen leírta, miért a lányait részesíti a hagyatékban. „Mihály és József fiaim között a szöllőmet egyenlő osztásra bocsátottam, mely akkori napokban kihívtam a szöllőmbé Mihály fiamat is és ezen atyai szeretetemet és rendelésemet ő előtte is kinyilatkoztattam, melyben nagy örömet is mutatott; de ugyan akkor /: nagy szorultságom lévén mivel a jég a szöllőmet két esztendőbe verte el és nem termett több 8 akó boromnál: / hét, hét forintos 70 bórket költsön az előtt sok idővel elvivén, tulajdon magaméból kértem, hogy csak 30 forintal segítsen meg, és úgy megharagudott, hogy magamat is bosszúba hozott, mindent hányván szememre, és ugyantsak haraggal is ment el tőlem, nemhogy

³⁴² Mátay 259.

³⁴³ CSML Szentes V.A. 102.k. Körösi Horváth János 1829.

³⁴⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Virágos Kis István 1829.

³⁴⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Antal Ferenc 1830.

³⁴⁶ CSML Szentes V.A. 102.k. Balogh György 1842.

az én atyai szívességemet megköszönte volna, és az is történt, hogy az Érd. előjáró urak előtt könyörgöttem hogy a strázsaságot rollam vegyék el, de a fiaimat unszolták, hogy hejtemm kövessék el; de ő azt sem tselekedte hanem magamnak feleségemmel együtt kellett elkövetni, akár alkalmas, akár alkalmatlan időbe, és csak ajtót sem nyitott reám és ilyen és ezekhez hasonló hűség telenségei indítottak arra engemet, hogy ezen fent megírt osztályos leányaim közzé rendeltem és rendelem is.”³⁴⁷

A végrendeletekben jelzett kitagadás, kirekesztés nem jelentette azt, hogy a fiúk nem kaptak semmit, sokszor már részesültek az osztályból, csak az örökhagyónak még meglévő jószágainak örökléséből zárták ki őket.

6. Az özvegyi jog

Az özvegyen maradt feleség tartása, ellátása Szt. István törvényi rendelkezése óta szerves és meghatározó része a magyar magánjognak.³⁴⁸ Ez az a női különjog, amelyet rendi állástól függetlenül biztosítani kellett az özvegyen maradt feleség számára. Az özvegyi jog tartalmi elemei közé tartozott elsősorban, hogy amíg férje nevét viselte, addig abban a házban maradhatott, amelyben együtt éltek házasságuk alatt. Ezt egészítette ki, hogy a legkisebb fiúnak, vagy ahogy azt az apa rendelte, élelemmel, tűzrevalóval kellett ellátni az özvegy asszonyt. Arról, hogy egy férj miként szerezhetette feleségét, s annak özvegyi állapotában való életéről miként gondoskodott, igen szép példája az 1820-ban keletkezett végrendelet. „Tekintetbe vévén azt, hogy Nagy Sára kedves feleségem özvegységébe minél kevesebb gonddal, nyughatatlansággal, csendes és békességes életet élhessen, hagyok neki 3 tehenet, 3 kotsis lovat tetszése szerint választva, 50 juhot. A rövidebb utú 4 pásztát a nagy szőlőből a Veker ajjal és az ott lévő fűzessel, a városon lévő száraz malmot, papirosban 7000 forintokat, pengőben

³⁴⁷ CSML Szentes V.A. 102.k. Szűcs Pap János 1831.

³⁴⁸ Magyar Törvénytár, Budapest, 1899. Szt. István II. decretum 24.

300 forintokat. Ezen kívül még nevemet viseli a házba mint magáéba háboríthatatlanul lakjon, ... Ezek felett feleségemnek hagyom a bőrös kotsit, egy másik kotsit a lovakhoz való jó szerszámokat.” Ezek után még külön legkisebb fiának a következőket mondja: „az édes anyját becsülje, tiszteletben tartsa, ha pedig az édes anyját meg nem becsülné s véle tiszteletlenül bánná, véle nem gondolna vagy megvetné, vagy akármely méltatlansággal illetné, melyet az anyja nem szenvedhetne, akkor tanyát, házat, malmot, szőlőt ugyanazon feltételek teljesítésével, annak a fiú vagy leány gyermekének szabadon adhattya feleségem akihez legjobban bízik és aki őtet valóban megbecsüli. – Mihály fiam tehát az édes anyjának élelméről, egyszóval minden szükségéről pontosan tartozik gondoskodni, - s ugyanazért az édes anyja részére tartozik minden esztendőben egy sertést javítani, hogy így mind egészséges, mind erőtelen napjaiban légyen miből parancsolni.”³⁴⁹ A testáló a mai szóhasználatnál nagy gazdák közé tartozott, akinek volt annyi ingó és ingatlan jószága, hogy gyermekeinek egyenlő osztályrész biztosítása után, feleségéről is ily módon tudott gondoskodni. Különösen a fiának írt intelmek azok, amelyek szokatlanok a jobbágyok végrendeleteiben, hiszen ők elsősorban a vagyonról igyekeztek intézkedni, a gyerekeknek szánt erkölcsi tanítások nem képezték a testamentumok tárgyát. Ez persze nem jelentette azt, hogy özvegyeikről elfelejtkeztek volna. Sőt, hasonló szép, ugyancsak indokolással ellátott özvegyi jogra vonatkozó rendelet olvashatunk Nagy András végrendeletében. „Tekintetbe vévén kedves feleségemnek Papp Susannának erántam minden időben kimutatott hűségét, beteges állapotomban megbecsülhetetlen ápolását, s fáradtságát. mind azon javakat, melyek holtom után maradnak egész tulajdoni jussal hagyom és testálom, oly móddal hogy úgy a napam asszonyának fentebb érintett 50 váltóforintokat; valamint egyéb fent lévő közterheket kifizessen, a fent maradandó értékkel szabadon rendelkezessen.”³⁵⁰ Ugyancsak szép apai tanítás olvasható Szeder Ferenc testamentumában. „Lakjon az édes anyyával, (ha én hamarabb meghalok) minden megszomorítás nélkül és

³⁴⁹ CSML Szentes V.102. k. Balog István 1820.

³⁵⁰ CSML Szentes V.102.k. Nagy András 1842.

hogy az édes jó anyyát meg becsülje s meg becsültesse mind feleségével s lehető gyermekeivel s cselédeivel ne éheztesse, ne szomjuhoztassa ne ruhátlanítsa sőt az édes anyya tanácsán járjon a mit az parantsol. Ha jó azt meg fogadja, mert míg él és az én nevemet viselendi az az első a gazdaságba, a teher pedig a Ferentz fiamé egyettértőleg. Ha pedig hogy a nem reménylett meghálálhatatlan édes jó anyyát nem betsülné akkor az egész gazdaságnak egy harmad részét az édes anyya kivévén bellőle annak adhattya aki őtet holtáiglan megbetsüli s tisztességesen eltartya s el temetteti anynyival is inkább mivel mikor az édes anyyát elvettem volt, feleségemnek akkorra a megszerzett javaknak egy harmadrészét juhászsággal szerzettem a két harmad részét pedig az édes feleségemmel együtt létünkbe.”³⁵¹

A csekély vagyonnal rendelkező zsellér végrendeletében a következőket olvashatjuk. „Régolta velem tűró s szenvedő s már öregségre jutott feleségemnek hagyom az lamos és busa tehenet tavalyi fijával edgyütt.”³⁵² A házasságban eltöltött hosszú évekre utalt a következő örökhagyó is és a következő szavakkal bírta fiára anyját: „szegény bizonyos erőtelenségben lévő édes anyyát Tóth Annát ki vélem 50 ½ esztendőknék előforgások alatt házassági életben élt hivséggel és szeretettel, minden telhető szeretettel és tisztelettel még tsak Isten élteti, tartja és táplálja illendően mint fele szerető társamat.”³⁵³

Törötsik János már nemcsak az asszony eltartásáról intézkedett, hanem arra a gyakran előforduló esetre is gondolt, ha örökösei nem tudnának együtt élni. „Említett kedves feleségemet, mint édes anyyát úgy tisztelje és tartsa – ellenkező esetben ha hogy azt maga vagy felesége háborgatná Szaszko Katalin feleségemnek Jussa légyen minden fent nevezett vagyonaimnak egy harmad részét maga birtoka alá venni, és abból élni, úgy mindazonáltal hogy halála esetében azok Törötsik Antal fiamra és gyermekeimre viszza száljanak többször nevezett hitvesem eltemettetése is Antal

³⁵¹ CSML Szentes V.A.102.k. Szeder Ferenc 1831.

³⁵² CSML Szentes V.102.k. Török György 1779.

³⁵³ CSML Szentes V.A. 102. k. Bokor Nagy János 1805.

fiam kötelessége lészen, valamint az is hogy annak holta után Lelkiért Szent misékre 50 ötven forintokat váltó czédulában fizessen.”³⁵⁴

A mindennapok során sok veszekedés, per keletkezett az örök-hagyó örökösei és az özvegyi jogot érvényesíteni akaró mostoha-anyja között.³⁵⁵ De erre utalt az az örökhagyó is, aki harmadik felesége számára kívánta az özvegyi jogot biztosítani. „Kováts Ilona harmadik feleségemnek: ha özvegységre marad meghagyom: hogy házamból sem egyik sem másik fiam haláláig ne háborgassa: hanem Pál fiam, mint édes anyja helyett szülőjét úgy tisztelje, táplálja. – Ha hogy pedig Pál fiam vagy menyemmel meg nem egyezhetne, - vagy önkényes akarattal oda hagyná őket, lakását megváltoztatná, - akkor Mészáros Pál fiam 100, azaz Száz váltócédula forintokat nevezett hitvesemnek minden pör s patvarkodás nélkül azonnal köteles légyen lefizetni. Ha pedig szép egyességben együtt maradhatnak, apródonként amint a szükség hozza magával, hitvesemet kielégítse.”³⁵⁶

A végrendelkezők általában megelégedtek azzal, hogy röviden utaljanak az özvegy asszony eltartására, de mindenkor megjegyezték, hogy az csak addig jár, amíg újból férjhez nem mennek.³⁵⁷ „Özvegyen maradó s véllem együtt szenvedő Karikó Erzsébet második feleségemnek házamban való özvegyi lakást hagyok még nevemet viseli, azontúl élelmére hagyok száz tallérokat. Említett feleségemnek hagyom a fentebb írt 3^{ad}fű üszőt is, minthogy azzal szerzettem, és azon egy fertály Fábiáni árendás földet is hagyom özvegységi élelmére.”³⁵⁸

Az örökhagyók – ahogy azt már fentebb említettem – sokszor arra kényszerültek, hogy menyük számára biztosítsák az özvegyi jogot. „Boros Zsuzsanna menyemnek különösen hagyok 400 vforintokat, ezen felül ezen házamba s az egész gazdaságban ő legyen

³⁵⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Törötsik János 1827.

³⁵⁵ Ezzel összefüggő per elemzését lásd: Homoki-Nagy Mária: „Apai végrendelet félretételével hozományt követelő per” *Acta Jur et Pol. FORVM Szeged*, 2016 VI. évf. 1.

³⁵⁶ CSML Szentes V.A. 102. k. D. Mészáros Ferenc 1833.

³⁵⁷ Frank: I. 532-533.; 1840: 8. tc.

³⁵⁸ CSML Szentes V.A. 102. k. Lénárt István 1809.

az első és parancsoló, úgy mint: József Benjamin unokáimmal együtt folytatván a gazdaságot ezen közhaszonra intézendő gazdasághoz javaimból elsőbe is választódjon ki 10 ökör 2 szekér kocsi-
jaim 4 kocsisló a javából, 10 tehén tavali borjaikkal minden ser-
téseim minden gazdasági és házi eszközeim, másoknál lévő pénz-
em szólóm, füzesem búzám s egyéb élelembeli szerek – nevezett
Boros Zsuzsanna első vigyázása és interest alatt legyenek.”³⁵⁹

Szeder Ferenc az özvegyi jog rendezése kapcsán írta meg, hogy a hagyaték egy részét közösen szerezte feleségével, tehát, mint közszerzeményi jószágról való rendelkezést engedte meg. „Ha pedig hogy a nem reménylett meghálálhatatlan édes jó anyyát nem betsülné akkor az egész gazdaságnak egy harmad részét az édes anyya kivévén bellőle annak adhattya! aki őtet holtáiglan megbet-
süli s tisztességesen eltartya s el temetteti annyival is inkább mi-
vel mikor az édes anyyát elvettem volt, feleségemnek akkorra a megszerzett javoknak egy harmadrészét juhászságommal szerzet-
tem a két harmad részét pedig az édes feleségemmel együtt lé-
tünkbe.”³⁶⁰

Ritka az olyan végrendelet, amelynek rendelkezéséből még a késő utókor számára is egyértelmű, hogy a házaspár nem kedvelte egymást. „Az feleségem lakhat ott a hol nékie tetszik őtet minde-
nekből ki zárván, mind ezek mellett rendelem és hagyom hogy még ő él tartozik az fíjam őtet tartani, nevezetesen egy héten adjon nékie István fíjam egy kenyeret, más héten János fíjam, az tőlök kitelhető és hozzá tartozandó eleséggel együtt.”³⁶¹ Nem találtam arra utalást, hogy a végrendeletet megtámadták volna, vagy az öz-
vegyi jog biztosítása végett, különösen a lakhatás miatt, az özvegy asszony pert kezdeményezett volna. Ezért el kell fogadnunk ezt a testamentumi rendelkezést, amely az utókor számára homályban hagyta a házaspár közötti ellentét indokát. Mások éppen azért nem rendelkeztek az özvegyi jogról, mert nem sikerült a házassá-
guk. „Mostani második feleségemnek, minthogy már háromszor

³⁵⁹ CSML Szentés V.A. 102. k.

³⁶⁰ CSML Szentés V.A. 102.k. Szeder Ferenc 1830.

³⁶¹ CSML Szentés V.102.k. Köles Mihály 1828.

elhagyott és rosszul viseli magát mostanában, hagyok réklire tsak 10 Rfkat annyival is inkább, mivel egy ködmönt és egy szoknyát nem régébe vettem nékie.”³⁶² Zsíros István csak annyit jegyzett meg, hogy „feleségemmel Fülöp Annával tsak fél esztendeig laktam és ő engemet hitetlenül elhagyott.”³⁶³ Lovas János sem hagyott semmit feleségére, mert „feleségemnek pedig mint aki minden véle szerzett javaim eladta, elprédálta, és megvetett negyed-félévig hozzám legkissebb hűséget sem mutatott betegségemben nem hogy ápolom hanem inkább egykori meglátogatása alkalmával kinzóm s megátkozóm volt saját szerzeményemből éppen semmit sem hagyok – azon okon minthogy elhagyott s töllem külön élt.”³⁶⁴

Az özvegyi joron kívül néhány végrendeletben a házasságba hozott hozományra is utaltak az örökhagyók, amelyet az örökösöknek egyébként is ki kellett adni a hagyatékából. A jobbágyok között is megtalálható a szerződéses hitbér, melyet gyakran a második házasság alkalmával ígért a férj feleségének. Erre utalt Törötsik János is végintézkedésében. „Velem lakozó Szaszkó Katalin kedves feleségemnek hozománybeli javai e következők jelessen általam az ő elvétele alkalmával az 1799^{ik} Esztendőben elhozottak földje terméséből 20 köből árpa 14 köből búza ismét veremből tíz köből árpa. – Egy fias tehén, 1 fias kocza sertés, és gazdaságomba fordított ő tőle költsön által vett 100=egyszáz forint. – Ezen kívül ugyan ezen feleségemnek írásosan egyszáz = 100 frt Móring.”³⁶⁵ Egy másik örökhagyó így tett említést feleségét illető javokról. „A miolta mostani Hitvesemmel lakok, különösen vagyon házamnál mellyett az maga szorgalmatossága által szerzett, egy vég vászon, egy vég darócz, egy lékri, egy sertés, egy újj szita, melyeket minden osztás nélkül a tserép edényekkel edgyütt legyen mostani Hitvesemé, azon kívül mi „font” vagy tsinált kender vagyon legyen Hitvesemé.”³⁶⁶

³⁶² CSML Szentes V.A. 102.k. Kontz János 1806.

³⁶³ CSML Szentes V.A. 102.k. Zsíros István 18.

³⁶⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Lovas János 1847.

³⁶⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Törötsik János 1827.

³⁶⁶ CSML Szentes V.A. 102.k. Körösi Horváth János 1829.

7. A kiházásítás

Nemcsak a nemesi jogban, hanem a jobbágyok között is általános szabály volt, hogy a leányokat tisztességesen ki kell házasítani. Amennyiben ez megtörtént, azaz a leányok megkapták a hozományt, akkor már nem örököltek apjuk hagyatékából. Éppen ezért az örökhagyók leggyakrabban megelégedtek azzal, hogy utaltak a kiházásítás tényére.³⁶⁷ (Erről a gyermekek öröklésénél már említést tettem.) Az árván maradtak számára vagy pontosan rögzítették, hogy mi lesz az örökség tárgya, vagy a végrendeletben megnevezett örököst kötelezték az árván maradt leány tartására és a kiházásításra.³⁶⁸ „Az 1^{ső} Leányomnak Ersébethnek már juttattam 394 vforintot és 28 krajcárt a mint a bizonyos irat is megmutatta – és megadódjon nékie az én halálom után 5 forint és 32 kr, így lészen 400 vforint. A második leányomnak Zsofiának is már juttattam 251 vforintokat és 15 krt erről is bizonyos írás van – még adodjon az én halálom után ennek 4 esztendő eltelése után 148ft és 45 kr, ez is így tészen 400 v forintot. A harmadik leányomnak Zsuzsannának mint hogy még semmit sem adtam adodjon néki az én halálom után minden esztendőben 100 – száz forint és így 4 esztendő alatt tellyen ki a 400 vforint addig is pedig az alább szollító Ferencz testvér öccse adjon néki minden esztendőben szépen ki szántott 1200 □ölből álló egy hold földet kukoricza mag alá, minden teher nélkül sőt annak termése haza szállításával együtt.”³⁶⁹ A Dotzi örökösök az osztályos egyezségben írták le, mit kap a hajadon leány. „Susanna 4 derékaly, öt párna, 1 mente, 1 rekli, öt ingvál, két pendel, 1 abrosz és két kendő, láda nyoszolya, egy szóval minden ágyi és ruha féle a mi az édes anyánké volt.”³⁷⁰

³⁶⁷ A jászok-kunok körében a leányok esetében sokszor hasonló megoldáshoz folyamodtak. v.ö. Bánkiné Molnár Erzsébet 69-78.

³⁶⁸ Bárh János állapította meg a jobbágyok öröklésével kapcsolatban, hogy bár a leányok egyenlő osztályt követelhettek az 1840:8. tc. rendelkezése alapján, a jobbágy-parasztság körében mégis a fiúk öröklése volt a döntő, míg a leányoknak meg kellett elégedni a kiházásításkor kapott javakkal. Bárh: 131-136

³⁶⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Szeder Ferenc 1831.

³⁷⁰ CSML Szentes V.A. 102. o.1. öreg Doczi János örökösének egyezséglevele 1822.

8. Gyámrendelés

A kiskorú örökösök számára az örökhagyóknak joga volt gyámot rendelni. Ebben az esetben a mezőváros előljáróságának, de még a földesúrnak is kötelessége volt ezt figyelembe venni. Amennyiben nem élt az örökhagyó a gyámrendelés lehetőségével, akkor a mezőváros nevezett meg egy gyámot, aki lehetett a kiskorú rokona, de lehetett idegen is. Minden esetben a gyámoknak elszámolási kötelezettsége volt a gyámolt vagyonáról.

„Egy fertály földem, legyen 2^{ik} most élő feleségemtől született gyermekeimé, úgy mindazonáltal: hogy mivel mostani feleségem hozományi jussán szerződött, s ennél fogva mint ősi pénz – gyermekeit illetné, mivel továbbá mostani feleségem felette nagy pusztító lévén, mindenemet eddig is elpusztította, s a földet is elprédálná – azon egy fertály föld épületestől, adódjon el és ára ezen második feleségemtől született gyermekeim részire gyámi kezelés alá adasson, a rajta fekvő közterhek a föld árából fizetessenek.”³⁷¹ Borbély Sámuel magát a várost nevezte meg gyámként. „Ha pedig Bihari Panna hitvesemnek is halála történne, akkor a 2^{ik} pont szerént, javaim pénzzé tétetvén, a Gyámi kezelés alá adatván, leányaim s fiam közt eggyenlően – férjhezmenetelök, avagy törvényes kort eléérésök idejébe – osztassanak fel.”³⁷² Bartutz Katalin két gyermekének külön-külön gyámot rendelt. „Bartutz Józsefné menyemnek, akinek egyszersmind a kisebb fiamat is hűséges gondviselése alá hagyom; a nagyobb fiamat pedig Fehér Antalnak mint keresztattyának gondviselése alá elhagyom.”³⁷³ Keresztúri József is élt a gyámrendelés jogával, sőt a törvényes gyám helyett, aki leányának anyai nagyapja lett volna második feleségét rendelte gyámként. „Ezen házam adódjon el – kifizetődven bellőle az adóság; úgy Lidia leányom, mint Gálfi Mária feleségem részére kü-

³⁷¹ CSML Szentés V.A. 102.k. Erdélyi József 1841.

³⁷² CSML Szentés V.A. 102. k. Csöre borbély Sámuel 1840.

³⁷³ CSML Szentés V.A. 102. k. Bartutz Katalin 1820.

lön külön számíttódjon 150 – 150 vft. A mi azon felül bé jön, fordítódjon Lidia leányom nevelésére, és hogy Lidia leányomat ne Borza Ádám ipam, hanem Gálfi Mária feleségem nevelje.”³⁷⁴

9. Hagyomány rendelés

A végrendeletek tartalmi elemei között, ha röviden is, de mindig történt hagyományrendelés. Ez az esetek többségében azzal állt összefüggésben, hogy az örökhagyók temetésükre is gondolva, meghatározott összeget rendeltek, melyet a végrendeletben megnevezett örökösnek kellett teljesíteni.³⁷⁵ Ha viszont saját temetésükre gondoltak, akkor ebből következett, hogy annak a felekezetnek a javára, amelyhez tartoztak, illetve a felekezetek által fenntartott iskolák, árvák számára is rendeltek hagyományt, rendszerint pontosan meghatározott pénzt.³⁷⁶ Gyakori volt, hogy nemcsak a saját felekezetük számára rendeltek hagyományt, hanem a többi felekezet javára is intézkedtek, ilyenkor a hagyományrendelés sorrendjében ezek a második, harmadik helyre kerültek és gyakran valamivel kevesebb összegről történt említés, mint a saját felekezet esetében. „A helybeli Evangélica Confessiót tartó Ecclesiának hagyok 5 forintot, úgy nemkülönben a római catholicus és reformata Sz. ecclesiáknak is rendelek öt öt forintot. Ezenkívül az említett három ecclesiák árva gyermekeinek is két két forintot tesztálok.”³⁷⁷ „A R.Catholica Sz. Ecclesiának hagyok 15 forintot, a Reformata Ecclesiának pedig 10 forintot, ezek pedig a Lakos Józsefnél lévő adósságból fizettessenek ki, az árva gyermekek részére is hagyok 20 forintokat.”³⁷⁸ Bálint István csak a katolikus egyháznak hagyományozott pénz, és egyben meghagyta, hogy tisztességesen

³⁷⁴ CSML Szentés V.A. 102.k. Keresztúri József

³⁷⁵ Tárkány Szűcs: 1961. 250-253.

³⁷⁶ Nagy Ibolya: Végrendeletek és temetkezések Szentesen a 19. században, In. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve Szeged, 1984-1985. 179-192.

³⁷⁷ CSML Szentés V.A. 102.k. Fejes Sámuel 1818.

³⁷⁸ CSML Szentés V.A. 102.k. Udvardi István 1820.

eltemessék és misét szolgáltassanak lelke üdvéért.³⁷⁹ „A Reformata Szent Ekklesiának két száz vcz. ftokat halálom után azonnal kifizetni köteles legyen, Az árva gyermekek tartására a Reformata részre tizenöt ftokat szinte vczba.”³⁸⁰

A végrendeletek között egy izraelita lakos által írt végrendelet is olvasható. Lévi Dávid viszont nemcsak az izraelita hitközség javára rendelt hagyományt, hanem a Szentesen működő valamenynyi keresztény felekezet javára, így a református, a katolikus, az evangélikus és az ortodox egyház is részesült a hagyatékból. „Köteles leszen továbbá nevezett fiam minden a városban létező – nevezetesen a római catholica ecclésiának, reformata ecclésianak, evangelica ecclésiának az óhitű görög nem egyesült ecclésiának és végtére a Sidó sinagóga részére fejenként azaz mindegyiknek húsz azaz 20 ezüst forintot és így összesen az ötnek egyszáz azaz 100 ezüst forintokat holtom után kifizetni.”³⁸¹

A hagyományok között gyakori, hogy a mezőváros történetében fontos eseményekről is tudomást szerezhet az utókor. Ez történt, amikor az új ispotály építésére rendelték hagyományt: „Az ujjonnan épülő Ispotályra hagyok egy Rfrot,”³⁸² „az újonnan építendő ispotályra a városnak 5 forintot.”³⁸³ vagy az újonnan felállítandó kereszt, – „Veker parton lévő Kereszt ... újonnan leendő felállítására hagyok egyszáz forintot a Rcatholica szent ecclésiának huszonöt forintot.”³⁸⁴ Vagy a katolikus templom új oltára javára történt rendelés. „Istenemhez vonzó buzgó szeretetemből a Szentesi Cath. Templom 3 oltárjaira 30 forintot, az Boldogságos Szűz Mária képére 10 forintot.”³⁸⁵ Adományoztak harang javára is „két véka buzát az ujjonnan állintandó harangra.”³⁸⁶ Fontos volt, hogy

³⁷⁹ CSML Szentes V.A. 102.k. Bálint István 1828.

³⁸⁰ CSML Szentes V.A. 102.k. Székely Sámuel 1831.

³⁸¹ CSML Szentes V.A. 102.k. Lévi Dávid 1845.

³⁸² CSML Szentes V.A. 102.k. Kontz 1806.

³⁸³ CSML Szentes V.A. 102.k. Dósa Molnár András 1809.

³⁸⁴ CSML Szentes V.A. 102.k. Aradi Mihály 1818.

³⁸⁵ CSML Szentes V.A. 102.k. Dósa M. 1809.

³⁸⁶ CSML Szentes V.A. 102.k. Bári Erzsébet 1807.

megfelelő iskolái legyenek a városnak, ezért olvashatók azok a hagyományok, melyek az iskolák javára történtek. „Végre hogy az Úr Isten halálomat elhozza tisztességesen takarítsanak el, s a lelke mért tartandó sz. misére 25 forintot a templom számára 50 forintot a felső párton újonnan építendő iskola számára is 50 forintot.”³⁸⁷ De a ma is ismert csengettyűs iskola „csengőjére” is adományozott egy örökhagyó jelezve ezzel, hogy a városrész számára fontosnak tartotta az új iskola megépítését.³⁸⁸

A hagyományrendelés között találjuk azokat a juttatásokat is, melyeket a földesúr vagy éppen az uralkodó számára tettek. „Méltóságos földes uraságomnak hagyok és testálok 10 forintokat. Fel-séges koronás királyunknak is hasonlóképpen testálok 10 forintokat.”³⁸⁹

A fennmaradt végrendeletek tartalmi elemei között, néhány esetben, a testamentum záró rendelkezései között sajátos „*átok-formát*” olvashat a kutató, mellyel az örökhagyó, utolsó akaratát be nem tartó örököseit fenyegette meg. „Pál fiammal sem Ferenc, sem Mihály, azon néki hagyott 1 fertály földért, semmi ízetlenséget vagy háborgást ne tégyenek. Ez végső akaratom, s rendelésem s szándékom. – Ha hogy pedig valamelyik a két fiak közül Pál fiamat háborgatná, átok légyen.”³⁹⁰ Egy másik esetben is hasonló olvasható, bár ez a végrendelet nem került kihirdetésre. „Hogy minden ami csak halálom után maradni fog, hagyom feleségemnek, úgy hogy aki az én megmaradott akármi néven nevezhető tsekély vagyonomat elidegeníteni kívánná, azt az Isten verje meg, soha vele meg nem áldja ha elveszi.”³⁹¹

³⁸⁷ CSML Szentes V.A, 102.k. Dantsik András 1820.

³⁸⁸ CSML Szentes V.A, 102.k.

³⁸⁹ CSML Szentes V.A, 102.k. Fejes Sámuel 1818.

³⁹⁰ CSML Szentes V.A, 102. D. Mészáros Ferenc 1833.

³⁹¹ CSML Szentes V.A, 102. Bognár Mihály 1821.

VI. Összegzés

A szentesi végrendeleteket olvasva a kutatóban a jobbágy-parasztság sajátos világa tárul fel. Érezni lehet az egész életen át tartó küzdelmet, amellyel megtartani, lehetőség szerint gyarapítani törekedtek az ősöktől örökölt vagyont. Ezáltal a jobbágy hagyatéki jogi sajátosságainak sajátos keveréke alakult ki, amit az ősiség és a vásárolt jószágok összessége jellemzett. Érzékelni lehet azt a társadalmi tagozódást, amely éppen a bírt javak mennyisége miatt alakult ki a több telkes jobbágyok és a házatlan zsellérek között. Ez egyfajta hierarchiát eredményezett, hiszen a zsellér szolgálati szerződést kötött a telkes jobbággal, akinek legeltette állatait, de lehet, hogy cselédségre adta magát. A több telkes gazda, már inkább „csak” felügyelte gazdaságát és más jobbágyok művelték az úrbéri telket, a szállást. Ebben a hierarchiában sajátos réteget alkottak az egyre szaporodó mesterek, akikre igen nagy szüksége volt a szállással rendelkező jobbágy-parasztnak. Ebből a társadalomból az armálissal rendelkező nemesek sem tűntek ki, életmódjuk, vagyonuk megközelítőleg azonos volt az egytelkes, illetve töredék telkes jobbágyokéval. Szerepük majd csak az örökváltsági szerződés megkötése után vált jelentősebbé, amikor jóval nagyobb arányban vettek részt az újonnan megszervezett önkormányzati testületben, mint a város többségét alkotó jobbágyok. Sőt 1836-ig az úrbéri telken élő armálisok ugyanúgy fizették a földesúri járandóságot, mint a mezőváros többi tagja, de az örökváltsági szerződés aláírása után a váltsági összegből már nem akartak annyit teljesíteni, mint amennyi átlagban egy-egy lakosra jutott.³⁹² Az így keletkezett feszültség nem olvasható ki a végrendeletekből. Ezt a mezőváros irattárának egyéb forrásai rejtik magukban.

³⁹² CSML Szentes Barta László: Örökváltság után (kézirat) 6. 1836-ban Szentes belső tanácsának tagjai: Boros Sámuel, ns. Farkas Sándor, Kugler János, Imre János, Hadzsy György, ns. Dobossy Miklós, ns. Miketz János, Kristó Nagy János, Pacher János, ns. Mikecz Mátyás, Kátai Pál, Soós József.

Magukból a végrendeletekből a felekezeti villongások sem magyarázhatók. A végrendeletek hagyományrendeléseai között a református és a katolikus felekezet számára egyaránt hagyományoztak jószágot – rendszerint pénzben teljesítendő kötelezettség volt ez a hagyaték terhére –, sőt több örökhagyó mind a két felekezet szükségére ígért hagyományt. Éppen ezek a hagyományrendelések bizonyítják, hogy a reformátusok és a katolikusok alkották Szentes lakosságának döntő többségét, de készített végrendeletet az evangélikus gyülekezethez tartozó jobbágy, sőt az ortodox felekezethez tartozó is.

A végrendeletekben olvasható örökösnevezések azt a látszatot keltik, hogy ténylegesen a törvényes öröklés szabályait követték az örökhagyók. Nem igazolható, hogy az osztályrészek kialakításánál jelentősen eltértek volna a törvényes öröklésre jellemző egyenlő értékű osztályoktól. A testamentumot készítők egyrészt inkább azt akarták írásba foglaltatni, hogy életükben már mit adtak gyerekeiknek, illetve milyen hagyományokat rendeltek temetésükre, a felekezetnek, amelyhez tartoztak és milyen más jótékony célú „ajándékot” nyújtanak az arra rászorulóknak javára.

A végrendeletek által alkotott kép összetett, de Szentes mezővárosának reformkori képét, a szállásföldek bírhatási jogát véglegesen megszerezni kívánó, az öntudatra ébredt, a maga függetlenségeért harcoló parasztság képét tükrözik vissza.

„A végintézkedés gyakran nem lezárása egy történetnek, hanem az egyik állomása, esetleg a konfliktusok kiinduló pontja. A testamentum körül kirobbant viszálykodás okainak feltárása, és a konfliktus természetének értelmezése nem pusztán az örökösödési torzszalkodás megismerését teszi lehetővé, de magának a végrendeletnek és az örökhagyó céljainak megértéséhez is közelebb visz.”³⁹³ A végrendeletek felbontását követően az örökösök vagy végrehajtották az abban foglaltakat, vagy ellentmondással élve igyekeztek azt megváltoztatni. Ha ez békés úton megoldható volt, akkor készültek az osztályos egyezségek, melyeket ugyan úgy be

³⁹³ Mátay: 258.; v.ö. Tárkány Szűcs Ernő: Magyar jogi népszokások, Akadémiai Kiadó, Budapest 2003. 725-734.

kellett íratni az egyezségek könyvébe, az uradalommal jóvá kellett hagyni, és az úrbéri telket öröklők nevét át kellett vezetni az úrbéri tabellákon. Más esetekben a békés megegyezés helyett öröklési perre került sor, ahol vagy a magukat kisémmizettnek érző lányok követeltek osztályrészt, vagy az egyik örökös által elfoglalt hagyaték egy részét szerették volna a többiek megszerezni. De arra is találunk példát, amikor az örökhagyó által szerzett vagyonnak nevezett hagyatékról bizonyították be annak ősiségét, és követelték a végrendelet félretételét.³⁹⁴ V. Lakos Ferenc végrendeletének érvénytelenítését kérte leánya, mert az apa első feleségének, a felperes leány anyjának a hozományáról úgy rendelkezett, mintha az maga által szerzett vagyon lett volna. Ezt a vagyont pedig második felesége javára rendelte, özvegyi jog címén. A felperes leánynak sikerült bizonyítania állítását, és az úriszék, arra hivatkozva, hogy olyan vagyonról végrendelkezett az apa, amiről nem intézkedhetett, a végrendeletet érvénytelenítette.³⁹⁵

A végrendelet félretételét gyakran az unokák és a leányok kérték vagy arra hivatkozva, hogy az ősi vagyont egyenlően kellett volna a gyerekek között felosztani, amely szabályt megsértette a testáló, vagy a megfelelő kiházasítást kérdőjelezték meg. Ez történt 1844-ben, amikor a nagyapai végrendelet érvénytelenítését követelték az unokák arra hivatkozva, hogy az ősi úrbéri telket a nagyapának egyenlően kellett volna felosztania, de a felperesek apja nem kapott semmit. A keresetlevelet azért utasította el a törvényszék, mert a felperesek apja és annak testvére a nagyapa halálát követően még osztályos egyezséget is kötött, amelyet bejegyeztettek. A törvényszék a végrendelet érvénytelenítésére irányuló keresetet azzal utasította el, hogy a nagyapa fiainak érvényes osztályos egyezségét nem lehetett már megtámadni.³⁹⁶

³⁹⁴ Kállay István: 423-424.

³⁹⁵ Homoki-Nagy Mária: „Apai végrendelet félretételével anyai hozományt követelő per”, *Acta Jur. et pol FORVM* VI. évf. 1. Szeged, 2016., 81-96.

³⁹⁶ CSML Szentés V.A. 115. a/3 2/ 1844.

Sőt olyan eset is előfordult, amikor a testáló végrendelezési képességét vonták kétségbe azt állítván, hogy „mint ép elmével már nem bíró 98 esztendőss asszony” nem erősíthette meg végakaratát.³⁹⁷ A felperesek ebben az esetben is a hagyaték ősiségét akarták bizonyítani, amely nem sikerült és a bíróság érvényben hagyta a végrendeletet. Tarnóczi István végrendeletét is megtámadták leányai és testvérük ellen öröklési pert indítottak kérve az egyenlő osztály által történő kiházasítást. A bizonyítékok alapján a törvényszék ezt a felperesi keresetlevelet sem tartotta alaposnak és elrendelte, hogy „a testamentom világos értelme szerint fogantatba kell venni,”³⁹⁸ azaz a végrendeletet az abban foglaltak szerint kellett végrehajtani.

A végrendeletek egy részében a testálók rögzítették a közkeresményi vagyont, de előfordult, hogy a testáló a közkeresményről hallgatott. Ez történt Fazekas István végrendeletének készítésekor is, aki házáról azt írta, „hogy annak árát még nőtelen koromban szereztem és első esztendőben, amint megházasodtam, magam költségemen a házamat felépíttettem.”³⁹⁹ A végrendeletet az első házasságból származó gyerekek támadták meg állítva, hogy a ház, az apjuknak az első feleségével együtt szerzett közszerzeménye volt. A törvényszék igazat adott a felpereseknek és közkeresményi vagyon címén a végrendelet ezen részét félretette. Az indokolásban kijelentették, hogy „a perbeli irományokból kivilágosodván az, hogy a követelésbe vett ház végrendelező Fazekas István által már a felperesek annyával házassági életre lépése után építtetett ... a felperesek édesanyja is többrendben a meghiteltetett tanuk vallomása szerint segítséggel volt, valóságos közkeresményi.”⁴⁰⁰

³⁹⁷ CSML Szentes V.A.115. a/2. 1839. július 31.

³⁹⁸ CSML Szentes V.A. 115. Szentes város tanácsának törvénykezési iratai, úriszéki jegyzőkönyvek és iratok a/1 1838. április 2.

³⁹⁹ CSML Szentes V.A. 115. 44/1839.

⁴⁰⁰ CSML Szentes V.A. 115. 44/1839.

Egy-egy öröklési per elemzése lehetőséget ad annak tanulmányozására, miért támadták meg az örökösök a végrendeletet, vagy miért hagyták figyelmen kívül az abban foglaltakat és kötöttek egymással osztályos egyezséget. Ezekből az adatokból egyáltalán nem biztos, hogy a végrendelkező célját az utókor meg tudja állapítani. Sőt, inkább az örökösök és a hagyományosok közötti ellentéteket lehet feltárni. Az öröklési perek további lehetőséget nyújtanak a jobbágy vagyon megismerésére, illetve arra, hogy az öröklési szabályokat milyen módon tartották be, illetve tartatták be a mezőváros lakosságával. A végrendeletek elemzésekor nem volt célom az öröklési perek teljes mértékű feltárása, mert ahhoz, hogy az öröklési szokásokat a maguk teljességében feltárjuk, nemcsak a végrendeletekkel összefüggő pereket, hanem a törvényes örökléssel, az özvegyi jog biztosításával, az árvák vagyonának kezelésével összefüggő pereket is elemezni kell. Ez majd egy következő munka témája lesz.

Irodalomjegyzék

Felhasznált levéltári források

Magyar Nemzeti Levéltár A.96. M. Kancelláriai Levéltár Acta Diatetalia II. 10. csomó A-M.

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára IV.A. 102.d) úrbéri és váltásági iratok

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára IV.A. 3, Csongrád megyei közgyűlési iratok

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára IV.A.XV.41. Feudális conscriptio levéltári gyűjteménye 1715-1849.

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára V.A. 102.o. egyezségek jegyzőkönyve

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára Szentes város tanácsának iratai V.A. 102.k. végrendeletek

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára Szentesi Levéltára V.A. 115. Szentes város tanácsának törvénykezési iratai, úriszéki jegyzőkönyvek és iratok 1837 -1849

Felhasznált irodalom

BAKÁCS ISTVÁN JÁNOS:

- A vármegyei javaslatok az 1791. évi urbáriális bizottság előtt. In: Emlékkönyv Domanovszky Sándor születésének 60. évfordulójára, Budapest, 1937.

BARTA ISTVÁN (szerk.):

- Kossuth Lajos Országgyűlési Tudósítások I. Budapest, 1948.

- A korai örökváltságszerződések. Agrártörténeti Szemle 1961/1.

BARTA LÁSZLÓ – LABÁDI LAJOS:

- Boros Sámuel, Szentes, 1986.

BARTA LÁSZLÓ:

- Az 1828. évi országos összeírás Csongrád vármegyében (kézirat) 1980.
- Örökváltság után (kézirat) CSML Szentes
- A szentesi örökváltság története, 2. kiadás Szentes 2006

BÁNKINÉ MOLNÁR ERZSÉBET:

- A nők érdekeinek érvényesülése a jászkunsági végrendeletekben. Acta Jur. et Pol. Tom. LXXV. Szeged, 2013, 69-78.

BÁRTH JÁNOS:

- Jankováci levelek. Jobbágyvagyon és örökösödés a bácskai Jankovácon a XIX. század első felében. Kecskemét, 2018.

CSIFFÁRY GABRIELLA:

- Testamentum. Magyar végrendeletek gyűjteménye, Budapest, 2006.

FÓNAGY ZOLTÁN:

- Az urbéri operatum megyei tárgyalása (1831-32), Agrártörténeti Szemle 1988. 1-2-sz. 20-46.

FRANK IGNÁCZ:

- A közigazgatás törvénye Magyarhonban I. Buda, 1845.

HOMOKI-NAGY MÁRIA:

- „Apai végrendelet félretételével hozományt követelő per” Acta Jur et Pol. FORVM Szeged, 2016 VI. évf. 1. FORVM

- A három Doczi végrendelete. In: Kultúra és tudományköziség a jogi néprajz és a jogi kultúrtörténet metszetében, Szekszárd, 2018. 93-110.
- A jobbágyi terhek megszüntetésének egy lehetséges módja. Acta Jur. et Pol. TOM. XLV, Szeged, 1994. 5-71.
- Egyes szerződési típusok a dél-alföldi mezővárosok joggyakorlatában. Acta Jur. et Pol. Tom. LXIII. Fasc. 8. Szeged, 2003.
- Gondolatok a parasztpolgár tulajdon- és birtokviszonyairól a 18-19. században Szentesen. Acta Jur. et Pol. Tom: XLVIII. Szeged, 1993.

HORVÁTH JÓZSEF:

- A falusi végrendeletek formai és tartalmi sajátosságai a Nyugat-Dunántúlon a 17-18. században Soproni Szemle LIII. évfolyam 4. szám 356-369.
- A végrendelkezés jogi motivációi a 17. századi Győrben, https://jogtortenet.sze.hu/images/dokumentumok/horvath_jozsef_vegrendelkezes17.pdf
- Győr lakóinak mindennapi élete a 17. században, Győr, 2017

HORVÁTH M. FERENC:

- Váci végrendeletek I. 1706-1750 (-1754) Vác, 2006

KÁLLAY ISTVÁN:

- Úriszéki bíráskodás a XVIII – XIX. században, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.

KOVÁCS ÁGNES:

- Az úrbéres viszony alakulása a Csongrád-Vásárhelyi Uradalom mezővárosaiban (1722-1848). In. Agrártörténeti Szemle 1979. 3-4. sz. 414-431.

KUJBUSNÉ MECSEI ÉVA:

- Miből váltakozott meg földesuraitól Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Beregi levéltári évkönyv 14. Nyíregyháza, 2000. 93-131.

MÁTAY MÓNICA:

- Historiográfiai viták a testamentumról. Korall 15-16. 2004. 248-270.

NAGY IBOLYA:

- Végrendeletek és temetkezések Szentesen a 19. században, In. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve Szeged, 1984-1985. 179-192.

NAGY JANKA TEODÓRA:

- Jogélet a két „vész” között. In: Tóth Ferenc (szerk.) Makó monográfia 3. Makó 2008. 816-884
- Népi jogélet a Dél-Alföldön egy jogtörténeti és történeti forrás tükrében (1781-1821) PTE Ilyés Gyula Kar, Szekszárd, 2012.

NÁNÁSY BENIÁMIN:

- Testamentom a magyar országi törvények szerint, Pest, 1798. 35.

Petrák – krónika, közreadja: Takács Edit: Szentes-Szeged, 1997.

S. SÁNDOR PÁL:

- A jobbágykérdés az 1832/36-o országgyűlésen. Budapest, 1948.

SIMA LÁSZLÓ:

- Szentes város története, 1914. Szentes ;

SZLEMENICS PÁL:

- Közöséges törvényszéki polgári magyar törvény 1823, 88-91.

TÁRKÁNY SZÚCS ERNŐ:

- Magyar jogi népszokások, Akadémiai Kiadó, Budapest 2003.

- Vásárhelyi testamentumok. Közgazdasági és Jogi K. Budapest, 1961

TÓTH FERENC (szerk):

- Makó monográfia 4. Makó 1993

VARGA ENDRE:

- Úriszék, XVI – XVII- századi perszövegek, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1958.

WERBŐCZY ISTVÁN:

- Tripartitum (továbbiakban: HK) Téka Könyvkiadó, Budapest, 1990.

ZSÍROS KATALIN:

- Szentes földrajzi nevei. In. Tanulmányok Csongrád megye történetéből. XVI. Szentes, 1990. 5-101.

Summary

The present monograph deals with the villeins' testaments prepared in the oppidum town of Szentes in the last third of the 18th and the first half of the 19th centuries from the point of view of a legal historian. The author examines mainly the way of appearance of the rules of inheritance in the legal life of the villeins. It can be stated that in the most of the testaments the previously realised division between the father and his male successors was ingrained or the lawful division itself was formulated by the testator. The enforcement of the dower established for a widow woman used to be a vigorous part of the last wills. In this provision some of the testators measured about only the obligation of maintenance and attendance, whereas others called the attention of the children with special words to honour their widow mother and to fend for her during her old age. On the contrary, in connection with the heritage of the female children, the testators settled for declaring their daughters had already been endowed lawfully. Many pleas were submitted in this field because Act 8 of 1840 had established the right to equal parts for villein daughters from their father's ancestral property and they found their effectively received patrimonial possessions under that value.

The Szentes last wills also testify that the villeins paid a special attention to the ancestral patrimonial possessions which were required not only by the male but the female posteriors, too.

An interesting fact is that the town contracted with the manorial lords for its freedom in 1836 and, although finally it was not able to pay the sum of the redemption, the villeins called their former properties, given by the "mercy of the landlords", as "redeemed lands" and they kept count of them as their own real-properties. They had the right to testamentize upon these real-estates with no limitation, and from 1836 – in concrete cases – the villeins could declare them even as their ancestral patrimonial lands, too, which were required in parts by the daughters as well.

Several data on the everyday life of the local residents can be found in the testaments. The outcomes of floods and cholera, the needs of the construction of the hospital pietatis or the church schools can be followed up and one can draw conclusions on the social institutions which were found worthy to be donated by the testators in their last wills.

In the regard of Hungarian private law it is especially interesting that these testaments prove the legal rules of adoption among villeins and there are evidences to testify the existence of the practice of the common testamentary capacity for spouses as far back as the first half of the 19th century.

The author intended to reveal: not only legal but social, economic and ethnographic data are involved in the villeins' testaments for the present-day readers.

Zusammenfassung

Die Autor beschäftigt sich mit den bäuerlichen Testamenten, die im Kreise des leibeigenen Bauerntums in dem Oppidum Szentes der südungarischen Tiefebene an der Jahrhundertwenden des 18-en, 19-ten Jahrhunderts entstanden. Die Verfasserin sucht zuerst das erbliche Wohnheitsrecht in diesen Testamenten. Die Erblasser schrieben einerseits zuerst über das Vermögen – z.B. über das Haus, den Acker, verschiedene Tiere –, die sie schon früher ihren Kinder gegeben hatten. Andererseits haben sie in ihrem Testament die Erbteilung ihres Kinders bestimmt. Diese Lösung war dem gesetzlicher Erben ähnlich. Die Leibeigenen nannte das geerbte Vermögen in ihrem Testament, es war die leibeigenen Avitizität, die unter ihren Kindern in der gleichen Verhältnis geteilt werden sollte. Die Erblasser sorgten für ihre Witwen. Die Witwe ist in dem Haus geblieben und die Erben sollten sich um das Lebensmittel und den Haushalt kümmern. Es war das Witwenrecht. Das Mädchen bekam ihre Mitgift bei der Eheschließung. Wenn das Mädchen vor dem Tod ihres Vaters ihre Mitgift bekommen hat, hat sie keinen Erbteil nach dem Tod des Vaters bekommen. Im Gesetzartikel 8: 1840 wurde vorgeschrieben, dass die Mädchen und die Jungen gleiche Erbteile bekommen sollen. Dieser Regel war im Gegenteil mit dem Wohnheitsrecht. In dem Testament hat sich das alte Wohnheitsrecht geltend gemacht. In einigen Testamenten kann man über die Adoption lesen. Wenn der Leibeigene kein Kind hatte, konnte er ein fremdes Kind adoptieren. Dieses Adoptivkind konnte das bäuerliche Vermögen erben.

Die Verfasserin analysiert das Eigentum- und Besitzverhältnis in den 18 und 19 Jahrhunderten im einen ungarischen Oppidum. Sie beweist, dass das Eigentum schon im 18. Jahrhundert unter den Leibeigenen erschienen ist. Dieses Eigentum war ein beschränktes Eigentum, aber die Leibeigenen konnten ihre Häuser, ihre Weingebiete verkaufen. Der Vertrag sollte geschrieben und legalisiert werden.

Die Bauern in Szentes haben im Jahre 1836 einen Vertrag mit ihren Grundherren geschlossen. In diesem Vertrag haben sie sich von den gutsherrlichen Verhältnissen freigekauft. Von dieser Zeit an haben die Bauern über ihr ehemaliges gutsherrliches Grundstück frei verfügt. In dem Testament haben die Bauern über dieses Grundstück, als „erlösenes Grundstück“ geschrieben.

Die Erblasser haben in ihrem Testament z.B. über das Hochwasser, das Cholera und das Grossbrand erwähnt. Die Leser können sich vorstellen, wie das Leben in einem Oppidum im 19. Jahrhundert war. Die Verfasserin möchte beweisen, dass das bäuerliche Testament nicht nur rechtlich, sondern wirtschaftlich, gesellschaftlich und ethnografisch interessantes für die Leser ist.

Mellékletek

1. Felbontott végrendeletek

Öreg **Török György** Testamentalis Levele

1779. június 2.

Én Török György hirtelen reám jövő nyavalyámnak súlyát igen érezvén magamban és az erőtelen vénség is nagyon megerőtlenítvén, Istentől kevés javaim eránt, míg elmémnek épségében, nyelvem szollásának telyességében volnék, számos gyermekeim között végső rendelést tenni kívántam:

- 1^{ör} Adós /:hála legyen az Úr Istennek:/ senkinek nem vagyok, hanem adóm és taxám amely még fent vagyon találtatható jószágomból tellyen ki.
- 2^{ör} Török István fiam már végképpen kielégítettett, azért is még találatható javaimból néki az több atyafijai ne adgyanak.
- 3^{ör} Török Mihály fiamnak adódgyon még hat rénesi forint, annak utánna sem ház sem szőlőbeli örökségből, sem egyéb javaimból részt ne vegyen.
- 4er Régólta velem tűrő s szenvedő s már öregségre jutott feleségemnek hagyom az Lamos és busa tehenet tavalyi fijával edgyütt. Vagyon még ezen kívül öt tehén, ennek négye legyen János és Gergely edgyütt lakó fijaimé, György fiamnak pedig egy tehén tavalyi fijával, még pedig az fajta tehén két tavaji fija közül az jobbik.
- 5^{ör} Két jobbik ökröm legyen Feleségemé, két tino Györgyé, négy ökör pedig János és Gergely fijaimé. Két tinó adósságra mennyen.
- 6^{ör} Ami házi eszközök és szállásbeli szerszámok vagynak, azok három részre osztassanak, úgy mindazáltal, hogy Gyurkát is rész nélkül ne hadgyák.
- 7er Vagyon öt fijas ló, ezek közül egy piros pej legyen feleségemé egy 3^{dí} fijával. Ismét két kancza az két fijamé. Gyurkának is gyenge fijas kanczát adgyanak. A Tappancs kancza ideji fijával adósságra való legyen.
- 8^{ör} Jutka leányomnak az szarvas tehénnek tavalyi fija adasson.

9er Az sertések mindnyájan maradgyanak János és Gergely fijaimé kik az örökséghez maradnak.

10er Az öreg szőlőbe két szakaszba lévő 90 út szőlő maradgyon feleségemé. A többi légyen János és Gergely fijaimé. Gyurkának pedig abból is fél részt adgyanak.

11er A háznak fele része feleségemé, fele pedig egy kenyeren lévő három fijaimé. De meg kell jegyezni, hogy Gyurkának mindenbe fél rész adasson.

Vagyon egy unokám Gyurkának a fija, annak adasson egy negyedfű üsző marha, tavalyi és ideji fiával.

Az Reformáta Ekklesiának szükségére János Gergely és György fijaim által adasson két forint.

Van egy vén tehén az is a Közönséges adósságra eladódgyon.

Hogyha pedig buzából és árpából az adósság megadatik, a két tinó légyen csakugyan János és Gergely fijaimé.

Amelyik pedig gyermekeim közzül ezen rendelkezemet nem akarja jóvá hagyni, tehát előbb tegyen le 25. forintokat, ennek utána perlekedgyen. Mely eképpen tett szabados végső rendelkezemnek erősségül adom ezen saját kezem kereszt vonásával erősítettett Testamentális levelemet.

Szentesen die 2^a Juny 1779.; Török György keze+vonása; Coram nobis Francisko Nagy Jurato; Michaele Som notario supr.; Michaele Kutas sub-judice.

Dotzi Miklós Testamentális levele

1786. szeptember 27.

Én amidőn az én jó Istenemnek bölcs rendelkezéből az én meg unt világi életemnek szintén utolsó részére az megélemedett öregségre jutottam volna érezvén magamban kevés idő mulva a világtól való megválásomat, arra való nézve még utolsó rendelkezemet tenni Istentől még eddig meghagyatott kevés javaimból

1^{ör} Senkinek adós nem vagyok hanem én nékem adós Dótz János fiam még pedig midőn Buzi Gergely város székbrája volt, akkor felvett 30 forintokat és egynehány krajcárt mellyel mind e mai napig adós

és ezt hagyom az Szentesi Reformata Sz Ekklésia számára akinek én is kebelébe nevelkedtem.

- 2^{or} Molnár István aki csapláros volt, adós 4 forintokkal mint igaz költ-sön pénzzel ezt is hagyom az Reformata Sz Ekklésia számára,
- 3^{or} Vagyon nagyobb és kisebb idejű barmos marháim ... 11 darab mellyek közül Lami Ferentzné édes leányomnak hagyok egy tavasz-szal negyedfüre kelő üszőt a többbit pedig hagyom velem együtt sok időt eltöltött és velem megöregedett hűségessen mind eddig gondo-mat viselő édes feleségemnek.
- 4er Vagyon ötöd magával való lovam mellyek közül egy öreg paripa fe-hér kotsis lovamat hagyom Lami Ferenczné édes leányomnak az többbit pedig kedves öreg feleségemnek.
- 5^{or} Vagyon mostan 40 darabból álló juhom báránnyokkal együtt, melyek közül 10 bárányt és két öreg juhot hagyok Lami Ferenczné édes le-ányomnak az többi részét pedig juhaimnak és bárányaimnak mind hagyom feleségemnek.
- 6^{or} Az sertéseimet a mi kevés van mind a feleségemnek hagyom,
- 7er Vagyon nyolcz pászta szöllőm a mellyekből két pásztát Dótz János fiam szölleje felől az árok felől a melly áll nyoltzvan útból hagyom Lami Ferenczné édes leányomnak az többbit pedig hat pásztát ha-gyom ugyan sokszor említett édes feleségemnek.
- 8^{or} Háزامat és malmomat hagyom minden haszna vételével mostan is hűségessen gondomat viselő öreg feleségemnek.
- 9er A szállásomon lévő minden örökségemet eladtam Lami Ferencznek kész pénzen ezért is arról senki semmi pretensiót nem formálhat, ugy minden gazdasághoz való szerszámot is nékie pénzért által ad-tam valami tsak az szállásomon volt.

Melly ekképpen tett végső rendelésemnek nagyobb megerősítésére adom ezen nevem felírásával és kezem kereszt vonásával megerősített Tes-tamentomi leveletem

Szentes 1786. die 27a szeptembris Dotzi Miklós keze X vonása. Coram me judice primorio Josepho Borzas Székely János eskütt Szél János Tizedes.

idősb **Dotzi János** utolsó rendelkezése

1804. október 31.

Én alól is megírt idősb Dotzi János megélemedett időmre nézve is, de leginkább mostani betegségem miatt magamat utolsó órámhoz közelíteni érezvén, még ép és egészséges elmével vagyok kevés világi javaimról a successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okaiért kívántam illetén szabad akaratom szerint volt utolsó rendelkezést az alább coramizáló általam ki kívánt érdemes személyek előtt tenni ugy-mint:

- 1^{ör} Istennek legyen hála adás érette én adós nem vagyok senkinek, hanem inkább én nékem adós szentesi becsületes kereskedő Gyuricza János eő kegyelme 600 Rforintokkal, mint azt contractusa vagy obligationalis levele mutatja,
- 2^{or} Isten nagy jóvoltából a következő világi javakkal bírok: vagyon a városban ezen házam mellyben mostan lakozom több szükséges épületekkel együtt, vagyon ugyan az házi portámon egy száraz malom is, vagyon az ugy nevezett öreg hegyben Kálló kereskedő szőlője szomszédságában 8 pásztából álló szőlőm a hozzá megkívántató edényekkel együtt, az ugy nevezett Lapistón Méltóságos Földes uraságunk nagy kegyelmességéből bírt 2 2/8 urbáriális földöm, vagynak ahoz megkívántatott szállási épületeim – 8 vagy 9 darabból álló magyar juhaim is vagynak 6 vagy 7 bárányokkal együtt, mellyeket halálomig leendő élelmemre hagytam meg magam számára, vagynak öt teheneim és 4 nyári borjaikkal együtt – amelly S.V. sertéskeink vagynak, mint hogy azokat édes János fiam nevelte, az övé legyenek. Mind ezek felett kész pénzecském is vagyon mint egy 70 az az hetven Rforint.
- 3^{or} Említett világi javatskáimból legelsőben is Istenemhez vonzó buzgó szeretetemből a Szentesi Reformata Ekklesiának szükségére hagyok és testálok 50 azaz ötven Rforintokat.
- 4er Sok időkig véllem békességben, és nagy szíves szeretettel lakozó ugy mindenkoron hűségesen gondomat viselő ifj. Dotzi János első szülött kedves fiának hagyom és testálom az ő jószágának jutalmában s mellettem elkövetett fáradságának is visszapotolására a fent említett szőlőmnek azon 4 pásztákból álló fele részét melyen a gunyhó vagyon tsak ugyan az ő maga szorgalmatossága által, ugy a szőlőhöz tartozó edényeknek is fele részét, és a meg írt szállásbeli épületeimet is nékie hagyom és testálom mivel azokat is mind ő építette. Említett házamat pedig a többi hozzá tartozó épületekkel és

malommal együtt úgy hagyom és testálom ugyan csak Dotzi János édes fiamnak, hogy Dotzi Miklós és Dotzi Sámuel édes fiaimnak ebbeli jussokba egy egy részre fizessen 300, az az háromszáz Rforintokat.

- 5^{ör} Dotzi Miklós és Sámuel most említett édes fiaimnak pedig azért nem testálok többet – mivel őket érdekem felett is segítetttem és minden marháimból is kielégítettem illendően hanem Dotzi Sámuel édes fiaimnak azért nem adtam a juhból részt vagy just, hogy ő reája a készpénzemből a juhok értékénél is többet az az felesleg költöttem.
- 6^{ör} Bertók Jánosné Dotzi Katalin kedves leányomnak mostan semmit sem hagyhatok mivel őtet illendően kielégítettem, és tisztességesen ki is házassítottam.
- 7er Székely Györgyné kedves leányomnak pedig mostan hagyok és testálok 70 az az hetven forintokat mivel őt ennyivel másik édes leányomnál kevesebb javimból részesítettem.
- 8^{ör} A fent írt eltestáltakon és tisztességesen leendő eltakarításomon kívül megmaradandó kész pénzem nevezett férjfiúi ágaimon levő 3 édes fiaim egyenlő jussal osztozzanak hagyom és testálom, úgy az házi eszközeimen is egyenlően osztozzanak; mivel minden féle szállási gazdasághoz meg kívántató eszközeim a szállással együtt mint fellyebb is irattam kedves János fiamé legyenek.
- 9er A még 5 teheneimen és 4 borjutskáimon is sokszor említett 3 fiaim egyenlő jussal osztozzanak.
- 10er Fent nevezett Dotzi Sára és Katalin édes leányaimnak annyok ágyából hagyok és testálok egyik egyik részre 2 derékallyat 2 párnát és egy lepedőt mivel érdekemhez képest eleget elvittek már a többi meg maradó ágybeliken pedig 3 kedves menyeim egyenlő jussal osztozzanak.
- 11er Arról is kívánok világos emlékezetet tenni, hogy többször nevezett Dotzi János kedves fiam a tőlem vásárlott 6 „singkért” egy krajcárig annyira eleget tett légyen, hogy legkisebbel is azoknak árába nem tartozik.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemről adom ezen kezem kereszt vonásával megerősített testamentális bizonyság tévő levelemet

Szentesen Die 31. októbris anno 1804.; Mi előttünk mint hites személyek előtt Sipos Péter , Soós Péter, öreg Dotzi János X; Coram et per me Alexandrum Szabó oppidi Szentes jur, notarius

Öreg **Fenyvesi Mihály**nak testamentoma

1808. május 11. (felolvasták: 1820. december 9)

Én alól is megírt öreg Fenyvesi Mihály mind megélemedett időmet mind pedig beteges állapotomra nézve magamat utolsó órához közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az általam kikívánt érdemes személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagynom; ugyanis

1^{ör} Nékem nem adós senki, hanem én vagyok adós özvegy Csák Ferenc-nének contractus mellett egyszáz rforintokkal.

2^{ör} A városba vagyon egy házam a Kurtza parton, amelybe mostan is lakom és a fábiányi árendába két kötél földön épült házam és istá-lom és kutam.

3^{ör} Vagyon két ökröm, két fijas tehenem négy lovam, vagyon egy fakó kocsim egy taligám ház és szállásbeli eszközeim.

Mely Isten jóvoltából vett vagyonomból hagyok

1^{ör} A reformáta ecclésiának és az árvák részére összesen tíz rforintokat,

2^{ör} Az egész vagyonomak a felét hagyom mostan is velem szenvedő fe-lelőségemnek Molnár Erzsébetnek,

3^{ör} Fenyvesi Judit menyecske leányomnak hagyok ... szaporulattjából egy rugott borjút

4^{ör} Elhagyván négy fiam, ugymint Mihály, János, István és Péter csak András fiam maradván vélem a szűk sovány időbe, nekem nem ma-radván semmi egyebem egyéb az egy rossz háznál, a melyet széjjel szedtem és azután András fiammal magam felépítettem és egy sző-lőcském, melyet Dobossy Mihályné asszonynak ötvenhat rforintokon eladván, abból azután újra András fiammal kezdvén a gazdaságot folytatni; és ezt cselekvén mindezen ideig András kedves fiammal azért is hagyván ezennel András fiamnak vagyonomnak másik felit de úgy, hogy az édes anyját kedves feleségemet tartsa s békességesen véle lakjon, az említett szőlő árából melly négy fiam elmenetelekor a kezembe maradt, kihúzáván belőle az ecclésiának testált tíz forinto-kat, maradván öt fiainak egyenlően osztandó 46 rforint, amelyek-ből András legkisebb fiam a négy báttyát egyenlően részeltetni köte-les lészen: úgy hasonlóan az adósságot is.

Mely illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítem

Szentesen 11. május 1808 öreg Fenyvesi Mihály X.; Mielőttünk Sipos Péter Soos Péter esküdtek Hollik József Szentes város hitesjegyzője előtt.

Lénárt István végső rendelése

1809. november 11.

Én alol írott Lénárt István Felséges Istenem kegyességéből 56. Esztendőket számlálván, mostani beteg ágyamban érezvén halálomhoz való közelítésemet, azért míg az elkövetkezne, és ép elmével vagyok világi javatskáimról kívánok e következők szerént végső rendelést tenni, úgy mint:

- 1^{ör} Vagyon a város kebelében egy házam, amelyben most betegen sínlődöm
- 2^{ör} Fábíáni pusztán Polgár János szomszédságában van $\frac{1}{4}$ földem
- 3^{ör} Két lovam kotsival együtt van
- 4er Egy harmadfű üszöm van
- 5^{ör} Azonkívül gazdasághoz tartozó egyet másom van eke hozzá tartozókkal

Ezen fejjül valamint én senkinek adóssa nem vagyok, nékem sem tartozik senki; hanem fent elszámlált javaimat elhagyom eszerint:

- 1^{ör} Az első feleségemtől vagynak három gyermekeim, két kiházásított leányim és egy katona fiam akik közül legöregebb leányom Lénárt Ersébet Siprikó Jánosné már a maga részét azzal hogy ház helyet adtam néki eléggé kielégítettén, a másik Judit leányomnak Nemes Jánosnének hagyok készpénzül száz – 100 Rftokat.

Özvegyen maradós véllem együtt szenvedő Karikó Erzsébet második feleségemnek házamban való özvegyi lakást hagyok még nevet viseli, azontúl élelmére hagyok száz tallérokat.

- 2^{ör} Említett feleségemnek hagyom a fentebb írt 3^{ad}fű üszőt is, minthogy azzal szerzettem, és azon egy fertály Fábíáni árendás földet is hagyom özvegyiségi élelmére.

3^{or} Ami ezen feladottakon és elhagyottakon kívül Házam és egyet másom van eltakaríttatásomon kívül hagyom mindenképpen katonaságban szolgáló István fiamnak ha még él és haza kerülhet, ha mag nélkül meghalna, hagyom mind azokat is leány gyermekeimnek.

Melly fent írt végső rendelésem előttem felolvastatván, azt az alább írt evégre kikívánt betsületes urak előtt tulajdon magam végső akaratjának lenni elesmérem. Költ Szentesen 1809. Eszt. Szent András Havának 11^{dik} napján.

Lénárt István keze + vonása; Esk Sipos Péter mk. Eskütt Sebesi András mk; Előttem s általam Kolosváry István mk jegyző

Öreg **István Mihály**nak végső rendelése

1812. április 7. (1820. február 18)

Én alól is megírt öreg István Mihály mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok, successoraim között történhető villongások eltávoztatásának okáért kevés világi javaimról az általam kikívánt érdemes személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagyom ugyan is:

1^{ör} Én senkinek se vagyok adós, sem én nékem nem adós senki.

2^{or} Vagyon ezen házam amelyben mostan is betegen fekszem, vagyon a M. földesuraság kegyelméből eddig is bírt egy házhely urbariális föld a Donáti telken minden hozzá tartozandó épületekkel, van 8 jármos ökröm, 4 tehén, 3 kocsis ló, 1 méneses ló tavaszi fiával 50 darab juh a Bogarasba van 8 pásztából álló szőlőm hozzá tartozandó edényekkel.

Melyek előszámlált vagyonaimról tészem ezen rendelkezésemet úgy mint;

1^{ör} István János öregebb fiamat már ezelőtt 6 esztendőkkal kielégítettem, adtam akkor néki 4 jármos ökröt, 4 kötni való tinót 3 tehenet 3 kocsis lovat vasas kocsit hámmal gyeplővel így tehát már mivel a marhából és földből ki lévén elégítve most tehát már nem hagyok néki egyebet 300 forintot váltó cédulában, mivel 3 fertály szántó földet is adtam és házat is magam vettem neki 915 forinton és még egy napi juhot is adtam, szőlőt is hagyok néki mostan 4 pásztát.

- 2^{or} Ha az Isten e mulandó világból engemet magához szólít, tehát ezen ház adódjon el, a 4 pászta szőlő maradjon mostan is velem lakó feleségemnek és kisebb fiamnak birtokába, de ha a feleségem is meghal, akkor a szőlő adasson el és az ára egyenlően minden gyermekeim között osztasson.
- 3^{or} Mostan is velem lakó feleségemnek és két hajadon leányaimnak, hagyok 800 forintot váltó cédulában, 400 ugyan már mostan nálam megvagyon a másik 400 forintot a háznak árából amidőn eladódik adasson meg úgy szinte János fiamnak is az általam testált 300 forint a ház árából adasson meg.
- 4er Mely földemet, jószágomat előszámoltam, mivel már ezelőtt 6 esztendőkkkel Mihály nevű fiamnak által adtam tehát mostan is néki hagyom, hanem amely 50 darab juhomat magamnak még mindez ideig megtartottam, pedig az én halálom után maradjon a feleségem birtokában és ha nékie nem kellene adasson el és az árát a successorok között osztassék fel egyenlően, de ha a fiam Mihály megakarná váltani, megválthatja.

Még egy ócska vasas kocsim gyeplővel van, de az adasson el és az árát annak is a successorok között osztassék fel.

Mely illetén szabad akaratom szerint való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítem Szentesen április holnapnak 7^{ik} napján 812^{ik} esztendőben.

öreg István Mihály keze X vonása; Mi előttünk: Sipos Péter, Lakos János; én előtttem és általam Farkas Sándor Szentes város hites irnokja által.

Árendás Török Jánosnak végső rendelkezése

1813. augusztus 6.

Én alól is megírt Török János mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhoz közelíteni érezvén mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az általam kikívánt érdemes személyek előtt alább következő utolsó rendelkezésemet hagynom ugyan is:

- 1^{or} Én senkinek sem vagyok adós, ha nem én nékem tartozik Szépe János egyszázötven ftal váltóba contractus mellett, Nikolits László kétszáz forinttal váltóba contractus mellett, Csernus Farkas is egy Ló árába tartozik még ötven forinttal váltóba.

- 2^{or} Vagyon ezen házam a mellyben mostan is betegen fekszem, az egész udvaron lévő épületekkel együtt, az öreg hegyen Ns Dobos Mihályné aszszonyság szomszédságába vagyon négy pásztából álló szőlőm ahoz megkívántató szükséges edényekkel, az Méltóságos földes Úraságom kegyes engedelmébül birok 9 fertály urbáriális földet, mellyből hét fertály vagyon Lapiston, két fertály pedig Tőkén, s mind a kettőn vagynak minden névvel nevezendő szükséges épületek, úgy szintén Fábiánba is vagyon két kötél földem épület nélkül. Vagyon a Tiszán egy vízi malmom, a városba pedig egy száraz, jármos ökreim vannak 12 darabok, Barmos marhám pedig kisebb nagyobb vagyon 27 darab, méneses lovam van 11 darab, négy pedig van kotsis ló, a nyájon van 11 darab sertésem, vagyon egy eszt-rengabeli juhom is mellyeket magam fejetek, a nyájra pedig a tavasszal ment 100 darab, mellyből 40 darab eladódott, és a dög által is veszett belőlle, s ennél fogvást most bizonyos számát sem egyik sem pedig másik féle juhaimnak nem tudhatom.
- 3^{or} Az Atyánkról reám és Testvér ötsémre maradt Török Gergelyre mint egy száznyolcvan út szőlő, mellynek felét az Testvér ötsémtől magamhoz váltottam, maradt öt darab ló is két részre, ismét apróstól cseprőstől szarvasmarha maradt nyolcz darab és 6 darab jármos tino, egy viseltes kotsi, egy eke, ahoz való szerszámmal s ezeket magunk közt testvér ötsémmel egyenlően elosztottuk.
- 4er Mindezen elő számlált s Isten kegyelméből szerzett vagyonyaimbol a Reformata Sz. Ecclesiámnak hagyok és testállók 20 forintokat, a szegényeknek 5 forintot úgy nem különben az árva gyerekeknek is öt forintot.
- 5^{or} Mostan is velem szenvedő Hitves de második feleségemnek Juhász Katalinnak hagyom és testállom az arany és ezüst pénzemet, melly térszen 70 forintot, úgy szinte a vízi malmomnak is fele részét a feleségemnek és tölle származott két kis leányaimnak addig míg azok is fel nem nevelődnek, ha pedig fel nevelődnek és az Isten nékiek szerencsét mutat és ad akkoron tsak az feleségemnek marad a fél malom, addig míg nevemet viseli, úgy szinte a száraz malom jövedelme is a két leánykáimé és feleségemé légyen, a házba pedig holta napjáig való békességes s nyugodalmas lakása légyen, ha nevemet meg nem változtattya, úgy a szőlőmnek is két középső pásztáját hagyom a feleségemnek és a tölle származott két kis leányaimnak haszonvétel végett addig míg a leányok fel nevelődnek és az feleségem is míg az én nevemet fogja viselni, ha pedig mind az leányok férhez mennek vagy meghalnak úgy feleségem is ha férhez talál menni

vagy meghal akkoron mindenek háramollyanak az elő számláltak a két fiaimra egyenlően.

- 6^{or} Minden féle ingó jószágomat hagyom három egyenlő részre úgy mint Miklós, János fiaimnak a feleségemnek és két kis nevetlen leányaimnak, ezen egyenlőképpen való osztály pedig akkor törtéyen meg tsak, ha a mostohájokkal meg sem tudnának egyezni.
- 7^{or} Ezen házamat hagyom János fiamnak, a feleségemnek és a tőlle való két kis leányaimnak a Lapistói földemmel s azon való épületekkel együtt, az Mlgos Uraságnak engedelme mellett,
- 8^{or} Miklós fiamnak is hagyom és testálom Bese kováts mellett való Uj Házamat a Tőkei és Fábiányi földekkel együtt: János fiam pedig ha a mostohájával meg nem egyezhetne, tehát akkoron a feleségem lakása légyen az utzára szolgállo házba, János fiamé pedig az udvaron lévő házba és holta napjáig az mostoha annyát és két kis nevetlen hugait tűzre valóval tartsa.
- 9er Török Sára és Ilona leányaimat mint hogy már kielégítettem tisztességesen s egy egy 4^{ed} fű fias üszöt is adtam mindegyiknek azért is most nékiek semmit sem hagyhatok. Török Katalin leányomnak pedig míg mentéjével s egyéb ruhájával úgy egy 4^{ed} fű üszővel is tartozok, melyet a fiaim a közösből tartoznak meg adni.

Melly illetén szabad akaratom szerént való végső rendelkezésemet nagyobb hitelére s valóságára nézve tulajdon all írásommal vagy is inkább kezem kereszt vonásával meg erősítem.

Szentes 6^a Aug. 813. ör. Török János keze + vonása; Mi előttünk: Sípos Péter mk; Soos Péter mk; A többi notárius Uraknak távol létébe Josa Farkas Sándor mk surrogat notárius.

Aradi Mihály végső rendelkezése

1818. február 7.

Én alább is megírt öreg Aradi Mihály mostani hosszas és súlyos betegsé-
gemben érezvén halálomhoz közeledésemet, gyermekeim közt leendő egyet-
értés és békességes fenmaradás végett még ép elmével vagyok, Istentől nyert
világi javacskaímról az alább írt és általam kikívánt esküdt személyek előtt kí-
vánok rendelést tenni eképpen;

- 1^{ör} Én nékem nem tartozik senki; sem én senkinek adósa nem vagyok.

- 2^{or} Van ezen házam melyben mostan is betegen fekszek, ezt ugyan részemre az édes atyám egyszáz Rforinokon vette, ezen fejül 2 ökröt 1 tehenet 1 lovat, 25 darab juhot, 2 sertést és 6/8 urb. földet kaptam az édes atyámtól lett elválásomkor
- 3^{or} A M. földes uraságom kegyelméből bírok 5/8 urb földet magam szerzeményét a 6/8-on felül a szükséges épületekkel Fábiánba is két kötél földet, melyen semmi épület nincs.
- 4er Van 10 jármos ökröm 8 fejős tehén, 5 rugott borjú 1 harmadfű tinó, 4 kocsis ló, 6 darab méneses ló, összesen 95 darab juh 14 darab sertés.

Isten jóvoltából és segítségével szerzett javacskáimat ekképpen osztom fel;

- 1^{or} Veker parton lévő Kereszt ... újonnan leendő felállítására hagyok egyszáz forintot a Rcatholica szent ecclesiának huszonöt forintot.
- 2^{or} Fentebb előszámlált tulajdon szerzeménybeli ingó javaimnak felrészét hagyom mostan is még életben lévő feleségemnek, a másik fél részen pedig János, Mihály és Pál édes fiaim egyenlően osztozzanak, ha pedig feleségemnek is halála történik akkoron a mostan feleségem részére hagyott fél részén a már megnevezett János, Mihály és Pál édes fiaim egyenlően szinte osztozzanak.
- 3^{or} István fiamnak töllem lett elvállásakor adtam 2 ökröt 1 fias tehenet 1 fias lovat 1 háts lovat juhot és sertést is de hogy hány darabot már azt bizonyosan nem tudom, és mint hogy akkor a jószágomból a magam szerzeményére nézve kielégítettem abból most néki nem hagyok.
- 4er Mint hogy pedig István fiam tőlem lett elvállásakor tulajdon szerzeményemből 160 forintokért 56 véka búzát és árpát is ugyanannyi vékát elvitt, azon az okon nékie most a házi, szállási eszközök és szerszámokból is részt nem hagyok.
- 5^{or} Aradi Jánosnétól halála után esendő ősi szőlő részemet is még a feleségem él tulajdon maga hasznára és vele lévő fiaim részére hagyom.

Mely illetén szabad akaratom szerént tett végső rendelkezésem, tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítem s helyben hagyom.

Szentesen 7. február 818. Aradi Mihály keze X vonása; Mi előttünk esküdtek Sebők János mk., Dezső Mihály mk, jelenlétemben Farkas Sándor mk város hites notarius

Fejes Sámuel végső rendelkezése

1818. október 4.

Alólírt adom tudtokra mindenknek akiket illet, hogy minekutánna magamat utolsó órámhöz közelíteni tapasztaltam volna, successoraim között feltartandó barátságos egyetértés tekintetéből amidőn még ép elmével volnék, érett megfontolás és szabad akaratomból az alól megnevezett törvényes bizonyság előtt végső szándékomat a következő módon nyilatkoztattam légyen ki um.

- 1^{ör} A Méltóságos földes uraságomnak hagyok és testálok 10 forintokat.
- 2^{or} Felséges koronás királyunknak is hasonlóképpen testálok 10 forintokat.
- 3^{or} A helybeli Evangélica Confessiót tartó Ecclesiának hagyok 5 forintot, úgy nemkülönben a római catholicus és reformáta Sz. ecclesiának is rendelek öt öt forintot. Ezenkívül az említett három ecclesiák árva gyermekeinek is két két forintot testálok.
- 4er Ezen mostan birtokomban lévő egy házamat és a Bogarasba Sárdi János szomszédságában lévő s 6 pásztából álló szőlőmet, úgy nemkülönben eltakaríttatásom után és mintegy 190 forint plusz mínusz forintokra menő adósságomnak kifizetése után megmaradandó minden névvel nevezendő ingó és ingatlan vagyonaim, úgy nemkülönben kész pénzem lesznek mostani feleségemé Balog Annáé.
- 5^{ör} Boldogult első feleségem mostoha annya leányának Pardi Máriának Csizmadia Ferenc hitvesének hagyom érdeklött feleségemről megmaradott egy szoknyát és egy pruszlikot.

Mely fent írt módon véghezvitt utolsó rendelkezésemnek bizonyságára ezen előttem pontról pontra felolvasott testamentális dispositiomat kezem keresztvonásával megerősítettem.

Költ az 1818^{ik} esztendei Mindszent Hava 4^{ik} napján Fejes Sámuel keze X vonása

Czeplédi Kováts Ferencz végső rendelkezése

1819. október 4.

Alól meg nevezett Czeplédi Kováts Ferencz mind megélemedett időmre, mind pedig beteges állapotomra nézve, magamat utolsó órámhöz közelledni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról maradékom között kívántam általam kikívánt érdemes személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagynom ugyan is

- 1^{ör} Pető Pálnak tartozom 40 azaz negyven forintokkal V. czédulában
- 2^{ör} Vagyon ezen házam mellyben mostan is nyomoruságomba fekszem, melly házamat maradékim között olly formán rendelem hogy feleségem Nagy Ersébet tsendességgel lakjon benne, mind addig míg Ferencz fiam vándorlásából haza fordul, akkor pedig a házat a ki magának kívánja váltani hozzá válthatja, de egy harmad részét a ház árának feleségemnek a már nevezett Nagy Ersébetnek hagyand, olly végből, hogy Susánna neveletlen leányomnak gondját viselje mind addig még vagy szolgálásra vagy férhez menésre alkalmas nem léssen.
- 3^{ör} Ersébeth leányom pedig tökéletesen ki lévén elégítve, ezen házamhoz semmi jussát nem tartsa.
- 4er Ferencz és Susanna gyermekeim Nagy Ersébet feleségemmel hárman ezen ház árán egyformán osztozzanak.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet általánosabb voltára nézve az általam kikívánt érdemes személyek előtt saját kezem kereszttel vonásával megerősítem

Szentesen 4 október 819 Czeplédi Kováts Ferencz kezem +vonása; előttem Hevessy Imre notárius előtt, ... Josef esküt, ...Mihály esküt

Szabó István végső rendelkezése

1819. szeptember 27.

Alább is megírt Szabó István mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim közt történhető villongásoknak eltávoztatása

okáért kívántam az általam kikívánt érdemes személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagyni ugyanis

1^{ör} Vagyon ezen házam melyben mostan betegen fekszem, vagyon a Méltóságos földes Uraságom kegyelmességéből 1 2/8 urbáriális földem, azon található szükséges épületekkel edgyütt 12 jármos ökreim, 5 fejős tehenem, 10 darab apróbb s nagyobb barmos marháim, 4 kotsis ló, 4 méneses, 8 darab sertéseim maglók, hízók pedig 4 darab.

2^{ör} Senkinek sem tartozok, sem pedig nékem nem tartozik senki.

Mely előszámlált s Isten jóvoltából szerzett világi javaimat, feleségem s szeretett 4 férfi és egy leány gyermekeim közt felosztám eképpen

1^{ör} Istenemhez vonzó buzgó szeretetemből a RCatholica Sz. Egyházra hagyok 20 forintokat, mellyeket Gyermekeim a közös jószágból fizessék ki.

2^{ör} Minden féle ingó jószágaimnak felét hagyom az feleségemnek, úgy a háznak is felét, de mindezekben tsak addig hagyattasson meg, még az én nevemet viseli, ha pedig férjhez menend akkoron az fiaim adgyanak feleségemnek 150 forintokat és az ágy neműkből is a mi illetni fogja.

3^{ör} A fele jószágom pedig 4 férfi gyermekeim egyenlően osztozzanak fel, úgy hogy az hajadonon lévő s nevetlen leány testvérüket tisztességesen a midőn szerentséje leend kiházasítani tartozzanak, ellenkező esetben a legjobb két ökröt fiaim ezen leány testvérüknek ha tudni illik kiházasítani nem akarnák, kiadni részére köteleztesenek.

4^{ör} Ami a szántó földet illeti, abból Antal fiamnak hagyok egy fertályt, egy sessio földön pedig Mihály és József fiaim egyenlően osztozzanak vala mint az takarmányon is egyenlően osztozzanak.

Melly ilyen szabad akaratomból történt végső rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon aláírásommal megerősítem.

Költ Szentesen 27^{ki} september 819; Czakó István vagy Szabó keze+ vonása; Előttünk: ...János esküt mk; ...Ferencz esküt mk; Előttem és általam Farkas Sándor mk város hites jegyzője

öreg **Balog István** végrendelete

1820. május 1.

Én öreg Balogh István az Úr kegyelméből elmémre és józan gondolkodásomra nézve egészséges, de testemre nézve naponként gyengélkedvén, halálom után özvegységben maradó kedves feleségem Sípos Nagy Sára, úgy István, János, Sára, Mihály és Julianna gyermekeim között a jó békeesség megtartása végett világi javaimról e következő végső rendelkezésemet szabad akaratomból teszem úgy mint:

Néhai Balog István atyám javaiból jutott pénzben 1288 forint 9 krajcár – ősi szőlő egyik része eladódott ... ami 120 forint, összesen 1528forint 8 krajcár – boldogult atyám bírói számadására ősiség utáni maradt ezen felül számos marha, 80 darab juh, 5 ló és 6 sertés; Édesanyám Fogas Sára halála után jutott még a homok hegybe 72 út szőlő. – Ezen anyai ősi javak mind az öt gyermekeim egyenlően részesülnek.

Néhai Vecseri Sára első feleségemről a törvénykezésre tett 151forint és 58 krajcár levonván jutott 888 forint 2 krajcár, három ló és 50 juh, mely azonnal eladódott 13. májuson, mely kitett 92forintot és 5 krajcárt. Ezek szerint a pénzből István és János fiaimnak az atyai és anyai javakból mint ősiségből jut egynek egynek 786 forint 3 krajcár. Sára, Mihály és Juliánna gyermekeimnek pedig az atyai ősi javakból t.i. a pénzből jut egynek egynek 296 forint 3 krajcár.

Vagyon a városban lakóházam melyben ezen végső rendelkezésemet teszem, melyet magam csináltam, vagyon három szállásom, kettő Szentlászlóba, egy pedig a Fábiányi árendás földön. Az Öreg hegybe két szőlőm, a kisebbbe 32 út ősi, 70 utat Balog Ferenc öcsém uramtól vettem 225 forintokért, a nagyobbik szőlőt is magam szereztem. Vagyon a tiszai két vízi malmom, a Városban egy száraz malmom, amidőn István fiam itt hagyott, csak egy malmom volt a Tiszán, száraz malmom pedig még akkor nem volt. vagyon túl a Kurcán egy darab fűzesem.

Vagyon 24 ökröm – abból 4 István fiamnál van, - van 21 tehenem két üsző és 14 negyedfű tinók. Hét üsző és 5 harmadfű tinók, 30 darab tavalyi marháim, összesen 103 darab. Vagyon 9 kocsis, 15 méneses, 5 3dfű és 5 tavalyi összesen 34 lovaim.

Vagynak ürük, kosok elegyest 524 juhaim és 155 tokjók; Vagynak 24 sertéseim; vagyon bent a cassába 3816 forint; eladandó 16 ökreim árát a capitalisba számítom 2000 forint; Contractusban az alábbi specificatio szerint kint lévő 28105 forintok, adósságból bévehetőnek számítók 16500 forint; e szerint

osztály alá esnek 22316 forint. Vagyon 800 forint ezüst pénzem. Vagyon többféle gazdasági eszközeim, szerszámaim, házi s többféle vagyonaim.

Én Istené a dicsőség senkinek adós nem vagyok.

Minthogy tehát javacskaimat a fentebb megkülönböztetteken kívül magam szerettem, ahhoz képest azokból szabadon ekképpen testálok, úgy mint:

Elsőbe is tekintetbe vészem azt, hogy Nagy Sára kedves feleségem özvegységébe minél kevesebb gonddal, nyughatatlansággal, csendes és békeséges életet élhessen, hagyok neki 3 tehenet, 3 kocsis lovat tetszése szerint választva, 50 juhot. A rövidebb utú 4 pásztát a nagy szőlőlőből Veker ajjal és az ott lévő füzessel, a városban lévő száraz malmot, papirosban 7000forintokat, pengőben 300 forintokat. Ezen kívül még nevemet viseli a házba mint magáéba háboríthatatlanul lakjon, holta után pedig Mihály fiamé légyen örökös. – Ezek felett feleségemnek hagyom a bőrös kocsit, egy másik kocsit, a lovakhoz való jó szerszámokat. – A házi eszközökből kivévén azokat, melyek alább kineveződnek Nagy Sára feleségemnek hagyom, így értvén az asztali készületet is. A szőlőkhöz való edényekből, búzából és más naturalékból, amelyek alább kineveződnek Nagy Sára feleségemé és Mihály fiamé légyen – Mely rendelésem úgy értetődik még nevemet viseli, ha pedig változtatná a néki hagyott pénzt, ágyneműket, egy juhot, tűzi edényt, két füles és két lapos tállal, s több hozzávaló asztali készületekkel elviheti. – Ha pedig meghal mindenféle házi eszközöknek a fele Mihály fiamé legyen, úgy az ágyneműeknek, asztali készületeknek is fele; a más fele több minden gyermekeimé a naturalé a mi marad Mihályé legyen. A száraz malomnak és szőlőnek Mihály fiam tartozik jól gondját viselni s az édes anyja halála után szálljon mind a szőlő, mind a malom Mihály fiamra; de úgy hogy fiú és leány testvéreinek összesen tartozzon fizetni ezüst pénzben 200 – azaz egynek – egynek 50 forintot. – Ami pedig többféle számára hagyott javakból haláláig el nem fogy, azon mind az 5 gyermekeim egyaránt osztozzanak – de úgy, hogy amit az anyjuk elfogyaszt, azért egyik gyermekemet se lehessen számadásra szorítani.

Másodsor: István fiamnak kiadtam hat ötödfű tinót, öt tehenet, egy 3^dfűt, egy tavalyit, összesen 13 darab marhát, 6 lovat, 5 sertést, 72 juhot fia nélkül, vettem néki tanyát, sok ízbe segítetttem naturalékkal, s adtam néki összesen 3116 forintokat, melyből kifogván az ősit, marad ki vétele 2330forint – A Fábiáni 6 kötél földet több esztendőig használta, de az árendát én fizettem, jóllehet amidőn István fiam elment fél ennyi sem volt a gazdaságom mint most van. Mindazonáltal most hagyok néki két tehenet, egy 3^dfű, egy 4^dfű tinót, két tavalyit és így hat darab marhákat, két méneses lovat, egy tavalyi csikót, ürüvel kossal elegyest 50 juhot, 19 tokjót, egy sertést, a Csongrádon vett malomnak a felét, 12 köből búzát, fél szalonnát, papiros bankót 1200, pengőben 100forintot, két evő ezüst kanalat, két cin tányért, a nagy

szőlőből a Nagy István felől való oldalon a hosszú utú pásztát, s egy viseltes kádat, a túl a Kurcai fűzesből a tulsó végéből 50 darabot keresztül szakasztva a fábíáni földből azon két kötél földet, melyet Tóth Samu bírt.

Harmadszor: János fiamnak adtam 6 tinókat, 5 tehenet, 5 harmadfűt, négy tavalyit, összesen 20 darabot, 54 juhot fiastól, 4 tokjot, és így 112 darabot, 8 sertést. Vettem néki jó házat, adtam jó tanyai épületeket, melyet magam építettem, de a föld az atyámról maradt, adtam mindenféle gazdasági készületet, késő őszi vetést és elegendő tavaszi magot, négy lovat összesen 1514 forintot, kifogván az ősit, marad kivétellel 728 forint. Mind ezáltal most hagyok néki két tehenet, két negyedfűt, egyik üsző, egy 3dfű üszőt, két tavalyit, összesen hét darab marhát, egy méneses lovat, két tavalyi csikót, 61 juhot ürüvel és kossal elegyest, 19 tokjót, sertésből illendően kivette – papirosban 1300 pengőben 100forintokat, két evő ezüst kanalat, két cin tányért, 12 köből búzát fél szalonnát. A nagyobb szőlőből az árok felől való pásztát a kunyhóig és a pusztá földig egy 6 akós fa abroncsú hordóval, káddal, a Csongrád vett malomnak felét, a túl a Kurcai fűzesből István mellett keresztül szakasztva 50 darabot.

Negyedszer: Sára leányomnak adtam három tehenet egy harmadfűt egy tavalyit összesen 5 darab marhát, 3 lovat, 20 bárányt, 5 sertést, háza, tanya földje s ökrei vételért 2500forintot, melyből az ősit kifogván téssen az kivétele 2204 forintot. Most hagyok néki 3 tehenet, 3 negyedfűt, egyik üsző, 2 harmadfűt, egyik üsző és 4 tavalyit, összesen 12 darabot, egy kocsis és egy méneses lovat, egy 3dfű és egy tavalyi csikót, és így lovakból 5 darabot. – ürüvel kossal elegyest 83 juhot, 19 tokjót, két sertést, papirosban 1600, pengőben 100 forintot, két evő ezüst kanalat, két cin tányért, 24 köből búzát, egy szalonnát, a homoki szőlőnek felét, egy fa abroncsú 6 akós hordóval, a túl a kurcai fűzesből Jánosé mellett 50 darabot.

Ötödször: Mihály fiamnak még semmit sem adtam. Most hagyok neki ily renddel: a házamat mint az első cikkelybe fel jegyeztem és rendeltem Mihály fiamnak hagyom, az alább megírt fél telek alatt örökösen, úgy mint az urbáriális földön lévő két tanyai épületeket is, hozzá járulván a méltóságos Uraság engedelmé a földeket is, valamint az annya halála után, az édes annya részére hagyott száraz malom és szőlő is Mihály fiamé legyen úgy, hogy a malomból és szőlőből többi minden zestvérjeinek fizessen ezüstben 200 forintot, az az egynek egynek 50 – 50 forintot. Ezen megírt fekvő javakat ez alatt a szoroskötelezés alatt hagyom Mihály fiamnak; hogy az édes anyját becsülje, tiszteletben tartsa, ha pedig az édes anyját meg nem becsülné s véle tiszteletlenül bánná, véle nem gondolna vagy megvetné, vagy akármely méltatlansággal illetné, melyet az annya nem szenvedhetne, akkor tanyát, házat, malmot, szőlőt ugyanazon feltételek teljesítésével, annak a fiú vagy leány gyermekének szabadon

adhattya feleségem akihez legjobban bízok, és aki ötet valóba megbecsüli. – Mihály fiam tehát az édes anyjának élelméről, egyszóval minden szükségéről pontosan tartozik gondoskodni, - s ugyanazért az édes anyja részére tartozik minden esztendőben egy sertést javítani, hogy így mind egészséges, mind erőtelen napjaiban légyen miből parancsolni.

Ezen rendelésem fogatosabb teljesítése tekintetéből hagyok Mihály fiamnak nyolc jármos ökröt, hét tehenet, nyolc negyedfűt, ketteje üsző, négy harmadfűt, ketteje üsző és tíz tavalyit, összesen 37 darab marhát, öt kocsis és 6 méneses lovakat, egy 3^dfű és két tavalyi csikókat és így 14 lovat, ürüvel és kossal elegyest 173 juhot, 65 tokjut, ősi jussával együtt 5096 forintot papirosban, pengőben pedig 100 forintot. A szolnoki vízi malmot egészen, a szőlőből a Sebesi Mihály felől való hosszú utú pásztát a kunyhóig, a kunyhóval pusztá földdel és a kunyhó előtt való kis szőlővel a kapuig – A gazdaságba való mindenféle szerszámok Mihály fiamé legyenek, két viseltes szekér István és János fiaimé legyen, két evő ezüst kanalat, két cin tányért, 14 sertést, a túl a Kurcai fűzesből Sáráé mellett még 50 darab Juliannáé legyen, a többi a Kurcáig Mihályé legyen – Mihály fiamnak azért hagyok ily megkülönböztetve, mivel az édes anyjáról, mint aki vélem együtt szerző volt, gondoskodás terhe ő reá marad, valamint az anyja részén hagyott minden javaknak feltartása és mivel velem együtt viselte terhet azon javaknak is melyeket most többi testvérjei között felosztok, másrészt pedig több testvérjei az általam kiadottakat régen magoknak használják.

Hatodszor: Julianna leányomnak adtam egy tehenet tavalyi fiával, egy 4^dfű és egy 3^dfűt és így 4 darab marhát most hagyok neki négy tehenet 6 negyedfűt ketteje üsző három 3^dfűt ketteje üsző és hat tavalyit, összesen 19 darab marhát, négy méneses, egy 3^dfű, és egy tavalyi csikót, és így 6 lovat, négy sertést ürüvel és kossal elegyest 107 juhot 33 tokját, a Homoki szőlőnek felét, egy fa abroncsos hordóval, a Fábíáni földből 4 1/2 kötelet, a rajta lévő épületekkel. házassítása pótlásába 300 vforintokat, azonfelül ősi jussával együtt 3700 vforintokat – pengőben 100 forintokat, két evő ezüst kanalat, két cin tányért, a kerek tükört, mely különben is neki ajándékozódott, a fűzesből mint az 5^{ik} pont alatt rendelve van a Sáráé mellett 50 darabot.

Hetedszer: házi el nem látott szükségre kétezer forintot.

Nyolcadszor: a Julianna részére hagyott 4000 forintot arra rendelem, hogy akkor adódjon ki, midőn a törvényes időt eléri, addig az interessét használja – a többi javakat kiveheti.

Kilencedszer: a Reformáta Ekklesiának hagyok 100 forintot, az árváknak és szegényeknek 20 forintot.

A contractusokon kint lévő pénzből amit osztály alá vettem u.m. 11605 forintot, abból amit bévehetnek feleségem, fiaim s leányaim egyformán részesüljenek.

Ezen végső rendelkezésemet oly erőbe teszem, hogy ha fiaim vagy leányaim közül valamelyik rajta meg nem nyugodna s az által a familiát bajba keverné, mivel az ósin felül is már mindenik ezen rendelkezésembe megnevezettek szerint eddig is illendő részt vett, tehát annak az eddig kiadattakon kívül, semmise adódjon.

Ha pedig ezen rendelkezésembe osztály alá számított vagyonok akármely körülállás miatt még haláomig megkevesbednék, az osztályosok a portione szenvedjék a fogyatkozást. Másoknál lévő pénzem specifikációja:

1	Rajklinger Ábrahámnál contractus és zálog mellett	600
2	Izsák Gétzlinél két contractuson és zálog mellett	1900
3	Frank Salamon és Lévi Ábrahámnál contractus és zálog mellett	200
4	Rajklinger Jakabnál contractus és zálog mellett	42
5	Alois Faus kapitány úrnál contractus és zálog mellett	160
6	Hesli Miklosnál contractus és zálog mellett	800
7	nemes Miketz Mihály úrnál	1000
8	Izsák és Ádám Puriesz árendásoknál	4000
9	Izsák Dán és Mojzes Danielnél contractus és zálog mellett	150
10	Székely István és Szépe Jánosnál	200
11	Marko Theodornál	1000
12	Kálló Györgynél még van	50
13	Baver Filep zsidónál	87
14	Theodor Markó és Harizs Istvánnál	2000
15	Balog Mihály asztalosnál	200
16	Gazda János úrnál	100
17	Ökrös Antal úrnál	30
18	Ns. Fehérvári Ferenc ingenieur urnál	500
19	Ns. Nánási Sámuel úrnál	100
20	Zsoldos Jánosnál	200
21	Bagi Antalnál	222
22	ifjú Szabó József kerégyártónál	200
23	Ns. Bodatz János urnál	200

24	Ambrúzs Józsefnél	100
25	Német Ferencnél két contractuson	400
26	Hajdú Istvánnénál	25
27	Kutyik Mihálynál	150
28	Varga Szilágyi Péternél	50
29	Ns. Domény József úrnál	46
30	Márki Jánosnál	50
31	Tekintetes Kokay Ferenc szolgabíró unál	1000
32	tiszt. Dobossi Mihály úrnál	300
33	Mácsai Ferencnél mintegy	30
34	Ns. Szathmári József úrnál	100
35	Dögei István és Gergelynél	400
36	Ns. Csontos István esküdt úrnál	200
37	Fényes Andrásnál	40
38	Bujdosó Józsefnél	29
39	Nyíri Istvánnál	100
40	Balog Sámuelnél	100
41	Szegedi Andrásnál	100
42	ifjú Vecseri Jánosnál	1000
43	Ns. Fehér József úrnál	1000
44	Pap Márton seborvos úrnál	200
45	Sas József seborvos úrnál	50
46	Ketse Nagy Ferencnél	50
47	Beléri Csávás Ferencnél	100
48	Kazimus Mátyásnál	100
49	Ns. Kecskemét városánál	8000
50	Balog Ferenc öcsém uramnál	500
	Summa	28105

Mely fentebb leírt javaimról eképpen tett végső rendelkezésemet hogy ön-ként szabad akaratomból, józanon, csendes és ép elmével, jól meggondolva és vizsgálva teszem, annak hitelére addig is míg az általam kikívánandó esküdt személyek előtt bemutathatom és aláíratom tellyes erőből változhatatlanul adom ezen testamentom levelemet megerősítve Szentesen Május holnapnak 1st napján az 1820^k esztendőbe. öreg Balog István mk (pecsét)

Elöttem Hevessy Beniamin város hites jegyzője, ord. bíró Sebők János, esküdt Zeke János.

Hogy ezen rendelés tételt tulajdon maga írásából és dictálásából én általam újra leíratva a testáló öreg Balog István eő kegyelme, bizonyítom Balog István takács mester

Codicillus:

1820 esztendő 21. junius; Az alább írt punctumokat tulajdon akaratomból feljegyeztetni kívántam ugyan is: Az 1^{ső} punctumba Nagy Sára kedves feleségemnek általam testált 7000forintokhoz ezúttal még 1000 azaz egyezer forintot hagyok, úgy hogy az 5^{ik} punctumba Mihály fiam részére hagyott 5000forintból járuljon az ezer forint szeretett feleségemnek, és így Mihály fiamnak csak 4096 forint maradjon.

Úgy szinte ezúttal is kinyilatkoztatom, hogy a már eképpen kedves feleségem részire egy summába általam hagyott 8000 forint, amely és mennyi summa nemes Kecskemét városánál vagyon, minden legkisebb zúgolódás nélkül nékie adódjon, továbbá – a

7^{ik} punctumba foglalt 2000 forint, mely házi – előre el nem látott szükségekre, úgy az mostani ház építésére általan hagyatott, az feleségem kezeiben hagyattasson, s abból szabadosan költhessen, úgy szinte

Az 1^{ső} punctumba, mely 300 forint pengő pénz kedves feleségemnek hagytam, azt egészen aranyba vegye ki ezentúl hagyom, úgy amennyivel az arany és ezüst pénz az általam eltestált mennyiségnél több lesz, az is feleségemnek legkisebb megszomorítás nélkül birtokába maradjon, végre

Azt is meghagyom successoraimnak, hogy élelem részekre hagyott jószágokat ősszel az egészből kivegyék, hogy azáltal is közöttök a történhető háborúság eltávoztasson. Utoljára

valamint az előbb megírt punctumokat, úgy ezen most utóbbi tulajdon szabad akaratomból származott végső rendelkezésemet újóllag minden részeiben elősmerem s megerősítem. Költ mint feljebb öreg Balogh István

Mielőttünk: ord. bíró Sebők János, ns. Borsos János eskütt, előttem és általam Farkas Sándor város hites jegyzője.

Hogy ezen változtatás voltaképpen esett én is mint felyebb bizonyítom Balogh István takács

Hogy ezen testamentom nékem bemutatott ezennel bizonyítom Szentés 4. december 1820. Praznovszky József tisztartó

Feljegyzése:

Néhai Balog István törvényes successorai között a testamentum erejénél fogva készpénzről szóló contractusok felosztásáról 6. január 1821.

		forint	krajcár
1.	özvegy Balogh Istvánné asszonynak Zsoldos János contractus	212	
2.	Balog Istváné: Ambrus József 100; Kutyik Mihály 180, Szatmány úr 106f., Ökrös Antal 44f. 24 kr., Bekesi Csávás Ferenc 56f.	486	20
3.	Balog Jánosé: Kókay Ferenc úr 500, Bíró János 28,	528	
4.	Balog Sára: Fehérvári Ferencz 500, Nemes Ferenc 100, Hajdúné 25, Marcsó Ferenc 27	652	
5.	Balog Mihályé: ns Juhász József 1060, Dögei István és Gergely 412, J. kapitány 160, Kapitány 18	1648	
6.	Balog Juliannának: Rajklinger Ábrahám 600f., Frank Salamon 160f., Reichlinger Jakab 32 f., Paksi zsidó 150f., Balog Mihály asztalos 103f., Ns. Nánási Sámuel 100f., Kokay úr 500 f., Tiszt. Dobossy úr 300f., Paksi Balog Sámuel 106f., Szegedi András 112f., Vecseri János 1000 f, Pap Márton 206f., Nyíri István 80f 40 kr., Balog Ferenc 530f. összesen	4009	47
	Összesen	7539	11

Mielőttünk: esküdt Zeke János, esküdt Nagy János, jelenlétemben Hevessy Beniamin notarius előtt.

Dantsik András végső rendelkezése

1820. augusztus 7.

Én alább is megírt, amidőn még ép elmével vagyok, de beteges állapotomba utolsó óráimhoz közelgetvén, kívántam csekély világi javaimról végső rendelkezésemet az érdemes kiküldött és alól megírt esküdt uraimék előtt megtenni.

Vagyon ezen házam, melyben beteges állapotban fekszem, vagyon az öreg hegyen 5 pásztárból álló szőlőm, vagyon Királyságba tanyai épületem 7 fertály urbáriális földem, ugyan Veresegyházán tanyai épületeim 3 1/2 fertály urbáriális földdel, vagyon 12 jármos ökrök 4 3^{df}ű tinó 16 tehén melyekből egy fiatlan a többi fias, 3^{df}ű üsző 4, tavalyi tinó 6, tavalyi üsző 4, kocsisló 6, méneses ló 17 darab, 150 darabból álló birkám, magló sertés kisebb nagyobb 8 darab, mely elő számlált vagyonaim mind magam szerzeménye.

Melyekről is következő rendelést teszem. Én adós nem vagyok senkinek, hanem nekem Zsák István contractus mellett adós 220 forinttal.

- 1^{ör} Négyesi Katalin kedves feleségemnek míg él és nevemet viseli hagyom a szőlőt egészen és ezen házban minden csendességben éljen, míg él minden vagyonomnak fele feleségem birtokába legyen, halálához közelgetvén azokról rendelkezhetik akiket érdemesnek ítél rá; mindazonáltal halála után feleségemnek a ház és szőlő egyedül Ágnes leányomat illeti. Ágnes leányomnak férje Lukáts Ferenc 14 esztendeje minden velem együtt a gazdaságot folytatta s növelte azért annak bírásába hagyom 3 lovat egy kocsit 6 ökröt 6 tavalyi tinót, 6 fias tehenet 6 méneses lovat ami birka fog lenni annak fele legyen az övé, mind aklok, tanyai épületek Királyságon 4 fertály urbáriális földet, Veresegyházán pedig 3 fertály urbáriális földek minden gazdasághoz tartozó szerszámokkal, emellett Lukáts Ferenc vőm a lovakból is ... választhat.
- 2^{ör} József fiamnak hagyok Királysági földnek alsó részéből 3 fertály földet, két ökröt eke szerszámmal, két lovat kocsival, hám és gyeplővel 3 tehenet.
- 3^{ör} Dantsik András onokámnak ha a törvényes időt eléri adódjon készpénzben 300 azaz háromszáz forint
- 4er Julianna és Borbála leányaimnak külön külön adasson ki egy tehén
- 5^{ör} Katalin, Anna, Rosalia leányaimat tisztességesen kiházásítottam, s kaptak tőlem külön-külön egyszáz forintokat, azért is most semmit sem hagyok.
- 6^{ör} Végre hogy az Úr Isten halálomat elhozza tisztességesen takarítsanak el, s a lelkemért tartandó sz. misére 25 forintot a tempom számára 50 forintot a felső párton újonnan építendő iskola számára is 50 forintokat

Mely ekként végbe vitt végső rendelkezésemet saját kezem keresztvonásával megerősítem

Szentesen 7 augusztus 1820. Dantsik András kezem X vonása; Nagy János mk, Pálovits Ferenc eskütt, jelenlétemben Hevessy Beniamin város hites jegyzője

Mai alól írt napon és esztendőben következő változást kívántam tenni végső rendelkezésemben ugyanis (1) Melyben az a változás fog lenni, hogy Ágnes leányom férje Lukáts Ferenc bírja a veresegyházi tanyát 3 fertály urbáriális földdel, Királysági urbáriális földem pedig két felé szakasztódjon fele a tanyával legyen József fiamé, Dantsik András onokámnak, az édes anyja haláláig, fele pedig legyen feleségemé míg él. Lukáts Ferenc vőmnek gondviselése alatt s a feleségem halála után József és András onokám egyformán osztozzon azon 7 fertály urbáriális földön.

József fiamnak ezennel meghagyom, hogy édesannyát mindenből és mindezekben megbecsülje s tisztelje, ha pedig nem tisztelné akkor a föld vétetődjön el tőle és András onokám birtokába adódjon.

(3) szám alatt lévő 300 forint eltöröltetik ehelyett hagyok Istvánnál lévő 220 forintokat András onokámnak.

2^{dik} szám alatt levő testamentomomban abban változik, hogy József fiamnak hagyok 2 harmadfű tinót, 2 tehenet 2 kocsis lovat szerszámokkal és kocssival együtt egy eke szerszámot. A testamentumra tett költség a tőkéből fizetessen ki, a többi marad mint fellyebb meg vagyon írva.

Szentes 10. szeptember. 1820. Dantsik András X ; Előttem Hevessy Beniamin notárius előtt

öreg **Debreczeni István** végső rendelkezése

1820. október 15.

Én alól is megírt amidőn még ép elmével bírok, csekély vagyonaimról a kiküldött s alább megírt bírák uraimék előtt következő végső rendelkezésemet kívántam megtenni ugyanis:

- 1^{ör} Én senkinek adós nem vagyok, hanem nékem vagynak kint lévő adóssaim ugymint:
- Adós Csizmadia Pálfi János contractus mellett 200 forintokkal
- Fenyvesi János 300 forintokkal
- Nagy Soos István 260 forintokkal
- Csalány János 100 forinttal

- Nagy Ferenc 100 forinttal
- öreg Martsó István a mostanában tőlem 650 forintokba megvett szőlő árában 550, összesen 1450 forintok.
- Vagyon ezeken kívül itt a városban egy pitvarral nyíló kettős Ház ... és a végébe egy kamara, külön földél alatt egy istálló egy kamara és közöttük egy kocsi szin és fenyőből készült viseltes kettős sertésól.
- Vagyon ugyanazon portán külön földél alatt egy ház pitvarral és egy kamarával. Vagynak 2 hombárjaim melyek egyike 9, másik 12 köblös. Vagynak két hordók, melyeket mostani első feleségemmel együtt szereztem az egyik 3, a másik pedig 5 akós, vagyon egy két akós forma káposztás hordó. Vagynak pedig nagyobb és kisebb házi eszközeim ti. ágyneműek, 1 ládám valamint könyveim sat. Ezen fent megjegyzett ingatlan javacskaim közül elsőben is azt a rendelést teszem:
- A ref ecclésiának hagyok 100 forintot. A reformata ecclésia szegényei számára 10 forintot mely summának fele legyen az ispotálybeli szegényeké fele az árváké. A R katolikus ecclésia számára hagyok 20 forintot
- A lutherata ekklésia számára hagyok 20 forintot. Őt esztendőktől utolsó erőtelen állapotomba hűséges táplálómnak a feleségemnek Bajomi Nagy Erzsébetnek hagyom Soós Istvánnál vetés árendása 200 forintot a mostan is rea vetett 6 vékáról való búza terméssel együtt. Hasonlóképpen a szőlő árából mostan is Martsó Istvánnál még tartozásban levő 550 forintokból is feleségemre hagyok 300 forintokat.
- Ezeken kívül feleségemnek hagyok holtáig való lakására a külön fedél alatt levő házat.
- Debreceni István után való 3 férfi ágon levő unokáimnak mindenkinek külön külön hagyok száz forintokat összesen 300 ft-t mely 300 forintok míg unokáim a törvényes időt elérik az érde, tanács fizetés nélkül használhatja, ha pedig a törvényes idő előtt meghalnak mind a 300 ft maradjon a tanácsra; az három leány unokáimnak külön külön hagyok 5 ft össze 15 ft a fent írt módon és addig használja.
- Halálomkor található élelembeliek ruháim a nagy Biblián kívül minden könyveim legyenek feleségemé. A nagy Bibliám pedig a ládamban levő egy nagy fehér abrosszal együtt legyen Borsa Mihályné Eszter leányomé.

öreg **Udvardi István**nak végső rendelése

1820. június 20

Én alább is megírt öreg Udvardi István mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim között történhető villongások eltávolztatása okáért kívántam az általam kikívánt érdemes személyek előtt következendő uolsó rendelkezésemet hagyni úgy mint:

1^{ör} Adós vagyok Ns. Borsos József úrnak 100, azaz száz forinttal, Reichlinger Ábrahám zsidónak is 140 azaz száz negyven forinttal tartozok, nekem pedig tartozik Lakos József szíjártó 40 forinttal, szegvári lakos Imre nevezetű volt derekegyházi tinó bojtárnak adtam ezelőtt 12 esztendővel 70 forintot, mellyel most is tartozik, Hajdú Máttyás is tartozik 90 forinttal.

2^{ör} Vagyon a méltóságos földes uraságom kegyelméből 1 2/8 földem, ökreim, barmos marháim, kocsis és méneses lovaim, juhaim, szőlőm és sertéseim, szekerem és kocsim és egyéb szerszámaim.

Melyekből számlált s Istenem jó voltából szerzett javaimról eképpen teszem rendelkezésemet.

1^{ör} A R.Catholica Sz. Ecclesiának hagyok 15 forintot, a Reformata Ecclesiának pedig 10 forintot, ezek pedig a Lakos Józsefnél lévő adósságból fizetessenek ki, az árva gyermekek részére is hagyok 20 forintokat.

2^{ör} Minden névvel nevezhető ingó és ingatlan javaimat hagyom és tesztálom, mint tulajdon szerzeményemet István fiamnak, úgy hogy leányaimnak soha a fiam legkisebb részt adni is nem tartozik, mert azokat tisztességesen kiházasítottam és a felett más féle segítséggel is voltam hozzájuk.

Mely illetén szabad akaratomból történt tulajdon végső rendelkezésemet nagyobb hitelére és állandóbb voltára nézve tulajdon kezem keresztvonásával megerősítem,

Szentesen 21. június 1820.; öreg Udvardi István kezem X vonása; Mi előttünk: ord. bíró Sebők János, Csák Ferenc esküdt.; Én előtttem s általam Farkas Sándor város hites jegyzője.

Boros Pálnak végső rendelkezése

1820. május 2.

Én alább is megírt Boros Pál mostani beteges állapotomra nézve utolsó órámat közelítetteti érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról, successoraim között történhető villongások eltávoztatása okáért kívántam az általam kikívánt érdemes személyek előtt következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni ugyanis:

- 1^{ör} Lakos Ferenc uramnak adós vagyok 15 forinttal, nékem pedig adós Pataki János vőm 300 forintokkal contractus mellett, Vass Mihály vőmnél is vagyon 100 forint írás nélkül, mind a kettőnél vetésre van.
- 2^{ör} Hékéden vagyon 150 utakból álló szőlőm, ahoz egy új kád, két hat akós hordó, 1 4akós hordó, egy 3 akós, egy egy akós hordók és vasas cseber, 2 kapa, lánc, egy pár metsző kés, 1 csákány kapa, 1 faragó balta.
- 3^{ör} Vagyon ide haza egy ... kád és egy káposztás hordó és egyéb szükséges eszközeim.
- Mely elől számlált s Istenem jóvoltából szerzett kevés vagyonomból legelsőbbben is Istenemhez vonzó buzgó szeretetemből Rcatholica Szt. Ecclesiának hagyok 20 forintot, melyet Vass Mihály vőm fizessen ki.
- 2^{ör} Most is velem lévő feleségemnek hagyok 65 forintokat ezt is Vass Mihály vőm fizesse ki.
- 3^{ör} Testvér húgomnak is, mint hogy beteg ágyamban hűséges gondviselőm hagyok 15 forintokat, ezt is Vass Mihály vőm fizesse ki.
- 4er A két vőmnél lévő pénzem érdekébe vetett 2 köből vetést hagyom feleségemnek, egyéb meg levő élelembeli szerekkel.
- 5^{ör} Zsuzsánna öregebb leányomnak Böszörményi férjétől maradott egy fiú és egy leány unokáimnak mint árváknak hagyok a Pataki vőmnél lévő 300 forintokból 140 forintokat egyenlő részre.
- 6^{ör} Szőlőmet pedig hagyom Vass Mihálynál és Pataki Jánosnál lévő leányaimnak szerszámokkal és edényekkel egyenlő részre.
- 7er Lakos Sámuel fiamnak, aki Lakos Ferencnél inasképpen vagyon hagyok 5 forintokat.

8^{or} Egy száz forintokat temetési költségre hagyok Pataki János vőmnél lévő pénzből.

9er Házi eszközök, ágyneműek pedig eladassanak és más minden névvel nevezendő eszközök is, és az azokért bejövő pénzen és a tőke pénzből is megmaradandó summán 3 édes leányaim és feleségem egyenlően osztozzanak. Mostoha leányaimnak pedig semmit sem hagyok azért mert egyik általam becsületesen ki van elégítve, a másiknak pedig soha egy garasa se volt nálam, sőt még ez utóbbi nékem tartozna, aki is Doszlopné.

Melly ilyenén szabad akaratom szerint való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonással megerősítem,

Szentesen 2. május 1820. Boros Pál kezem X vonása; Mielőttünk: Eskütt Zeke János, eskütt Pálovits Ferenc;

Előttem és általam Farkas Sándor város hites jegyzője.

öreg **Doczi János** végső rendelkezése

1822. január 3.

- Én alább is megírt öreg Doczi János mostani beteges állapotomra nézve, magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról successoraim közt történhető villongásoknak eltávoztatása okáért, kívántam az általam kikívánt érdemes személyek előtt következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni ugyan is:
- Vagyon ezen házam, száraz malmom, 8 pásztából álló szőlőm, minthogy 180 darab birka juhaim, 2 ökör, egy fias tehén, egy 3dfüre kelő üszöm.
- Melly elől számlált vagyonaimból legelsőben is János öregebb fiamnak aki mindenkor velem volt, és a gazdai kötelességet folytatta hagyom ezen házamat, két házhely földet, de az egygyik sessio árendás föld, a juhnak 3^d részét, a száraz malomnak felét, de úgy hogy mind a malom haszon vétele fejébe, épületek is szállási földek fejébe fizessen 200 = kétszáz Rforintot, György fiamnak, a szőlőből pedig Ns. Borsos József őkegyelme szomszédságába levő nagy Pászta szőlőm, a gunyhóval és lugossal edgyütt, és itt a háznál minden névvel nevezendő épületek és más egyéb eszközök, a magok valóságokba János fiamnak meghagyassanak.
- Mihály fiamnak hagyom fele részét a malomnak, de úgy hogy ő is György testvérjének fizessen kész pénzben 100 az az száz forintot, szőlőből az

árok felől való 3 pászttát, a juhból egy részt, már 2 fertály földet adtam, és házát is neki a közös vagyontól építettem.

- György fiamnak pedig a szőlőből hagyom a Bíró József felől való nagy pászttát és a juhból egy részt, vagyont már 2 fertály jó szántó földje a házat ugyan maga vette, de az én általam adott borju szaporulattyából.
- Susanna leányomnak Veres Lakos József hitvesének hagyom az fentebb előszámlált egy tehenemet fíjával edgyütt, egy pászta szőlőt Bíró József felől, ház végénél.
- A két ökröt és egy 3^{dfü}re kelő üszőt tisztességes eltakaríttatásomra különösen kihagyom.
- Vagyont szőlőhöz megkívántató edényem, mellyen szeretett gyermekeim egy formán osztozzanak, úgy a szőlőhöz való szerszámokon is.
- Vagyont egy öreg sertésem és 9 süldő, az öreg sertés is maradgyon János fiamnak különösen és a 9 süldőből is a 3^d rész az övé legyen, a 6 süldőn pedig Mihály és György fiaim egyenlően osztozzanak.
- Egy szekeret és kotsit hagyom János fiamnak, az egygyik kotsin pedig a három fiaim osztozzanak egy formán, a vass boronát pedig egy formán használlyák, a vontató lánczokon csatló lánczokon egygyezzenek meg szeretett fiaim, vagy pedig egymást fizessék ki belőle, minden féle szerszámokon, mellyek vagynak a gazdasághoz tartozók, egyformán osztozzanak.
- Vagyont még 5 darab öreg lovaim és egy tavalyi csikó, mellyekből a Kun-szentmártonyon vett két ló legyen János fiamé, és a tavalyi csikó, a kesely ló legyen György fiamé, a szajkó pedig Mihály fiamé, és a melly lovat Tiszt. Plébános úr juhászszától cserélt János fiam, az is legyen az övé.
- Hagyok a reformata Szent Ecclesiának 40 forintokat, melly Susanna a kihagyott két ökör és egy 3^{dfü} üsző árából fizettessen ki.
- Végre pedig meghagyom, és tulajdon akaratomnak lenni esmérem, hogy ezen háztól, mellyet János fiamnak hagytam, egyik fiam is semmit el ne vigyen, és a melly fiam ezen végső rendelkezésem megtartani nem akarná, és tsak legkevesebbé is háborogna, azonnal semmi se adattasson.
- A János fiam feleségének hagyok egy derék allyat, egy párnát, egy lepedőt, egy paplant, a többi ágyneműimet hagyom Susanna leányomnak.
- Melly illetén szabad akaratom szerént való végső rendelkezésem nagyobb hitelére és állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával meg erősítve Szentesen 3. Januárus 1822. öreg Doczi János kezem X vonása.

- Mi előttünk Ns. Borsos János eskütt, ifj. Pál József eskütt és Farkas Sándor m p város hites jegyzője.

öreg **Paksi István**nak végső rendelkezése

1822. december 23.

- Én alól is írott öreg Paksi István érezvén utolsó végemhez közelítésemet, Isten segedelmével tulajdon iparkodásommal szerzett világi javaimról özvegyül maradó Solti Elona kedves feleségem, úgy néhai kedves emlékezetű Paksi István édes fiam első feleségétől Török Annától lévő József, valamint második felesége Boros Zsuzsannától való Beniamin unokáim s több gyermekeim között történhető villongásoknak eltávoztatására e következő végső rendelkezésemet önként ép elmével szabad akaratomból teszem u.m.
- Istené a dicsőség én senkinek adós nem vagyok hanem nékem többen adósok melyekről szóló adós leveleim megvagnak.
- Vagyon ezen házam a melyben betegen fekszem a M Uraság kegyelméből egy sessio és hét nyolcad urbáriális föld használásomba rajta lévő épületekkel ökreim, több szarvasmarháim, lovaim, sertéseim, szőlőm, gazdasági és házi eszközeim.
- Mely Istentől vett javaimból szabadon eképpen testálok:
- Az ekklesiánál lévő 500 vforintokból hagyok a ref ekklesiának 100 az árváknak 20 vforintokat, ami abból elmarad. Hagyom özvegyül maradó Solti Elona kedves feleségemnek melyet szabadon elkölthet vagy ha el nem költi tetszése szerint rendelkezhet róla.
- Boros Zsuzsanna menyemnek különösen hagyok 400 vforintokat, ezen felül ezen házamba s az egész gazdaságban ő legyen az első és parancsoló, úgy mint: József Benjamin unokáimmal együtt folytatván a gazdaságot ezen közhaszonra intézendő gazdasághoz javaimból elsőbe is választódjon ki 10 ökör 2 szekér kocsijaim 4 kocisló a javából, 10 tehén tavali borjaikkal minden sertéseim minden gazdasági és házi eszközeim, másoknál lévő pénzem szőlőm, füzesem búzám s egyéb élelembeli szerek – nevezett Boros Zsuzsanna első vigyázása és interest alatt legyenek, oly meghatározással, hogy akármelyik unokám József vagy Benjamin, akkor vehessék ki részeseket amikor feleségem Solti Elona és Boros Zsuzsanna menyem elhalnak és akkor osztozzanak rajta ketten.
- Ami az elébbeni számban megírt ökreim, lovaimon és teheneimen felül találhatók, egyébre ki nem terjesztvén, számba vétetvén, osztasson két

részre, fele számítódjon a massához József és Benjamin unokáim részekre, – a másik felén pedig Ilona, Judit leányaim és Sára unokámé legyen, s hol-tom után a leányok jussokat kivehetik.

- De József és Beniamin unokáim úgy amint az elébbeni szám alatt meghagytam – Különbén pedig említett leányaimnak már több ízbe bő részt adtam az atyai javakból.
- Ha valamelyik unokám um. József és Benjamin unokám kihal, amelyik a gazdaságban marad azzal sem leányaim sem unokáim ne osztozzanak.
- Ha történetből Boros Zsuzsanna menyem kihalna Solti Elona kedves feleségem hiv gondviselését szóval kötöm József és Benjamin unokáimhoz – valamint Boros Zsuzsanna menyemnek is jó és tisztelő menyemhez illő gondviselésébe.
- Melly eképpen tett végső rendelkezésemet önként szabad akaratomból, józanon ép elmével, hosszas megfontolás után tészem és az általam kikívánt érdemes esküdt személyek és megbízottak előtt kezem kereszt vonásával megerősítem, Szentes 23. december 1822^{ör}; Paksi István kezem X vonása;
- Mielőttünk eskütt Bugyi András Györi József Farkas Sándor Szentes város hites jegyzője; Tanúnak én is megkérettetvén jelen voltam öreg Balog István.

öreg **Vass István** végső rendelkezése

1822. október 21. (1823. január 16.)

Az alól írt napon és Esztendőben, amidőn még ép elmével vagyok két hit-es társaimtól származó törvényes gyermekeim között versengések eltávoztatására nézve az alól megírt érdemes kikívánt Elöljáróság előtt végső rendelkezésemet következő módon nyilatkoztatván ki ugyan is

- 1^{ör} Vagyon ezen városi házam mellyben most is beteges állapotba nyomorgom, vagyon Derekegházi oldalon $\frac{3}{4}$ urbáriális föld rajta lévő tanyai épületekkel, 8 ökör 8 darab kisebb nagyobb Barmos marháim, 3 kocsis ló méneses ló 11 darab kisebb nagyobb, gazdasághoz tartozandó mindennemű kisebb eszközök, 8 süldők
- 2^{ör} Kedves feleségem Teli Sárát feleségül elvévén 1807^{ik} esztendőben hozott házamhoz 2200 azaz kétezerkétszáz forintokat fekete Bancóba, melly sommából ezen f.esztendőben felvettem költsön

nyolcvan forintokat, a többi summa pénz a maga szabad dispozi-
ója alatt vagyon feleségemnek.

3^{or} Boldogult első feleségemtől vagyon egy hibás elméjű Ferencz fiam,
aki mivel tehetetlen a maga élélme keresésére a tőkéből adasson
néki egy tavalyi üsző borjú, különösen és ezen nyoszolya melybe
fekszem 3 derékajjal 2 párnával egy dunyhával edgyütt, a többi va-
gyonomat, mind a négy gyermekeim egyformán osztozzanak, de
ugy hogy Ferencz fiam rátája adattasson el és Tutori gondviselés alá
adasson.

4er István fiamnak elválásakor adtam egy fertály árendás földet egy fias
tehenet, mely megdöglött, egy kocsit is és 2 ökröt, kimutattam a rá-
tájába, a többi kivén, némely aprólékos gazdaságbeli eszközöket,
amit már kivett egyenlően osztozzon többi fijaimmal. Jussába me-
gyen a megdöglött tehén is.

5^{or} Minden ágybéli ruhák, mellyek ezen házban vagynak két nyoszolyá-
val Teli Sára feleségemé.

6^{or} Teli Sára feleségem míg nevemet viseli lakjon tsendességben ezen
házban, tőle származott Mihály és Pál fiaimmal és 1^{so} feleségemtől
származott nyomorék Ferencz fiammal, 3 fertály urbáriális föld is
legyen feleségem birtokába, melyből magokat táplálják és ruházzák.

7er Kinn levő activa adósságaim vagynak Szépe Jánosnál 150 vcz forin-
tokban, Tót Gergelynél 50 forint fekete Bancoba.

8^{or} Szépe Jánosnál lévő contractus mellett kiadott 150 forintokból ha-
gyok a Reformata Ecclesiának 50 forintokat, árva gyerekeknek 5 fo-
rintot. Ismét magam házától készpénzben hagyok a Reformáta ecc-
lésia számára 15 forintokat, melly summát még életemben meg fo-
gom adni.

9er István fiamnak adasson 3 köből búza.

10er István fiam halálom után a jussát mindenből mingyárt kivegye.

Melly ekként elől adott végső rendelkezésemet tenni a kikívánt Érdemes
Elöljáróság előtt kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentes 20 október 822. öreg Vass István X; Elöttem esküt Zeke János;
eskütt Bugyi András, általam Hevessy beniamin Város hites jegyzője.

Janó Mihály végső rendelkezése

1824. május 24.

Én alább is megírt Janó János kívánom tsekély vagyonomnak mostani nagy betegségemben amíddön még ép elmével vagyok a meghívott érdemes elöljáróság előtt végső rendelkezemet

- 1^{ör} Én adós vagyok Nemes Gáspárnak 100 forinttal, Csernus Józsefnek 100 forinttal, csongrádi lakos napamnak 300 forintokkal, tavali adóba 20 forinttal énnékem pedig Imre testvérem 5 forintokkal József bátyám 3 forintokkal Bálint János marha legeltetésért 6 forintokkal G ... Márton 3 forint 17 garassal.
- 2^{ör} Vagyon ezen házam mellyben betegen fekszem, vagyon a Méltóságos Földesuraság engedelmeiből egy sessio földem tanyai épületekkel 3 fias tehén egy 4^{dfü} üsző egy 3^{dfü} üsző egy tavali ökörborjú 13 kocsisló egy karátsonyi malac 9 és egy öreg sertés gazdasághoz megkívántató eszközök, és házi eszközeim.

Melly vagyonomról következendő módon teszem rendelkezésemet ugyan is

- 1^{ör} Ha halálom után feleségemet az adósságért a Creditorok sürgetnék adasson el a tanyai épületem és annak árából éljen feleségem és nevelje árva gyermekeimet.
- 2^{ör} Testvéreimnek azon egy sessio földhöz semmi jussok nintsen, minekutánna megegyezésünket a Város Házánál inprotocolláltatuk.

Melly ekként tett végső rendelkezésemet megerősítettem saját kezem kereszt vonásával.

Szentes 24. May 1824 Janó Mihály keze X vonása; Elöttünk Sebők János esküt, Dezső Mihály esküt Hevessy Beniamin notárius.

ör. Makai Kiss Jánosnak végső rendelkezése

1824. december 17.

Én alól is megírt Makai Kiss János mind magamnak mind Rideg Kis Anna feleségemnek megélemedet és nyomorúságra jutott állapotunkat tekintvén, elközelgető halálunk után Makai Kiss Sára, János s néhai Mihály fiam gyer-

mekei, úgy András gyermekeim között történhetõ villongásoknak eltávoztatására, ezelõtt 18 esztendővel megtett osztályt kívántam emlékezetül hagyni és más szükséges Végsõ Rendelést tenni, még amidõn ép elmével vagyok önként szabad akaratból

- 1^{or} Én senkinek adós nem vagyok, nékem sem adós senki
- 2^{or} Néhai Jelenfi Sára édes anyámról maradt reám egy ház melly vevõdött 60 frton, 110 azaz száztíz út szõllõ, és 6/8^d sessio urbariális föld tanya nélkül.
- 3^{or} Az 1807^{dik} Esztendőben, mind a reám maradtakról, mind szerzett javatskáimból János, Mihály és András fiaimmal megtettem az osztájt, véllek egyenlõ részt vévén magamnak is. – Kevés idõ múlva, a magam részét pénzzé tévén, annak árát egészen elfogyasztottam.
- 4er Mihály fiamnak ló, marha és sertésbeli részén felül 550 ftért vettem házat.
- 5^{or} András fiamnak közköltségen építettem házat, tanyai örökséget vettem neki ezüstbe 210 fton még az 1802^k esztendőben, Szabó Ferentztõl vett búza árába adtam néki 100ftot. Kikindai útjaiba egyszer 70 másszor 50 ftaal segítettem, Besnyõi útjára adtam 60 ftot, kotsijáért adtam 40 ftot, szarvasi fi béresének helyette fizettem 23ftot, több esztendőbe fizettem helyette Fábjányi árendát, mind ezeket a meg tett osztáj után rendes jussán felül a magam részébõl, azon felül még egy negyedfû kantza lovat – Így kifogyván minden nembõl.
- 6^{or} Mivel Mihály fiam successori valamint András fiam is javaikban egészen elfogyatkoztak több esztendõtõl fogva János fiam hív s jó fiúhoz illõ ápolgató gyámolításából élek, említett János tart élelemmel, ruház és gondomat viseli, valamint nyomorgó s tehetetlen feleségemnek is. nem lévén egyebem a szõllõtském mellyet ára szerént által adtam János fiamnak, hogy minket továbbá is tartson és ruházzon, s holtunk után tisztességesen eltemettessen. – Mellynek az árát minthogy magam költõm el, több testvéreji azért ne háborgathassák, különösen azért is mivel 18 esztendõtõl fogva mindenféle adóját János fiam fizette vissza pótolás nélkül, s több esztendőbe munkálta, amikor én használtam. – Mindenik fiamnak házat vévén ezen ház mellyet különben is János fiam épített újra, János fiamé légyen. – Hasonlóan a tanyát is õ építette a föld birtokra hozzá járulván.
- 7er Minthogy tehát minden javaimból kifogytam Sára leányomnak semmit sem hagyhatok mivel amit János fiam tulajdon iparkodásával az

osztáj őrta szerzett abból nem rendelkezhetek, hanem holtunk után,
ami ágy s más féle ruhátskánk maradna legyen Sára lányomé.

Melly eképpen meg tett osztályról s végső akaratom kinyilatkoztatásáról
adom az itt coramizáló érdemes eskütt személyek előtt ezen testamentális
levelemet a szükséges kéz kereszt vonással megerősítve.

Szentesen 17^k December 824.; Makai Kiss János keze +vonása; Mi előttünk:
Lakos Mihály ord. bíró, Páll Josef esküt bíró; Farkas Sándor notárius; Én is
mint megbízott Balogh István mk.

A végrendelethez:

ör. **Makai Kiss János** és hitvese **Rideg Annának** potló végrendelese
az 1826^{ik} esztendei SzMihály havának 9^k napjáról.

Alól írott ör. Makai Kiss János és hitvesem Rideg Kis Anna azon végren-
delésemhez mellyet az 1824 esztendei december hónap 17^{kéről} tettem –
azólta történt körülállásokhoz képest nevezetesen pedig az okon, mint
hogy abban érdekllett szeretett fiam Makai Kis János azolta meghalálozott,
maga után Makai Kis Anna most Török Istvánné leányát hagyva – Ezen aka-
ratomat hozzá tétetni és önkényes szabad akaratbeli végrendelemnek te-
kintetni kívánom meghagyom és kinyilatkoztatom fent írt hitvesemmel
együtt Úgy mint

Nevezett Makai Kis Anna unokámat, aképpen mint említett végrende-
temben attya eránt meghagytam mint decemberben tellyes birtokosi jussal
részesíteni kívánom, elannyira hogy ő az azon rendeléshez képest részére
esendő minden ingó és ingatlan vagyonokról, maga tetszése szerint, tellyes
jussal szabadon rendelkezessen – és azok ő róla firól fira gyermekeire által
szállyanak.

Mellynek nagyobb hitelére és állandóságára ezen pótlék végrendelese-
met az általam kikért városi eskütt személyek mint bizonyságok előtt tulaj-
don kezem kereszt vonásával megerősítem hitvesemmel együtt.

Költ Szentesen Sz. Mihály havának 9^k napján 826.; Makai Kis János keze+vo-
nása; Rideg Kis Anna keze+vonása

Előttünk; Esküt Kováts István mk. Balog István mk; Esküt Bugyi András meg-
kért tanú; Előttem és általam Boros Sámuel mk. város hites jegyzője.

Ör. Antal István végső rendelkezése

1825. november 30.

Én alól is megírt Ör. Antal István, közlegő végső órámat beteges állapomból érezvén, örököseim közt lehető minden villongásoknak eltávosttatására ép elmével szabad józan megfontolás után következő végrendelkezésemet teszem úgymint:

- 1^{ör} Házam ősi lévén annak elrendelését a törvényre bízom.
- 2^{ör} Szállási épületeimet magam építettem ugyan annálfogva azokat a Méltóságos Uraság jussát fent hagyván, a hozzátartozó földeket Antal István fiamnak hagyom és rendelem.
- 3^{ör} Vélem élő hitvesemnek rendelek két ökröket és egy lovat, 25 köből búzát 20 köből árpát úgy mindazonáltal, hogy ezek kész pénzzé tétessenek és Irházi Péter vőmnek avégett adódjanak által, hogy azokból hitvesemet tartsa tisztességesen.
- 4er Legközelebb tavasszal adtam István fiamnak két ökröt két lovat, most a mi az annyának adottan kívül marad lábas jószág vagy akármi azt mind István fiamnak hagyom.
- 5^{ör} Két mag sertéseimet hagyom feleségemnek.
- 6^{ör} A Ref. Sz. Ekklesiának hagyok 15 = tizenöt forintokat, a szegényeknek öt forintot, az árva gyermekeknek is öt forintokat, melyeket István fiam kifizessen –
- 7er Leányaimat a keresményemből kiházasítottam. –
- 8^{ör} Irházi András sogoromnál vagyon egy száz forintom vczédulában, az légyen feleségemé, úgy hogy Irházi Péter vőm azokat kezéhez vévén, belőle hitvesemet táplálja s szükségére valókat kiszolgáltassa.-
- 9er Mindegyik leányomnak hagyok 10 = tíz forintokat, melyek nekik halálom után fizetessenek ki feleségem által. –
- 10er Feleségem által mostan testamentom szerint nyert javakon ha ami megmarad az ő halála után osztozzanak egyenlően három leányaim.-

Melly ekként tett végső rendelkezésemet önként és szabad akaratból magam keze kereszt vonásával megerősítem.

Költ Szentesen Nov. 30^{án} 825.; Ör. Antal István kezeXvonása; Mi előttünk: Eskütt Kováts István, Eskütt Soós József; Elöttem és általam Boros Sámuel mk város hites jegyzője.

öreg **Kozák István** végrendekezése

1825. február 5.

Alól írott a kikerülhetetlen emberi sors szerint bizonytalan idejű de bizonyosan eljövendő végemet hajlott időmhöz mérve is közelíteni gyanítván míg még ép elmével vagyok, örökösöm között támadható viszálykodások eltávoztatására az alább nevezendő s általam megkért hiteles tanúk előtt következő végső rendelkezésemet tészem. – u.m.

- 1^{ör} Vélem lakozó feleségemnek Bangi Judithnak rendelek és hagyok 300 = háromszáz forintokat vcédulában.
- 2^{ör} A Reformata Szent Ecclésiának 100 = Egyszáz forintokat vcédulában.
- 3^{ör} A R. Catolikus Ekklesiának ötven = 50 forintokat vcédulában.
- 4^{ör} A Lutherata Szent Ecclésiának 50=Ötven forintokat vcédulában.
- 5^{ör} Szilágyi István unokámnak ki velem gyermek korától fogva lakik, és kit fiam gyanánt tartottam hagyom és rendelem a Méltóságos Földes Uraság hozzá járuló kegyes engedelmével egy házhely földű tanyámat, minden némű külső gazdasági eszközökkel, kotsikkal, szerekkel, eke és más akármilyen ehhez való szerekkel. Úgy szintén hagyok nékie két harmadfű tinót, két kocsis lovakat.
- 6^{ör} Ami ezen fent írt hagyományaimon túl akár ingó akár ingatlan akármilyen névvel nevezendő vagyonaim maradni fognak, azok osztásának fel négy egyenlő részre – Melly négy egyenlő részből
 - a) Kozák Judith édes leányomtól való két unokám Szilágyi János és Szilágyi Mária egyenlő osztállyal vegyenek egy részt,
 - b) Kozák Ilona Betsák Péter hitvesétől származott unokáim, Betsák Sándor, Betsák Julianna, Betsák Péter, Betsák Sára és Betsák Eszter vegyenek szintén egy részt. Mellyben osztán egyenlő osztállyal örökösödjének.
 - c) Kozák Susanna Borbás Jósefné édes leányom szintén vegyen egy részt szabad rendelkezésre.

- d) Az 5.pont alatt nevezett Szilágyi István azonképpen vegyen a hagyományokon kívül egy részt a fent írt módon osztandó marandó vagyonokból, egy részt és abban közvetlenül öröködjön úgy mindazonáltal, hogy az a) alatt testvérei részére rendelt negyedrészből semmit, valamint
- e) amazok is az övéből ne kívánhassanak.

Mely ekként józan megfontolás után önkényes szabad akaratomból tett végső rendelkezésemet, magam tulajdon kezem keresztvonásával megerősítem azon hozzátétellel és megjegyzéssel, hogy akárki fent nevezett örökösöm közül netalán az ősiség eránt kérdést formálna vagy keresetet támasztana, azon esetben itten rendelt örökségi része az ősiekből illető kielégítésére betudasson és beszámíttasson.

Költ Szentesen Februárus 5^{kén} 828 Kozák István; Mielőttünk Soós József eskütt, Pál József eskütt, előttem és általam Boros Sámuel hites jegyző.

(1831^{ik} Szent Mihály hava 3^{ik} napján néhai ör Kozák István örökösei előtt, u.m. özvegye Bangi Judith, Szilágyi István, Szilágyi Mária és Szilágyi János képviselője ugyan említett Mária, Ilona árvák képviselője Betsák Péter és Kozák Zsuzsanna előtt ezen végrendelkezés felolvastatván – Betsák Péter, Kozák Zsuzsanna és Szilágyi Mária maga és János testvére képében ellene mondott – Bangi Judit és Szilágyi István benne megnyugodtak)

Ör Bólskei Molnár Andrásnak Végső rendelkezése

Kis Asszony hava 5^{kéről} 826.

Én alól is meg írt Öreg Bólskei Molnár András, ámbár mind testemre, mind elmémre nézve ép és egészséges vagyok; de meg élemedett időmre nézve életem végét közelíteni érezvén, Isten segedelmével 46 esztendőttől fogva Köz kereső Fél Sára Feleségemmel szerzett Világi Javaimról, melyeket alább nevezendő gyermekeimnek kiadtam, több gyermekeim pedig még rész vétel nélkül lévén, a ki adottakat emlékezetben hagyni; a hátra lévőkről pedig e következő VégRendelésemet Önként, szabad akaratomból, az általam megkért s alább Coramizáló érdemes eskütt személyek előtt tenni kívántam

1^{ör} Én senkinek adós nem vagyok, nékem sem adós senki.

2^{ör} Néhai Molnár András Atyámról maradt reám minden Javakat öszve véve 62 ezüst forint.

3^{ör} Az 1809^{dik} Esztendőben minden ingó javaimat ősivel együtt öszve számítván 6 felé osztottam, magamra feleségemre és neveletlen két

leányaimra és így négyőnkre egy részt vevén, András fiamnak ki adtam két negyedfű tinókat, egy hasas tehenet, két lovat, 3 sertést, új kotsija vasalására 95 ftot, egy kőst, egész szalonnát húásával együtt, a meglévő búzából 10, azon nyári termésből pedig 45 köből búzát, 62 fákát, s több féle házi és gazdasági eszközöket, földje vételére föld jussa helyett magok által 150 fra betsültetett egy tehenet, idővel ismét 20 ftot. Ház hely nyeresére tett költségen felül annak el tserélésébe fizettem 100ftokat, s Ház és Szőlő jussa helyett új házát építtettem, azonkívül, több köből búzával, sok izbe segítettem, és így mindenből bőségesen kielégítettem.

4er Az 1814^{dik} Esztendőben István fiamat magamtól elbotsájtottam, úgy az ősi mint Atyai javakért Ház és szőlő jussába adtam új házat, két negyedfű tinót, egy tehenet, egy tavali üszőt, egy disznót, egy malat-zot, egy paripa tsikót, 4 új kereket, föld vételre föld jussáért egy negyedfű kantza csikót, mellyet 190fton adott el – egy hízott disznót, fél kőst, 62 fákát, 4 zsák búzát, több féle házi eszközöket, azon idő-kori javaimhoz képest mindenből bőségesen kielégítettem, és az ólta is több ízbe segítettem.

5^{ör} Az 1820^{dik} esztendőben János fiamnak is úgy az ősi mint Atyai Java-kért Ház és Szőlő jussába adtam új házat, két negyedfű tinót, két negyedfű tehenet, egy tavali és egy harmadfű tsikót, egy disznót, szalonnát, sőt, 62 fákát s több féle Házi eszközöket, s élelmére elegendő búzát – s katonaságból lett kiszabadítására többet költöttem 600Vftnál, és így ötet is ki elégítettem.

6^{or} Vagyon most 4 ökröm, három fias tehenem, meddő kettő, harmadfű tinó kettő, egy 3dfű üsző, és három tavali borjaim, az idei szopos borjaimon felül 15 darab. Öt lovaik és három tavaji tsikók, hét sertésem, házam a melyben lakom, s mintegy 90 út szőlőm, Házi és gazdasági eszközeim. –

Mellyekről ezen rendelést teszem.

7er A Reformáta Sz. Ekklesiának adódjon 20 Vftok

8^{or} Házamat, Szőlőmet, és Tőkén lévő Urbáriális 4/8 Sessio földemet, mellyet feleségemmel szerzettem hagyom Fél Sára feleségemnek, azzal a tellyes jussal hogy Pál és Mihály fiaim közül a melyik véllé békességesen lakik holta után annak adhassa, s még él szabadon használja s mint tulajdonából parantsolhasson, s ha reá szorul el is adhassa.

9er Halálomkor található minden javaim a most 8^k szám alatt írottakon kívül, akár lábas jószágban, akár terményben, vagy házi és gazdasági eszközökben légyenek össze íratván, osztasson öt részre, két rész légyen Fél Sára feleségemé, a más három rész Pál, Mihály és Éva gyermekeimé – Ha pedig még életembe kiházásítódna Éva leányom, azon esetben ősi része helyett adódjon néki egy tavali üsző borjú, s akkor a javak négy részre számítódván, két rész légyen Fél Sára feleségemé, s mint tulajdonát, akár életébe, akár holta utánra, annak a fiának adhassa a melyiknek akarja, vagy el is adhassa, a más fele része pedig Pál és Mihály fiamé légyen

10er A Város kezén ha meg marad a Fábjányi föld:/: ha Pál fiammal marad a feleségem:/ Légyen János és Mihály fiaimé.

11er Néhai Sára leányomtól való unokámnak Jakó Ferentznek adódjon egy üsző bornyú az osztály előtt

12er András, István, János fiaim és Anna leányom is ki lévén elégítve nékik most semmit sem hagyhatok.

13^{or} Ezen testamentomom végre hajtására s ne talán valamellyik fiamnak édes annyokkal történhető sértő bánásba védelmül meg kérem és meg bízom a Betsülletes és érdemes Tanátsot.

Melly ekképpen önként s minden kényszerítés nélkül ép elmével tett Vég Rendelésemet a szükséges tulajdon allírással megerősítem.

Költ Szentesen augusztus holnapnak 5^{dik} napján 1826 esztendőben; Molnár András (saját kezű aláírás)

E jelen Vég Rendelkezés általunk rendelkező Molnár András előtt felolvastatván és ő arról ha valyon végső akaratja a ki tett pontok szerint maga önkényes és meg állított szándéka fojtába önnön kívánságához képest készült légyen e meg kérdeztetvén; – ezt minden pontjaiban valóságos magaczéllýával eggyező vég intézetének nyilatkoztatta ki.

Mellynek nagyobb hitelére mint kívánt tanúk nevünket erősítésképpen ezennel aláírjuk.

Szentesen Kis Asszony havának 5^{kén} 826. Esküt Sebők János; esküt Dezső Mihály; Boros Sámuel mk város hites jegyzője.

ör **Bölskei Molnár András** végső rendelkezése 5. Sept 826

codicillus 1829. augusztus 30.

Én alól is írott Öreg Bölskei Molnár András minek utána ez előtt mint egy harmadfél esztendővel Testamentomot tettem, még akkor Néhai Fél Sára feleségem életbe volt, mind arra, mind pedig Végórám közelítésére nézve e következő változtatásokat tenni szükségesnek láttam

- 1^{ör} Az osztatlan javakból fizetődjön ki minden féle adó és temetése mi költség és más fizetni való
- 2^{ör} Úgy az osztatlan javakból adódjon ki Anna Leányomnak 20 Húsz forint és egy rugott üsző bornyú néhai Sára Leányom árva fiatskájának is adódjon egy üsző borjú; de pénzt néki nem hagyok.
- 3^{ör} Tőkén lévő 4/8^d urbáriális földemen lévő tanyai épületemet és a föld használatát uradalmi jóváhagyás mellett hagyom Pál és Mihály fiaimnak, minden gazdasági szerszámokkal. – és az idei minden féle termékkel.
- 4er Egyéb mindenféle Javaim Házam, Szőlőm, Marhátskáim és Pál, Mihály és hajadon Éva Gyermekeim között osztasson három egyenlő részre.
- 5^{ör} A Fabjányi tanyai föld használatát hagyom jövőre nézve István és János fiaimnak. – A külső egy kötél Fabjányi föld legyen Pál és Mihály Fiaim használatába.
- 6^{ör} Éva Leányom része azon testvére használatába legyen a mellyikkel békével meg lakhatik.
- 7er Egyéb részét előbbi rendelkezésemnek most is jóvá hagyom – András fiamnak mivel minden javakból kielégítettem bőségesen most semmit sem hagyok.

Melly szabadon s önként tett végrendelesemet a meg hívott Betsülletes Tanúk előtt Kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentesen 29e april 829. ör. Bölskei Molnár András kezem X vonása; Mi előttünk (pecsétek); Gozom (?) János; Én Fodor István; Bagdány Ferentz mk; Balog József; Balog Mihály; és általam öreg Balog István mk

Ezen Codicillus ör. Bölskei Molnár András előtt általunk pontról pontra szóról szóra felolvastatván, és annak minden kitételei felett akarhatja meg erősítése vagy megváltoztatása éránt meg kérdeztetvén, ezt maga változtatlan végső akarhatja és rendelkezésnek lenni nem tsak kinyilatkoztatta, hanem

egyszersmind élő szóval és ép elmével azt is feljegyeztetni kívánta, hogy az előbbi 826^k Esztendőről költ Testamentoma tsak annyiban és úgy találjon helyet és legyen kötelező s rendszabó erejű a mennyiben ezen itt álló későbbi rendeléssel meg egyez. – Egyébiránt pedig minden pontokban mellyekben ezzel ellenkező értelmű lenne ezennel általa meg semmisítettik – s erőtlennek nyilatkoztatik. – Hozzá adván a tulsó lapon tett későbbi rendszabáshoz azt is hogy Házi belső eszközei halála után, Pál Mihály és Éva édes gyermekeivé egyenlő osztállyal – a többiek elmellőzésével légyenek.

Egyéberánt az osztatlan javakon azon vagyonoknak értését nyilatkoztatja, mellyek több tőle külön vált fiainak általa történt részadás után, maga s mostan véle élő s levő gyermekeinek mái napi közös haszon vételébe találattik és akár ingó akár ingatlan akármi név alatt vagyon.

Melly itten ekként írt későbbi s az előbbi módosító avagy némelly pontokban változtató rendelését annak változhatatlan állandó voltára maga tulajdon keze kereszt vonásával meg erősíti.

Költ Szentesen SzGyörgy havának 30ⁿ 829; ör. Bölskei Molnár András kezem x vonása; Előttünk Kátai Pál József Esküt Bíró; Előttem és általam Boros Sámuel mk hites jegyző; Előttem mint Jelen lévő és tanú előtt öreg Balogh István mk.

ör. Lovas János végső rendelkezése

1827. augusztus 3.

Alól frott az 1823^k esztendei április 12 napjáról költ végső rendelkezésem; minekutánna akkor környüállásaim másképpen fordultak, – ezennel megsemmisítvén, és a város írás tárából önként vissza vevén, s eltörölvén, mostani állapotomhoz képest, birtokomba lévő kevés világi javaimról örököseim közt eredhető viszálkodások eltávoztatására következő másolhatatlan végrendelésemet tészem um.

- 1^{ör} Ámbár Lovas János fiamnak egyik házamat által adtam is – mindazonáltal valamint ez előtt úgy most is azon szoros köteleztetéssel, hogy mostani feleségemnek Tirák Judithnak holtáig a kisebb házban békességes lakást engedni tartozzék és az épületet jó állapotban tartsa. –
- 2^{ör} Minden akármi névvel nevezhető ingó vagy ingatlan jószágom, kész pénzem avagy másoknál akármi szín alatt kint levő és követelhető

hitelem és költsönöm házi eszközeim és ruha félék, melyeket fiammal tett osztály után magamnak fent tartottam, légyen nevezett kedves feleségemé az ő szabad rendelkezésére, elannyira hogy senki semmi okon tőle azokból semmit el ne vehessen és ne kívánhasson.

Melly ekkénti vég rendelkezésemet nagyobb hitel és állandóság végett az alább írt és általam megkért érdemes Tanúk előtt tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítettem.

Költ Szentesen Augusztus 3^{án} 827.; ör. Lovas János kezem + vonása; Mi előttünk: ord Bíró Sebesi János; eskütt bíró Soós Josef mk;

ör. Pászti Tóth Mihály végső rendelkezése

1827. december 12.

Alól írott az Életnek elkerülhetetlen és bizonytalan határát ösmervén, míg ép elmével vagyok, Isten jó voltából szorgalmam által szerzett kevés vagyonaimról, örököseim között támadható minden perlekedések és vissza vonások eltávoztatására, önkényes szabad akaratomból előre tett megfontolás után, az általam e végett megkeresett s alább nevezendő hiteles tanúk előtt következő végső rendelkezésemet teszem.

1^{ör} Vagyon Házam, két fertály urbáriális földem és négy darab szarvas marháim melyek még fiaim között osztatlan vagynak.

Ezekről – Előre botsájtván hogy a már ez előtt fiaim között akaratommal meg történt osztályt letté és jóvá hagyom és megerősítem. Az végső önkényes akaratom és rendelkezésem, hogy mind ezen vagyonok vagy ha még ezeken kívül akármi vagyonaim lennének és volnának legyenek egyedül Pászti Tóth József fiamé elannyira hogy ezekből semmit többi gyermekeimnek, kiket magam tettségem és az illendőség szerént kielégítettem – adni jusképpen ne tartozék – megjegyezvén azonban hogy fent lévő adósságomat egyedül ő a többiek terheltetése nélkül kifizetni – Ágynemű ruháimat halálom után leányaimnak egyenlő osztály végett által adni – köteles legyen.

Melly tulajdon keresménybeli javaimról önként tett végső rendelkezésem, magam neve mellé tett kezem kereszt vonásával, annak állandó és felbont-hatatlan voltára nézve ezennel megerősítem.

Költ Szentesen Karátsony havának 12^k napján 827^k Esztendőben.; Ör. Pászti Tóth Mihály kezem+vonása; Mielőttünk: Esküt Horvát István mk; Esküt Dömsödi Josef mk; Előttem és általam Boros Sámuel mk. hites jegyző.

ör. **Törőtsik János** végrendekezése

1827. Boldogasszony hava 20.

Alól is írott Törőtsik János végső órámat gyengélkedő egészségemnél fogva közelíteni érezvén Önnön magam által szerzett világos ingó és ingatlan jószágimról, maradékaim közt lehető villongásoknak eltávoztatására, jelen végső és változhatatlan rendelesemet az általam ki kívánt hites személyek előtt, e következőkben tészem le:

1^{ör} Vagyon a Városi házam melyben lakozok, Dónáton birok két Ház-hely urbáriális földet, a Berken 4 pászta szőlőm, egy olaj sutum, tíz jármos ökreim, 6 tinő 3adfü és 2 = két üsző, 11=tizenegy darab tehének, 5 darab tavalyi borjú, 4= négy jármos lovak 4 méneses, 160=egyszázhatvan darab magyar juhok, 20=húsz darab sertések. Gazdaságomhoz tartozó külső belső eszközök és szerszámok, melyekben is

2^{ör} Velem lakozó Szaszko Katalin kedves feleségemnek hozománybeli javai e következők jelessen általam az ő elvétele alkalmával az 1799^{ik} Esztendőben elhozottak földje terméséből 20 köből árpa 14 köből búza ismét veremből tíz köből árpa. – Egy fias tehén, 1 fias kocza sertés, és gazdaságomba fordított ő tőle költsön által vett 100=egyszáz forint. – Ezen kívül ugyan ezen feleségemnek írásosan egyszáz = 100 frt Móring.

Mellyeknek is nevezett feleségemnek Szaszko Katalinnak akármikor is kellő ki fizetése terhével.

3^{ör} Általános örökösömnek nevezem és remélem vélem lakó Törőtsik Antal fiamat, úgy ingó mint ingatlan vagyonomban olly feltétellel továbbá

4er Hogy említett kedves feleségemet, mint édes annyát úgy tisztelje és tartsa – ellenkező esetben ha hogy azt maga vagy felesége háborgatná Szaszko Katalin feleségemnek Jussa légyen minden fent nevezett vagyonaimnak egy harmad részét maga birtoka alá venni, és abból élni, úgy mindazonáltal hogy halála esetében azok Törőtsik Antal fiamra és gyermekeimre vissza száljanak többször nevezett hitvesem eltemettetése is Antal fiam kötelessége lészen, valamint az is hogy annak holtá után Lelkiért Szent misékre 50 ötven forintokat váltó czédulában fizessen.

5^{ör} István és János fiaimnak kiket „szerzéseimből” elválásokkor és azolta is eléggé részesítettem, ez úttal semmit sem hagyok,

azomban Antal fiamnak meghagyom, hogy úgy az István, mint János gyermekeinek törzsök szerint egy egy üszöt 3^{ad} fűre kelőt felnevelkedések idején adni tartozzon.

Melly fent írt pontok szerint önként józan megfontolás után tett végrendelesem tulajdon nevem mellé tett kezem keresztvonásával annak állandóságára és megmásolhatatlan voltára ezzennel megerősítem.

Költ Szentesen Boldog Asszony Havának 20. napján 1827^{ik} Esztendőben; Előttünk ör Törőtsik János keze x vonása; Bugyi András mk, Nagy János mk; és általam Boros Sámuel város hites jegyzője (a végrendelet utolsó harmada rongált).

ör. **Sebesi András** végső rendelkezése

1828. Sz. Jakab hava 5.

Alól frott – az emberi sorsal egyben kötött halandóságról bizonyos lévén, örökseim között eredhető villongások és perlekedések eltávoztatására, még ép elmével és tűrhető egészségben lévén, vagyonaim eránt szabad akaratomból eredő következő végső rendelkezésemet tészem.

Négy élő fiaim János, András, Gergely és Mihály, úgy szinte három leányaim Sára, Anna és Mária eránt ezen akaratom vagyon jelessen:

- 1^{ör} András fiamat tellyesen és végképpen úgy ingó mint ingatlan javaimból kielégítvén, nékie semmit nem hagyok.
- 2^{ör} Mihály fiamat mesterségre taníttatván és ötet szinte illendően kielégítvén egyebekből: – mostan az ujabban épült házamat melly szintén ezen udvaromon fekszik nékie örökségül hagyom, egyebekből részt kívánni jussa nem lehetvén.
- 3^{ör} János és Gergely vélem együtt lakó fiaim az ingó javakon megosztván ezen lakó házamat úgy szintén egy urbáriális sessio földű tanyámat a méltóságos uraság reménylett engedelmevel nevezett János és Gergely fiaimnak egyenlő osztállyal kellő örökségül hagyom, ajánlom és rendelem úgy hogy ezen fekvő vagyonaim eránt őket több testvéreik kik is már kielégítve vagynak meg ne kereshessék.
- 4er Leányaimat sorsomhoz képest illendően kiházásítottam, egyéberánt mivel ők erántam azolta semmi figyelemmel nem voltak, én is a már tellyesített kiházásításon túl nékiek vagyonaimhoz semmi just nem engedek.

Melly ekként szabad akaratomból önként tett rendelésemet állandó felbonthatatlan voltára nézve tulajdon kezem alá írásával megerősítem.

Költ Szentesen Julius 5^k napján 828^{ik} esztendőben; Sebesi András mk.; Mielőttünk: Eskütt Nagy János, Eskütt Dezső Mihály, Elöttem és általam Boros Sámuel mk.hites jegyző.

Ör. Örsi Takáts Mihály végső rendelkezése

1828. Boldogasszony hava 29^{én}

Én alól is írandó Örsi Takács Mihály, az élet végének bizonyosságairól, esztendeim száma és testi gyengélkedéseim által is megintetvén, Jó Istenem kegyelméből szerzett kevés világi Javaim eránt örököseim között támadható vissza vonások eltávoztatására, az alább nevezendő általam e végre meg hívott érdemes hites személyek előtt következő végső rendelésemet tészem úgmint. –

Minekutánna négy fiaimmal már előre osztályt tettem és két Leányaimat is tehetségemhez képest adván nékiek egy fejős tehenet és házaikat is építeni segítvén, kielégítettem – Magam személyére gyermekeimnek adottakon kívül meghagytam részint pedig azolta szerzettem 8 = nyolcz ökröket, 1 tehenet, 2 kotsis lovat.

Ezekből az öregebb fiamnak Mihálynak hagyok kettőt Bodor és Szőke nevűt – Istvánnak Daru és Füge nevűt. Jósefnek Sugárt és Villást. Még meglévő kettőt magam és feleségem részére fenn tartom. A tehenet, kotsis lovat és egyebet, a mint ezentúl vagyon és találtaik Kedves Feleségemnek Horváth Ilonának szabad tetszésére és rendelésére hagyom –

Melly ekként szabad rendelkezésemből tett végső intézetemet annak állandó voltára mint első kereső, magam tulajdon nevem mellé tett kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentesen Január 29^{kén} 828. Ör. Örsi Takáts Mihály kezem x vonása; Mielőttünk: Eskütt Nagy János, Esküt Dömsödi Josef; Elöttem és általam Boros Sámuel hites jegyző.

ör. Ns **Vetseri János** végső rendelkezése

1828. május 14.

(11e febr. 837 felnyittatott János és István fiak jelenlétekben)

Alól írott kikerülhetetlenül halandó voltomat élemedett koromnál fogva is közelíteni érezvén; – örököseim között támadható minden perlekedések és visszavonások eltávoztatására az általam e végre kikívánt érdemes városi eskütt személyek előtt következő végső rendelkezésemet tészem kevés világi javaimról. um.

Minden vagyonaim tulajdon keresményem lévén ezekről

- 1^{ör} Házzamat melyben betegen fekszek, egy fertály urbáriális földemet, egy üstöt és hombárt hagyok és rendelek Vetseri István fiamnak ki-vel lakozok az egész udvaron lévő és találtató minden épületekkel együtt ide nem értvén a kis házat.
- 2^{ör} Szőlőmet hagyom egyenlően osztályra Vetseri Gergely fiamnak és Vetseri Judith özv. Fekete Jánosné leányomnak ismét ezen leányomnak azon ágyneműeket melyekben most fekszek.
- 3^{ör} János fiamnak hagyom az udvarban lévő kisebb házat az édesanyja ládájával együtt.
- 4er Lábas jószágom semmi nintsen mert azokat eleve készpénzért eladtam.
- 5^{ör} Örököseim egyenlő arányban fizessenek a szentesi Reformata Ekk-lésia részére 20 – húsz forintokat vczédulában.

Melly ekként szabad akaratomból tett végső rendelkezésemet kezem kereszt vonásával megerősítem.

Költ Szentesen Maius 14^{én} 828.; N Vetseri János keze+vonása; Mielőttünk: eskütt Sebők János, Esküt Kováts István mk; Előttem és általam Boros Sámuel hites jegyző.

Ör. Bálint István végső rendelkezése

1828. május 14.

Alól írott sorsomnak ki kerülhetetlen halandó voltát élemedett idő koromnál fogva is közelíteni méltán gyanítván, örököseim között eredhető egyenetlenkedések és visszázkodások kikerülésére kívántam az általam e végre ki kért Érdemes Városi Eskütt Személyek előtt következő végső Rendelkezésemet önkényes szabad akaratból tenni kevés világi javaimról um. –

Minden vagyonaím úgy ingók mint ingatlanok tulajdon magam szorgalmatos fáradozásai által szereztetvén, és ezekből már György fiamat kielégítvén;

A most található minden ingó és ingatlan javaimat egyenesen János fiamnak hagyom úgy mindazonáltal hogy ezekből

a RCatholica Sz Eklésia részére köteles lészen fizetni 100 = Egy Száz forintokat Vczban,

Halálommal testemet tisztességesen el temettesse és Lelkemért Szent miséket szolgáltasson.

Melly ekként önkényes akaratomból tett végső Rendelkezésemet, magam szabad akaratjából ennek állandó másolhatatlan voltára tulajdon kezem keresztvonásával megerősítem.

Költ Szentesen Maius Honap 14^{kén} 828 Bálint István x; Mi előttünk: Esküt Sebők János, Esküt Kovács István mk; Előttem és általam Boros Sámuel mk hites jegyző.

Köles Mihály végső rendelkezése

1828. április 22.

Én alább is megírt Ör. Köles Mihály magamat végső orámhoz közelíteni érezem, még Isten kegyelméből ép elmével lévén, melynél fogva maradékim között támadható villongások el távoztatására az általam ki kívánt esküdt urak előtt tészem e következő önkényes végső rendelkezésemet. ugyanis

- 1^{ör} Szabó Mihálytól felvett István fiam 50 Vforintokat, melyek halálom után az közösből fizetődjenek ki:
- 2^{ör} Ezen Házat melybe most lakok és beteges állapotban hagyom István fiamnak minden hozzá tartozandó házi eszközökkel együt ki zárván mindenekből János fiamat.
- 3^{ör} Vagyon Tőkén két fertály urbáriális földem mely tulajdon keresetem abból egy fertályt hagyok István fiamnak egy fertályt pedig János fiamnak hozzá értvén azt hogy az rajta lévő tanyai épület köztök közös lészen, az most benne lévő magnak az termése mind az Istvány fiamé lészen
- 4er Szabó Mihálytól felvett István fiam 50 Vforintokat, melyek halálom után az közösből fizetődjenek ki.
- 5^{ör} Az Feleségem lakhat ott a hol nékie tetszik ötet mindenekől ki zárván, mind ezek mellett rendelem és hagyom hogy még ő él tartoznak az fijaim ötet tartani, nevezetesen egy héten adjon nékie István fiam egy kenyeret, más héten János fiam, az tőlök kitelhető és hozzá tartozandó eleséggel együtt
- 6^{ör} Az házam, lovaim közzül egy csődör 4^{fű} csikót hagyok János fiamnak az kettőt pedig István fiamnak minden tanyai eszközökkel és szerszámokkal együt.
- 7er Az földemen lévő két fogás kukoricza alá valo földet együt szántsák és annak termésén együt osztozkodjanak.

Melyeknek nagyobb hitelére, erejére és állandóságára nézve tészem, ezen önkényes végső rendelkezésemet saját kezem kereszt vonásával megerősítve.

Szentesen Sz. György hava 22^{én} 828.; Ör Köles Mihály keze x vonás; Mi előttünk: Eskütt Sebők János, Esküt Dömsödi Josef; Előttem és általam Horváth László hites jegyző.

Körösi Horváth János végső rendelkezése

1829. május 23.

Alóll is megírt Körösi Horváth János, mostani beteges állapotomra nézve minthogy magamat végső óráimhoz közelíteni érezvén, még ép elmével volnék, kevés világi javaimról maradékaim közt történhető jövődöbeli villongások el hártására nézve kívántam e Jelen és általam ki kért eskütt személyek előtt következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni.

Minthogy gyermekim Horváth János és Horváth István nyomorult állapotomban még csak meg sem látogattak mint igaz fiukhoz tartozó kötelességek szerint az atyákhoz viseltető hűségek meg kívánta volna, következődön osztom fel mostani hűséges hitvessem Volf Erzsébet és két fiaim közt edgyenlően kevés javatskáimat.

- 1^{ör} Senkinek adós nem vagyok, nekem sem tartozik senki, vagyon három lovam kotsival és hozzá tartozandó szerszámaim.
- 2^{ör} Házamban való holtig való lakást hagyok és rendelek mostani hűséges hitvesemnek Volf Erzsébetnek, ha pedig hallomása történne vagy nevemet meg változtatná két fiam osztozzanak edgyenlően vele a mint tetszik.
- 3^{ör} A mi tsak ingó bingó vagyonaím vagynak, /: ki vévén feleségemé a mit hozzám magával hozott:/ halálom után adódjanak el és azokból leg elsőben mindelőtt Hitvesemnek Volf Erzsébetnek adódjon ki százhusz 120 Vforintok a többi bejövendő summával osztozzanak két fiaim edgyenlően.
- 4er A miolta mostani Hitvesemmel lakok, különösen vagyon házamnál mellyett az maga szorgalmatossága által szerzett, egy vég vászon, egy vég darócz, egy lékri, egy sertés, egy újj szita, melyeket minden osztás nélkül a tserép edényekkel edgyütt legyen mostani Hitvesemé, azon kívül mi „font” vagy tsinált kender vagyon legyen Hitvesemé.

Melly ilyenén előttem felolvastatott és szabad akaratomból készült végső rendelkezésemnek nagyobb hiteler és állandósága voltára nézve magam nevem alá írásához tett kereszt vonásommal megerősítettem.

Költ Szentés május 23^{ik} napján 1829. Körösi Horváth János magam kereszt x vonással; Előttünk: esküt Horváth István mk esküt, Berényi Péter mk Előttem és általam Imre János notárius.

(alsó harmad rongált)

Virágos Kiss István végső rendelkezése

1829. szeptember 11.

Alább is megírt Virágos Kiss István mostani beteges állapotomra nézve magamat végső óráimhoz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról maradékaim közt történhető további villongásoknak el távoztatására az általam kikért érdemes személyek előtt kívántam következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni.

u. m.

- 1^{ör} Vagyon az Méltóságos földes uraság kegyelméből adott fundusomon két fen álló házam abban való ágyi leplek és más konyhai eszközök helyett boldogult feleségem maga szerzett vélem edgyütt és Sára leányomnak.
- 2^{or} Adós senkinek nem vagyok, hanem István fiam nékem tartozik száz 100 vfkal 12 esztendők óta, mellynek érdekébe egyedül három esztendőben vetett 6 és 6 véka életet, azon kívül egy kevés kukoritzát is.

Melly vagyonkaimról következően tészem rendelésemet

- 1^{ör} Minthogy sem István sem János fiam úgy egészséges, mint beteges állapotomban soha nem segítettek házamat mit magam tulajdon keresményit, annál fogva hagyom elnyomorodott állapotomban hűséges gondviselőmnek Sára leányomnak minden benne lévőekkel úgy ágybéli leplekkel mint más aprólékos holmikkal mellyből a Rformatus Ekklesiának tartozik 10 vforintokat fizetni.
- 2^{or} István fiam a nála lévő száz forintoknak felét, az utána járuló interessel edgyütt fizesse ki Mihály fiamnak.

Melly általam eképpen készült végső rendelkezés felolvastatván abban megnyugodtam, és annak további hiteles állandóságára nézve magam kereszt vonásommal megerősítettem

Szentesen september 11^{kén} 1829.; Virágos Kiss István maga keze X vonása.; Előttünk: Eskütt Kovács István, eskütt Nagy János, Előttem és általam Imre János mk. nótárius

Varga Mátyás végső rendelkezése

1829. szeptember 7.

Alább is megírt Varga Mátyás mostani beteges állapotomra nézve, mint hogy még ép elmével volnék kevés világi javaimról maradékaim közt történhető, további villongásoknak el hárítására az általam ki kért érdemes hites személyek előtt következő végső rendellésemet kívántam hagyni. ugyanis

- 1^{ör} Nekem senki sem adós hanem én adós vagyok „Contrallón” Szilágyi István uramnak húsz 20 vforintokkal.
- 2^{ör} Vagyon ezen házam melyben betegen fekszem, azon kívül a tekintetes Károlyi familia részén 2/8 árendás földem, azon megkívántató tsekély gazdálkodásomhoz való szerszámokkal le ... ugyan a Tisztelt familia részén más helyen ismét kilentz 9 jagerum földem.
- 3^{ör} Vagyon két fias tehenem egy meddő rugott fiával, két 4^ű üszöm, öt darab lovaik és gazdasághoz való eszközeim.

Melly előll számlált Isten jó voltából magam által szerzett vagyonomról következően rendelkezek.

- 1^{ör} Vagyon a vélem lakó szeretett Feleségem három élő fiu gyermekem Mihály, Mátyás és István, két leányim férjnél lévő Katalin és hajadon Anna, – minthogy Mihály fiam mesterségben tőlem régen elszakadván, Mátyás pedig maga keze szolgálatyával keresi kenyerét vélem lakó István fiamnak ki most is vélem lakik, és mellettem öreg napjaimra keresőm is, azt javasolom néki, hogy szeretett édes anyjával maradjon holtá napjáig, ha úgy akkor osztályhoz a két fiú testvérjei harmintz forintokkal többet tartozzanak Istvánnak adni, –

a két fias tehenet hagyom kedves feleségemnek három lóval edgyütt olly formán, hogy abból halála után mint közkereső szabadon rendelkezessen, és hogy ha István fiam ötét haláláig meg fogja becsülni, kérem és javasolom is néki, mint szeretett feleségemnek, hogy azokat egyenest néki haggya, a többi jószágaim házammal edgyütt osztasának el egyedül kivévén az említett 30 fkat az egészből Istvánnak tartoznak a testvérjei lefizetni.

- 2^{ör} Minthogy férjnél lévő Katalin leányomnak életemben egy 3^{dű} üszőt adtam, hajadon Anna leányomnak is azt a közösből kívánom hogy ki adódjon, azon kívül nevelését is férjhez menetelére leendő költ-

ségét kedves feleségemre bízám, hogy ha pedig azon idő közben halála történné feleségemnek, említett hajadon leányomnak gondviselését és reá teendő költségeket arra a fiúra bízom és meg is hagyom hogy tartozzon kiadni a ki feleségemmel haláláig fog lakni.

Melly ilyenén szabad akaratomból készült végső rendelkezésemet előttem felolvastván, benne megegyeztem, és annak nagyobb hitele és állandóságára nézve tulajdon nevem alá írásommal mellé tett kereszt vonásommal meg erősítem.

Szentesen 7 szeptembris 1829.; Varga Mátyás maga keze + vonása; Előtünk: Eskütt Nagy János Esküt Berényi Péter; Előttem és általam Imre János mk.

Balsi András végső rendelkezése

1829. március 18.

(az illető felek előtt felolvastatott 1837. augusztus 24.)

Én alább is meg írt Balsi András mostani beteges állapotomra nézve minthogy utolsó órámat magamat közelgetni érezném, és ép elmével volnék magam által szerzett kevés világi javacskaímról maradékaim közt történhető további villongásoknak eltávoztatására az általam kikért eskütt személyek előtt kívántam következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni.

1^{ör} Van egy házam amiben beteg ágyban fekszek tulajdon magam szerzeménye.

2^{ör} Nékem senki sem tartozik, hanem én Boldizsár Mátyás takátsnak munkában tartozom 14 vfokkal az az tizen négy forintokkal.

Legelsőbbben is, minthogy nékem három leányaim vagynak Anna, Rozalia és Erzsébet azokat magok sorsa szerint kiházásítottam, minthogy pedig öreg napjaimra elgondolván magamat, hogy gyámok nélkül nem lehetek annak okáért most is nálam lakó örökben tartott fiamat Balfi Josefet jövődre nézve, még 16 heti korában nevelésre magamhoz vettem, és azolta fel nevedvén, nem leányaim, hanem egyenest ő volt magamnak és feleségemnek gyámola és keresője, – de hogy édes leányaim holtam után is azt ne mondják, hogy mindenemben ki zártam, fejenként nékiek 10 fkat összesen 30 fkat – úgy mindazonáltal, hogy a házat említett fogadott fiamnak Balsi Josefnek mint tulajdon keresményemet hagyom, hogy abból soha se háborgassák, hanem ő az említett 30 fkat leányaimnak tartozzék halálom után kifizetni.

- 2^{or} Kórodi András vőm az házam építése fel segéllésére adott ugyan 24 forintokat, de hogy fogadott fiamon azt sem kereshesse, felőle úgy rendelkezek, hogy egy Bundámat mely 43 forintokban volt, említett vőmnek adasson egy másik ótska bundáért, mely akkor az 12 fkat érhetett, és így a felesleg való pénzek behajolván az 24 fnyi adósságba; megjegyzem, minden esetre az előbbeni hagyásomra, a hol halálom után hagyom a leányok kielégítését – nem hanem feleségem halála után, mert még életében megélhetik.
- 3^{or} Boldizsár Mátyás takáts 14 forint adósságát szinte fiam Josef fizesse ki.
- 4er Javaslom és meg is hagyom szeretett fogadott fiamnak, hogy hűségese feleségemet és néki gyermekségétől volt jó gondviselőjét, megbecsülje és ápolgassa ha az Isten valamely nyomorúságban találja is tenni.

Melly ekképpen szabad rendelkezésemet előttem felolvastatván, jelen rendelkezésemnek jövőre nagyobb valóságára nézve megam kezem kereszt vonásával megerősítem.

Költ Szentes 18^a Martij 1829. Balsi András maga keze+vonása; Előttünk: Eskütt Kováts István mk; Kátai Pál Josef esküt bíró; Előttem és általam Imre János mk hites jegyző.

Keresztúri József végrendekezése

1829. július 3.

Alól is írott Keresztúri József érezvén elgyengült egészségemet s úgy tapasztalván hogy talán végórához közelgetnék. Úgy első feleségem Borza Lídiától való egyetlen egy leányom, és második s életbe lévő feleségem Gálfi Mária között történhető villongások eltávoztatására, Minthogy több féle terhektől nyomottatván költség megkímélésből az alább coramizáló Becsületes emberek előtt e következő végrendeletet tenni kívántam.

- 1^{or} Gotzián Kováts Sámuelnek tartozom 200 az az kettőszáz vforinttal. – Öreg v. inkább fia Verner Mihálynak 33vftal. – ellenben nekem tartozik Pesti Szabó legény Tiring Antal a ki most Derekegyházán a Kastejban dolgozik 37 forinttal, Hajdú Josef legénye István nevű 7 forint 28 Krajcárral tartozik. – Bányai János kalapos legénye Tsipkés János tartozik 10 forinttal 40 kraj, Ns Dobosy János 16vftal 1kraj. Ns Lenkey Miklós is tartozik 3f 36 kraj – Gál Dániel 3ft 29 kraj

tartozik – Molnár v Répa János bátorságra ügyelő katona 3f 53 kraj
– több aprólékos tartozások is vagynak.

2^{or} Vagyon ezen házam amelyben most betegem fekszem. – mellyekről
ilyl rendeléset teszek.

a, Ezen házam adódjon el – kifizetődven bellőle az adóság; úgy Lidia
leányom, mint Gálfi Mária feleségem részére külön külön számítód-
jon 150 – 150 vft. A mi azon felül bé jön, fordítódjon Lidia leányom
nevelésére, és hogy Lidia leányomat ne Borza Ádám ipam, hanem
Gálfi Mária feleségem nevelje.

b, Első feleségemről hátra maradt 2 derékalj, 1 dunyha, 3 vánkös és
más lepelle Lidia leányomé legyen.

Melly ekképpen önként tett vég akaratomat a szükséges alá írásokkal
megerősítem

Szentesen dia 3^a Juli 829. Keresztúri Jósef keze X vonása; Mi előttünk: Ör.
Árva István, Nagy Ferenz, Sárék János és általam öreg Balog István sk.

Antal Ferentz Végső rendelkezése

1830. május 20.

Alább is megírt mostani beteges állapotomra nézve magamat végső órá-
imhoz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével volnék kevés világi ja-
vaimról maradékaim közt további villongásoknak el távoztatására kívántam
e jelen kikért érdemes hites személyek előtt következő végső rendelkezése-
met tenni u.m.

Vagyon egy fen álló házam – adós senkinek másnak nem vagyok, egyedül
a taxa és portio – úgy nem különben Csiszár Györgynek harmintz 30. ftal vál-
tóban.

Mellyről tészem a következőendően rendelkezésemet.

1^{or} Minek utána nékem semmi ősi vagyonaim nem volnának mindenem
a házi eszközeim, vagy mesterséghez megkívántató szerszámaim
voltanak, mind magam keresményeim – annál fogva elhatároztam
magamban hogy János fiamhoz a ki hozzám mindenkor leghűsége-
sebb volt lakásomat fogom oly móddal venni, hogy ha az Isten éle-
temnek kedvez addig a meddig a házamat el adván, annak árából a
mely summa bejövend, legelsőben a fent kitett adósságokat kifizet-
vén – elsőbetti hűséges hitvesemnek melly hozzám mindenkor hív

volt, és öreg nagyanyámra gondomat viselte Kérész Magdolnának hagyok 200fkat váltóba. – Ferentz fiam minthogy soha meg nem becsült, de nem is tartott mint édes attyát hagyományomból kizárom. – hanem végső eltakarítására József fiam kezébe adódjon 12 váltóforint, József fiamnak 50 Vfkat, a többi a mi házam árából fen maradna tisztességes öreg sorsomhoz képpeszt a gondviselésémért János fiamnak hagyom úgy mindazonáltal, hogy abból el is takaríttasson, mellette halálom után szeretett feleségemet Kérész Magdolnát, még sorsát másfelé változtatná magánál meghagya a mit tőle mint jó fiútul remélek, hogy megteszi.

- 2^{or} Mesterséghez való szerszámainkat még éltemben kívánom fiaim közt egyenlően felosztani.
- 3^{or} Therésia leányomnak a mit eddig attam érje meg véle, ezuttal nékie 5 fkat hagyok váltóban.
- 4er Hajadon leányom Annának kiházásítására 50 fkat és az feleségem kezénél lévő ágyi lepleket – ide nem értvén a feleségem ágyi és más házi eszközeit.

Mellyek nagyobb hitele és állandó voltára nézve ezen végső rendelkezésem előtttem felolvastatván szórúl szóra megérttettem, és benne meg állapodván kezem alá írása mellé tett kereszt vonással megerősítettem

Szentesen Majus 20^{ik} napján 1830.; Antal Ferenzt maga keze+vonása; Előttünk: öreg Esküt Sebők János mk; Esküt Dömsödi Josef mk; és általam Imre János mk nótárius

Hollik Josef szentesi volt Notarius végső rendelése.

Ezen Testamentom történendő halálom után azonnal nyitasson meg. Szentes Várossa érdemes Bírák urak által

A Szent Háromságnak Atyának, Fiunak és Szent Lélek Istennek nevében, Amen.

Minek utána én Hollik Josef a természetnek közönséges törvénye szerint közelgető halálomnak bizonyosságát, de ennek bizonytalanságát mikor tettzik eő Szent Felségének Lelkemet a világi mulandóságból a Menyei örökévalóságba hívni, meggondoltam és szívemre vettem volna ennek méltó és szükséges meggondolásából jó és józan elmével, s minden kinszerítés nélkül következendőképpen jegyeztem fel e jelen lévő utolsó akaratomat; melyet is megmásolhatatlanul meghagyni kívántam. Ugymint

Elsőbben: Ajánlom szegény bűnös lelkemet az én megváltómnak a Jesus Krisztusnak kezeibe és Szentséges öt sebeibe; a Boldogságos Szűz, Isten Anyjának, Máriának és az őrző Angyalomnak, és minden Szenteknek esedezésébe; testemet pedig a Földnek rothasztó gyomrába, honnan vette eredetét. Mire való nézve kívánom, hogy a holt Testem minden pompa tsak közönséges mód és rendtartás szerint takaríttassék el, és nem többször, hanem halálózásom után egyszer, és temetésemkor másodszor harangoztassanak a harangok: hanem rendelem, hogy Lelkemnek nyugalalmáért temetésemnek napján vagy napja után való napon egy nagy és két halotti kis misék szolgál-tassanak.

Másodszor az Házamat, amelyet öreg Verner Josef úr távol létemben Feleségem, vagy is huga kedvéért jó drágán az az 3402 fkon váltóba Licitation az 1817^{ik} Esztendőben meg vett, és amelyért én mai napiglan egy krajcárt sem fizettem meg, hagyom az Méltóságos Uraság Kegyesége mellett a tanya-beli épületeimmel együtt ugyan Verner Mihály successorainak mint kereszt fiaim és leányaimnak, úgy szinte az idén még történhető veteményeimmel együtt.

Harmadszor ide jegyzem azt is, hogy még feleségem élt, volt nékie Gyulai határon 3 pásztaból álló szőlője, a melyet Gyulán létemkor Verner Antal, Báttya feleségemnek nékem megmutatott, és feleségem Verner Anna a fele termésbeli hasznát kezéhez is vett esztendőnként, de ennek halálával több testvérjei alatomban, hitem nélkül azt eladván s ezen eladást az Gyulai Uradalom megtudván mint caducitast azt eladván ujra Licitatio szerént 800 egy néhány forintokon, s ocupálta a pénzt melyet én Lehotzki Antal Gyulai fiscalis urtól megtudván Gyulára menvén, a Gyulai Czédula háznál az uraktól úgy történtnek találtam, de hogy azt a Verner Familia vissza kapta e vagy sem nem tudom: Ezek felett Verner Anna feleségem néhai Szabadkai Ádámné hozott hozzám 18 species aranyakat, 6 evő ezüst, és 3 kövér kanalakat, azokat Verner Josef úr kérésére vissza adtam s nem is hozott egyebet hozzám.

Negyedszer minthogy gyermekeim nintsenek, tsak egy testvér hugom vagyon Váradon Hainzel (Hamzel) Josefné, kőmives pallérné, Hollik Anna, ennél fogva két szekereim két vasas kotsiaim, 8 ökreim, 3 tinaim, 3 teheneim, juhaim, lovaimek, házbéli portékáimek egy szóval mindenem adasson el, és a bejövő pénzből fizetessen ki legelsőben a temetési költség, hátra lévő föld árenda, Fekete Katalin öreg szolgálónak három esztendei béribe 150 forint, hűséges 14 esztendei szolgáltyáért pedig 100 ft, több cselédjeim bére s mi ettől megmarad, minthogy ősi van 300 forint benn, adattasson nevezett hugom kezeibe.

Ötödször Mejegyzem azt is, hogy a cseléd szobámba egy új három fioku sublot, egy széles fenyő nyoszoja benne lévő ágyneműk együtt Fekete Katalin szakátsnémé legyen, és ezen megnevezett szerzeménye nékie szabadon adattasson.

Hatodszor Ezzel valamint elkezdtem úgy a Szent Háromságú egy Istennek nevében bé fejezem ezen végső rendelkezésem, kérvén az érdemes Szentes várossa tanácsát, minthogy számosabb esztendőkre szolgáltam, és semmi penzival öregségembe meg nem vigasztaltattam méltóztassa ezt végre hajtani rendelni.

Mellynek nagyobb valóságára legyen ezen ennen kezem írásával és élő petsétemmel megerősített Testamentomi levelem.

Költ Szentesen 26^{ik} Augusztusba 1830^{ik} Esztendőben Hollik Josef Szentes várossának volt notáriusa;

Hogy előttünk Hollik Josef úr ezen tulajdon írását végső Testamentális Levelének vallotta legyen, tulajdon nevünk allírásával bizonyíttjuk: Leeb Mátyás mk.; Szentesi plébános, Kováts Ferentz, Szentesi kapitány, Nemes Kamocsay Antal mk. szentesi lakos.

Kívül: 17^a január 833 végeztetett

Melly is felnyittatván és az érdeklött felek által elfogadtatván, az illető Tekintetes Uradalmi Tisztségnél szükséges bémutatás után megengedendő végre hajtását rendeltetni jegyzett Boros Sámuel mk jegyző.

Ezen Végintézetnek végrehajtása további rendelkezésig uraság részéről felfüggesztetik.; Szentes 17. január 833.; Kováts Fiscalis által.

Ezen Testamentom a közbe jött k. Uradalmi Resolutiohoz képesten végre hajtatódhatik.

Szentes 29^a Január 1833.; Kováts István uradalmi ügyész

Öreg Oláh Jánosnak a Tanács előtt tett rendelkezése

1830. június 26.

Én Öreg Oláh János ezen egynehány sor írásaim által jelentem az én szíven fekvő sujos bajaimat Nemzetes Bírák Uraimék előtt meg is eképen vagon.

Mivel énékem az Úr Isten adot három gyermekeket és egy leányt akik ez világban életben vagynak ugyan ezek között mint édes Atya rendelést akarok tenni meg egészséges életbéli koromban

János fiamat az 1819^{dik} esztendőben kielégítettem az én hazai örökségemből ilyen képen hogy azon ház hejet a mejet akkor kaptam mikor a mostani házamat az árviz megrongálta ugyan azon új hejet neki engettem és magam a romladozott házban marattam ugyan az én János fiamnak az romladozott házamon vagyon 18 forint aru faja de a hejet az övire attam 3 száz kéve nádat és magam az Péter fiamat minden munkása mink voltunk az ő házának az fala rakásának és teteje tsinálásának.

Igy már az én mostani házamat az én Péter fiamra és az Istvány fiamra ezek mellett az én Panna nevű leányomra mint harmojokra egyenlő megegyezésben hagyom a miér élelemmel és ruházattal tartanak és gondomat viselik.

Hogy ezen rendelkezés ör. Oláh János által a Tanátsnak bemutatattván felolvasattott és említett Oláh János által pontról pontra helyben hagyattott, bizonyíttjuk Szentesen 26^{ik} Junii 830. Szentes Várossa M Bírái.

Timár Meister **Németh József** végső rendelkezése

1830. február 30.

Én alól írandó Németh József mostai sullyos betegségem miatt életem végét közelíteni méltán gyanítván, – míg ép elmével bírok kevés világi javaim felett, minden történhető kérdések és visszázkodások eltávoztatására, az általam meg hívott érdemes tanátsbéli hiteles bizonyságok előtt következő önkényes szabad akaratom szerint való végrendekezésemet teszem. um.

Minden nemű ingó és ingatlan vagyonaim részint magam különös, részint feleségem Pap Juliannával tett szerzeményeim lévén – annál fogva is nevezett

kedves hitvesemet Pap Juliannát, minden akármilyen névvel nevezhető ingó és ingatlan javaimban Törsök örökösömnek tellyes szabad rendelkezésbéli tulajdonosi jussal rendelem és hagyom. – úgy mindazonáltal

1^{ör} Hogy a Reformata Sz Ekklesia szükségére 25 Huszonöt vczla forintokat történhető halálommal kifizessen. Egyéberánt

2^{ör} Árva gyermekeknek avagy Ispotálynak és más szent végre lehető ajánlásokat fent nevezett feleségem tetszésébe ajánlom.

Melly ekként tett végső önkényes szabad akaratomból való rendelkezésemet annak állandó másolhatatlan voltára magam tulajdon nevem alá írásával megerősítem.

Költ Szentesen februárius 2^{án} 830.; Németh József kezem vonása;

Mi előttünk: Eskütt Kováts István mk., Eskütt Nagy János; Előttem és általam Boros Sámuel mk város hites jegyzője.

ör. **Csoó István**nak végső rendelkezése,

melly 830^k esztendei junius 17^{kén} hitelesítés végett bémutatattott hitelesített és megpétséltetett.

Én Csoó István számos eltöltött esztendeim után halandóságomat tekintvén, most amidőn még Istennek kegyelmességéből józan és épp elmével bírok, örökösseim között netalán támadható viszálykodásoknak és ízetlenségeknek elkerülésekből világi és kezem között lévő vagyonaimról mellyeket mivel b.e. Szüleim után nem hogy valamely pénz vagy egyéb féle jóságban részesültem volna; sőt inkább amint a kezem között lévő jegyzések bizonyítták szüleimet és a két hajadon leánykori testvéreimet férjhez meneteleg öltöző ruhákkal s más egyéb költségbeli pénzzel magam tulajdon keresményemből segítetttem; mint tulajdon szerzeményeimet úgy bírok; és azokról tellyes szabadcsággall és jussal tettzésem szerint rendelkezhetek: ekövetkezendő önkényes és szabad akaratomból származott végső rendelkezésemet ekképpen tettem.

1^{ör} Minekutánna a kereszt fiam Ns Dobosy Dávid, Székely Susannával a mi leányunkal házassági szövetségre ment, ezen egybekelt és öszvepárosodott személyeket Dobosy Dávidot kereszt fiamat és vőmet, ennek feleségét Székely Susannát; a feleségem Debreczeni Máriának megegygyezésével fíjainkká és halálunk után az alább feljegyzettekben örökösökké és birtokosokká tettük, s fogadtuk, és már öregségünk gyámolítására előre magunkhoz vettük; a gazdasághoz megkívántató szükséges épületeket elkészítvén, önégiek a gazdálkozást által adtuk és abban béhelyezettük; mind azért a szoros kötelezéssel, hogy erántunk mint hűséges és jó gyermekek szeretettel és tisztelettel fognak viseltetni, holtunkig hozzánk engedelmesek lévén tisztességes élelmünkről ruházatunkról gondoskodni, erőtlenségünkben gyámolítani fognak.

2^{ör} A Városi házam és minden házi eszközök: a szőlőm, a mely Tájai és Barakonyi szomszéd szölleivel borozdás három pásztából álló és

ehhez a Döméné szőlőivel borozdás két pásztábol, a székes földön lévő 36 utból álló szőlő is hozzá tartozandó lévén, ahoz kívántató edényekkel, melyet mostani feleségemmel Debreczeni Máriával építettem és szerzettem, ezen feleségemnek neve és használása alatt legyenek, addig míg nevezett feleségem élni fog: halála után pedig mind a Házam mind a feljebb nevezett szőlő ahoz tartozandó edényekkel Ns Dobosy Dávidé s ennek felesége Székely Susannáé és kettőjük származott gyermekeiké legyen: kik is mint ezen javaimnak örökösei, addig míg feleségem Debreczeni Mária élni fog ezen örökségeknek jó állapotban lehető tartásáról gondoskodni köteleztetnek.

- 3^{or} A feleségemnek Debreczeni Máriának egy felöll Tikás(?) szomszéd szőlőjével borozdás, más felől az ároktól fogva a magunk kunyhójára felmenő uton menvén, a kunyhó északi végítől ismét az előtte lemenő utra térvén: a közép uton a Döméné szőlőig tartó három pásztábol álló szőlőt, árok mellyéki fákkal, vetemény földel és az ott ültetett lugasokkal egybe, örököszen hagyom, olly feltétel alatt, hogy szabad akarattya legyen neki vagy eladni és annak árát a maga szükségére fordítani vagy ha megtartya testamentom szerént, aki hozzá húséges lész annak hagyja. A kunyhó pedig amint Debreczeni Máriáé úgy nem különben Dobosy Dávidé és felesége Székely Susannáé közös legyen úgy mindazonáltal, hogy Dobosy Dávid mint a maga jövődöbéli örökségét jó gondviselés alatt tartsa.
- 4er Azon száz juhokat mellyeket tulajdon pénzemen vettem bárányostól és Dobosy Dávidnak gondviselése alá adtam, olly feltétel alatt, hogy azoknak mind tavaszi, mind őszi, ami számunkra meg nyíret gypjai és abbol bejövő pénz, a mi ruházatunkra legyenek; a feleségemnek Debreczeni Máriának örököszen hagyom: úgy hogy maga szabad akarattya legyen azon juhokat megtartani vagy eladni és abból bejövő költségre való pénzt maga szükségére fordítani.
- 5^{ör} A megmaradott és kezünknel lévő és költsön kiadott pénz a feleségemé legyen olly feltétel alatt, hogy annak esztendőnként bejövő interestét ő vegye és azt maga szükségére fordítsa.
- 6^{or} A feleségemnek Debreczeni Máriának hagyok = 800 forintot válto czédula bankóban
- 7er Székely Susannának Dobosy Dávid feleségének ugyan bancoban hagyok válto czédula 150-
- 8^{or} A Szentesi Reformáta Szent Ecclesia gondviselése alatt lévő árva gyermekek tanításokra, könyvre s egyéb szükségekre bankoba hagyok válto czédula 50.

9^{szet} A feleségemnek Debreczeni Máriának, ha a vejével Dobosy Dáviddal nem egyezhetnek, az ő csendesebb lakására a kis házat, a mellette lévő spajz kamrával és ehhez tartozókat hombárral, egyik sertés ollal és színnel, annak padlásával egybe hagyom; úgy mindazon által, hogy a míg él az egész portán lévő házaknak, annak padlásainak és egyéb épületeknek, melyeket övéle együtt építettünk örökös bíroja és azokban első jussa legyen.

Mely önkényes és szabad akaratomból származott és ekképpen végső rendelkezésemet tulajdon kezem irásával és élő pecséttemmel megerősítve kiadtam Szentesen; Csoó István emeritus Tanító.

Csoó István rendelkező által személyes jelenlétében nekünk alól irottaknak hitelesítés végett elő mutattatván és a rendelkező úgy előttünk pontról pontra szóról szóra felolvastatván ezt nevezett Csoó István élő szóval is maga végső rendelkezésének lenni nyilatkoztatta. Mellynek nagyobb hite lére ezen végső rendelkezést ezennel bizonyágképpen nevünk alá irásával eredetinek és valóságosnak lenni megösmérünk.

Költ Szentesen Junius Hónap 7^{kén} 830. Soós Josef mk. ord Bíró; eskütt Horvát István mk; Boros Sámuel mk hites jegyző.

Berkes Pál végső rendelkezése

1831. május 13.

Alább is megírt beteges állapotomra nézve, minthogy még ép elmével volnék, kevés világi javaimról maradékaim között halálommal történhető villongások eltávoztatására, az általam kikívánt esküdt személyek előtt következő végrendekezésemet kívántam tenni u. is.

1^{ör} Semmiféle adósságom nincsen, sem én senkinek adós nem vagyok.

2^{ör} Vagyon a méltóságos uraság kegyes engedelmeivel 6/8 urbáriális földön tanyai épületem – vagyon 10 darab apró nagyobb lovaimek, két fias tehenem 4 barombéli marhám, 3 üsző, 1 tinó – azon kívül 7 tinóm és 13 darab sertéseim. –

Ezekből, mint minden vagyonjaimnak kezelője hagyok vő fiamnak, hogyha fiam Pállal együtt meg nem lakhatnának, minek utána Czakó Imre vőmet egyenest magam feleségem megegyezéséből hoztam volna kevés vagyonaimba fiam mellé gazdának, hogy annál inkább a közterheket viselhessék, ha az 6/8 urbáriális földhöz, még együtt

lakni bírának; úgy a méltóságos földes uraság kegyelme hozzá járultával 2/8 urbarialis földet vehetnének, legyen fele Czakó Imréné, ellenkező esetben ha nem vehetnének akkor ha reá fogják írni legyen vő fiamnak 2/8 urb. földön lévő épületjeim, hét kocsis ló, hárommal kocsival, egy tehén és 4 tinó, úgy a sertésekből ha az kitett számok megmaradand 4 darabok.

2^{or} Ami ezekből felmaradván azokat hagyom Pál fiamnak, ezen házzal együtt, melyben most betegen fekszem; úgy mindazonáltal, hogy szeretett kedves feleségemet, mint jó édes anyját holtig tisztességesen magához ... tartsa és ruházza és megbecsülje.

3^{or} Vagyon hat ökröm melyeket kedves feleségem, ha halálom történik, adja el, és azokból bejövő summának legyen hűséges gondviselője, olyanokban ölese, a hol magának hasznát szerezhessen.

Mely ebbéli végső rendelkezésemnek nagyobb hitele s állandó voltára nézve, minek utána előttem szórol szóra felolvastatván azokat jól megértvén, kezem aláírása mellé tett kereszt vonással megerősítem.

Szentes május 13. 1831. Berkes Pál keze X vonása; Előttünk Soós József eskütt, Verner Mihály eskütt és általam Imre János jegyző.

öreg **Szedér Ferencz** Testamentoma

bemutatott 1831. augusztus 5.

a jegyzőkönyvbe által íratott 1831. augusztus 18. Boros Sámuel által

Testamentom tétel az 1831^{dik} esztendő Pünkösdi hava 28. napján a feleségem jóváhagyásával

Hetven egy esztendőskoromban ép és egészséges testel lévén a közelebb élő cselédek között ilyen rendelkezést hagyok halálom után kinek kinek örökös és megmásíthatatlan jussába minekutánna tisztességesen felneveltem s kiházasítottam őket mindnyajokat tudni illik

Az 1^{so} Leányomnak Ersébethnek már juttattam 394 vforintot és 28 krajcárt a mint a bizonyos irat is megmutattya – és megadódjon nékie az én halálom után 5 forint és 32 kr, így összesen 400 vforint.

A második leányomnak Zsófának is már juttattam 251 vforintot és 15 krt erről is bizonyos írás van – még adodjon az én halálom után ennek 4 esztendő eltelése után 148ft és 45 kr, ez is így összesen 400 vforintot.

A harmadik leányomnak Zsuzsannának mint hogy még semmit sem adtam adjon néki az én halálom után minden esztendőben 100 – száz forint és így 4 esztendő alatt teljen ki a 400 vforint addig is pedig az alább szollító Ferencz testvér öccse adjon néki minden esztendőben szépen ki szántott 1200 □ölből álló egy hold földet kukoricza mag alá, minden teher nélkül sőt annak termése haza szállításával együtt

A kisebb születés Ferencz fiamnak hagyom a mi ezeken kívül és több írásos tartozásokon kívül maradt úgy mint Koncz Jánosnak 200 vforint Poják Márton zsidónak 200 forint. Alpáron a Püspök juhászának Rákotzi Jánosnak 100 Forint. Lévi Dávid zsidónak 20 vforint a kamatain kívül ilyen rendelkezéssel, úgy mint: Lakjon az édes anyyával, (ha én hamarabb meghalok) minden megszomorítás nélkül és hogy az édes jó anyyát meg becsülje s meg becsültesse mind feleségével s lehető gyermekeivel s cselédeivel ne éheztesse, ne szomjuhoztassa ne ruhátlanítsa sőt az édes anyya tanácsán járjon a mit az parantsol. Ha jó azt meg fogadja, mert míg él és az én nevemet viselendi az az első a gazdaságba, a teher pedig a Ferentz fiamé egyvettértőleg.

Ha pedig hogy a nem reménylett meghálálhatatlan édes jó anyyát nem betsülné akkor az egész gazdaságnak egy harmad részét az édes anyya kivévén bellöle annak adhattya aki őtet holtáiglan megbetsüli s tisztességesen eltartya s el temetteti anyyival is inkább mivel mikor az édes anyyát elvettem volt, feleségemnek akkorra a megszerzett javaknak egy harmadrészét juhászsággal szerzettem a két harmad részét pedig az édes feleségemmel együtt létünkbe

A melly szerzett javainknak fundamentomát hogy juhászi szolgálatommal szerzettem nőtelen koromban, bizonyági lehetnek Ns Kamotsay Antal Ns Rátz Josef Piti Mihály, Kenyeres Ferencz sat ezek mind Catholikusok a melly fundust pedig ősinek tartanak a 3^{dik} tizedben Vetseri Dániel előtt azt is a testvér bátyámtól 70/10 esztendőig nálla juhászi szolgálatomért kaptam és így az is bizonyos hogy ősi úgy szólva semmi sem maradt.

Ezeket jó lélekkel megvalván kívánok mind élni míg Istennek tetszik mind meghalni. Öreg Szeder Ferencz mind feleségem Németh Ersébeth a ki-vel már eltöltöttem szép békességben 43. esztendőt.

Siprikó Kis Mihály rendelkezése

1831. július 31.

Én alább írt huzamos nyomorúságom közben ép elmével lévén gyermekeim között holtom után is az békességet fent tartani igyekeztvén általam megszólított emberek előtt végső rendelkezésem tészem eképpen.

Özvegyiségre maradt sorsom tekintetében városi házamat eladván házbéli eszközeimet míg lehetett kezem alatt megtartottam, az háznak ára 16 esztendő alatt elfogyott, Mihály fiam még tartozna 55 vforintokkal, István 40 vforintokkal. Sára leányom 26 forinttal, Ersébet leányom 67 forintokkal, melyeket szükségekben osztogattam rájuk. Házbéli eszközeimet mindenik fiam és leányom vitte és nállok maradt.

Minthogy Ersébet leányom és férje Szabó Péter 13 esztendő alatt oltá hűségesen gondomat viselik, mostani nyomorúságomat és utolsó gyermeki gondviselésemre egyik fiam sem ügyelvén tehát holtom után Ersébet leányomat se fiam sem senki meg ne háborítsa a mi kevés holmitskám vagy az gondviselést végképpen kezek alatt maradjon.

Az úgy nevezett Körösi halászat közben az ... elbontásért és kárvallásért az én részemre hajlandó fizetését fijaik és leányaik holtom után egyformán osztozzanak.

Melly rendelkezésem előttem elolvastatván azt minden résziben tulajdon akaratomnak és végső rendelkezésemnek lenni tökéletesen esmerem én Siprikó Kis Mihály X

Jelen lévén Dezső János mk, Kováts Sándor mk. Török Sándor mk Czeglédi Horváth István mk; 1831^{ik} 31. Juli

ör. Pataki Péter végrendelete

1831. szeptember 17.

Én öreg Pataki Péter rendelkezésem az én feleségemnek és fijaiknak közöttök testamentomban

oly mód szerént, hogy tegyenek ezen esztendőben próbát hogy együtt lehetnek együtt maradjanak, ha pedig nem egyezhetnek úgy az egy esztendőre 4 köből búzát 4 köből árpát és egy hízott disznót egy maglót is ökröt és azon

ígéretet a mely 200 forintokat és egy fijas tehenet ha együt meg nem maradhatnak ezeket.

A fijaim tartoznak kifizetni a házi eszközökből pedig jó lélek szerint osztozzanak maguk között.

Ezen rendelés történt, eskütt öreg Sebők János és Ns Vincze Gáspár és Pataki Pál, Pataki András jelen léteiben.

Tanácsülési jegyzőkönyv:

1831^{ik} esztendő Szent Mihály hava 19^{ik} napján Pataki Péter özvegye és két fiai, István és Péter előtt ezen döghalál idején tett rendelés felolvastatván, az özvegy Tóth Sára magát oda nyilatkoztatta ki: hogy a fijaknak vele maradások esetében a rendelkezésben megnyugszik – másként ellene mond.

A fiak pedig úgy nyilatkoztatták ki magukat, hogy külön válván a rendelkezésben ígért búza, árpa és egyéb megadása mellett ebben megnyugosznak – másként ellene mondanak.

Költ Szent Mihály hava 17^{ik} napján 831 a tanács előtt.

ör. **Székely Sámuel** végső rendelkezése

1831/2^k Esztendei B. Assony hava 9^{kéről}

Alól írott minden élővel köz halálomat közeledni érezvén, még Isten kegyelméből ép elmével következő végső rendelkezésemet önkényes elszánt akaratomból, az alól irányadó hites személyek mint megkért tanúk előtt, annak másolhatatlan voltára nézve kívántam tenni úgy mint: -

- 1^{ör} Minden Javaimban örökösömnek tészem és rendelem feleségemet Kálmán Ilonát úgy mindazonáltal –
- 2^{or} Hogy a Reformata Szent Ekklesiának két száz VCZ ftokat halálom után azonnal kifizetni köteles legyen
- 3^{or} Az árva gyermekek tartására a Reformata részre tizenöt ftokat szinte vczba.

Melly végső rendelkezésemet annak nagyobb hitele és másolhatatlanul állandó voltára ezennel magam nevem aláírásával megerősítem.

Költ Szentesen Boldogasszony hava 9^{kén} 832.; Székely Samuel mk, Mi előttünk: Esküt Kováts István mk, Esküt Horvát István mk.; Elöttem és általam Boros Sámuel mk hites jegyző.

ör. **Szüts Pap János** végső rendelete

1831. december 5.

Én Papp János Istennek kegyelmességéből számos esztendőket töltvén ez életben gyengélkedéseimről tapasztalom rövid időn leendő megoszlatatásomat; s a Felséges Istennek hozzám való jóvoltából s irgalmasságából egyéb számlálhatatlan áldása és jótéteményein kívül tulajdon kezem keresményiből még mindeddig megmaradott Ház és Szőlő örökségeimből fiaim és leányaim között utolsó rendelkezésemet megtenni nagy kívánsággal igyekeztem és kinek kinek az én szeretetem és hozzám megbizonyított hűségek s érdemek szerint önként és minden erőltetés nélkül, lelkem esmértem hejbe hagyásával intéztem e következők szerint úgymint.

Mihály fiam, Anna és Susánna leányaim között a házamat, /: melyben néhai boldogult Feleségemnek Szépe Sára édes annynak édes atyáról maradt 55 az az ötvenöt ezüst forintokból álló jussa benne van :/ egyenlő osztásra rendelem.

Jegyzés. Mihály és József fiaim között a szőlőmet egyenlő osztásra bocsátottam, mely akkor napokban kihívtam a szőlőmbe Mihály fiamat is és ezen atyai szeretetemet és rendelkezésemet ő előtt is kinyilatkoztattam, melyben nagy örömet is mutatott; de ugyan akkor /: nagy szorultságom lévén mivel a jég a szőlőmet két esztendőbe verte el és nem termett több 8 akó boromnál:/ hét, hét forintos 70 börtöt költsön az előtt sok idővel elvivén, tulajdon magaméból kértem, hogy tsak 30 forintal segítsen meg, és úgy megharagudott, hogy magamat is bosszúba hozott, mindent hányván szememre, és ugyantsak haraggal is ment el tőlem, nemhogy az én atyai szívességemet megköszönte volna, és az is történt, hogy az Érd. előjáró urak előtt könyörgöttem hogy a strázsaságot rollam vegyék el, de a fiaimat unszolták, hogy hejtem kövessék el; de ő azt sem tselekedte hanem magamnak feleségemmel együtt kellett elkövetni, akár alkalmas, akár alkalmatlan időbe, és tsak ajtót sem nyitott reám és ilyen és ezekhez hasonló hűségtelenségei indítottak arra engemet, hogy ezen fent megírt osztás leányaim közzé rendeltem és rendelem is.

Ersébeth leányomnak hozzám való szeretetét s hűségét meg nem számálhatnám, melyet nem tsak azzal mutatott ki, hogy szorultságaimba számálhatatlan részt vettem, búzával, lisztel, disznóval segített, de egyéb maga viselete és erántam megmutatott tisztelete s leányi igaz hűsége által arra indítottam, hogy néki a szőlőmnek és alatta lévő fűzfa erdőmnek felét és a másik felét –

Jósef fiamnak /: mint tulajdon keresményemet:/ örökösen ajánlom: ugyan tsak Jósef fiamnak, e mellett azt is, hogy ha úgy esne, hogy mostanába, vagy jövődre vagy akár mikor is halomásom történne, a termést sem azon esztendőbelit, sem az előtt valót, senki rajta ne követelhesse, ha nem övé legyen. Mely rendelésemet ha fel bontani bátorkodna átok alatt hagyom, hogy ne áldás hanem átok legyen. – Pap János mk

A fent írt pontokban előmutatott irományt maga Pap János személye szerint elibünk terjesztvén és arról ha valjon e legyen e másolhatatlan végső rendelése és akarátja megkérdesztetvén, ezt valósággal elhatározott önkényes végső rendelkezésének lenni erősítette, állította kinyilatkoztatta és megtartását tellyes szándékának lenni bizonyította.

Mellyet is mi alább írtak ezennel aláírásunkkal mint előttünk történt dologt ezennel bizonyítunk.

Költ Szentesen December 5^{kén} 831.; Előttem és általam Boros Sámuel mk jegyző; Előttünk Pál Jósef ord. bíró mk.; Berényi Péter esküt Bíró mk.

ör. D. Mészáros Ferencz rendelkezése

1833. március 30.

Az Atyának és Fiúnak és Sz.Léleknek nevében

A tellyes Szent Háromság nevében, minek előtte Lelkemet Teremtőmnek, akitül vettem, testemet pedig, melybül alkottattam, Annyának a Földnek adnám, ép és egészséges józan elmével bírván, hitvesem s három fiaim között végső rendelésemet ekképpen tészem, uyanis:

Először: Kováts Ilona harmadik feleségemnek: ha özvegységre marad meghagyom: hogy házamból sem egyik sem másik fiam haláláig ne háborgassa: hanem Pál fiam, mint édes anyja helyett szülőjét úgy tisztelje, táplálja. – Ha hogy pedig Pál fiam vagy menyemmel meg nem egyezhetne, - vagy önkényes akarattal oda hagyná őket, lakását megváltoztatná, - akkor Mészáros Pál fiam 100, azaz Száz váltócédula forintokat nevezett hitvesemnek minden pör s patvarkodás nélkül azonnal köteles legyen lefizetni. Ha pedig szép egyességben együtt maradhatnak, apródonként amint a szükség hozza magával, hitvesemet kielégítse.

Másodszor: Mint hogy Mészáros Ferenc öregebb és Mihály legkisebb fiamat, minden ingó és ingatlan vagyonaimból kielégítettem /: halomásom után:/ Pál fiamon semmi keresetek ne legyen, egy fillérben sem.-

Harmadszor: Mészáros Pál fiam pedig mint hogy vélem egy kenyéren van, elagott öreg napjaimban ő táplál, ő viseli gondomat oly fiui hívséggel, hogy ellene semmi panaszra nem fakadhatok; a házbul sem Ferencz, sem Mihály fiam ne háborgassza. – Minthogy pedig mind a három fiamat egy s egy fertály földdel kielégítettem, Mihály fiamnak még a tanyai épületeket is által adtam. – magam élelmére hagytam 1 fertály földet – Halomásom után; mint-hogy Pál fiam tart s tartozik is a legtisztességesebben eltakarítani ezen 1 fertály földet, melyet magam végszükségére meghagytam Pál fiamnak s succesorainak örökösen bírni meghagytam.

Pál fiammal sem Ferenc, sem Mihály, azon néki hagyott 1 fertály földért, semmi íztelenséget vagy háborgást ne tégyenek. Ez végső akaratom, s rendelésem s szándékom. – Ha hogy pedig valamelyik a két fiak közül Pál fiamat háborgatná, átok legyen.

Negyedszer: Meghagyom Pál fiamnak, hogy halomásom után, értem 5 szent misét – mostohájuk Kováts Ilona halomása után is 5 szent misét szolgáltatni tartozzon, mely szent szolgálatokra 10 azaz tíz vcédula forintokat adni köteleztessen. – És végre 10 azaz tíz vcédula forintokat a Templom Caszájában azonnal, mentül előbb lefizetni Pál fiam kötelességinek tartsa.

/:Fent tartván mind e mellett azon jussomat:/ hogy ha Isten életemnek kedvez ezen végső szándékomat, vagy megjavítani, vagy megsemmisíteni szabad tetszésem legyen.

Ezzel a Teljes Szentháromságnak nagy irgalmasságában ajánlván életemet és haláloamat béfejezem e végső rendelésem az Atyának és Fiúnak és Szent Lélek Istennek nevében. Amen.

Szentesen, 30^{dik} Martius 1833 öreg D. Mészáros Ferencz mk. X

Szalkai József végső rendelkezése

1836. február 11.

Alól írott, mint hogy még ép elmével volnék kevés világi javaimról örököseim között történhető viszontagságok eltávoztatására, - az általam kikért hiteseim személyek előtt kívántam e következő végrendekezésem tenni u.i.

Senkinek adóssa nem vagyok.

Vagyon ezen házam melyben most betegen fekszem: - melyet is szeretett hitvesem Samu Katalin József és János fiaim között, oly formán kívánom mint

tulajdon keresményemet egyenlően elosztani, hogy azt eladván a házi eszközökkel együtt ami abból be fog jönni egymás között három egyenlő részre osszák el. – a feleségem tulajdon hozományához hagyom a magam ruháit és egy viselt üstöt.

Melynek nagyobb állandóságára teszem e jelen végrendelkezésemet magam kezem kereszt vonásával megerősítve.

Szentes 11 Február 836 Szalkai József keze X vonása; Elöttünk esküt Józsa István mk, eskütt Szabó István mk, előtttem és általam Imre János jegyző.

Zsiros István végrendelkezése

1837. február 18.

(Ad 1837. mártius 11^{én} jelen végrendelkezés eskütt Sánta István és Dömösdi Josefnek jelenlétekben felolvastatott a két testvér örökösök Zsiros István és Anna minden pontjaiban megnyugszanak.)

Alól írott ámbátor mind testemben mind pedig lelkemben Isten kegyelméből ép és egészséges volnék mind azonáltal meg gondolván az emberi életnek bizontalan voltát halálom után történhető viszontagságoknak elmelőzése tekintetéből az általam kikért érdemes eskütt személyek előtt kívántam a következő végrendelkezésemet tenni. um.

Vagyon ezen városi házam melyben most betegen fekszek, mely reám ösiségül szállott, ugyan atyámról, ez halálom után adattasson el, elsőbet fizetessen ki belőle temetési költség, másodszor ha adósságom fogna maradni – a mi ebből felmarad, minthogy én ezen házat a legnagyobb szükségekbe 40 esztendőig megtartottam, ezt magam keresményiből ápolgattam, minthogy feleségemmel Fülöp Annával tsak fél esztendeig laktam és ő engemet hitetlenül elhagyott – két esztendei gondviseléséért Víg Mihálynénak fizetessenek ki 20 forintok vczbán, ezekről felmaradottakal osztozzanak István fiam és Anna leányom, úgy mindazonáltal, hogy Anna leányom azon summát t.i. a maga részét tsak férhez menetelével veheti ki: – egyéb eránt a mi a háznál legkisebb vagyonyaim vagy eszközeim vagynak, az ágyi leplekkel legyenek mind Anna leányomé.

Mely ekképpen előtttem felolvastatott végrendelkezésemet szóruul szóra jól megértvén jelen nevem aláírása mellé tett kezem kereszt vonással megerősítem,

Szentes 18^a február 837. Zsiros István keze + vonása; Elöttünk: Esküt Piti Josef, Esküt Kurucz János és Imre János mk.

Fekete Nagy Márton végső rendelkezése

1837. február 13.

(837^{ik} esztendei június 7^{én} jelen végrendekezés Hadzsi tudtára és Haris Tódor ...felek előtt felolvastatván Haris Tódor a bent érdeklett 500 forint adósságot valóságosnak lenni elősmerte.)

Alól írott kikerülhetetlenül halandó voltomat, élemedett koromnál fogva is haláloamat közelíteni érezvén; – örököseim ... Legatariusaim között támadható minden perlekedések és vissza vonások eltávoztatására az általam evégre kikívánt érdemes városi eskütt személyek előtt következő végső rendelésemet tészem kevés világi javaimról u.m.

Vagyon 500. ötszáz forintom négy esztendő olta Haris Thódornál, minden írás nélkül, melyért minden kamat nélkül ez ideig táplált és magamat naponkint öreg napjaimra nála meghúztam. – ezen summából háromszáz forintokat hagyok öreg napjaimban és betegségemben lett gondviselése és ápolgatásáért Hadzsi Sultána hajadon leánynak, miután nekem semmiféle maradékaim nem volnának. 100 forintokat hagyok tisztességes eltakarításomra – 100 forintokat pedig Hadzsi S... asszony és Sultána leánya mint 27 esztendők alatt volt gondviselőimnek gyászruhára.

Öreg Hadzsi Jánosnál vagyon 900forintom vcédulában – szinte írás nélkül, melyet el nem tagadhat, annyival inkább, hogy házam eladásában pénzre lévén szüksége, arra kért meg, „hogy amikor házamért fizetni fogunk ő úgy áll elő mint nékem hitelezőm” mely summát magam állítása szerint azonnal fel is kapott, megígérvén, hogy azon időről vagy is 1814^{ik} esztendőről a tőkét kamatjával ki fogja fizetni, amikor kérni fogom; - kértem is több ízben tőle de nem adta vissza – ezt Kiriák György és mások is tudhattyák. Ezen 900 forintokból kihúzván elsőben Kirikó György 53 forint 6 krajcár adósságát a felmaradott summát egyenest az óhitú vagyis görög ecclesia feltartására hagyom.

Mely általam eképpen tett végrendekezésemet ép és tiszta elmével végre hajtott és előttem felolvastatot jól megértvén, állandóbb voltára adom e jelen kezem keresztvonásával megerősítve,

Szentesen február 2^{án} 837. Fekete Nagy Márton keze x vonása; Előttünk: eskütt Berényi Péter mk; Bíró Négyesi Péter mk és Imre János jegyző.

Megjegyzí újonnan a rendelkező, hogy a rendelkezésbe összesen kitett 1400 forintokból mint ősi nem keresett vagyonából nevezetesen Hadzsi Jánosnál lévő 900 forintokból 200 forintokat hagyok a Méltóságos Földesuraságnak de csak oly formán, hogy ha a város kitől az Isten őrizze meg magát meg nem váltaná. - ha – pedig meg fogja magát váltani légyen egyenesen a

városé, melynek is használatját vagy hová leendő fordításáról ... az ord. bíró ispánolhasson. – Ezen későbbi megjegyzésemet szinte ép elmével megértvén, előttem felolvastatván ezennel kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentesen Fekete Nagy Márton keze kereszt vonása; Előttünk: esküt Berényi Péter mk; Bíró Négyesi Péter mk és Imre János jegyző

Csulak József szentesi lakosnak végző rendelése

1838. március 4.

Alól írtak főbírói kiküldetésünk folytán Csulak Josef helybéli lakos házához megkeresés következtében megjelenvén a nevezett Csulak Josef előttünk élő szóval fekvő beteg ágyában ugyan de ép és egészséges elmével e következő végrendelést tette: -

Alól írt éitem bizonytalanságát látván, e következő végrendelést teszem.

Adós vagyok nemzetes Jurenák József úrnak száz váltó cédulai forintokkal. Pacher János úrnak az elősmert contract szerint és élő szóval tett bizonyítás szerint készpénzben ötven forintokkal és sertések árával.

Mely most érintett adósságokat le húzván a hátra hagyandó és fenmaradandó vagyonomból az minden kint lévő activa adósságokkal együtt házam egyenlő részre ne vetessen szeretett hitvesem, leányom Josefa és hitvesemtől mostanában születendő gyermekem közt osztasson fel, és pediglen oly szorosan megtartandó rendeléssel, hogy egynek halála esetében amely holt részre a két élő közt egyenlően, úgy szinte a másiknak halála esetében, az fenmaradandó előre maradjon, mint egyenes és törvényes örökösre.

Megjegyezni kívánom, hogy Szent Tornyai számtartó Dubravszky János úrnak hét darab ... szimpla aranyakkal adós lévén, azok is mindenek előtt kifizetendők.

Az osztálynak könnyebben leendő megejtése tekintetéből minden vagyonom és jószágom és házi eszközeim úgy szinte az ezüstjeim is eladatván készpénzzé fordíttasson.

A Josefa lányom gyámatyjának kérem a városi tanácsot.

Mely ebbéli végrendeléselem nagyobb hitelére és állandóságára jelen végrendelésemet tulajdon nevem aláírásával megerősítem.

Szentesen Mártius 4^{kén} 838. Csulak József saját keze X vonása.

Mely fentebb érintett, kifejtett végrendelet az azt tevő előtt felolvasván és az azt mindenben helyben hagyván teljes hitelére mint megkeresett tanúk tulajdon neveink aláírásával megerősítjük.

Szentesen Március 4^{kén} 838 Jurenák József tanácsbeli, Pacher János tanácsbeli; Előttem és általam Hadzsy György tanácsnok számvevő, mint megkeresett tanú.

(Belső tanácsülés Március 21^{én} 1838. A végrendelező özvegyének és Josefa leányának személyesen kijelentett kérésére előttük felnyitvatván és felolvasztatván, belenyugvásukat élő szóval kinyilatkoztatták. Kókay István jegyző)

öreg **Dunás Varga István** végrendelete

1838. november 29.

Alól írott mostani terhes betegségemben magamat utolsó órámhoz közelíteni érezvén, de még elmémen lévén, halálom után örököseim közt származható egyenetlenségek és versengések eltávoztatására, meglévő világi javaimról következő végső rendelkezemet kívántam az általam kikívánt érdemes tanácsbeli személyek előtt tenni u.m.

Előre bocsátom, hogy voltak és vagynak következendő javaim um.

1^{ör} Ezen városi házam a IV. tizedben, melyben most is betegen fekszem, az 1^{ső} feleségemmel szereztem, kitől semmi gyermekem nem maradt. –

2^{ör} Volt 5 fertály földem, melynek ketteje b. atyámról ősi jus képpen maradt; - hármat pedig mostani feleségemmel Pap Zsuzsannával szereztem.

3^{ör} Vagyon a Berken öt pásztából álló szőlőm, melyet ugyancsak ezen mostani feleségemmel szereztem.

Ezekhez képest gyermekeimet eképpen elégtettem ki um.

Második feleségemtől való fiaimnak Istvánnak és Sándornak adtam – miután őket mostani feleségemmel együtt felneveltem és kiházásítottam volna – e következőket; mindegyiknek egy egy fertály földet, egy egy kocsit mindegyiket két két lóval hámmal gyeplővel; egy egy negyed fű tinót, két két serést négy fíjával.

Harmadik feleségemtől Pap Zsuzsannától való fiamnak Sándornak(?) ismét adtam egy fertály földet, egy kocsit, egy lovat fíjastól, egy ötödfű tinót és

egy hájas sertést. És így őket mindnyájokat kielégítettem. Már most amelyek még jelenleg birtokomba vagynak, melyek ezek:

- a) ezen fentebb említett házamat; minden benne valókkal.
- b) azon két fertály földet épületekkel együtt, melyet 3 fiaim közösen a nékiek átengedett /:nagyatyai két fertály földbeli örökség mellett:/ általunk szerzett föld helyett cserébe vettek. –
- c) Minden most meglévő lábas jószágaimat um 4 lovat, 1 tehenet, két tavalyi borjut, 4 disznó
- d) A Berken lévő 5 pászta szőlőmet
- e) Bugyi Antal szomszédom tartozik 150 ezüst forinttal.

Mindezen előszámláltakat mostani feleségemnek, fentebb is nevezett Pap Zsuzsannának hagyom örökös és teljes jussát, úgy hogy arra hagyhassa akinek akarja.

Julianna leányomnak hagyok 250 = kétszázötven váltó forintot; mit az anyja a szőlő árából kifizesse.

Mely ebbeli szabad akaratomból származott végső rendelkezésemet saját kezem keresztvonásával megerősítem,

Költ Szentesen november hónap 29^{én} 1838 öreg Dunás Varga István keze X vonása; Elöttünk: Ns Dobosy Mihály tanácsnok és főkapitány; Ns Molnár Imre mk albíró; előtttem és általam Veress Károly helyettes jegyző

Mihálkovits Mátyás végső rendellkezése

1839. március 13.

Alól írtak hitelesen bizonyítjuk, hogy helybeli lakos Mihálkovits Mátyás annak következtében, hogy mindennemű javairól előttünk végső rendelést tessen, ezen város érdemes főbírójának Boros Sámuel úr által folyó esztendő március hó 13-án kiküldetvén lévén, ugyan azon nap reggeli órákban a nevezett rendelkező dolgában házánál megjelentünk és akkoron ő, a ki beteg ágyában feküdt, testén ugyan elgyengülve találtuk, elméjére nézve mindazonáltal egész épségben és józanságban lenni tapasztaltuk, a végső akaratját a következőkben nyilatkoztatta ki előttünk úgymint:

Először hidegült testem három pappal és tisztességesen temettessék el egy engesztelő áldozatot ide érte,

Másodszor Czóber Erzsébet név alatt nevelt és tartott szeretett lányomnak hagyom a házamat és háztelket, férjének Fábián Istvánnak pedig hűsége és szívességiért a még felében viseltes két ló után való kocsimat, a házi mindenemű eszközök és bútorok említett Czóber Erzsébeté legyenek, ide értvén a tehenet is.

Harmadszor a házi mindennemű eszközök és bútorok említett Czóber Erzsébeté legyenek

Negyedszer ötszáz váltóforintnyi adósságot melyet boldogult hitvesem született Kritsfalusy Anna bizonyos szükségétől kényszerítve még életében felvett Kritsfalusy familia /:hitvesem részét egyenlő részben adni anyjáról maradott vagyonokbul:/ fizesse ki.

Ötödször A Szent Andráson lévő szőlős kertem, mely fogadság alatt van Kricsfalusy János úr gyermekeire szálljon, oly megjegyzéssel hogy azon 300 vforint mellyel Sas Károly urnak városi sebésznek tartozom kifizetni kötelessége legyen, temetési költségekkel egyetemben, Mihalkovits Mátvás X

Mely végső rendelést minekutánna mi a rendelkező előtt szórul szóra felolvastuk volna azt nem csak keze saját vonásával, hanem élő szavával minden pontjaiban helyben hagyott és megerősített, mondván, hogy ez szándékos akaratja.

Költ Szentesen Március 13^{án} 1839^{ben}; Bacher János mint küldött tanácsnok, Kováts Pál mk mint kiküldött tanácsnok Cherny József városi aljegyző.

Öreg Gilicze György végrendelete

1839. február 19.

Én amint alól úgy itt fent is megnevezett öreg Gilicze György, ki már életemnek 76^{ik} éveit számlálván, s még ép testben ép elmével érezném magamat, mindenek előtt, de főképpen a kiket illet és szükség, kevés ingó bingó vagyonaiban feleségem és 8 férfi magzataim között kívánom végső rendelésemet megtenni, hogy halálom után egymás között történhető viszálykodásokat elkerülhetnék, mellyhez képest elsőben előadom, hogy t.i. vagyon egy házi örökségem, vagyon egy sessio szántóföldem Uraság földén, vagyon két ökör, 4. ló és 3 sertés. – Másodszor feljegyzem, hogy melyik fiamnak mit és mennyit adhattam életemben és miképen voltak, vagy maradtak véllem, ugyanis

- 1^{or} János és Sámuel fiaimnak adtam még nevendék korokban egy egy üsző borjut, de ezek mikor annyira nevedtek, hogy másoknak kellemetesekek lettek, engem el hagyván szolgálatra állottak, de az üsző borjúk nállam maradván, az én gondviselésem alatt nevedtek és szaporítottak, de mind a fiak hasznokra, a szaporulatból egy borjú fiat sem kívánt senki, midőn a házassági életet elérték, haza jöven egymás után, megházasodtak, és a lakodalmi költségnek fele az enyim, fele pedig az övék volt, házasságok után egy kevés időig vélelem maradván, osztán töllem elváltak, s magok gazdájokká lévén akkor adtam nekik egy egy fertály földet. –
- 2^{or} Sándor fiam 13. esztendő korában a csizmadia mesterségre reá gondolván magát, engedtem tetszésének, inassá lévén harmadfél esztendőig inaskodott, az idő alatt ruháztam, az inasságra ráunván hozzám vissza jött, és házassági időre jutván kiházásítottam a magam költségén, de a házassága után még csak egy esztendeig sem lakott vélelem, egyedül hagyott magamat és helyette pénzen tselédet kellett fogadnom, - de midőn elment, mégis elhajtott tőlem két harmadfél üsző borjúkat.
- 3^{or} István fiam iskolába járatván ameddig, annak utána a tanyára kikerülván mint 10 esztendő korától fogva 14 esztendő koráig vélelem volt, akkor ez is a bognár mesterségre reá gondolván magát, a tanyáról hazajöven engem elhagyott magánosan inassá leve és 3 esztendőig inaskodván, az idők alatt én ruháztam, - midőn pedig töllem inasságra elment, maradt nálam egy Tehén és egy Tinó marhája, a tehenet eladván, mikor felszabadult többel együtt az árát reá költöttem, tisztességes ruhát s köpönyeget állítván néki, a Tinót pedig magamnak /: a szarva állásában hibás lévén:/ 40 forint fekete bankóban megtartottam, az oly ép marhának párja volt 100 forint fekete bankó abban az időben. Haza jöven a vándorlásból, a mesterségre letévén magát, a 40 forint fekete bankóért adtam néki 30 forintot váltócédulát a házasságakor nem lévén muzsika nem költöttem csak a konyhabeli eleség volt az enyim.-
- 4^{or} József, Ádám, Ferencz és Mihály fiaim ezeknek is mint az elsőbbeknek egymás után midőn a tanyai terhek alá kikerültek, adtam egy egy üsző borjakat és a maguk gondviselések alatt nevedvén szaporodnak, mellyiknek többre vagy kevesebbre, hanem már ezen fiak egyik mint a másik szüntelen vélelem maradván, öregségemnek segítői; a vagyonnak megtartói voltak; - ezek felől tehát azt megghagynom, hogy a szaporulatjaikból, kié több, kié kevesebb leszen halálom után, egy fiú is részt belőlök nem kívánhat semmi szín alatt. – Ezek közül is már kiházásítottam Ádám és Ferenczet.

Minden így történvén már most a fent írt vagyonomból ekképen kívánom successoraimat érdeemesíteni, ugyan is – A feleségemet kivél 39 esztendőket békességben eltöltöttem mindenben a szántó földön kívül felesé teszem, és amennyi gabona leend abban az időben, minden félének a fele az övé legyen. – János és Sámuel fiaimnak 10 – 10 tíz-tíz váltóforintokat, Sándor és István fiaimnak pedig 20 – 20, húsz – húsz váltóforintokat, melyek összesen 4 részből 60 váltóforintokat tesznek, és ezek a házból fizetődjenek ki a feleségem halála után; mivel még él addig a házban lakjon egy fijával amelyikkel nékie tetszik. –

A négy fertály földhöz négyen vagynak, József, Ádám, Ferencz és Mihály, osztályt különben köztök nem teszek, hanem ha bírhatják fertályonként bírják, ha pedig nem, egyezzenek meg – tsakhogy amelyik fiú földet bír, az édes anyjának mint hogy a földből részt nem vesz, bizonyos conventiot táplálására esztendőnként adjon. – Továbbá ami fél rész ezen utóbbi fiakra hárul, ahoz vagyon még közkölttség is, um. vagyon 100 – Száz váltóforint adósság, a magam temetésebeli s takaríttatásomra esendő költség, Jósef és Mihály fiaknak kiházásításuk, ezeket kifizetvén, ami marad osszák el egyenlően négyőjük között. –

Utollyára meg kívánom hagyni ezen négy fiaknak, hogy ha az édes anyyoknak halomása történne, az ő vagyonjából takarítsák el tisztességesen és a mi még maradni fogna vagyonjából azt osszák el öt részben úgy, hogy amelyik fiúval az anya lakott, annak gondviseléséért az a fiú két részt vegyen, a három pedig egyet – egyet, különben, hogy ha a feleségemnek ezen rendelésem így nem tetszene, azt a just által bocsátom, hogy a maga rátáját, mint néki tetszik, aképpen intézze el gyermekei között. –

Mindezeket midőn a magam érzésem által ép elmével jó lélek szerént eképen elrendeltem volna, az Úrnak ajánlám successoraimat egymás között békességben való maradást kívánok és hogy mindezek valóban általam íratattak bé eképen azt meg is bizonyítom ezen magam saját kezem nevem aláírásával.

Költ 1833^{ik} esztendő Böjt elő hava 24^{én} Szentesen – elhunyt édes atyátok én öreg Gilicze György.

Midőn éppen ezen rendelésimben munkálkodnék éppen ezen pontban történt a Jósef fiamnak a katonaságból való kiváltása, kiért is 100.- száz pengő forintokat kellett fizetnem Szeged városába, és ezen summa Gatsári Horvát Jánostól adódott inter nélkül nagy irgalmasságból egész julius 22 ig, én ezt a summát kívánom az utóbbi négy fiakkal egyenlően ha reá álanak kifizetni, de ha az én akaratom nem tellyesíttetnék, tehát az a 100 pengő forint

is a fizetendő közköltségek közé tevődjön, mivel nem magáért, hanem minden fiak közül volt dézsma, és akkor megírt vagyonom közé is még egy tehén járuland.

Ezen végrendekezést ör. Gilicze György a Város Közházához maga személyében be hozván, és bémutatván, azon jegyzéssel, hogy elholt katona fia József része úgy ingók, mint ingatlanokra nézve véle egyenlő osztályossá tett három testvéreire háramoljon – miután az előtte szóról szóra pontról pontra felolvastatott – ezt valóságos önkényes akaratjából eredett végrendekezésnek bévallotta, megismerte és kinyilatkoztatta, és ugyanazt nagyobb hitel és örökösei kötelezésükre előttünk is tulajdon nevének kezével aláírásával megerősítette.

Költ Szentesen Februárius Hónap 19-én 839.; Én öreg Gilicze György; Mielőttünk Nagy János ord. Bíró, Soós József esküdt – Elöttem és általam Boros Sámuel jegyző.

Csöre borbély Sámuel szentessi lakos, s születésűnek végrendelete

1840. július 7. (felolvastatott 1846. július 11.)

Alábbíráttak főbíró Nzetes Boros Sámuel Úr által, Szentessi lakos s születű Csöre Borbély Sámuelnek Végrendelete meghallására, kivételére s írásba foglalására kiküldetvén, a nevezett végrendelezőnek Hékédi oldalon fekvő szőlőjébe megjelentünk, holott is ötten betegen, de ép és egészséges elmével találván; előttünk élő szóval s érthetőleg lelki jelenlétének nyilvános kitetszésével következőleg rendelkezett:

Én alább is megírt Csöre Borbély Sámuel testi erőtlenségemet érezvén, s azt: hogy magamnak nem sok időt ígérhetek, s a Felséges Úr Isten velem minden órában parancsolhat, jól tudván, előre meggondolt akarattal végrendeletemet ezekbe teszem:

- 1^{ör} Első feleségemtől Irhási Ilonától, Sára és Juliánna leányaim maradván, s ő nékiek mint elmaradott árváknak második feleségem Bihari Panna, kitől István, Mária és Ersébet – fiaim leányaim születtenek – immár 8. évek olta hűséges szorgalommal gondját viselvén, akarom: hogy 2^{ik} feleségem Bihari Panna, úgy az 1^{ső} tizedbe lévő házamnak mint a Hékédi oldalon lévő 3 pászta és tíz út szőlőmnek mint fáradságos saját munkámmal szerzett össz javaimnak s egyéb házi eszközöknek s gazdasághoz tartozóknak mind addig valameddig nevemet viselendi birtokába és használatába maradjon, úgy mindazonáltal, hogy első feleségemtől született 2 leányaimnak is

- férjhezmenetelökig gondját viselni, és őket is nevelni tartozni fog. – azon esetre ha első feleségemtől Irházi Ilonától született Sára és Juliánna leányaim férjhez menendének, az ő édes anynyok Irházi Ilonával hozzám hozott egy Tehénnek árát – 100 az az száz Vforintokat, felvéve egy egy részre – az az Sárának is 50 – Juliannának is 50 Vforintokat – ha nem tüstént férjhez menetelőkkel, de azonnal, mielőbbest módjába lesz, kifizetni tartozik – 2^{ik} feleségem Bihari Panna.
- 2^{or} Ha 2^{ik} feleségem Bihari Panna férjhez menne úgy minden némű javaim, házam és szállóm – elkótyáltatván, nékie semmi se adódjék, hanem két rendbeli árváim javára, a Városi Gyámi Kezellsé alá bízom – s a bejövendő pénzből úgy első, mint 2^{ik} feleségemtől származott fiam s leányaim egyenlően osztozzanak.
- 3^{or} Bihari Pannának 2^{ik} feleségemnek szabadságába tészem, 1^{ső} tizedbeli házamat eladni, árán kisebbet venni és ha ne talán a veendő vagy cserélendő ház olcsóbb lenne és a mostanira reá fizetnének, avagy annak árából felmaradna, azon öszvességet a gazdaságba avagy a szükséghez képpst gyermekeim leányaim nevelésére fordíthatja.
- 4er Ha pedig Bihari Panna hitvesemnek is halála történne, akkor a 2^{ik} pont szerint, javaim pénzzé tétetvén, a Gyámi kezelés alá adatván, leányaim s fiam közt egyenlően – férjhezmenetelök, avagy törvényes kort eléérésök idejébe – osztassanak fel, s ezen végrendeletemet úgy egyik, t.i. első feleségemtől, mint 2^{ik} feleségemtől született gyermekeim, Bihari Panna 2^{ik} feleségem megtartani köteleztetnek, mivel saját keserves keresményi javaimról így rendelkezni kívántam; – mivel különbül is 1^{ső} feleségemmel az érintett egy tehénnél egyebet nem kapván, 2^{ik} feleségem pedig hozzám semmit se hozván, eme végrendelettemmel az ő hűségét jutalmazni, s gyermekeim között a viszálykodásokat mellőzni – akartam.

Költ Szentesen – a Hékédi szőlőben Július 7^{én} 1840. Csöre Borbély Sámuel keze + vonása.

Mely, Végrendeletet, hogy előttünk élő szóval tette, írásba foglalva és előtte felolvasva, újabban akarátját ezekbe nyilvánította, s írni nem tudván, keze kereszt vonásával megerősítette, ezennel bizonyítjuk.

Költ Szentesen, a Rendelkezőnek Hékédi szőlőjében, Július 7-én 1840.; Előttünk Molnár Imre mk. albíró, Kováts Pál mk Tanátsnok, Vosits Ferenc mk. aljegyző, mint kiküldöttek előtt.

Erdélyi József Szentesi lakosnak végrendelete

1841. december 15.

Alább írottak – Városi főbíró Nemzetes Boros Sámuel Úr hivatalos rendelese folytában – Erdélyi József volt tized gazda végrendeletének kihallgatására kiküldetve lévén, Erdélyi József lakházánál megjelentünk ötlet elerőtlenedett betegnek, de ép és józan elméjűnek találtuk: ki is előttünk következő végrendeletét tette,

Én Erdélyi József halálom közellétét érezvén rendelem

- 1^{ör} Házam és szőlőm legyenek első feleségemtől született életbe lévő gyermekeimé; úgy hogy a ház és szőlő eladatván, rajta lévő költségek kielégíttessenek s azon felül lévő somma gyámi kezelés alá adasson.
- 2^{ör} Egy fertály földem, legyen 2^{ik} most élő feleségemtől született gyermekeimé, úgy mindazonáltal: hogy mivel mostani feleségem hozományi jussán szerződött, s ennél fogva mint ősi pénz – gyermekeit illetné, mivel továbbá mostani feleségem felette nagy pusztító lévén, mindenemet eddig is elpusztította, s a földet is elprédálná – azon egy fertály föld épületestől, adódjon el és ára ezen második feleségemtől született gyermekeim részire gyámi kezelés alá adasson, a rajta fekvő közterhek a föld árából fizetessenek. Költ Szentesen Dec. 15, 841. évben.

Mely végrendelet e mai napon előtte felolvastatván azt élő nyilvános szóval saját akaratjának s végrendeletének nyilatkoztatta: – felette nagy elerőtlenedése miatt azonban kezeit fel nem emelhetvén; alá nem írhatván, jelen

Erdélyi József által élő szóval tett végrendelet valóságának erősségül aláírtuk Szentesen dec. 15^{én} 1841. évben.

Soós Josef mint tanátsbeli mk.; Pacher János tanátsbeli mk.; és Vosits Ferencz jegyző mk.; mint Erdélyi József végrendelete kihallgatására kiküldöttek.

V Lakos Ferencz Végintézete

1841. augusztus 3.

Alább írtak Város főbírájától Boros Sámuel úrtól vett kiküldetésünk következtetésében Szabó mester Lakos Ferencz utolsó akaratjának kivételére s írásba tételére az alább írt időben a megnevezett Lakos Ferencz házánál megjelenvén, és említett Lakos Ferenczet gyengélkedő egészségben de ép lelki erőben és ép elmével találván végső akaratját következőkben vettük ki:

- 1^{ör} Feleségem Kéri Mária míg él és míg nevemet viselendi azon háznak mellyben jelenleg lakom szabados és háborítatlan használatában maradjon, valamint száraz malmom használata is, míg él és nevet viseli kizárólag őtet illesse, a ház és malom után járó közterhet évenként teljesíteni tartozván. –
- 2^{ör} Megnevezett feleségem Kéri Mária hozományképen hozott házamhoz és kezeimhez 1290 azaz egyezerkétszáz kilenczven váltó forintot, ezek mint jelenleg is vagyonaímban létezők és feleségem tulajdonához tartozók előlegesen kiadassanak, azon felül pedig részére 600 azaz hatszáz váltó forintot szintűgy tüstént kezeihez vendőt hagyok; ezenkívül adok számára két darab Cs.k. simpli aranyat.
- 3^{ör} Házam és száraz malmom ha feleségem meg hal vagy férjhez menve nevemet viselni megszűnik egyetlen egy leányomnak nemes Sarkadi Mihály hitvesének birtokába jusson, szállóm pedig és minden más bármely névvel nevezendő ingó és ingatlan vagyonom megnevezett leányom birtokába halálom után tüstént által adassék, szállóm mindazonáltal olly feltétellel hogy leányom feleségemnek míg ez él és nevemet viseli évenként tizenöt akó bort adni köteleztetem.

Melly végintézet a végrendelkező előtt felolvastatván, általa élő szóval is saját akaratjának kinyilatkoztatott egyszersmind saját neve aláírásával is általa megerősítettett.

Költ Szentesen Aug. 3^{kán} 1841.; V Lakos Ferencz; előttünk: Verner Mihály mk tanátsbeli, Felső Vályi Nagy Sámuel Tanátsbeli, Toth István mk jegyző.

Pálfi János végrendelete

1842. január 10.

Testamentom

Jóllehet, mostanába Jó Istenem kegyelméből mind Lelkemben, mind testemben ép és egészséges vagyok; mind azáltal előttem tartván a halandóság elébb vagy utóbb elkövetkezendő bizonyos voltát: utánam maradandó 4 gyermekeim, nevezetesen Sára, Mihály, János és Juliánna között /:kiket annak idejébe illendően kiházasítottam:/ halálom után történhető viszálykodásoknak elhárítása tekintetéből, csekély vagyonomra nézve végső rendelkezésemet teszem.

Vagyonom melyekről rendelkezni akarok, Egy Ház a második tizedbe sub nr. 1205. – Hat pásztaból álló Szőlő és Házi bútoraim. Melyekről /:kivéven néhai Dóci Katalin feleségem által Szüleitől nyert és vagyonom közzé elegyített hozományi 100 – Egyszáz forint jussát:/ tulajdon szerzeményeim lévén, a Hazai Törvények teljes engedelmével főszerzői jussal szabadon rendelkezek.

- 1^{ör} A Házat Mihály fiamnak, mint akinek mind magának mind feleségének már 13 évek alatt velem lett lakások ideje alatt, kivált 8 évi özvegységemben és beteges állapotomban segítősegekkel éltem és ezeknek utána is velek kívánván maradni holtomig, fiúi és leányi tiszteletet és hívséges segédelmet reménylek és a kik már 8 évek alatt a Háznak minden terhét követték és magok költségén újj építéssel gyarapították, annál fogva 837^{be} reájok is íráttam, most pedig 350 . Háromszázötven v.cz. forintokba nékie örökösen által alkut-tam, és ezennel által adom oly feltétellel, hogy most mindjárt 200 . kétszáz forintokat lefizessen, melyet azonnal a négy gyermekeim-nek egyenlően négy részre elosztok, és kiadok, a többit pedig az az 150 – egyszázötven forintokat, nékie bizodalmassan reménylett fiúi hívséges gondviselésémért örökösen által ajánlom, s örökös használatába hagyom.
- 2^{ör} A Szőlőt, melyet ezeknek előtte 10 évekkel magokkal lett egyetér-tés és jóváhagyással sorshúzás által egyenlő részre elosztot-tam, halálom után azon szerint négyőjüknek örökös használatokba rendelem.
- 3^{ör} Házi bútoraim, mellyek halálommal fenn maradnak, négy egyenlő részre osztassanak.

Ezek szerint a nevezett gyermekeim, halálom után egyik a másikon semmi legkisebb követelést sem ősi, sem szerzeményi semmi szín és kifogás mellett soha többé ne követelhesen.

Költ két egyenlő párban Szentesen Januárus 10^{kén} 1842^k esztendőben; Pálfi János mk, Testator.

öreg **Kovács István** végrendelete

1842. január 16.

Alább írtak főbíró nemzetes papi Boros Sámuel Úr által Szentesi lakos öreg Kovács István végrendelete kivételére kiküldetve lévén, a nevezettnak lakó házánál megjelentünk kit is ép és józan elméjűnek de elerőtlenedett állapotúnak találván, előttünk következő végrendeletét tette,

Én alább is megírt öreg Kovács István szemem előtt tartom testi gyengülésemet, elélemedett öregségemet, ép és józan elmével elhatározott akarat-al következő végrendeletet teszek:

1^{ör} Néhai édesapámról semmi vagyonok reám nem maradván, sőt ami atyám végrendelete szerint engemet illetett volna, azt is testvéreimnek hagyván, ősi vagyonokban nem részesültem, igaz ugyan: hogy atyám által bírt földből 1 és ½ fertály földet bírok, de azt is a Mlg. földes Uraság kegyességéből és különös engedelmeből bírom, ennél fogva ezen földem, valamint még 1 ezen kívül lévő, összesen tehát 2 ¼ fertály váltságos és 1 kötél Fábiányi haszonbéres földjeim, az én tulajdon szorgalmammal szerzett keresményeim, de sőt keresményeim a ház és minden meglévő ingó vagyonok mivel ámbár néhai feleségemről Szabó Annáról két ökröt, 1 tehenet, 1 sertést, 3 malacot öröklöttem és 1 lovat kaptam, de – fiatal koromban béresi szolgálattal, saját fáradságommal kerestem mindenemet és gyarapítottam gazdaságomat, amit annál inkább előadok, mivel feleségem, ki ez előtt 4 évvel elhelt, halála előtt szinte 14 évekig nyomorult lévén, az egész gazdaságnak fenmaradása saját szorgalmamnak tulajdonítható. Mihez képest-

2^{ör} István fiamnak kinek már előbb 4 darab marhát, 4 lovat, új vasas kocsit 3 lószerszámmal kiadtam, kinek Bába Nagy Jánostól házat vettem, de 35 váltóforint ez alkalommal odamaradt, később pedig Házverő Andrástól vettem neki egy házat és 1 fertály földet 500 váltóforintért; - ezen földet eladta 440 váltóforintért, a házat eladta 440 váltóforintért ezen vett másik házat és azt elcserélte Ns Székely

István házáért úgy azonban, hogy 100 forintot és ennek 12 váltóforint érdekét, mellyel nékem Székely István tartozott azon ház tulajdonságul én adtam által. Ezen kívül adtam István fiamnak mindenféle házi eszközöket, ásót, kapát, kaszát, vas fa villát, szóval házi bútorkból és mindenből kielégítettem, 10 sőt 15 évekig ... és mindenfelével felsegítettem, melyek által őtet oly tökéletesen kielégítettem, hogy ezen már kiadottakon kívül ő nékie többet adni nem kívánok és nem is hagyok, mint a Gulyás Péter földje féléből 1 fertály földet, ezt is csak folyó év őszén általadandót – ezen kívül 1 pár láncot, 2 fa ekét, két lapos vassal, 1 csoroszlyával, 1 ..., - 10 juhot, 1 negyedfű csikót, - és az első házból 2 karszéket- Ezeken kívül nékie többet nem hagyok, mivel a nékie jussába kiadattakat is elköltötte, hagyok ezen kívül István fiam leányának 1 derékalyat, 1 lepedőt – fiának pedig szinte 1 derékalyat, két ócska ládáim egyike szinte legyen fent említett István fiamé.

2^{or} Sámuel fiamat Csabán, molnár mesterségre taníttatván, czéhbe állítván, ezért fizettem 35 váltóforintokat, adtam neki 1 fias tehenet, 5 zsák búzát, 1 hízott disznót, 2 maglós, - Idegenben legénykedvén 92 váltóforint adósságot-, Váradon a majszerjének 10 váltóforint adósságot, ezen kívül bőrkötőért Verner úrnak 7, csizmáért érette 5 váltóforintokat kifizettem, sőt hazajövetelével nékie házat vettem, mely átíratással és tűzi cassa illetséggel 630 váltóforintba került. – ismét adtam néki kiházásításán felül mindenféle házi eszközöket 4 palackot, 5 poharat, ruhát, szerszámot, ásót, kapát, vas fa villát, kapát üstöt, teknot, szitát és rostát, melyekkel annyira kielégítettett, hogy jelenleg nékie a nagy kamarába lévő egy hombárnál, 2 karszéknél, az első házba lévőnél és 10 juhnál egyebet azért sem hagyhatok, mivel ő a gazdaságot munkájával soha se gyarapította, sőt néki minden nékem tett munkálatait mindenkor megfizettem. Így ő a gazdaságot nem gyarapítván többre nem is érdemes. – 2 ócska ládáim egyikét azonban szinte Sámuel fiamnak hagyom.

3^{or} Néhai József fiam közel 40 esztendeig velem együtt gazdálkodván, és gazdaságomba mely az ő és feleségének az ő halála utáni figyelme nélkül elpusztulandó vala – híven segítvén – egész gazdaságomnak jelenlegi fennmaradását köszönhetem, ennél fogva érdemes ugyan arra néhai József fiam felesége, hogy ő néki fiam halála utáni 10 évekre, évenént 50 váltóforintot hagyjak, mivel azonban én őtet bővebben kívánom megjutalmazni, ezennel rendelem, hogy a még meglévő házam, 8 ökröm, 1 fias tehenem, 1 harmadfű üsző, 2 tavalyi üsző, 156 darab juhaim, fábiányi 1 kötél – 2 ½ fertály váltságos földem /: levonván a már István és Sámuel fiamnak hagyattakat /: úgy nem különben minden egyéb található ingó vagyonomat, legyenek

néhai József fiamnak életbe lévő János és Sándor fiaié – úgy azonban, hogy az egész vagyon édes anyjok gyámsága alatt álljon – és ezen vagyonból ezen unokáim Susanna testvéreknek, kit kiházásítottam, kinek 1 tehenet, 3 darab juhot adtam, még 10 juhot adni; - a Reformáta ecclesiának, a Vincze Józsefnél lévő pénzemből 30 váltóforintokat, a reformáta árva gyermekeknek tartására 10 váltóforintokat kifizetni tartozzanak. – Együttal megjegyzem, hogy a néhai édes atyám után maradt föld, ősinek annál inkább ne tekintessen, mivel azon kívül, hogy én azt a Mlg, földes uraság kegyelméből kaptam, néhai atyámért 34váltóforint 22 krajcár temetési költséget fizettem és 1822-be nékie 70 váltóforint 45 krajcárokat kölcsönöztem, ezen kívül a föld és a ház örök váltásági tőkéjét, ön magam mindenkor kielégíttem.

Melyek szerént teszem ezen végrendelésemet. Költ Szentesen Januárius 16. 1842. ör. Kovács István. Hogy ezen végrendeletet előttünk élő szóval nyilvánította, előtte lett felolvasás után saját végakaratának nyilvánította és saját nevének aláírásával megerősítette bizonyítjuk.

Költ mint fent; Soós József esküdt, Lakos András tanácsbeli és Vosits Ferenc kiküldött jegyző.

Nagy Andrásnak végrendelete

1842. január 21.

Alább írtak nemzeti főbíró Boros Sámuel úr által lett kiküldetésünk folytában, Nagy Andrásnak házánál megjelenvén, betegen fekvő de egész ép elmével bíró fentebb is nevezett Nagy Andrásnak a következőkben tett végső rendelkezését vettük ki:

Alább írt Nagy András szemem előtt tartván az élet bizonytalanságát, még most amidőn ép és egészséges elmével bírok e következő végső rendelkezésemet teszem.

- 1^{ör} Van ezen városi házam, a Kisér alatt egy kis fűzfa erdőm.
- 2^{ör} Adós vagyok a napam asszonynak ötven váltó forintokkal.
- 3^{ör} Tekintetbe vévén kedves feleségemnek Papp Susannának erántam minden időben kimutatott hűségét, beteges állapotomban megbecsülhetetlen ápolását, s fáradságát, mind azon javakat, melyek holtom után maradnak egész tulajdoni jussal hagyom és testálom, oly

móddal hogy úgy a napam asszonynak fentebb érintett 50 váltóforintokat; valamint egyéb fent lévő közterheket kifizessen, a fent marandó értékkel szabadon rendelkezessen.

- 4er Minden házi bútorimat, eszközeimet egyszóval minden értékemet néki hagytam és testáltam egész tulajdonosi jussal.

Mely ekként tett végső rendelkezésemet annak állandóságára hites tanúk jelenlétekben megerősítvén.

Szentes Január 21^{kén} 842. Nagy András mk.

Mely tulsó lapon leírt s a rendelkező által aláírt végső rendelést a rendelkezőnek felolvastván és szórul szóra megmagyarázván, azt akarattjának lenni élő szóval is nyilvánította.

Szentesen, Januárus 22^{kén} 842.; Kováts Pál, Lakos András tanácsbeliek; Hadzsy György esküdt jegyző, mint evégre megkért tanúk.

Kiséri Pólya János végső rendelése

1842. március 1.

Alól írott a midőn még egészséggel és ép elmével bírnak, ön magam által szerzett kevés világi javacskáimról a netalán gyermekeim között eredhető viszonyok eltapasztatása tekintetéből következő végrendeletimnek tartalmát adom elő.

- 1^{ör} Vagyon a 3^{ik} tizedben egy jó karban lévő házam a Berki hegyen 11 kisebb pásztákból álló szőlőm; melyeket tulajdon szorgalmam által szerzettem, ezekkel így rendelkezek.
- 2^{ör} Vagynak hat leányaim nevezetesen Erzsébet, Sára, Zsuzsánna, Anna, Judit és Mária, ezeket tisztességesen sorsokhoz képest kiházasítottam, elégegyenek meg vele, az elől számlált vagyonaimból nékiek semmit sem hagyok, nem is érdemlenek tőlem, minthogy idős napjaiban egyik sem becsült meg, sőt az ucca néppel tele lévén vén akasztófára, apja vagy a kutyának tele torokkal kiáltottak, Judit közülük rosszassága végett 4 hízómat, és 4 lovamat, a Fábiányi volt tanyámról ellopott, melyek megértek 500 forintokat váltócédulában. – hanem az elől számlált vagyonaim legyenek azok ingók vagy ingatlanok mint tulajdon keresményembe, a fiamnál található irományok szerint is örökösítem János fiamat.

3^{or} Tartozik János fiam, mostani hitvesem Homlok Ilonának házasságra lett lépésemkor megajánlott 100, Száz ezüst forintokat kifizetni: ezeknek végrehajtására, megkérem Nemes és Érdemes Tanácsot esedezvén egyszersmind, hogy ha a Teremtőnek életemet rövid úton elvenni tetszeni fog, minthogy a Berken lévő szőlőm, nagy szorgalmam által javíttatott, János örökösömnek felneveltetéséig maga valójába részére megtartani méltóztassanak.

Mely végrendekezésemnek minden pontjait igazán meggondolván, annak nagyobb erősségére és hitelére adtam e jelen nevem alá írásával megerősítve

Szentes 1^a mártý 842. Kiséri Pólya János mk.

Balogh György Szentesi lakos végrendelete

1842. szeptember 3.

Alább írottak Városi főbíró nemz. Boross Sámuel Úr általi kiküldetésünkhöz képest Szentesi lakos Balog György házánál végrendelete kivétele és írásba tétel végett megjelenvén, miután őt ép elméjűnek találtuk előttünk következő végrendeletét tette.

Én alább is megírt Balogh György ép elmével határozott akarattal következőleg rendelkezek

- 1^{or} Vagyon a Kórógy parton 3 fertály földem, egy házam, házi gazdasági eszközeim, szarvasmarháim, lovaím s egyéb ingó javaim- ezen és minden javaimból József fiamat ki magát kegyetlenségéről rossz erkölcséről megösmertette és a gazdaságba segítségem nem volt, általában kirekesztem és akarom
- 2^{or} Hogy minden javaimba 1^{sd} feleségemtől született György, Sándor, Lajos fiaim, Katalin, Julianna, Lídia leányim és 2^{ik} feleségemtől született Mária leányom egyenlően osztozzanak úgy azonban,
- 3^{or} Hogy 2. feleségem Sólyom Sárának, az általa még 1836. évbe házamhoz hozott 30 váltóforintokat, 2 tinót, 1 üszőt, melyet 30 váltóforinton eladtam, 20 véka búzát, 19 font szalonnát, egy feljavított sertést, 8 üres zsákokat – a 2^{ik} pontba kinevezett örököseim mindenképp előt kifizetni, és engemet is tisztességesen eltemetni tartozzanak.

Melyekről teszem ezen végrendeletemet. Szentes Sept. 3. 842. Balog György kezem x vonása.

Hogy Balog György előtt jelen végrendelet felolvastatván azt végakarátjának élő szóval nyilatkoztatta és gyengesége miatt írni nem tudván keze kereszt vonásával erősítette ezennel elősmerjük.

Költ mint fent; Jurenák József tanácsbeli, Soós József tanácsbeli, Vosits Ferencz jegyző mint kiküldöttek.

Árendás Török Jánosnak végső rendelete

1842. szeptember 28.

Alább írtak Árendás Török János végrendeletinek kivételére és írásba foglalására bíróilag kiküldetvén, a nevezettnek lakó házánál megjelentünk, kit is ép és józan elméjűnek – testileg elerőtlenedett betegnek találván, előttünk élő szóval következő végrendeletet tette,

Én alább is megírt Árendás Török János érezvén testi elerőtlenedésemet, hogy feleségem és örököseim között halálom után történhet villongásoknak elejét vegyem és eltávoztassam tészem illetén végrendeletemet.

1^{ör} Néhai édes atyámnak 1813^{ik} évi Sept: 13-^{án}, mostoha anyámnak 12^{ik} Decemberbe történt elhalásuk után Miklós bátyámtól megváltakozván és ő vele megosztozkodván – ősi vagyónként jutott az én részemre a Bese kovács szomszédságában lévő ház, mely Miklós bátyám házánál 1100 forintokkal pengő pénzben kevesebbre becsülődött, hanem én nékem maradt 7 fertály föld Lapistón, ugyancsak kettő pászta szőlő, - 1 vízi malom, 6 ökör, egy fias tehén - 3^dfűre menő tinó 2 3^dfűre menő üsző, 2 tavalyi tinó, 2 tavalyi üsző - rugott borjú 2 - kisebb nagyobb lovak 6 darab - egy szekér, 1 ... kocsi és ehhez 3 hám gyeplő - és jobbik nyereg és minden gazdasági eszközök szerszámok - az új ház kijavítása került 120 vforintba - jutott 4 hízott sertés is - 2 ... arany két nyolcmárjasos és 12 darab peták. - bátyámtól megválásom után az általa felszedett adósságokat a közös vagyont terhelőket magam kifizettem, és pedig Ketskeméti Zana Györgynek 200 forintot váltóban - Vásárhelyi Gonda Györgynek 100 forintot vczédulában - Gáborja János és Paja Mihály Keresztúri lakosoknak 75 forintokat vczédulában, ezen kívül Török Sára nénemnek jussába kifizettem 30 vforintokat; - Török Katalin húgomnak szinte jussába 65 forintokat; - Török Mária húgomnak városházi egyezség szerént adtam egy fias tehenet, 60 forintokat és kiházásítottam maga megalégedéséig. - ezen az ősiek fentartására fize-

- tett sommák tehát keresményemet teszik – a keresményhez sorolandó még 1815^{be} a gyep szél mellett lévő házamnak a jelenlegi lakházamért megtserélésekor fizetett 400 forint . – 1823^{ba} Csúcs Jóseftől 1050 Vforinton vett négy fertály földem, - 1826, Erdélyi Jóseftől 150 vforinton vett 85 út szőlő, - Török Miklós bátyámtól 100 forinton vett egy pászta szőlő, - 1831^{be} az új házamnak tserép alá vétele, mely építkezés a szobához tartozandókkal együtt került 3100vforintba, - 1835^{be} Török Miklóstól vett 60 útból álló szőlőjéért fizetett 200 vforint, - 1836^{ba} Erdélyi Sámuelától 288 forinton vett szőlő – 1836^{ba} özvegy Kuti Mihálynétól Dónáti oldalon 947 vforinton vett két fertály föld – úgy Lakos Ferencztől 1760 forinton vett egy száraz malom – megjegyezvén: hogy az ősi vízi malom mely nekem 700 forint becslő árba jött által – általam 725 vforinton eladódott, mely somma szinte az ősiekre számítandó – ezen javaimba – de
- 2^{ör} Az ősiektől számán felül lévőleg szerzett 100 darabot tevő szarvasmarha – 13 darab kisebb nagyobb ló – 21 darab sertés és 700 darabon felül lévő juhaim és minden néven nevezhető ősi és keresményi javakba feleségem Tornyai Judith – János és Bálint fiaimmal gazdaként akként maradjon benne, hogy a gazdaság még ő él és nevemet viselendi, gondoskodás és felügyelete alatt álljon. – ha pedig említett feleségem férjhez menne úgy ősből mint keresményiből egy gyermek részt vegyen.
- 3^{or} Lapistón 7 fertály földem Bálint - Dónáti 6 fertály földem János fiamat illesse, ők abból leány testvérjeiknek just ne adjanak, a földet azonban csak anyjuk elhalása vagy férjhez menése után vegyék kezükhöz.
- 4er Ugyan ezen fiaim az Erdélyi féle szőlőből egy egyes pásztát kapjanak.
- 5^{ör} Julianna leányomnak és néhai Török József fiamtól származott két unokáimnak felébe érve hagyom az ősi szőlőt melyet bátyámtól vettem ezenkívül Judith leányomnak tisztességes kiházásításán felül 50 darab juh 1 fias tehén egy üsző adasson és József fiam leányainak kettőjüket összevéve ugyan annyi:
- 6^{or} Sára menyem néhai Török József fiam özvegye gazdaságomba hozott 1000 vforintokat, ennek interesse 60 vforint az Ipar egyesület pénztárába részvényért fizettetik – Sára menyem még fiam nevét viseli lakjon és tartasson a háznál és meneteléig évenként 50 vforintokat részére fizetessenek.

- 7er A reformata ecclésia részére 50 vforintokat, a reformata iskola részére 50 vforintokat a reformata ispotálybeli szegényeknek 25 forintokat a Rcatholica részén lévő ispotályos szegényeknek 10 vforintot kívánok fizettetni.
- 8^{or} Több úgy ősi mint szerzeményi javaimba a szerzeményiekbe ha el nem fogynak feleségemnek halála vagy ezt megelőzőleg történendő férjhez menetele esetére a 2^{ik} pontnak ez utóbbi esetben figyelembe tartásával fiaim, leányaim avagy illetőleg feleségem egyenlő részben osztozzanak.
- 9er A Fábiáni árendás földből 2 fertály Bálint 2 fertály János fiamat illesse.

Mely végrendelet élő szóval ekként nyilvánítatván, még azt az alább írtak írásba foglalták, az alatt az azt tett Árendás Török János meghalálozott. melyről tettük ezen nevünk aláírásával erősített bizonyság levelünket.

Szentesen September 28. 1842.; Jurenák József tanátsbeli, Dobosy Mihály tanátsbeli és Vosits Ferencz jegyző mint kiküldöttek.

öreg **Kálmán János** végrendelete

1844. április 21.

Alább írtak Kálmán János kértére az általa teendő végrendelet felvételére főbíró úr által kiküldetvén, e következő végrendeletét tette betegen fekvő de még ép elmével bíró öreg Kálmán János:

Én alábbis írt öreg Kálmán János kevés vagyonomról e következő végrendeletet teszem.

- 1^{ör} Van ezen városi házam, melyben most betegen fekszem, és házi eszközeim.
- 2^{or} Két feleségemtől- nevezetesen Balog Ersébettől született három fiam, János katona, Mihály, József fiam, és Sára leányom – második feleségemtől Szabó Annától pedig Ilona, Katalin és Anna leányaim.
- 3^{or} Minthogy a leányaimat tisztességesen férhez adtam, és különösen Sára leányomnak egy másfél száz formátlan eladott rokkát adtam – ezen Sára leányomnak semmit se hagyok ezentúl – Ilonának 10 forintokat, Katának is 10 forintokat váltó czédulában, Anna leányom-

nak pedig mivel nékie legkevesebbet sem adtam – ötven váltó forintokat hagyok és testálok, úgy hogy ezen summákat Mihály fiam, mint általános örökössöm fizesse ki.

4er Ezen házamat és minden házi eszközeimet hagyom és testálom hívségesen gondomat viselő Mihály fiamnak – oly feltétel alatt hogy még élek tartani lészen köteles; azon felül halálom után fizessen Szalontán lakó Josef fiamnak kétszáz váltó forintokat, és a 3^{ik} pontban megnevezett 3 leányaimnak az abban ki tett hetven forintokat váltóban.

Mely ezen végső akaratom hitelére és állandóságára a jelen végrendeletet az erre kikért hiteles tanúk jelenlétében tulajdon nevem aláírásával megerősítettem.

Április 21^{kén} 844.; Öreg Kálmán János mk.

Mely fentebbi végrendeletet az azt tevő előtt felolvastván, és azt szórol szora megmagyarázván mindenekben megerősítete azon nyilvánítással, hogy a T fiscalis úrnál be sequestált 300 ft szálló árából azon kétszáz forint tartozása, mellyel K... Máriának és Jelenfi Sámuelnének adós, fizetessen ki – a száz forintokból pedig egyéb szükségek fedeztessenek. – melynek is hitelére jelen végrendeletet tulajdon nevünk aláírásával megerősítjük.

Szentesen Április 21. 844. Kugler János tanácsbeli, Balog Mihály mk tanácsbeli, előttem és általam Hadzsy György mk jegyző.

öreg **Lovas János** végrendelkezése

1844

Végrendelet vagy testamentom!

Mivelhogy Isten kegyelmességéből alól is megírt öreg Lovas János mint rendelkező közatya több rendbeli intézkedéseim után is magamat rendbeszedtem most amidőn mind lelkemben mind testemben ép és egészséges vagyok előttem tartván a következendő halálnak vagy halandóságnak – bizonyos vagy bizonytalan voltát – gyermekeimre nézve hogy elhunytom után közöttök valami testvéri gyűlölség ne támadjon: először lelkemet ajánlom az Istennek, testemet pedig a földnek végrendelkezésemet kívánom tenni, mint közkereső atya szabad akaratom szerint – eképpen u.m.

- 1^{or} Van egy városi házam amelyben lakom mely az édes atyám néhai Lovas János szerzeménye; de az én iparkodásommal és gondoskodásommal áll fenn ez ideig; ebből már egy elhunyt testvéremet ki-
elégítettem az magam keresményemből néhai Lovas Mihályt; e már
egészen ötsére nem állíthatódik az én részemre: annyival is inkább
mivel becsü ár szerint vettem birtokomba. – Nem különben-
- 2^{or} Van a Királysági pusztában 3 fertály váltságos földem mely 3 fertály
földek között egy fertályt mondhatok ősinek, amelyből három leá-
nyaimat ti. született Lovas Sárát, Katalint és Máriát a már elvitt se-
gedelmemen túl kívánom holtom után részt venni oly móddal, hogy
amidőn napjaimat elvégeztem tehát jó szívű János fiam azon egy
fertály földből azon az áron amelyen én megszereztem – a két fer-
tálya ugyancsak egy fertály 500 forint v czba öt részekre osztódjon
holtom után. Annak tekintetében, hogy míg élek János fiam fél fer-
tály földet az én és mostani feleségem született Sarkadi Ilona ré-
szünkre köteles lészen mind valósággal mind a megkívántató szol-
gálatokkal, nem különben azon fél fertály földet a magam magjával
kimunkálván készen a kezembe adni tartozik /:termést:/ továbbá
- 3^{or} Mivel a házat tulajdonomnak tartom lenni, holtom után ha szeren-
csétlen sorsom érdekel vagy rá nem szorulnék vagy házra vagy sző-
lőre tehát holtom után 4 részekre osztasson mind a ház mind a
szőlő: de hozzá értvén azt, hogy már a három leányomnak adtam
mindeneket, száz – száz váltó forintokat a ház jussban, a világi java-
imból pedig a mi tőlem telhetett adtam egy – egy tehenet.- a boldo-
gult feleségem mint édes anyjokról maradt ágyat és ládabéli ruhá-
kat pedig mind elvitték a mint megegyesülhettek rajta, melyről írá-
sos nyugtatvány van róla. – amit pedig magamnak hagytam ágyat,
holtom után legyen a három leányomé vagy maradékaie, de kivévén
a házban található holmikat t.i. nyoszolya, pad, asztal, s.a.t. a mi csak
az ágyon kívül találtatik, mind a mellettem gondoskodó János fiamé
maradjon aki életem fentartásán igyekezik /: a házzal együtt:/ az
egy fertály föld pedig a mi ősi 5 részekre osztódjon, amiből már egy
hatodrészt törvényesen kifizettem néhai Lovas István örököseinek;
igy tehát János fiam az egy fertály ősi földből a leány testvéreit,
amint én megvettem kinevezvén 500 váltó forint summából fizesse
– így minden leánynak 100 száz váltó forint jut, mert az ötödik rész
az enyém, mivel fél fertályt míg élek tartozik János fiam munkálni
az én részemre, a magam magjával bévetvén annak idejében annak
minden munkáját elkövetni tartozik készen kezembe adni; ezért
maradjon a föld ötöd része Jánosnak mert ő gondoskodik váltságá-
ról és a megkívántató szolgálatokról.

4er Hogyha pediglen hamarább végezvén napjaimat mint mostani hűségezesem, érintett Sárándi Ilona tehát a részemre kinevezett fél fertály föld termése úgy a szőlőé, ami vagy a földben érné elhunytomat vagy pedig már készen lenne, mind feleségemé legyen abból elégeljen még a magaméból a mi azon időben találhatik hagyok 100 száz vcz. forintokat – azonnal alsó és felső testi ruhának. nem különben sertés vagy szalonna a mi csak élelemre való ami az ő, és az én gondoskodásom alatt találhatik, az én részemben, mind a övé legyen, senki tőle el ne vegye.

5^{ör} Hozzá értvén a hipotékai föld termését és a kint lévő kész pénzemnek kamatait, ami elhunytom éri azon évben mind a hűségezesemé legyen; a mi pedig holtom után maradna készpénzem, akár interesre, akár kezem alatt, a más örököseim között 4 részre egyenlően osztódjon: János, Sára, Katalin, Márianak. Egyébért az én János fiamat leány gyermekeim semmi esetre nézve ne háborgassák, az én tulajdon keresményemre nézve holott mindenből részesítettem őket, én reám pedig semmi gondjok nem volt, csak János fiam vigyázott reám, utolsó napjaimban is ő reá bizodalmaskodom s hagyom gondoskodó fiamnak.

Mely ebbéli szabad tetszésem és akaratom szerént tett végrendeletemet csendes vérrel amit akartam megíratam, a jelen volt érdemes halgatóim előtt, melynek nagyobb hitelére és állandó voltára nézve nevünk aláírásával megerősítvén,

Szabad Szentes városában mártius 9^{kén} 1844 Én öreg Lovas János mk; Előttem és általam Máthé Pál, jelenlétemben Ns Sarkadi Nagy János mk, Balog Szabó ...

Szatmári Sámuel végső rendelése

1845. augusztus 2.

Alúl írttak Főbíró úr által lett kiküldetés folytában betegen fekvő de még ép elmével bíró Szatmári Sámuel házánál Végső rendelete kivételére és írásban leendő foglalására meg jelenvén, – azt e következőkben vettük ki:

Én alább is írt Szatmári Sámuel látván beteges állapotomat, csekély javimról e következő rendelésemet teszem:

1^{ör} Vagyon ezen házam, melyben most betegen fekszem – egyéb fekvő vagyonom nintsen.

2^{or} A fentebb nevezett házamat, melyett feleségemmel született Nagy Katalinnal, ősi illetségem gyarapításával szerzettem, – hagyom és testálom Nagy Katalin feleségem édes leányának Kis Juliannának és férjének Limhai Jánosnak – oly módon hogy engem éltem fogytáig tisztességesen eltartani és eltakarítani – ugy szinte feleségemet Nagy Katalint egész holtá napjáig ápolni táplálni és tisztességesen eltakarítani kötelesek leendenek – minthogy semmi más vagyonom nintsen melyből magamat és feleségemet táplálni tudnám. Minél fogva atyámfiái nevezett örökösöket nem háborgathatják, mert ezen házamat fent nevezett Limhai János és Kis Juliánna szorgalma által tartottam és tarthatom fel.

Mely eképpen tett végső rendelkezésem hitelére kiadtam e jelen tulajdon kezem kereszt vonásával megerősített Testamentomomat az evégre meg kért hites személyek előtt

Szentesen Augusztus 2^{kán} 845.; Szatmári Sámuel kezem x vonása

Mely végső rendelést az azt tevő előtt felolvastván és élő szóval is meggyarászván, azt mint tulajdon rendelésit mindenekben megerősítette.

Szentesen Aug. 2^{kán} 845.; Kálmán József mk tanátsbeli, Ns Dobosy Sigmond mk Tanátsbeli; Előttem és általam: Hadzsy György mk jegyző.

Lévi Dávid végső rendelkezése

1845. szeptember 18.

Alól írtak főbíró úr által lett kiküldetésünk folytában Lévi Dávid betegeskedőnek házához végrendeletének kivitelére megjelenvén, hitelesen bizonyítjuk, hogy Lévi Dávid beteges de még ép elméleti állapotában e következő végrendeletet tette. –

Alább írt Lévi Dávid érezvén gyengélkedő egészségbeli állapotomat, még most ép elméleti tehetséggel s józan megfontolás után e következő önkényes végrendeletet az evégre kikért becsületes személyek előtt tettem és megtartani kívánom.

1^{or} Van a városban ezen házam, melyben most lakok, úgy szinte kereskedésem. –

2^{or} A fentebb nevezett vagyon mind tulajdon szerzeményem lévén, azokban úgy a fekvő javakban – kereskedésben, egyszóval minden

javakban általános és egyedüli örökösnek hagyom és rendelem egyetlen egy fiamat Lévi Izrael Jósefet, oly kötelezés mellett:

- 3^{or} Hogy édes anyát megbecsülni, és azt mint házi gazdaságomat holtá napjáig tekinteni és elösmerni köteles leend, aminél fogva azt kellően táplálni és gondját viselni tartozni fog. – ha pedig az édes anyával, kedves feleségemmel békeségben és tsendességben élni nem tudna – vagy azt kellően meg nem becsülné, avagy táplálná – ennél fogva az édes anya – kedves feleségem – külön lakni kívánna avagy kénytelen lenne – köteles lészen édes anyának még él és nevemet viselni fogja, minden hétre nyoltz azaz 8 forintokat ezüst pénzben, három huszast egy forintba számítva fizetni, még pediglen minden holnap elején. Hogy ha pedig kedves feleségem született Lévi Elisabetha holtom után bár mikoron férjhez menne – azon esetben, megszűnván a fentebbi kötelezés, tartozni fog nevezett fiam édes anyjának kedves feleségemnek telyes és végső kielégítésül egy év eltelté alatt két ezer azaz 2000 forintokat váltó czédulában, kész pénzben kifizetni, - ezen felül köteles leend kiadni anyának egy bőr kanapét a vele járuló bőr székkal, egy politurozott nagy quadrapotky nyoszolyát ágyneműkkel együtt – választva – és egy nagy tükröt is a konyhabéli eszközökkel a szükséges szereket az ezüsből egy harmadrészt, ti. egyedül a kések és kanalakbul.
- 4er Köteles lészen továbbá a fiam egyetlen egy leány testvérjének Czuzkor Mojzesnének – halálom után ötezer, azaz 5000 forintokat váltó czédulában kifizetni, még pedig két esztendők alatt minden kamat nélkül, úgy hogy 2500 forintokat egy esztendő elteltével 2500 forintokat a maradék esztendő elteltével – szinte minden kamat nélkül. – továbbá az ezüst késeknek és kanalaknak egy harmadát ezen felül semmit se tartozik adni, és a leányom is semmit a kitettekén kívül nem kívánhat és fiamat semmi tekintetben sem háborgathatja.
- 5^{ör} Köteles leszen továbbá nevezett fiam minden a városban létező – nevezetesen a római catholica ecclesiának, reformata ecclesiának, evangelica ecclesiának az óhitű görög nem egyesült ecclesiának és végtére a Sidó sinagóga részére fejenként azaz mindegyiknek húsz azaz 20 ezüst forintot és így összesen az ötnek egyszáz azaz 100 ezüst forintokat holtom után kifizetni.

Mely ebbéli végső rendeletem hitelére és állandóságára és az illetők által leendő szoros megtartására kiadtam és tettem e jelen tulajdon nevem aláírásával az evéggett kikért hites személyek előtt megerősített végrendelésemet Szentesen September 18^{kán} 845 ... azaz Lévi Dávid

Melly fentebbi végrendeletet az azt tevő előtt felolvasván és élő szóval is megmagyarázván tulajdon kezével lett aláírásával mint önkényes végrendeletet megerősítette, melynek hitelére mind evégre kiküldöttek tulajdon aláírásokkal megerősítve hitelesen bizonyítjuk

Szentesen September 18. 845; Lakos András mk tanácsnok, Pál József tanácsbeli mk, előttem és általam Hadzsy György hites jegyző.

Gágyor Antal végrendelete

1845. december 5.

Alólírtak – mint a város főbírája nemzetes Boros Sámuel úr által kiküldöttek – hivatalosan bizonytságot tésszünk a felöl: hogy mái alólírt napon, Gágyor Antalhoz kimenvén, ötten betegen feküdve, de ép elmével lenni találtuk, - s tőle megértvén hogy egyenesen az ő kívánsága az: hogy hozzá végrendelete meghallása végett kijönnénk, - következő végrendelést tette előtünk:

Én alólírt Gágyor Antal 5 heti súlyos betegségem folytán éltemet végéhez közeliíteni érezvén, - kevés vagyonomról következő végrendeletet teszek:

- 1^{or} Ezen ház, melyben fekszem /: 2^{ik} tizedben 1093szám alatt:/ még 5 élő testvérek között osztatlan vagyon lévén, - s rajta 300= azaz háromszáz váltó forint adósság – és ezenfelül feleségemnek Schomodi Annának 200 vforint hozománya feküdven, - ezeknek mindenekelőtt a közösből leendő kielégíttetésük után, a fennmaradandó értéke ezen háznak 5 testvérek között, 5 egyenlő részre fog hárulni, mely engemet illető 1/5 részt, hagyom és testálom fentebb nevezett Schomodi Anna feleségemnek.
- 2^{or} Van még egy város bírta allodiális és ezelőtt általunk – most Szűcs Dobos Mihály által haszonbérlett etseri földön lévő tanyai épületek, - melyek János testvéremmel közösek, - ezeknek engem illető fele részét vagy ennek fejében 60 vforintokat szinte többször említett feleségemre testálom.
- 3^{or} Ezen városi házban találtató minden házi eszközök – miután már ezekből az őket illetőket többi testvéreim kivették, - de boldogult édesanyám által, feleségemnek, mint 3 évi szélütésében folytonos és egyedüli ápolójának, különben is tsak magának ajánlottak és hagyottak, - ugyanazon többször nevezett feleségeméi legyenek, - ágy-neműekkel s konyhai eszközökkel együtt. –

- 4er A János testvérem neve alatt haszonbérbe bírt, de fele részben általam használt s fizetett fábijáni 14 hold földhasználatából feleségemet János testvérem ki ne zárhassa, - és semmi módon ne háborgassa, - valamint ott lévő takarmányok is mind feleségeméi lesznek.
- 5^{ör} Van 3 lovam, kotsim, eke, talyiga s ezekhez való minden szerszámok, mint sajátjaim, - nem különben egy vontató közös kotsinknak fele értéke szinte Schomodi Anna hitvesemé legyenek. - végre minden meglévő búza, árpa zab kukoricza, 2 hízó sertés mint sajátjaim ugyanazon feleségeméi tulajdonává legyenek.

Mely végrendeletemet – miután azt előttem élő szóval lett felolvastatása után is sajátomnak ösmérem – ezennel saját kezem keresztvonásával megerősíték.

Költ Szentesen December 5^{én} 1845.; végrendelkező Gágyor Antal keze X vonása.

Mely előttünk eképpen tett ezen végrendelet hogy általunk írásba tétett s azontúl a végrendelkező előtt élő szóval felolvastatva, ugyanazon által sajátjának nyilvánított legyen – s hogy az alá /: írni nem tudva :/ keze kereszt vonását is ön kezével a végrendelkező tette – hitelesen bizonyítjuk – Költ mint fentebb: Kálmán József tanácsbeli, Ns. Dósa Lajos tanácsnok mk, és Basa József jegyző, mint kiküldöttek.

Öreg Nemes Sarkady Nagy János Végrendelete

1846. november 5.

Alábíratlak Főbíró Nzetes Boros Sámuel Úr által – Szentesi lakos – Öreg Nemes Sarkady Nagy János Végrendeletének meghallgatására és írásban foglalására kiküldetvén; – Ör Ns Sarkady Nagy Jánosnak saját lakó házánál megjelenvén – kiküldetésünk célját előadtuk, ki is, saját kérésére lett kiküldetésünk folytában végrendeletét előnkbe terjesztette, élő szóval mint elgyengült elerőtlenedett öregségben mindazonáltal józan, ép elmével bíró e következőkben adta elő,

Én alól is megírt Öreg Nemes Sarkady Nagy János szemem előtt tartva testi elerőtlenedetségemet és kívánván, fiaim, leányom közt az én és hitvesem halála után őket illethető javak és a már általuk életemben kivett javak eránti osztályra nézve, minden egyenetlenségeket és gyűlöletes perlekedést, viszálykodásokat elhárítani következő végrendeletemet teszem.

- 1^{ör} János fiamnak osztályrészébe kiadtam 2 fertályos váltáságos földet – azon időbeli birtokomhoz képpst minden nemű Lábass Jóságokat – a gazdasághoz kívántató alkalmas gazdasági eszközöket szerzőszámokat. – Ezen felül adtam nékie készpénzt – eladott juhaim árából 580. azaz ötszáz nyolcvan V.C. forintokat.
- 2^{ör} Lajos fiamnak osztályrészébe szintén kiadtam 2 fertály Váltáságos földet, lábas jószágokkal és gazdasági szerszámokkal, eszközökkel együtt, melyekből éppenanyiban részesült mint János fiam. –
- 3^{ör} Susána leányomnak Nemes Borsos Szabó Péter hitvessének osztályrészébe ház vételre 700, az az hétszáz Váltó forintokat mely sumán házat vettek és az én segedelmemmel cserép alá el is készítette – ezenfelül a nem régiben eladott földem árából adtam nékie föld helyett 1500 azaz ezerötyszáz forintot pengő ezüstpénzben, mint földbeli osztályrészt.
- 4er Az én Öreg Nemes Sarkady Nagy János és most életben levő Feleségem – és így mindkettőnknek elhalássá után ezen városi házam, melyben most lakom azon gyermekemé lészen, aki nékem és feleségemnek utolsó óránkig hűséges gondunkat viselendi és ezen városi ház eránt a nekünk hűséges dajkával szolgáló gyermekünkön ki holtunkig velünk együtt fog lakni – többi testvérei, semi nemű követelést nem tehetnek, ötet a ház birtokába meg ne háborítsák.
- 5^{ör} Minden nemű egyéb ingó javaimból és most meglévő házi eszközeimből az én öreg Ns Sarkady Nagy János és hitvessem halálunk után az osztályt úgy kívánom megejteni, hogy János fiamnak a nékie adott 580 Vforint 700 Vforintra kipótoltasson és így János fiam kap 120 Vforintot. – Lajos fiamnak ház jussba fizessen 700, az az hétszáz Váltó forint – A fent érintett ingó javakból – előlegessen fizettessen ki. – a többi minden nemű ingó házi javaim, eszközeim – két fiú gyermekem közt egyenlően osztasson fel – megkívánván és nyilatkoztatván abbeli akaratomat: hogy ha Susanna leányom, örökös nélkül halna el – avagy az ő elől történhető elhaltával, örökösség elhalna – úgy szintén ha Lajos fiam kinek felesége még most nincsen – törvényes örökös nélkül magtalanul elhalnának – a javak idegen kézre ne jussanak, hanem az életben maradandó fiaim leányom avagy ezek törvényes örökössei közt egyenlő részletben osztasson el. –
- 6^{ör} A Szentesi Reformáta Szent Eklésiának halálunk után maradandó javakból kívánok fizettetni 10 azaz tíz ezüst forintokat.

Mely végrendeletemet fentiekben tévén azt saját nevem aláírásával megerősítettem, Szentesen November 5^{én} 1846 évben; öreg Ns Sarkadi Nagy János mk.

Hogy fentebbi végrendeletét ör Nemes Sarkady Nagy János előttünk tette a végrendeletnek előtte lett felolvasása után, abba belenyugovássát és saját végső akaratjának azokban előadását élő szóval is nyilatkoztatta és nevét előttünk jelen végrendelet hitelére és erősségére maga kezével aláírta, ezenel bizonyítjuk.

Költ mint feljebb –; Szabó Ferencz tanácsnok mk, Ns Dózsa Lajos mk Tanácsnok és Vositz Ferencz jegyző mint fő Bíróilag kiküldöttek.

Öreg **Paksi Mihály** végrendelete

1846. december 27.

Alolírott meglévén győződve az emberi élet mulandóságáról beteges de azért még ép elmével világi javaimról gyermekeim közt e következő végső rendelkezésemet kívánom tenni. –

Van ezen városi házam mellyben most lakom, ezt vagy is ennek értékét három fiu és három leány gyermekeim közt e következőkép kívánom elosztatni, -

- 1^{ör} Mindenék fiu és leány gyermek mellyet kivett illettségébe betudodjon
- 2^{or} Mihály fiamnak a közösből mellettem tett fáradságaiért 50 forint fiztessen ki
- 3^{or} Szent misére örökös alapítványul a közös vagyonból hagyok 50 pfrtot. –
- 4er Templom ékesítésére értve a belső ékesítést hagyok és rendelek 50 pforintot, -
- 5^{ör} Azon felül mi vagyonom fent maradt magam és feleségem holta után pénzé teendő házam és házi eszközeimben egyenlően az első pont értelmé szerént hat gyermekeim közt osztassék fel. –

Melly eként tett végső rendelkezésemet saját kezem keresztvonásával meg erősítem.

Költ Szentesen December 27-én 846. Paksi Mihály keze X vonása;

Negyedik tizedbeli Paksi Péter háza még velem osztatlan lévén, kívánom hogy gyermekeim az életében meg ne háborícsák az osztózás végett, holta után pedig mint ősi házhoz jussokat tarthatják kereshetik.

Paksi Mihály kezeXvonása; Jelen végrendelet Paksi Mihály előtt felolvastatván azt mindenbe helybe hagyta és megerősítette; Előttünk mint főbíróilag kiküldöttek előtt Nagy József mk; Négyesi Péter mk bíró; Horváth Ferenc jegyző.

Lovas János végrendelkezése

1847. április 6

Aláírottak Főbíró nemzetes Boros Sámuel úr által szentesi lakos Lovas János Végrendeletinek meghallására s írásba foglalására kiküldetvén – Lovas János lakásán megjelentünk – kiküldetésünk célját előadtuk, – ki is saját kívánását a kért kiküldetésünk folytában végrendeletét előnkben terjesztette élő szoval – mint betegség által elgyengült – mind azáltal jozan gondolkodású s ép elmével bíró – ekövetkezőkben. –

Én alább is megírt Lovas János szemem előtt tartva az emberi élet mulandóságát, kívántam saját szerzeményű kevés világi javaimról két leányim és testvéreim közt – elkerülvén a perlekedést s szívódásokat – ekövetkezőkép rendelkezni: -

- 1^{ör} öregebb leányom Lovas Erzsébet Lakos Ferencnének kit kiházasítottam hagyok 500 v.c. forintot. – a még meg nem fizetett s letartóztatott 1000 v.c. forintok árából. –
- 2^{ör} Juliánna kisebb s neveletlen leányomnak hagyok 600 v.c. forintot azaz 500-zat a letartóztatott ház árát, százat pedig Tekintetes esküdt Bazsa János úr által interesre adott 260 v.c.-ból.
- 3^{ör} A Tens. Bazsa János úr által interesre adott 260 v.c. 160 v.c. forintjából, 60 v.c.forintot hagyok főszolgabíró Tekintetes Szabó Lajos urnak. – ugyan ezen pénzből
- 4^{ör} Tekintetes Esküdt Bazsa János úrnak 50 v.c. forintokat. – ugyanezen 260 v.c.forintokbol.
- 5^{ör} 25 v.c. forintot Lovas Judit „Szeringő” Jonásnének. – ugyan ezen 260v.c.forintból.-
- 6^{ör} a ref. Sz Ekl. részire hagyok 25 v.c.forintokat.
- 7^{ör} Lovas Anna testvéremnek, ki 3 és ½ – negyedféléken keresztül fogaságomban, s külön... betegségemben hűséges gondviselőm volt hagyok a kezemnél lévő pénzből 200 = kétszáz v. forintokat.

Feleségemnek pedig mint aki minden véle szerzett javaim eladta, elprédálta, és megvetett negyedfélévig hozzám legkissebb hűséget sem mutatott betegségemben nem hogy ápolom hanem inkább egykori meglátogatása alkalmával kinzóm s megátkozóm volt saját szerzeményemből éppen semmit sem hagyok – azon okon mint-hogy elhagyott s töllem külön élt. –

Melly végrendelet Lovas János előtt felolvastatván azt saját végrendelezésének előlsmeri nagyobb bizonyságául keze kereszt vonásával megerősíté.

Költ Szentesen Ápril 6^{án} 1847.; Lovas János keze vonása, mk Előttünk mint főbíróilag kiküldöttek: Ns Dobosy Sigmond mk Tanácsnok, Ns Dózsa Lajos mk Tanácsnok; Horváth Ferenc jegyző.

Öreg **Rác István** végrendelezése

1847. october 23.

Én alól is megírt Rác István meglévén győződve az emberi élet mulandóságáról, a városi Ns Tanácstól kikért törvényes személyek előtt kevés világi javaimról – a perlekedési és osztozkodási egyenetlenségek elkerülése tekintetéből – örökseim gyermekeim közt illetén szabad tetszésem szerinti végrendelezésemet teszem. –

Miután Ferenc fiamat kielégíttem, István fiammal kívánok ezután is lakni. Magam és Feleségem halálunk után pedig mind ezen házam melyben most lakom mind egy telek – sessio – váltságos földem övé leend, de életünkben erről ő nem rendelkezhetik, hanem én és én halálom után feleségem lesz a fő- fiam pedig István megelégedésünk szerént gondunkat köteleztetik víselni.

Négy leányaim részekre szinte István fiam mindeneknek külön külön nevezetesen Eszternek 300 háromszáz ezüst forintot – Lídiának szinte 300 háromszáz ezüst forintot – végre Julianna leányom árváik részére is 300 háromszáz ezüst forintot –nem halálom után hanem a legközelebbi jövő 1848^{ik} évi Szent György napjára kifizetni köteleztetik. – Szinte leányaim kapják és öröklík az én és feleségem halálunk után mindennemű ágyi eszközöket. Ezen kívül István öröklík mint fellebb is nevezem ezen városi házam s tanyai egy telek váltságos földem minden hozzá tartozó házi gazdasági eszközökkel s lábas jószágokkal együtt. – Magam és feleségem életünkben fent tartván ezekbeni tulajdonosi jogunkat. –

Melly ilyenén szabad tetszésem szerinti végrendelkezésem előttem felolvasztatván azt mindenekben saját végrendelkezésemnek megerősítem és nagyobb hitelére saját nevem után tett keresztvonással megerősítem.

Költ Szentesen october 23^{án} 847.; öreg Rácz István;

Elöttünk: Dobosy Sigmond tanácsnok, Sarkadi Nagy Mihály tanácsnok, Horváth Ferencz jegyző.

öreg **Balog Mihály** takácsmester Végrendelkezése

1847. november 11.

Alábirottak főbíró Boros Sámuel úr által öreg Balog Mihály takács mester házához azeránt küldetvén ki, hogy végrendelkezési szándokát meghallgatnánk és írásba foglalnánk, kinek is házához kimenvén őt betegesen, de ép elmével találtuk, kiküldetésünket ön kívánásának lenni kijelentvén végrendelkezési szándokát következőkép adta elő. –

Vagyon ezen házam mellyben betegeskedem, mely reám is végrendelet szerént szabad rendelkezésem alá esőleg háramlott. – ugyan azért rendelem hogy ezen házamon fekvő négyszáz váltó forint adósságom három fiu és két leány gyermekeim közt egyenlően felosztva a reájok hagyandó ezen házam fele részéből kifizessék, más felét pedig feleségem vegye magának és ilyen bellölle, neki járulván még egy a szövőszékek közül is míg él használatára, ki Mihály fiammal lakik neki szinte egy szövőszéket hagyok mivel a drága időben ő viselte gondunkat – a többi szövőszékeken a fiuk egyenlően osztozzanak.

Mely ilyenén végrendeletem előttem felolvasztatván, ott saját végrendelettemnek megesmerem s nevem után tett kereszt vonással megerősítem

Költ Szentesen nov 11^{én} 847. ör Balog Mihály keze X vonása; Ellöttünk Lakos András mk tanácsbeli, Nagy József mk tanácsbeli, Horváth Ferencz jegyző.

Öreg Páger János végrendekezése

1847. augusztus 11.

Alólirottak Főbíróilag – öreg Páger János házához az eránt küldettünk ki, hogy végső rendelkezését írásba foglalnánk, – Kinek is házánál megjelenvén ötten betegen, elgyengülve, de azért még ép elmével találtuk – ki is végső rendelkezését ekép mondotta előnkbe.

Vagyon ezen házam mellyben most betegen fekszem, és két fertály vált-ságos földem, melyet egészen két fiaimnak Gergelynek és a még neveletlen Jánosnak hagyok azon kötelezés mellett, – hogy ők feleségemmel, vagy is az ő mostoha anyyokkal együtt lakjanak s annak tartásáról illően gondoskodjanak, ha pedig avval meg nem lakhatnának az is szintannyi részt vegyen vagyonomból mint a mennyi Gergely és János fiaim részekre esik azaz egy harmadát, kifizetvén neki, a vagyonomba beruházva lévő 50 ötven váltó forintnyi hozománya. –

Két fiaim Gergely és János a mostoha anyukkal közösen testvéremet Páger Rózsát? a vele tett egyezségünk következtében 600 v.c. forintig elégítsék ki.

Szinte két fiaim is feleségem, Máté fiamnak, ki engem nem becsült, mind a mellett is csak 100 egyszáz ezüst forintot örökségül s végkielégítésül fizessenek. –

Szinte két fiaim Gergely és János és velük lakó feleségem Verona, – Klára és Erzsébet leányaimnak kiket tisztességesen kiházásítottam fejenként mindenik száz ezüst forintot hármójoknak három száz ezüst forintot végkielégítésekül fizessenek ki. –

Ami ezen kielégítéseken felül ezen házamból és két fertály földemből megmarad az egyenlő két részben Gergely és János fiaimé legyen de azon kötelezés mellett, hogy mostoha anyyuknak mint előbb is mondtam illő tartásáról tápláltatásáról gondoskodni kötelességeknak ismerjék, ellen esetben az is szintannyi részt vegyen maradandó javaimból mint nevezett két fiaim egyikének jut.

Melly ilyenén végső rendelkezésem előttem felolvastatván, azt mindenben saját végső rendelkezésemnek lenni megismerem Mellynek nagyobb bizonyosságul saját kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentesen aug. 11^{én} 847. Páger János keze X vonása; Ellőttünk: Lakos András mk tanácsbeli, Nagy József mk.

Öreg **Jako Ferentz** végrendelete

1847. januárus 2.

Alul irottak Városunk főbírája Boros Sámuel úr Szentesi lakos Jako Ferentz kértére lett kiküldetésünk következtében most nevezett öreg jakó Ferentz lakásánál megjelenvén, e következő Végrendeletét tulajdon alá írásával megerősítve vettük ki.

Alól írtt idős koromra nézve tapasztalván naponkénti gyengülésemet de még Isten kegyelmességéből tökéletes ép elmébéli állapotomban – gyermekeimre nézve e következő végrendeletemet teszem.

1^{or} Adós nem vagyok senkinek, hanem nékem Contractus mellett kint van Egyezeröttszáz azaz 1500 forintom váltó czédulában – mely kített somán gyermekeim, jelessen Ferentz, Ersébet, Leika – fiam és leányaim az alább következő renddel elhuntom után osztozzanak.

Miután leányaim a tisztességes kiházását megnyerték, Ferentz fiam pedig a házasságára kellő költséget pénzül vette ki – leányaimnak pedig az adott ágyneműket – ide nem értvén a ládabélieket – fejenként 100 Ft. Vcz – tudván bé, ugy szinte Ferentz fiam jussába már 100 forintokat v.czban kivévén, egyenlően részesültetnek tekintem és tartom: ahhoz kép: -

2^{or} Utolsó napjaimban gondomat viselőnek – bár ki legyen is az – ötven azaz 50 forintokat váltó czédulában hagyok és rendelek – a többi fen maradandó és takarítási költségeken kívül megmaradandó minden némű vagyonomon a fentebb nevezett fiam és leányaim egyenlően osztozzanak – megjegyezvén, hogy Török Sára második feleségtől 4 vánkös, két derékaj – egy duna- egy lepedő maradt, mely is feleségem gyermekeire nézendők.

Mely ebbéli végrendeletem hitelére és állandóságára – az evégre kikért városi hites személyek előtt kiadtam e jelen tulajdon kezem alá írásával meg erősített végrendeletet. –

Szentesen Januárus 2^{ik} napján 1847.; Jako Ferentz mk.

Mely fentebbi végrendeletet az az tevő Jakó Ferentz előtt felolvastván, és megmagyarázván, azt mint általa akként letett tulajdon neve aláírásával megerősítette.

Költ mint fellyebb Januárus 2^{ik} napján 1847^{ik} évben. – Dobosy Sigmond mk. tanátsnok, Lakos Ferencz mk tanátsnok, Hadzsy György mk jegyző.

Közös végrendeletek

ör. **Szabó József** és felesége **Árvai Lidia** rendelkezése 1831^{ik} évről

Alól is íratlak öreg Szabó József és Feleségem Árvai Lídia mind a ketten 43 esztendő házassági együtt való életünk után megöregedtünk és el erőtlenedtünk, úgy érezzük hogy nem sokára elkövetkezik életünk vége Gyermekeink között történhető egyenetlenség eltávoztatására együtt szerzett javacskainkról e következő végrendelést tenni közmegegyezésből elhatároztuk úgy mint.

Vagyon egy házacsánk a második tizedben öreg Füsti Molnár Mihály és Nemes Borsos Ádám házaik között melyet együtt szerzettünk, mesterségbeli szerszámaimnak felét már ezelőtt két esztendővel kiattam Szabó József öregebb fiamnak, a másik fele rész megvan, mellyel a kisebbik fiam Szabó Sándor dolgozik, minthogy József fiunk minket soha nem tartott mai napig sem tart, vándorlást elvégezte hazajött mindjárt maga gazdája lett és maga keresett. Sándor fiunk pedig már 1824^{dik} esztendőől fogva tart táplál és ruház bennünket mivel annyira elerőtlenedtünk, hogy semmit sem dolgozhatunk az alatt a reménység alatt, hogy ha Sándor fiunk minket öreg szüleit tovább is tart ruház és megbetsül a házzal járó terheket viseli, mind kettőnk halálunk után említett házunk és mesterségbeli szerszámaink Sándor fiamé legyen, most ismét József fiunknak hagyok váltóba 50 forintokat azaz ötven forintokat melyet tartozik Sándor fiunk kifizetni halálunk után Szabó József bátyának.

Mely rendelésünket önként és saját nevünk aláírásával megerősítjük Szentesen 1831^{dik} esztendőben 23^{ik} februári, öreg Szabó József és feleségem X Árvai Lídia X (nincs hitelesítve)

Virág Ferencz és hitvese Csordás Anna

1842. március 2.

Alólírottak, mint öreg Virág Ferencz és hitvese Csordás Anna által, az említett végrendelekészők megértése végett kikívánt s ezen kívánság folytában főbíró Boros Sámuel úr által kiküldött hites személyek adjuk tudokra és jelentjük az illetőknek: hogy fentnevezett öreg Virág Ferencz házához lemenvén ott úgy ötöt, mint hitvesét Csordás Annát megélemedett öreg állapotban

de mind kettőjüket ép elmével találtuk, – kik is miután általok lett kívánságukat végrendeletök megírása végett, élőszóval nyilvánították volna, – általadták nekünk már írásba foglaltatott végrendeletöket, mely is a mindkettőjük előtt felolvastatván – azt saját magok akaratajoknak és rendelkezésüknek lenni, - az annak alávonva lévő X vonásokat saját kezükkel törtétnék – oly megjegyzéssel mégis, hogy ör. Virág Ferencz amennyiben alig látna, más keze megfogása által vontat alá a keresztet – előismerék, és élő szóval nyilvánították, - s ezek folytában, a kezünkbe adott végrendeletet – melyet itt „A” alatt csatolunk, - a Város levéltárába bevitetni és eredetiben betétni kérték, - aminthogy mi azon „A” alatti végrendeletet valósággal által is vettük és ezennel bemutatjuk.

Mely előttünk eképpen történt végrendelezés folyamáról adjuk ezen saját nevünk és kezünk aláírásával megerősített jelentésünket. Költ Szentesen Márc. 1^{ső} napján 1842.

Soós József eskütt, Lakos András eskütt, Basa József jegyző mint kiküldöttek.

„A”

A Nagy Érdemű Nemes Tanács Kegyes tekintete eleibe bemutatott végrendelete

Virág Ferencznek és hitvesének Csordás Annának jóváhagyása és megerősítése végett, alázatosan kérvén a Város Archivumába leendő záratását

Nyugtatvány 1842. Die 16. februárius

Mi alább írottak eltöltvén számos esztendeinket megaggott vénségeinkkel együtt, erőtelenségeink s nyomorúságaink közelgető halálunkat jelentetik, hogy halálunk után gyermekeink között perlekedések ne támadjanak, míg Isten kegyelméből ép elmével egészségbe vagyunk, kevés javatskáinkból, a mi halálunk után leendő részesüléseket az alábbi sorokba rárt módon rendellyük –

1^{ór} Vagyon egy házunk, mellynek fundusa, néhai boldogult atyámé volt, hanem három testvéremet, feleségemmel keresett szerzeményünk-ből kifizettük kik részek fejibe 50 azaz ötven váltó czédula forintokkal egynek egynek az én részemre is 50 azaz ötven forint járván .

2^{ór} Mi adós nem vagyunk mindekünk se más.

3^{ór} A nevezett házunkat e megjegyzett napon és esztendőben által adjuk megmásolhatatlanul véllünk egy kenyéren lévő Sándor fíjunknak olly feltételek mellett, hogy minket elnyomorodott szüleit holtunkig

tartson élelemmel, gondunkat viselje és viseltesse, minden előfordulható bajainkban szükségünkben és eltakaríttasson, egy szóval Házunknak kevés javatskánknek örökös tulajdonossa híven forgo-lódjon mindenekbe.

4er A fentebb említett 50 azaz ötven forintokat mint amennyi nékem jutott boldogult atyámról, két testvéreimnek, Sárrának, Jánosnak a mi halálunk után kifizesse, mellyel ha megelégedni valamelyik nem akarna, akkor azt három felé ossza a Törvény mint ősi jót. t.i. az ötven forintokat váltó czédulában.

Mejj fentebb írottakat mindenekben mindenkor, saját s eltökélt akaratunknak ösmérünk, és megtartunk, másokkal is megtartatni kívánunk – mellyet megerősítünk tulajdon kezeink aláírásával – Virág Ferencz X; hitvese Csordás Anna mk X

Hajdú János és hitvese Fekete Anna nyílt végrendelete

1847. december 1.

Alól írottak Boros Sámuel főbíró úr által Hajdú János és hitvese született Fekete Anna végrendeletének és akaratjának kivételére és írásban leendő foglalására kiküldetvén – hitelesen bizonyítjuk, hogy a fentebb nevezett Hajdú János és nőé Fekete Anna előttünk a következő végrendeletül szolgáló akaratjukat tették – és nyíltan általuk fiaknak felfogadott s alább megnevezettnek biztosítására a Tanácsnak feljelentvén – jegyző könyvbe bevé-tetni kérik. –

Alól írtak – Hajdú János és Fekete Anna még az 1826. esztendőben örökül leendő felnevelés végett felfogadott Vermuszlova Anna szabad személytől született Hajdú György jövődő biztosítására ezennel nyilvánítjuk, hogy mi-után a nevezett Hajdú György az 1826^{ik} évtől fogva magát úgy viselte és al-kalmaztatta, hogy atyai és anyai jószándékunkat megérdemlette, még 1826^{ik} évben kiadott és ide eredetiben mellékelt kötelezés szerint is, mint már ak-kor felfogadott fiunknak, minden meglévő vagyonunkat, legyenek azok in-gók vagy ingatlanok, miután azok mint tulajdon szerzeményünk, halálunk után oly módon hagyjuk és testáljuk – most akkorra, hogy azok a még csak megfognak maradni – tulajdonai legyenek és azoktól senki és semmi szín és ok alatt ne háborgassa – hanem azok felett – halálunk után – tetszése szerint rendelkezhessen – és így általános örökösünknek – most akkorra tesszük – és mint felfogadott fiunknak ezennel biztosítjuk nevezett Hajdú Györgyöt.

Mely fentebbi akaratunkat nyilvánosan most – akkora kiadtuk e jelen nyílt végrendeletet szolgáló írásunkat az e végre megkért hites személyek előtt oly kéréssel, hogy az feljelentés folytában jegyző könyvbe igtatván nevezett Hajdú György biztosítására, hiteles másolat kiadasson. – Szentesen December 1st napján 1847 Hajdú János keze x vonása, Hajdú Jánosné születt Fekete Anna kezem x vonása

Mely végrendeletül szolgáló hagyomány és önkényesen tett akaratunknak és rendeletünk hitelére – miután azt az ezt tevők előtt felolvastuk és megmagyaráztuk volna – kiküldetésünk folytában nevünk aláírásával bizonyítjuk

Szentesen December 1st napján 1847 Lakos András tanácsbeli, Nagy János tanácsnok, Hadzsy György hites jegyző-

(MNL CSML Szentes V.102. 0.2. Egyezségek jegyzőkönyve 69–70.)

Sinóros Szabó József és hitvese Papp Erzsébet nyílt végrendelete

1847. december 29.

Alól írtak u.m. Sinóros Szabó József és hitvese Papp Erzsébet adjuk tudtokra mind azoknak, kiket illet, hogy mi megelőzni óhajtván gyermekeink között halálunk után eredhető zavarokat – minden nemű javainkról teljes korú gyermekeink beleegyezésével következő rendeletet tekintve egyességre lettünk um:

1^{or} Három férjhez adott leányainknak um: Juditnak Karikó Tóth Ferenccének, Erzsébetnek Molnár Mihálynénak és Máriának Tóth Istvánnénak, - mind az ősi, mind szerzeményi minden névvel nevezhető vagyonainkból teljes és végső kielégítésünkre szolgáló jussukat, az ő bele nyugvásokkal is – fejenként ötszáz váltó czédula forintba állapítottuk meg – mely summából már Judit ugyan az akkori írás szerint végkielégítésül 275forint 30 krajcárt vett ki – de ezen rendelkezésnél fogva még néki 224 forint 30 krajcár fizetendő – Erzsébet számára már az 1st tizedben 774 sz. alatt 500 váltó forintokért vettünk egy házat – s ő teljesen kielégítve van, Mária részére az egész 500 váltó forint kifizetendő. –

2^{or} Két neveletlen leányainknak Sárának és Juliannának részire hagyjuk a néhai Papp Istvánról maradt hékédi öt pászta szállót, mely nemcsak Sarkady Nagy Sándor és Gilicze János szomszédságában fekszik, oly módon, hogy a Vekerig két egyenlő részre osztasson – a Gilicze János felül való oldal, a szőlőbe lévő 10 öles épületnek azon részinek, melybe az istálló és szín foglaltatik Sáráé – Ns. Sarkady

Nagy Sándor felül eső oldal, a fentebb írt 10 öles épületnek házat, pitvart és kamrát magában foglaló részével s az előtte lévő kúttal együtt Juliannáé legyen, mindegyik 30-30 akós ... vasas és fa abroncsos edényeket egyenlően kapják.

3^{or} A fentebbi 1^{ső} és 2^{dik} pontokban elszámoltakon kívül, a 2. Tizedben 1155. sz.a. házunkat és ugyan csak Hékéden Szabó Pál bognár szomszédságában fekvő 6 pászta szállóket, hozzá való edényekkel és sutuval nem különben házi és gazdasági eszközeinket, jószágainkat egy szóval minden névvel nevezhető ingó és ingatlan javaink mind szerzeményeink, József fiunknak, mint általános örökösünknek hagyjuk és rendeljük – kinek is kötelessége lészen ha mi az életből addig kiköltözünk a két nevetlen leányt tartani és ruházni, Juliannát különösen 3 évig iskolába járatni, őket annak idejében a többi leányaink kiházásításához hasonló módon kiházásítani, férjhez menetelükig a nékiek hagyott szállót, melynek jövedelme a közös szűkségre fordítódjon és róla nem számol, gondot viselni s férjhez menetelők alkalmával a nékiek hagyott rész szállót kezeikhez s birtokukba által adni. –

4er Az 1 pontban rendelt pénz mennyiséget ha lehet életünkben kifizetjük, s ha ki nem fizetnénk József fiunk halálunk után fizesse ki, - egyébiránt pedig jelen rendelkezés az elhagyottak birtokába mind kettőnknek mint szüléknek halála után jöhetnek, s az itt elrendelt javakra nézve a hat testvér között magvaszakadás esetére a kölcsönös testvéri öröklés egyenlően fenntartatik. –

Mely eképpen tett egyezséget s rendelkezést kölcsönös belenyugvás jeléül saját neveik aláírásával és kereszt vonásunkkal megerősítettük,

Szentesen December 19^{ik} 1847; Sinóros Szabó József mk, Papp Erzsébet keze x vonása, Sinóros Szabó Judit keze x vonása, Sinóros Szabó Erzsébet keze x vonása, Sinóros Szabó Mária mk, Sinóros Szabó József mk, Sinóros Szabó Sára mk.

A fent írt egyező felek személyesen előttem megjelenvén, előttük ezen Egyező levél szórul szóra felolvastatván és megmagyarázván s abba tökéletes belenyugvásukat élő szóval is nyilvánították, mint saját kérésüket. Ezenel hitelesen bizonyítom, Szentes December 29, 1847 Dobosy Lajos mk. Csongrád vm alispánja

(MNL CSML Szentes V.102. 0.2. Egyezségek jegyzőkönyve 74-75.)

Szűcs István özvegyének **Vida Susannának** testamentomi rendelése

1803. június 20.

Én alább is megnevezett özvegy Vida Szűts Istvánné mind megélemedett időmre, mind pedig beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az általam kikívánt érdemes személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagynom. Ugyan is

- 1^{ör} Istennek legyen hálaadás más külső embernek ados nem vagyok, hanem csak Zsuzsa leányomnak két Rftal.
- 2^{ör} János fiam, minthogy a házat által vette a magam jussába tartozik Kétszázhuszonöt Rfokal.
- 3^{ör} Vagyon egy meddő tehenem,
- 4er Vagyon a Veker parton az M. Uraság kegyelmességéből eddig bírt 3 fertály földön szállásbeli épületeim, úgy hasonlóan az Fábiányi praediumban 3 fertály földöm,
- 5^{ör} Vagyon 8 kaptár méhem és 5 öreg sertéseim,
- 6^{ör} Vagyon egy nyoszollyám és abba három derékaj és 4 vánkös, két lepedőm egy abroszom, egy ládám,

Mely Isten jóvoltából vett javaimbul hagyok

- 1^{ör} A Reformata Ekklesiának 10 Rforintokat és az árváknak 2 fkat.
- 2^{ör} Az Mihály fiamnak minthogy nékie borjut nem adhattam mint a több gyermekeimnek tehát azért hagyok nékie különösen 12 Rforintokat. Az tisztességes eltakaríttatásomon felől ami még megmarad kész pénzem /:ki huzván még Dögei Gergeltől meg maradtott két unokátskáim számára 10 tíz R fin sua húsz Rfkat:/ osztasson Mihály, István, János és Zsuzsa leányaim között egyenlő részre.
- 3^{ör} Zsuzsa leányomnak hagyok ezek felett egy derékajat, két vánköst, egy réklimet, ládában lévő apro cseprő holmimmal együtt. de
- 4er A ládám az öregebbik mennyemnek István feleségének hagyom és testálom.
- 5^{ör} Egy derékajjat István feleségének úgy a János feleségének is egyget. Mihály fiamnak pedig egy lepedővel együtt két vánköst a viseltes hajával.

6^{or} Mihály fiamnak hagyok egy kaptár méhet, mint szintén Zsuzsanna leányomnak is egy kaptárral, a többi pedig legyen János fiamé, mivel ő bánt véle.

7er A sertéseimet hagyom János fiamnak.

8^{or} A Veker parton lévő szállásomat hagyom István fiamnak, az Fábinyi szállásomat pedig János fiamnak. A rajta lévő épületeken pedig egyezzenek meg.

Melly illetén való szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával meg erősítem.

Sig. Szentes Die 20. Junii 803.; Vida Zsuzsanna X Szüts Istvánnak özvegye; Coram nobis Juratis Petro Sipos mk, Joanne Lakos mk, Coram et per me Josephum Hollik mk, Oppidi Szentes Jure notarium.

Somodi Judit Nagy József hitvestársának végső rendelkezése

1818. február 14.

Alól írt végső órámat közelíteni tapasztalván, maradékim között leendő elintézés végett a kikívánt Bírák urak előtt kívántam szabad akarattal és ép elmével a következő végső rendelkezésemet kinyilatkoztatni.

Először: Vagyon két házam, melyek közül egyik Mindszenti Varga Mihály és Bartus György a másik pedig Brezovai György és Fekete János szomszédságokban fekszik. Vagyon ezen kívül a Berki hegyen öt pásztárból álló szőlőm, 35 akóra való kádjaim és 16 akó hordóim. Van ezen kívül a másik háznál egy pálinka főző üstöm a hozzá való készülékekkel együtt. Mindezekből

Másodszor: Brezovai György és Fekete János szomszédságokban fekvő házat hagyom és testálom Lakatos Mihály, Imre és Erzsébet leányomnak oly móddal, hogy az közöttök egyaránt felosztatván, az azt megváltani akaró testvérnek szabadságában álljon a többiek részit illendő áron magához váltani. – Ugy nem különben az említett öt pászta szőlőmet, három gyermekeimre úgymint Mihály, és Imre fiaimra és Erzsébet leányomra megmásolhatatlanul hagyom és testálom, szabadságot adván nékiek, hogy a többieknek részét illendő áron a ki akarná tehetsége leszen megválthassa, ide értvén világosan azt is, hogy a fent nevezett három testvéreknek testáló háznál lévő pálinkafőzőt is, valamint a szőlőhöz tartozó s fent érdeklett edények három egyenlő részre valamint tudniillik a szőlő osztassanak fel.

Harmadszor: ezen háznak melyben most lakom és mely M. Varga Mihály és Bartus György szomszédságokba fekszik, felét hagyom és testálom Nagy József mostani férjemnek két tehénnel, és egy rugott borjúval együtt; ellenben a másik fele ezen háznak légyen Borbála, Rosalia és Apollónia leányaimnak és osztasson fel közöttük egyenlően, minthogy ezen ház az én szőlőm hasznából vétetett általam anélkül, hogy abban mostani férjem legkisebb segítségével sem volt és abban semmi pénze nincsen.

Negyedszer Erzsébet leányomnak vagyon különösen a maga részére s maga által szerzett 50 = ötven forintokból álló pénzecskéje Mihály fiamnál interesre, melyet is itt protocolláltatni kívánok az ő bizonyágára nézve.

Ötödször, azon egyszáz Rforint ópénzben mely említett árva gyermekekre első férjemről háramlandó volt, úgy nem különben azon háromszázti-zenkét forintok ópénzben, melyek említett Mihály fiamnak és pedig az első summa készpénzben, a második summa is az eladott borok árából bejött pénzből kezibe jött, és melyekkel máig is tartozik a többi testvéreknek a reá esendő jussa betudassanak és a többi testvérek hasznára protocolláltassanak.

Hatodszor: Hasonlóképpen azon egy tehénnek ára, melyet Mihály mint Imrének az attyáról elmaradott hagyományát 100 vc pénzben eladot, vonatasson ki Mihály fiam jussából és Imrének tudasson. – Végre

Hetedszer: Amely házi ingó-bingó holmim vagyon azok közül a melyek a másik házhoz tartoznak azok vissza vitessenek, ami megmarad légyen mostani férjemé: nyolc zsákjaim pedig Imre és Erzsébet között egyaránt osztassanak fel. – Mindezekután a Szent Ecclesia részére hagyok Istenem iránt való buzgóságból 15 forintot, szent misére is hasonlóképpen 15 forintot, kötelességül hagyván successoraimnak ezen legatumnak kifizetését. Mely eszerint szabad akarattal tett s előttem pontról pontra felolvasott végső rendelkezésemet kezem kereszt vonásával megerősítem.

Költ Szentesen február 14^{én} 1818. Somodi Judit keze X vonása; Mielőttünk: Bugyi András mk, eskütt, Soós József eküdt, előttem s általam Sípos István Szentes várossa egyik hites jegyzője.

Özvegy öreg Aradi Jánosné **Csányi Katalinnak** végső rendelése

1818. március 15.

Én alább is megírt öreg Aradi Jánosné mostani hosszas és súlyos betegségemben érezvén halálomhoz közeledésemet, gyermekeim közt leendő egyetértés és békességes fen maradás végett még ép elmével vagyok, Istentől nyert világi javacskaímról az alább írt és általam kikívánt esküdt személyek előtt kívánok rendelést tenni eképpen:

- 1^{ör} Adós senkinek sem vagyok, hanem nékem adós Csányi Mihály két-száz, Szegeden férjnél lévő Rózsi leányom 500= azaz ötszázRforintokkal, mind a kettő contractus mellett.
- 2^{or} A házat és malmot hagyom és testálom Aradi János fiamnak egészen azon az okon, mivel Aradi József fiam boldog emlékezetű férjemnek végső rendelése értelmé szerint 25 esztendőök olta élelmemre semmit sem adott, sem pedig a malommal eddig lett fent tartására úgy a háznak is jó karban való megtartására tett költségbe soha sem fizetett, sőt a malomból eddig már annyi just vett, hogy 25 esztendőök elforgása alatt mindenkor vám nélkül őrlött.
- 3^{or} A szőlőből egy pászta Aradi Mihály fiam successorai részekre elhagyódván a többin János és József fiaim egyenlően osztozzanak.
- 4er Még azt is ezúttal felfedezem, hogy amidőn József fiam János fiamtól elvált a jószágból kötelességük szerint részemre az 3^{ad} részt ki nem hagyták, hanem azon János fiammal csak ketten osztoztak, mint-hogy pedig azon 3^{ad} rész engemet egyedül illetett volna, most teljes szándékomnak s akaratommal nyilatkoztatom ki, hogy azt János fiamnak annyiban amennyiben ő az 3^{ad} résznek felében részesült, vissza térítse, annyival is inkább mint hogy engemet József fiam soha fiúi kötelessége szerint sem segített, hanem János fiam igaz fiúi kötelessége szerint is mind ez ideig tisztességesen tartott és ruházott.
- 5^{ör} A házból pedig József azon az okon just most nem kívánhat, mivel az ő háza melyben mostan is még lakik a közös keresményből építődött.
- 6^{or} A fentebb előlszámlált s contractus mellett lévő tulajdon magam szerzeménybeli pénzemet pedig József, János fiaim úgy Rózsi leányom és még Kata leányomnak árván maradt leányának Annának egyenlően hagyom atyafiságosan osztozzanak rajta az én ágyneműimen a leányaim egyenlően osztozzanak.

Mely illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem keresztvonásával megerősítem

Szentesen 15. mártius 1818 öreg Aradi Jánosné keze X vonása; Mielőttünk esküdt Kovács István mk Én előttem és általam Farkas Sándor mk város hitelt biztos.

Nemes Anna néhai Kunos András özvegyének végző rendelkezése

1819. június 22.

Én alább is megírt Nemes Anna mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó óráimhoz közelítteni érezvén mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim között történhet villongásoknak eltávolztatása okáért, kívántam az általam ki kívánt érdemes személyek előtt alább következő utolsó rendelkezésemet hagyni: ugyan is –

1^{ször} Vagyom ezen Háza melyben mostan is betegesen fekszek, vagyom a Nagy hegyben két pásztából álló szőlőm, ahhoz megkívántatott szükséges edényekkel és szerszámokkal edgyütt.

Melly Isten jó voltából szerzett világi Javatskámból hagyok és Testálok

1^{ör} Istenemhez vonzó buzgó szeretetemből az Rformata Sz. Eclesiának 50 fto, az árva gyermekekre pedig 10 fto.

2^{ör} A Házaomat hagyom Dobrai Pál és János fiaimnak egyenlően.

3^{ör} A szőlőt pedig még hajadon Leányomnak Dobrai Zsuzsannának, hagyom addig, míg férjhez nem megyen, és addig részére Dobrai Pál mint Bátyja mívelje, ha pedig férjhez megyen akkoron a Bátyja Pál tartozzon kiházásítani tisztességesen, és azért a Kotsi út felől lévő kisebbik pászta szőlőt, a leány férjhez menetele után néki maradjon, János fiamnak pedig szőlőbeli jusba adattasson 50 fr, Judith Leányomnak most már 20 ftnál többet nem hagyhatok, azért mert ötöt ki is házastottam, de a mellett az férjét hogy katonának vitték annak szabadulása után járván igen sokat költöttem.

4er Még ez alkalmatossággal azt is meghagyom, hogy nékem halomásom történne, tehát Judith Leányom a szőlőbe szabadon ne bocsájtasson, ha nem amint a Testvérjei nékie adni fognak bellőle azzal érje meg.

Melly illetén szabad akarat szerént való utolsó rendelkezésemet annak állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonással megerősítem.

Szentesen 22. Juny 819.; Nemes Anna Keze x vonása; Mi előttünk Esküdt Pálovits Ferencz m.k. és Vas Pál m k;

Én előtttem s általam Farkas Sándor notárius.

Bartutz Katalin néhai Pete Albert özvegyének végső rendelkezése

1820. március 23.

Én alább is megírt Bartutz Katalin, néhai Pete Albert özvegye mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim közt történhető perlekedések eltávoztatása okáért kívántam, az általam kikért érdemes esküdt személyek előtt következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni um.

- 1^{ör} Nékem senki sem adós hanem én adós vagyok Molnár Jánosnének két köből búza árába 10 forinttal, Lakatos Istvánnének 30 krajcárral.
- 2^{ör} Vagyon ezen házam, mely férjem által is testamentaliter nekem és két nevetlen árváimnak hagyatott, tehát ezen ház halálom után licitációra adattasson el, és valamint a fent előszámlált adósság, úgy az temetésemre teendő költség is a ház árából fizetessen ki; valamint
- 3^{ör} Sztmisére hagyok 15 forintot két megholt férjemért és magam lelkéért; a szegények számokra pedig 5 forintot. Ami pedig mindzeken felül meg fog maradni, az adattasson tutori kéz alá gondviselés végett, hogy két nevetlen gyermekeim idővel hasznát vehessék.
- 4er Van két derékalj, öt párna tokostul, 1 dunyha, két lepedő, a párnákbul egyet hagyok a kisebb fiamnak, a többi mindenféle eladasson
- 5^{ör} Van egy gránát szín muhar szoknya, egy viselt rokolya 1 ködmön, 1 viseltes kék kötény, 3 abrosz, melyből egy forgatásos, egy pedig uj sütő abrosz. 7 szakajtó ruha, 1 törölköző kendő 1 fekete selyem kendő fehér szélű, 1 fehér hátkendő, 1 fejrevaló kék kendő, 1 láda, 31 darab zsáknak való fonál, 1 sütő teknő, 1 szita 1 nyoszolya 1 soós szelence 1 öreg sertés 1 malac 1 zsák liszt 12 zsák melyeket az első férjemtől hoztam, két fél szalonna 1 egész ház 5 sonka 2 lapocka, 1 véka kukorica liszt 1 véka árpa kukorica is van még (az osztatlanul van) ezen elöl számlált eszközök és javak is mind eladassanak és nevetlen fiamra fordíttasson az bé jövő summapénz; Ami pedig

cserép edényeim vannak azokat hagyom mind Bartutz Józsefné menyemnek, akinek egyszersmind a kisebb fiamat is hűséges gondviselése alá hagyom; a nagyobb fiamat pedig Fehér Antalnak mint keresztatyjának gondviselése alá elhagyom.

Mely illetén szabad akaratom szerint való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem keresztvonással megerősítem

Szentesen 23. március 1820 Bartutz Katalin kezem X vonása; Mielőttünk Ns Borsos János eskütt, Vas Pál eskütt; előttem és általam Farkas Sándor notárius.

Szántó Erzsébeth D. Tóth Mihály Hitvessének végső rendelkezése

1821.június 5.

Én alább is megírt Szántó Erzsébeth D. Tóth Mihály Hitvesse mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órához közelítteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról mellyeket férjemhez lett kerülésem alkalmatosságával hoztam magammal, successoraim közt történhető villongások eltávoztatása akáért kívántam következő végső rendelkezésemet tenni s hagyni ugyan is

- 1^{ör} Amidőn fent megnevezett férjemhez ezek előtt 13 Esztendőkkel kerültem, hoztam akkor „fojamatban” volt Bankó pénzben 193 azaz egyszázkilencvenhárom forintokat, melly summa pénzemet mostoha atyám Rébeli Varga Mihály által ugyan tsak testvér ötsém Varga Mihály fel neveléséért nekem adott egy üsző borjúnak szaporulattából szereztem, nem pedig mostoha atyám egyéb vagyonából; ugyan onnét hoztam ágybeli és ládabeli ruhákat is, de többnyire már az is az én üszöm szaporulattából vevődött s készítettet: Ezüstben hoztam 4f 30krkat; egyebet semmit sem hoztam, mellyekből hagyok
- 1^{ör} Az ágybeliből hagyok mostani férjemnek 4 párnát, két derékajjat, két lepedőt,
- 2^{ör} Szántó Mihály testvér ötsémnek hagyok egy derékajjat és egy lepedőt, Ferentz testvéremnek pedig 2 párnát.
- 3^{ör} Az általam Toth Mihály férjemhez lett kerülésem alkalmatosságával hozott 193 Bankó forint és 4f30kr ezüstben hagyom ugyan tsak Toth Mihály férjemnek.

Melly ilyen szabad akaratomból származott végső rendelkezésemet nagyobb hitelére és állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonással megerősítem, Szentesen 5 Juny 821.; Szántó Erzsébeth kezem x vonása;

Mi előttünk Ns Borsos János Eskütt, Pall Josef esküt, Farkas Sándor város hites jegyzője

Néhai Székely Istvánné született **Váczi Anna** végső rendelkezése

1827. május 1.

Alól írott végső órámat közelíteni érezvén míg ép elmével vagyok az általam kívánt alább írandó Érdemes Eskütt személyek előtt következő végső rendelkezésemet teszem. um.

1^{ör} Vagyon egy szőlőm a Bogarasba Ns Dobos József szomszédjában melly négy pásztákban 186 útból áll.

2^{ör} Lengyel János gombkötő adósom contractus mellett 200 két száz forintokkal vczlába.

3^{ör} Vagynak több féle házi eszközeim, ágyi és öltöző ruháim.

Mind ezen vagyonaimat és ha mi ezeken kívül taláztatna hagyom néhai Székely Istvántól származott leányomnak, Székely Annának olly szándékkal és akarattal, hogy az ő halála után mind ezen vagyonok közvetlenül azon emberséges emberre szállyanak, aki nevezett nyomorult Székely Anna leányomnak tisztességesen gondját viseli és úgy engemet mint őt illendően eltemettet, úgy mindazonáltal hogy a Reformata Szt Ecclesia részére 25- huszonöt forintokat folyó pénzben kifizetni köteles legyen –

Melly önkényes akaratomból tett végső rendelkezésemet nevem mellé tett kezem kereszt vonásával megerősítem.

Költ Szentesen maius hónap 1^{ső} napján 827^k esztendőben. özv. Székely Istvánné született Váczi Anna keze X vonása; Mi előttünk: Lakos Mihály eskütt mk., Györi Josef esküt mk.; Elöttem és általam Boros Sámuel mk. hites jegyző.

özv. Szabó Tamásné született **Kis Katalin** végső rendelkezése

1827. Szt. György hava 10.

Alól írott utolsó órámat közelíteni érezvén, míg még ép elmével vagyok néhai Szabó Tamás férjemmel együtt szerzett kevés világi javaimról, örököseim között eredhető villongások és perlekedések eltávoztatására kívántam az általam meg hívott s alább írt Érdemes Tanácsbeliek előtt következő szabad önkényes akaratomból folyó végrendekezésemet tenni – Jelessen –

1^{ör} Vagyon ezen házam mellyben sínlődve fekszem –

2^{ör} Vagyon Szabó Ferenc fiamnál költsön adott 50- Ötven forintom Bankó czédulában –

3^{ör} Csekély ágyneműim is találatnak.

Mellyekből is –

1^{ör} Ezen említett házamat, minden hozzá tartozókkal hagyom egészen és általam fogva, vélem lakozó Szabó János fiamnak.

2^{ör} Az írt ötven Bczban forintokat is a mennyiben holtommal meg lesznek, hagyom hasonlóan nevezett Szabó János fiamnak.

3^{ör} Ágyneműimből egy párnát, egy derékallyat, egy lepedőt hagyok Szabó Jánosné menyemnek – két derékally három párna egy abrosz és két lepedőimön pedig osztozzanak meg leányaim egyenlően.-

4er Megjegyzem, hogy Szabó Ferencz fiam a tanyai épületek 230 Ft betsárából bankóban Szabó János fiamat ki nem fizette, ugyan azért, annak hasonfelét ugymint 115 – Egyszáz tizenöt forintokat annak kifizetni kényszerítettessék.

5^{ör} Azon esetre ha hogy Szabó Ferencz fiamnak halála történik, akarom, hogy a nékie adatott és férjemmel együtt szerzett három fertály földű tanya Szabó János fiamra és annak maradékira vissza szálljon és nékie adassék által.

Mely ekként önkényes akaratomból tett végső rendelkezésemet, minekutánna mindegyik gyermekemnek a mit akartam adtam és apjok is a mit akart adott s ekként semmi részbe keresetek nem lehet. – ezennel nevem mellé tett kezem kereszt vonásával annak másolhatatlan állandó voltára megerősítem.

Költ Szentesen Szt György Havának 17^k napján; 827 özvegy Szabó Tamásné Kis Katalin kezem X vonása; Előttünk: Eskütt Nagy János mk, Eskütt Kátai Pál Josef mk Elöttem és általam Boros Sámuel mk. város hites jegyzője.

özvegy Mészáros Mihályné született **Török Ersébeth** végső rendelkezése

1829. Szt Iván hava 16.

Alól írott magamat beteges állapotomban utolsó végemhez közelíteni érezvén, míg még Isten kegyelméből ép elmével vagyok, gyermekeim között támadható vissza vonások és perlekedések el távoztatására kívántam az általam ki kívánt érdemes hites személyek előtt következő rendelésemet tenni úgy mint –

1^{ör} Az ősiek, mellyek néhai férjem Mészáros Mihályra maradtak, úgy mint öt ökör, nyolcz tehén, két harmadfű üsző, egy rugott borjú, három kotsis ló, kész pénz, ötszáz forint Bankó czédulába és három sertés akaratom és rendelésem szerint is osztassanak három élő gyermekeim úgymint egy fiam és két leányom között egyenlően.

2^{ör} Azon vagyonok, mellyeket említett néhai férjem Mészáros Mihállyal együtt szerzettünk ugymint tizenkét darab ló, juh háromszáz hatvan, bárány, egy száz tizenhét; sertés húsz darab, ökör tizenkettő, négy negyedfű tinó, három tehén, lakóház és szőlő eránt rendelem – hogy ezen előszámláltaknak hason fele légyen és maradjon különösen Mészáros Antal fiamnak.

Más hason felére nézve pedig magam tulajdonosi jussát annyira feltartom hogy ha Mészáros Antal fiam gondviselő fiúi kötelességét nem tellyesítené; ezen hason fele vagyont mint magam illetőségét annak adom, aki gyámoltalan állapotomban hűséges dajkám lészen, ha pedig holtomig hűségesnek lenni tapasztalom, ezen magamnak megtartott hasonfele keresménybeli vagyonok is nevezett fiamra szályanak. –

3^{ör} Néhai férjem Mészáros Mihálynak kinyilatkoztatott s előttem felfedezett akaratjához képest én is a Berken lévő szöllőt halálom után két leány gyermekeimnek egyenlő birtokába adatni rendelem.

4er Házi és gazdasági minden akárhol található s ezen meg nem nevezett javak holmik és eszközök átaljában Antal fiamé legyenek, aki nek az adósságok és terhek kifizetését is maga illetőségéből kötelességévé tesztem.

Melly ekként szabad akaratomból önként tett végső rendelkezésem, ennek állandó másolhatatlan voltára, magam tulajdon nevem mellé tett kezem kereszt vonásával megerősítem.

Költ Szentesen Sz. Iván Havának 16^k napján 829 Esztendőben Néhai Mészáros Mihály özvegye született Török Ersébeth kezem x vonása; Előttünk: Lakos Mihály eskütt mk., Horvát István esküt mk.; Elöttem és általam Boros Sámuel mk hites jegyző.

Jegyzék a 2^k pont alatt ezen szavak és szőlő azért töröltetnek ki, mivel ezen szőlő eránt a 3^k pont alatt különös rendelkezés vagyon. Költ mint fellyebb. Előttünk: Lakos Mihály eskütt mk.; Horvát István esküt mk.; Elöttem és általam Boros Sámuel mk hites jegyző.

Buzi Erzsébet végrendelete

(az írásba foglalásnál a végrendelet külső lapjára
őreg **Sebesi Mihál** végrendelete megjegyzést írták)

1830 (?)

Testamentom Tétel

Én alól írott adom tutára mindeneknek akiket illet, és illetni fog, hogy én Buzi Erzsébet nem vagyok adós senkinek, hanem ezen kívül Buzi Erzsébet azt vallja, hogy Buzi Mihájnén tartozik őkegyelmének 30 azaz harminc forintokkal váltó cédulában, vagyon 5 véka búzám, vagyon 7 üres zsákom, 1 viseltes ponyvám 3 derékajj 2 viseltes dunyha, 4 párna, 2 lepedő 2 ágyterítő, 2 nyoszolya és 2 láda és 1 karszék, 2 tekenő sütő és mosó és 3 ... üst. – Az ruha félék, vagyon 1 bárány bőrrrel bélelt réklím, vagyon 1 festett bárány bőr ködmönöm, vagyon 6 azaz hat ezüsthuzasom, 4 párnahaj 3 ingváll 1 ingaly, 3 szakajtkendő, 2 abrosz, 3 kék kötő, a melyek között 1 pamuka, kettő kék gyolcs, 1 viselt kartony rokolya, 1 miskolczy rokoja, 1 főre való tarka keszkenő, és 1 nyakra való fél fekete keszkenő, egy darab vászon három rőf hosszúságú és 2 darab szappan.

Először hagyok Fejér Julisnak 3 zsákot és 1 derékallyat 2 vánkost és 2 vánkoshaj, 1 dunnát, 1 lepedőt, 1 ágyterítőt 1 nyoszolyát, 1 ládát is hagyok, 1 sütőteknőt 1 üst 2 párnahaj, 2 ingváll, 1 ingajj. 2 szakajtó kendő 1 abrosz, kötő pamuk 1 rokolya, 1 Miskolczy rokolya 1 nyakbavaló fél kendő 1 darab vászon 2 véka búza.

Szamos Istvánnénak hagyok 4 zsákot, 1 derékajt a viseltesebbet, 1 vánkost, 1 lepedő, 1 ágyterítő 1 nyoszolya 1 láda 1 mosóteknő 2 párnahaj 1 ingváll, 1 szakajtokendő, 1 abrosz, 2 kötő gyolcs.

Buzi Mihálynak az ponyvát, 1 derékajj, 1 vánkost, 1 karszék, 1 ködmön, 1 főre való kendő, 1 véka búza.

Sebesi János keresztfiamnak hagyom 1 dunnát 2 véka búzát, özvegy Buzi Mihájnénak hagyom a réklit

Hat ezüst huszasomat hagyom az takarításomra.

Itten jelen létünkben öreg Borbék János X ugy öreg Sebesi, Vida István X és ifjú Buzi Miháj X ör Sebesi Mihály mk.; 30. Január 830 az érdemes Tanács előtt felolvastatott és az írások közé tétetni jövőendő helyben vétel végett rendeltetett.

Kalpagos Szabó Mihály hitvese született **Gréczi Ilona** végső Rendelkezése

1831. április 11.

Én alól is irandó Kalpagos Szabó Mihályné született Gréczi Ilona, most nevezett Kalpagos Szabó Mihály férjemnek köz tudományon lévő gyengesége miatt is, véle együtt szerzett világi javaimról, örököseink között támadható versengések eltávoztatására józan megfontolás után következő önkényes rendelkezésemet téstem. –

- 1^{ör} Városi házunkat mellyből K. Szabó Sára leányunk és férje Földvári Nagy Ferencz már különben is az által hogy részére más ház általunk vétetett, kielégítve vagyon, hagyom és rendelem velem lakó K Szabó Ilona leányomnak és férjének Kürti Szabó Mihálynak s örököseinek. –
- 2^{ör} Etseren használatunkba lévő egy ház hely urbáriális földünket rajta való épületekkel, mellyek majd mind csak ugyan maga munkái hagyom és rendelem vélem lakó vőm K Szabó Mihálynak és hitvesének Ilona leányomnak és örököseiknek. – úgy mindazonáltal, hogy Földvári Nagy Ferenczné Sára leányomnak akár két fertály urbáriális földet másutt vegyen és szerezzon, vagy ha inkább tetszik egy ezer váltóczédula forintokat fizessen. –
- 3^{ör} Két tagba lévő szőlőnkből, azon darabot mely 161 – Egy száz hatvan egy útból áll hűséges ápolgatásaiért is hagyom és rendelem K. Szabó Mihály vőmnek és Ilona leányomnak.-

A másik ötven útból állót pedig Földvári Nagy Ferencz vőm és hit-
vесе Sára leányomnak.

4er Juhainkból húsz darab ellős juh K. Szabó Mihály vőm és Ilona leá-
nyom részére előzőleg kiszakasztatván, az azon felül maradandók
osztassanak egyenlő két részre fele illesse Sára, fele pedig Ilona leá-
nyomat.

5^{or} Halálunk után található szarvasmarhákból két ökör előre K Szabó
Mihály vőm részére kiszakasztatva, a többi haszon felébe legyen
Ilona haszon felébe pedig Sára leányomé.-

6^{or} A lovakból egy ellős kancza ahelyibe mellyet F. Nagy Ferencz vőm
elvitt, úgy szinte két számos lovak külön, Kürti Szabó Mihály vőm
részére szakasztatván, az attól maradandókon Sára és Ilona leá-
nyim egyenlően osztozzanak.

7er A sertéseken két leányaim osztozzanak egyenlően. –

8^{or} A külső gazdasági szerszámokon és eszközökön, úgy mint szekér
kotsi féle és ... osztozzanak két vőm és leányaim egyenlően, ellen-
ben a zsák és ponyva félék mellyekből F. Nagy Ferenczné Sára leá-
nyomnak illetőségét már kiadtam, csupán K Szabó Mihályné Ilona leá-
nyomat illessék.

9er Megjegyzem és kinyilatkoztatom, hogy vélem lakó Kürti Szabó Mi-
hály vőmnek különös tulajdon szerzeménye és keresménye melly
szerént attyáról maradt vagyonokból eredett, ugymint, két fertály
fábiányi föld négy jármos tinók két tehén egy tavalyi borjú néhány
darab juhok a mint vélem negyven darab vagyon birtokába; –
mellyek eránt az az akaratom, hogy azok osztály alá ne mennyenek,
hanem nevezett Kürti Szabó Mihály vőmet mint különös maga szor-
galmának gyümölcse csupán magát illessék.-

Nem különben bevallom azt is, hogy Száva Lászlótól nevünk alatt
van négy pászta száz ötven útból álló szőlőt Kürti Szabó Mihály
vőm maga részére vette ugyan azért azt rendelem, hogy ezen szőlő
csupán Kürti Szabó Mihály vőmé legyen –

10er A belső házi akármi névvel nevezendő eszközök és készülétek le-
gyenek átaljában és öszvesen Kürti Szabó Mihály vőm és Ilona leá-
nyomé.-

11er Azon egy száz Vczforintok melyekkel F. Nagy Ferencz vőm adós le-
vél mellett tartozik, ha hogy halálunkig meg nem adatik két leá-
nyaim között egyenlően osztasson.-

12er Egyéb mindenféle akármilyen élelembeli vagy termésbeli, gabona Takarmány, vagy kész pénz avagy azt érő egyedül és osztály nélkül Kürti Szabó Mihály vőm és Ilona leányomat s örököseiket illessék és nékiek maradjanak.

13^{or} A Református Szent Egyháza számára és szükségeire hagyok és rendelek ötven forintot Vczédulában mellyek osztály előtt a közösből kivétessenek.

14er Temetési költségeink szintén a közmassza terhei legyenek.

Mely fent írt pontokban tett változhatatlan végső rendelkezésemet annak erejére és másolhatatlan voltára ezennel az alól írt hites tanúk előtt tulajdon nevem mellé tett kezem kereszt vonásával önként megerősítem és végrehajtását az illető törvényes hatalomtól is kérem.

Költ Szentesen Szent György havának 11 napján 1831^{ik} Esztendőben. Kalpagos Szabó Mihály hitvese született Gréczi Ilona kezem X vonása; Mielőttünk: Esküt Horvát István mk, Berényi Péter esküt bíró mk.; Előttem és általam Boros Sámuel mk jegyző.

özvegy Kalpagos Szabó Mihályné **Gréczi Ilona** végső rendelkezése

1838. november 21. (felbontatott 1844. április 9.)

Én alól írt mind testemre mind lelkemre nézve ép és egészséges lévén, de elaggott öreg koromban az élet bizonytalanságát gondolóra vévén; két leány gyermekeim között halálom után történhető egyenetlenségeknek és villongásoknak eltávoztatására következő végső rendelkezésemet kívántam, az általam kikért érdemes tanácsbeli személyek előtt tenni um.

Minek utána még életemben két leányaim Ilona és Sára között, úgy osztottam volna el világi javaimat hogy

1^{ör} Az egyházhelyből álló tanya föld két egyenlő részre ment köztök oly móddal, hogy azon rész, melyen a tanya épület fekszik, velem lakó leányomé Ilonáé lett, mivel hogy az ő férje építette azt; azon istálló pedig, mely a Vekerre fekszik véggel, Sára leányomnak – hogy azt elvihesse szabad rendelkezésére hagyatott.

2^{or} Mind a két leányomnak külön külön esett, s adódott fejenként nyolcz, nyolcz köből búza és ugyanannyi vetni való árpa.

3^{or} A szarvasmarhából esett Szabó Mihályénak 4 jármos ökör, 2 harmadfű tinó, 1 bika, 4 fijas és 1 meddő tehén, – 4 ló, 1 hízó, 2 öreg

sértés, 3 süldő, 3 malacz, 77 darab öreg juh, 51 darab bárány és egy fijas számár

4er Földvári Nagy Ferencznének jutott 4. jármos ökör, 3. harmadfű és két tavalyi tinó, 4 fijas tehén, 4 ló 2 hízott s két öreg sertés, 3 süldő és három malacz, – 77 öreg juh és 51 darab bárány 1 öreg és egy tavalyi számár.–

Ugyanakkor a magam számára megtartottam 4 jármosökröt, 2 fijas tehenet és 1 lovat, 40 ellő juhot és 10 darab bárányt, 2 öreg sertést 2 süldőt 4 malaczt, oly móddal hogy azok továbbra egészen szabad rendelkezésem alá essenek. Ugyan azért mivel hogy Ilona leányom férjével Szabó Mihállyal együtt mindég velünk lakván, mind engemet 8 esztendőtt haladó özvegyiségtől fogva mint boldogult férjemet is, – az attyokat 7 esztendeig tartó nyomorúságában, hűségesen ápoltak s tápláltak, – ezen igaz hűségek megjutalmazására mind azon előszámlált lábas jószágokat, melyeket az osztálykor magam szabad rendelkezére felhagytam, egytől egyig örökösön Ilona leányomnak és férjének Szabó Mihálynak hagyom. Továbbá

Minthogy Sára leányomnak lakására tisztességes portát és házat szeretünk; ezen városi házat, melyben most lakom, s ezen végső rendelkezésem teszsem, minden benne lévő házi és konyhai eszközökkel együtt Ilona leányomnak s férjének hagyom azt azomban még is fen hagyom, hogy a mi ágybeli darabjaim halálom után maradnának, azokon mind ketten Ilona és Sára leányaim egyformán osztozzanak. Vagynak pedig jelenleg ezen ágybeli darabjaim 6 derékalj, 9 párna 3 dunna. – Annak utána

A patében lévő két darab szőlőlőből, a belső darab a benne lévő gunyhóval együtt legyen Ilona leányomé és férjéé; a külső, vagy az árok melletti darab pedig Sára leányomé; kinek is um Sárának a szőlőlőbeli edényekből hagyok 10 akóra valót, minekutánna már 7 akóra valót elvitt.

A gazdasághoz megkívántató úgy tanyai mint minden házi eszközök már köztők egyenlően felosztva lévén, a mi ezen házamnál halálom után marad az egészen Ilona leányom része, s ötöt illeti. –

Ezek mellett azonban megkívánom, hogy Ilona leányom s férje valamint addig míg életbe leszek tisztességesen tarcsanak s tápláljanak; úgy ha az Isten e világból kiszállítand ugyan ők tisztességesen eltakarittassanak. – Végre

Meg emlékezek a Reformáta Sz. ekleziáról is melynek szükségeire ezennel a magam tulajdon értékéből hagyok 50 azaz ötven váltóforintokat.

Melyekről is hogy ezek saját akaratomból származtak legyen, ezennel magam keze keresztvonásával bizonyítom s erősítem.

Költ Szentesen November 27^{én} 1838. Özvegy Kalpagos Szabó Mihályné Gréczi Iona keze X vonása; Előttünk: Ns Dobosy Mihály tanátsnok és főkapitány, Ns Molnár Imre mk albíró, Előttem és általam Veress Károly mk helyettes jegyző.

Özvegy Gulyás Mátyásné született **Mátsay Ersébeth** végső rendelkezése

1829. február 29.

Alább is megírt özvegy Gulyás Mátyásné, született Mátsai Ersébet, mostani beteges állapotomra nézve, magamat végső óráimhoz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról maradékaim között történhető további villongásoknak eltartóztatása okáért kívántam az általam kikért érdemes és hiteles személyek előtt következendő végső rendelkezésemet tenni, és hagyni

- 1^{ör} Vagyon ifiú Dömsödy Péternél 50 Vforintjaim, Rátz János vőmnél 155 Vforintjaim contractusok mellett
- 2^{ör} Vagyon száz egynehány útból álló szállóm az öreg hegyen, minden hozzá tartozandó edényekkel.
- 3^{ör} Vagyon két 6fű tinóm
- 4er Vagnak több ágynemű holmiaim, nevezetesen két derekaly, négy párna, négy lepedő, egy dunna, egy festett láda, nem különben több nagyobb és apróbb házbéli eszközeim

Mely szerint az Isteni Gondviselésnek hálákat adván, ezen magam által szerzett holmitskáim eránt következendően rendelkezek.

- 1^{ör} Iffiú Dömsödy Péternél lévő 50 vforintjaimat, hagyom lelkem után, felit Szent misék szolgálattáért, ugyan felét a RCatholica Szent Ecclesia szükségére, gyertyákra. – Rátz Jósefnál lévő 155 fból álló adóságot, hagyom három leányaim és Dantsik József fiam fiának és onokámnak ugyan Jósefnek edgyenlő osztállyal. – az 55 vforintokat pedig még életben lennék fel tartom magamnak, ha pedig halomásom hirtelen történne, és azt addig Rátz János meg nem adhatná, tisztességes eltakarításomra hagyom, mellynek végső elintézését az én jó fiamra Dantsik Jánosra bízok.
- 2^{ör} Az Öreg hegyen száz egynehány útból álló szállómet hozzá tartozandó minden edényekkel, mint tulajdon keresményimet, hagyom mellette mindenkor hűséges szolgálattáért Dantsik János fiamnak,

amit azt az érdeemes elöllumjáróság előtt történt edgyességem meg is mutattya.

3^{or} A két harmadfű tinókat, ha az árára életemben nem szorulnék, maradgyanak minden háborítás nélkül János fiamam.

4er Az ágyneműkőn osztozzanak három leányaim edgyenlően, minden czivakodás és bírői busítás nélkül a többi házbéli eszközök, a kik tsak engemet illetnek mind maradgyanak Dantsik fiamnak Jánosnak az festett ládám Ersébet az élés ládám Borbálának egy nyoszolya, a mellyik nékie tettzeni fog Anna leányomnak maradjanak

Végtére és utoljára 24 esztendeig Dantsik János fiammal edgyütt laktom alatt, ha nékie hol kevesebb, hol több pénzbéli segedelmet adtam szorultságában azokat fel nem jegyeztem, mint hogy nem is akartam, hűségess szolgáltyáért végső intézetem által is nékie adom, sem egy sem más gyermekeimnek legkisebb keresetek János fiamon soha ne légyen, sőt mit jó édes anynyok őket arra intem, hogy soha akár melly esetben is szemére se hánják.

A 3^{ik} pontokra azt jegyzem meg, hogy ha az 2 tinók eladódnának, az árokból Dantsik János fiam kisebb menyének Sípos Katalinnak 25 forint adódjon János fiam által, hogy ő azt oda tehesse ahová maga akarja.

Melly ilyenén, szabad akaratomból készült végső rendelkezésemet, előttem felolvastattván nagyobb hitelére, s további állandó voltára nézve saját kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentesen Február holnap 28^{ik} napján 1829. esztendőben. Gulyás Mátyás elmaradott özvegye született Mátsai Ersébet maga keze x vonása; Mi előttünk: Esküt Sebők János, Esküt Kováts István mk; Előttem és általam Imre János hites jegyző.

özvegy Debreczenyi Istvánné született **Bajomi Nagy Erzsébet**
végső rendelkezése

1830. augusztus 16.

Alább is megírt Debreczenyi István özvegye született Bajomi Nagy Erzsébet minek utána magamat utolsó óráimhoz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról, mellyek mind tulajdon keresményeim az általam kikért eskütt személyek előtt halálom után atyámfiai között történhető villongásoknak eltávoztatására következő végrendeletemet tenni kívántam um.

- 1^{or} Nékem senki sem adós, hanem én tartozom Kürti Jánosnének száz 100 váltó forintyaival.
- 2^{or} Minthogy mindenem a mi kevés házbéli holmijaim és egyéb vagyonyaimat a mi tsak mostani becsben lakó házamnál vagynak mind magam szerzettem. – ezek előtt örökben felfogadott /: és testvér-ötsém Bajomi Nagy Györgynek leányát Máriát:/ már 9 esztendőök olta hűséges dajkálóm betegségemben mint tulajdon gyermekem gondomat viselte, azonkívül, hogy magamtól férjhez adtam, akár minéműket költöttem is reá be nem számítván, a mim tsak vagyon a legutolsó szegig nékie hagyom, és mindenemben egy szóval örökösítém, úgy mindazonáltal hogy a fent meg nevezett adósságomat, a mikor azt kívánnák ő tartozik kifizetni.
- 3^{or} Későbbben eszembe jutván, hogy Dudás Mihály hét esztendőök olta 50 ötven forintommal tartozik, és annak 5 esztendei érdekével mellyeket végső eltakarításomra hagyok.

Mellynek nagyobb hitele, és állandó voltára nézve a mikor előttem jelen végső rendelkezésem felolvastatván azt pontról pontra ép elmével jó megértvén, ezen tulajdon neven alá írása mellé tett kereszt vonással meg erősítem.

Költ Szentesen 16^a aug. 830. özv Debreczenyi Istvánné született Bajomi Nagy Erzsébet Keze X vonása; Előttünk: Esküt Sebők János mk, Esküt Piti Josef mk, Imre János mk notárius által.

Egri Anna (Ágnes) Laszkovits Ferencz hitvesse végső rendelkezése

1830. október 6.

Alább is megírott, néhai Laszkovits Ferencz hitvesse Egri Ágnes mostani beteges állapotomra tekintve, mint hogy még ép elmével volnék kevés világi vagyonaimról, maradékaim között történhető villongásoknak eltávoztatására, az általam ki kért eskütt személyek előtt kívántam következő végső rendelkezésemet tenni u. m.

Senkinek semmivel adós nem vagok, hanem nékem Méhész Ferencz vőm hatvan 60, Kutbus? István pedig 14 forintyaival vcz adóssak.

Vagyon a Berki hegyen egy szőlőm úgy ezen fen álló házam mellyben most betegen fekszem minden bent lévő ágyi és más házi eszközeimmel. – mellyekről következőn rendelkezem.

Méhész Ferencznél lévő – és 60forintokból álló adósságot hagyom végső tisztességes eltakarításomra.

Az Szt Ecclesiának hagyok negyven 40 forintokat vcz mellyeket, két leányaim és Farkas Ágnes unokám egyenlően tartozzanak kifizetni – úgy szinte Kutbus Mihálynál lévő 14 forintokból álló adósságot hagyom lelkem után Szent Misékre.

Végre hagyom az említett és megnevezett szöllömet Méhész Ferencz hitvesse és leányom Rosáliának, – a házamat és benne lévő található minden vagyonaimat Rosália – Anna – és Ágnes onoka leányaimnak egyenlő képpen úgy hogy azokat vagy eladván vagy természetében magok között megbecsülven egyenlően magok közt osszák fel.

Mellynek nagyobb hitele és állandó voltára, minek utánna jelen végső rendelkezésem pontról pontra előttem felolvastatván, minden résziben megnyugszom, annak erősségére adtam e jelen nevem alá írásával megerősített kezem keresztvonásával megjegyzett végső rendelkezésemet.

Szentes 6 októbris 830.; Laczkovits Ferencz hitvesse Egri Ágnes keze X vonása; Előttünk: Eskütt Nagy János, Eskütt Piti Antal, és általam Imre János notárius.

Nemes Halász Susánna Tímár Tóth v Nemes István hitvesének
végső rendelkezése

1831.augusztus 28.

Alól is írandó Nemes Halász Susánna, a mostani pestises idő pontban véletlen halálom felől másokkal egyenlően vélekedhetvén és tarthatván; minden következhető pörlekedések eltávoztatására következő végrendekezésemet kevés vagyonaim felett önkénnyel és megfontolt akaratomból teszem.

Minden akárhol található s akármi névvel nevezhető akármi szám és módon szerzett ingó vagy ingatlan vagyonaiban halálom után haszon fele részben azonnal mostani férjem Tóth a Nemes Istvántól származott három élő gyermekeim úgy részesüljenek és örökösödjének hogy az halálomtól fogva az ő részekre külön foglaltassék és kezeltessék.

A más haszonfelének birtokába maradjon kedves férjem Tóth v Nemes István olly megkötéssel, hogy az ő halála után ezen haszon fele részből mostanság örökösödve, avagy közkeresményi igazaim mellett reám nevezhető vagyonok is három mostan élő, avagy azok közül életbe maradádnak hasznára külön

szakasztassék és által adattassék vagy részére kezeltessék, és ennyiben azok felett férjemnek sem lehessen rendelkező szadadsága –

Azon esetre pedig, ha örököseim édes gyermekeim is elhálnának, minden nemű illettségeim és vagyonaimnak haszonfele légyen kedves testvéremé Nemes Halász Ferenczé vagy maradékaie haszonfele pedig legyen a Reformáta Szent Ekklesiáé, hogy mindazonáltal, hogy férjem haláláig a neki hagyott fele rész haszon vételibe meg ne háboríttassék.

Melly önkényes szabad akaratomból tett végső rendelkezésemet ennek állandó másolhatatlan voltára magam tulajdon nevem aláírásával megerősítem.

Költ Szentesen augusztus 28^{kán} 831.; Nemes Halász Susánna magam keze X vonása; Előttem és általam Boros Sámuel mk hites jegyző; Én előttem Sebők Sámuel mk tettes Csongrád Vármegye Fő orvossa és tábla bírāja előtt.

Öreg Dezső Mihályné **Szikszai Anna** végrendelete

1832. Szent Jakab hava 13.

Én alól is írott Szikszai Anna úgy élet időmre mint elerőtelenedett betegeskedésekre nézve vég órámat közelíteni érezvén gyermekeim között történhető villongások s visszavonások eltávoztatására nézve e következő végrendelet az általam kikívánt érdemes eskütt személyek előtt önként szabad akaratomból teszem úgymint.

Vagyon a Homok hegyben 272 útból álló szőlőm mellyben egy tőke sints ősi mivel azon kívül a mi jutott néhai Dezső Mihály férjemnek 35 út az néhai Dezső Péter fiam árvái birtokába van ezt pedig néhai férjemmel együtt szereztek és kerestük. – Vagyon néhai Dezső Mihály fiam árváinál 25 vforintom – Dezső János fiamnál is vagyon 16 esztendőttől fogva 100 vforintom és holmi aprólékos ruhátskám s ágyam ezekből így testálok.

A Reformáta Szent Ekklesiának hagyok tíz Vforintot – Az Árváknak és szegényeknek is öt – öt forintot. A mi elmarad temetésem felül fele legyen Elona leányomé, a más felén Anna, Sára leányaim és néhai Mihály és Péter fiam árvái egyaránt osztozzanak. János fiamnak azért nem hagyok belőle mivel 16 esztendőttől fogva soha egy Kr interest sem adott.

A szőlőmből így testálok

A Dezső Péter fiam felől mind a 4 pásztán keresztül 60 sor út Anna leányomé, mellette ugyan 60 út Dezső Mihály fiam árváie, – A Mihály Péter

gunyhója megett lévő paraszt földdel az úgy nevezett Molnár szőlőből 60 út Sára leányomé, a több 92 az az kilentzvenkét út a kisebb parasztfölddel a darab utakon felül hívségesen gondomat viselő Elona leányomé. – A hordókat így hagyom

Anna és Sára leányomnak adódjon egy egy két akós hordó a több edény legyen Elona leányomé – Mihály fiam gyermekeinek a hordókból azért nem hagyok mivel egy izbe a szőlőt nékiek által adván sem Mihály sem János fiam az hordókból semmit vissza nem adtak.

Minthogy pedig most Bognár János hívséges vőm feléből munkálja a szőlőt ez idei termésből idő közbe ki ne mozdítódjon, hanem fele termés különben is ötöt illeti, a más felén így osztozzanak. Az engem illető felének fele legyen Elona leányomé, a más egy negyede legyen Anna és Sára leányaimé úgy Mihály fiam árváié. Dezső Péter fiam árvái maradjanak meg az eddig is bírásukba lévő szőlőben, mivel az ő attyoknak föld rész nem adódot.

Ágyam és más akármiféle házi javatskáim legyen Elona leányomé és Sáráé.

Ezen Rendelésemnek így adom okát –

Néhai férjem ezelőtt 31 esztendővel történt halálakor Mihály és János fiaim már feleséges emberek voltak – a többi pedig neveletlenül maradt s minnekutánna földet, marhát, lovat, juhot sertéseket mind Mihály és János fiamnak adtam, a számomra rendelt tartást Mihály fiam is több izbe megtagadta, amikor adott is valamely részt feléből s harmadából adta meg. János fiam pedig 11 esztendőtől fogva megtagadott, hogy ugymond nem vagyok annya s kilencz esztendőtől fogva tsak egy falat zsiradékkal, vagy egy kanál levessel meg nem kínált, sem tűzrevalót nem adott, sem soha még disznó ölésen is egy falat petsenyét nem adott nem hogy a tartozott hízonak valót megadta volna, így Elona leányom gondviselésére szorultam, aki 9 esztendőtől fogva példás hívséggel házába tart és gondomat viseli, János fiamnak tehát semmit sem hagyhatok mivel minden található javamnál több az amit sok esztendőbe töllem elfogott.

Elöljáró uraimékat tellyesen meghatalmazom hogy ezen rendelésemet hajtsa végre János fiamon bírói végrehajtással vegye meg a tartozásba lévő 100 vforintokat.

A szőlőbeli gunyhót magam tsináltattam, és így abba gyermekeimnek szabad tanyázást hagyok, ha pedig Péter fiam özvegye azt nem engedné fizesse ki a többit pénzzel Szikszai Anna keze + vonása

Az 1832^{ik} esztendő Szent Jakab hava 13^{ik} napján néhai Dezső Mihály megélemedett özvegye fellyebb is említett Szikszai Anna kérésére végrendelése

kihallgatása s bizonyítására kiküldetve lévén, ezen végrendelkezés írásba foglalva előnkbe terjesztetett, melyet is előtte felolvastván s megmagyarázván, azt azzal a változtatással, hogy házi eszközei ne tsak Elona hanem Sára leányáé is legyenek szóról szóra pontról pontra helybe hagyta és megerősítette, mellynek nagyobb bizonyosságára azt tulajdon keze kereszt vonásával is megerősítette.

Költ mint fellyebb; Előttünk: Esküt Sebők János mk., Esküt Horvát István mk. és T, Vályi Nagy Sámuel mk hites jegyző előtt s által Tanúnak én is meg lévén híva jelen voltam öreg Balog István mk.

Ugrai Berényi Jánosné hitvesse **Nemes Áts Juliannának** végrendelkezése

1836 augusztus 31.

Alól írott ámbátor mind testemben, mind lelkemben Isten kegyelméből ép és egészséges volnék mind azon által meggondolván az emberi életnek bizontalan voltát halálom után következhető egyenetlenségeknek el eltávoztatásából az általam kért és kiküldött érdemes tanátsbéli személyek előtt kívántam e következő végrendelkezést tenni u.i.

Senkinek adóssa nem vagyok.

Az ide ./ . zárt és inventárium formába öszve írt és általam szinte elősmért vagyonomat a legkisebb darabjáig, minthogy azok egyenest örökösödési és hozományaimból eredtek, halálom után legyenek szeretett testvérötsémé Nemes Balog Istvánné özvegye született Nemes Ács Erzsébetre száljanak azonnal reá halálom után.

Ez alkalommal az alól írtak által megkérdezettvén a rendelkező, hogy néhai Vetseri István által az R ecclesiának 20 ½ véka búza – 16 véka árpa – és 32 forint 44kr. vcz kész pénz adósságait kívánja e kifizetni: – melyre magát oda nyilatkoztatta ki, hogy ő a Vetseri István házától semmi leg kisebb vagyont el nem hozott semmibe részes nem lévén, sőt Vetseri Jánosnál és ő reá maradott egy ház hely földben 325 Fnyi vagynak, mely már el is vagyon ítélve.

Mellynek és ekképen lett végrendelkezésem előttem szórul szóra felolvasztatván, benne megegyezvén és helyben hagyván adtam e jelen nevem aláírása mellé tett kezem kereszt vonásával megerősített végrendelkezésemet.

Szentes 31. aug. 836.; Ugrai Berényi Jánosné született Áts Julianna keze X vonása; Előttünk: Eskütt Kováts István mk, eskütt Páll Josef mk, és Imre János mk által.

özv Fábrián Dánielné született **Vladár Márianak** végrendelete

1837. április 11.

Alól írott a midőn még magamat ép elmével és egészségesnek lenni állítom, elhatároztam magamban, hogy örököseim között történhető viszonyok eltávoztatása tekintetéből, az általam kikívánt eskütt személyek előtt, kevés világi vagyonaimról végrendelkezésemet tehessem; mely is ekképpen szól ui.

- 1^{or} Legelsőben Juhász Pálné kedves leányomat Esztert tisztességesen kiházasítottam ugyan, de minthogy hat gyermekeim között már három esztendőök ölta gondomat viselte – Juliána leányomnak az ágyi lepleim közül adgyon ki egy derékalyt 2 párnát, és egy dunnát, a többi a mi csak az tulajdonom és házánál vagyom az ágyi lepleimből légyen a pohár székkal és a nagy tükörrel az övé, mind tulajdon keresményeim.
- 2^{or} Minthogy Dániel, Josef, Mári és Zsuzsánna gyermekeimet kellő képpen kielégítettem ez úttal nékiek semmit sem hagyok, annál inkább minthogy mindnyájoknak egyenként száz száz forintokat előlegelesen kiadtam.
- 3^{or} Nemes Nagy Zsigmondnének adtam ezek előtt három esztendőökkel száz forintokat interesre vczbán – két esztendei interesst kifizetvén a harmadikkal vagy is a m. 836^{ik} esztendőre adós maradván ezen száz vczfból hagyok 50 forintot tisztességes eltakarításomra, a másik haszon felét vagy is 50 fkat az Reformata szent valástételű ecclesiának.

Melynek nagyobb ereje és állandóságára adom e jelen nevem aláírása mellé tett kezem kereszt vonásával megerősített vég rendelkezési leveletem.

Szentesen április 11^{én} 837.; öz. Fábri Dánielné született Vladár Mária keze X vonása; Előttünk: Négyesi Péter esküt bíró mk., Ruzs Molnár Mihály mk és Imre János mk.

Néhai Házverő Szabó Ferencz özvegyének **Fási Annának** végrendelete

1842. augusztus 7.

Alólírttak Főbíró Nemzetes Papi Boros Sámuel úr által, özvegy Házverő Szabó Ferenczné született Fási Anna kívánságára, ugyanennek végrendelete meghallása s írásba tétele végett, kiküldetvén, – ezennel hiteles Bizonytságot tészünk a felől: hogy mi az alólírt napon és Esztendőben nevezett Fási Anna lakán megjelenvén, őtet ágyba fekve betegen, de ép emlékezettel és elmével lenni találtuk, – s megkérdezvén az iránt hívatott é,? és mi végett kíván hívatni bennünket? – azt nyilatkoztatá: hogy végrendelete meghallása végett, valósággal kívánta megjelenésünket, – melyet is következendőkbén adott elő:

Alólírtt Néhai Házverő Szabó Ferencz özvegye született Fási Anna, – kevés engemet illető s tulajdon vagyonaimról következő végrendeletet tészek:

- 1^{ör} Néhai elsőbb férjemről Nemes Jánosról maradt reám egy városi ház, házbellekkel, – és egy szálló hozzátartozó eszközökkel, egy hízott sertés, 18 ludak; – ezeket néhai második férjem Házverő Szabó Ferencz házához hoztam; – s ő a házat 80.- a szállót 300 Vforintonkon eladta, – a többit eléltük; – s azokról, mint együtt eléltokről rendelkezni nem kívánok; – hanem
- 2^{ör} Az említett ház és szálló öszves árrát háromszáz nyolczvan – 380. Vforintokat, mint néhai 2^{ik} férjem javaiban lévő hozományomat, – rendelem és kívánom adatni /: miután semmi gyermekem nintsen:/ Fási István testvéremnek, és ennek két leányainak Ersébetnek Gazsi Jánosnének, és Juditnak 15. éves hajadonnak, oly móddal: hogy azon 380Vft. summa a most nevezett Fási István, Ersébet, és Judit között 3. egyenlő részre osztasson; – végre
- 3^{ör} Ágyruháim, egy dunyha, 5 párna, 2 derékaly egy ócska ládám, és ebben lévő fehérpuhaneműim, – mint egyedül található ingó vagyonaim – szinte a fent említett Fási István, Ersébet, és Judith között három egyenlő részre osztassanak.

Melynek hitelére adom, az általam kikívánt s jelenlévő hites Előljárók előtt s által írásba tétetett jelen végrendeletemet.

Költ Szentesen Augusztus 7^{én} 1842. esztendőben; Özv Szabó Ferenczné Fási Anna végrendelkező keze X vonása.

Mely előttünk eképpen tett végrendelkezés általunk végrendelkező özvegy Szabó Ferenczné Fási Anna előtt felolvastatván, – miután azt magáénak

vallotta, s keze X vonását saját kezével alátette volna – ezen dolognak önként történéséről adjuk e jelen bizonyítványunkat, saját aláírásunkkal megerősítve;

Költ Szentesen Augusztus 7^{én} 1842.; Kováts Pál tanácsbeli; Lakos András Tanácsbeli ; és Basa József mk jegyző.

Gujás Andrásnének született **Horvát Ilonának** végső rendelése

1842. január 11.

Alább írtak főbírói kiküldetésünk folytában Gujás András 2^{ik} tizedben lévő házához kijöven, betegen fekvő, de ép elmével még bíró feleségének Horvát Ilonának végső rendelését a következőkben adta elő.

Én alább is írt Horvát Ilona érezvén végső kimúlásomat betegen fekvő állapotomban de még ép elmével e következő végső rendelésemet teszem: -

1. Első férjemtől néhai Tóháti Ferencztől Testamentom szerint nekem hagyott Kétszáz váltó forintokat, melyeket mostani férjemhez Gujás Andrásához hoztam, egészen és kizárólag mostani férjemnek Gujás Andrásra hagyom és testálok.
2. Úgy nemkülönben minden nemű házi és ágyi eszközeimet többször nevezett Gujás Andrásnak hagyom és testálok.

Mely fentebb előadott végső akaratomnak hitelére és állandóságára tészem e jelen végső rendelésemet tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítve, az evégre kikért tanúknak és városi előjáróságoknak jelenlétében Szentesen Januárus 11^{kén} 842. Horvát Ilona saját kezem x vonása

Melly fentebb írt végső rendelést a fentebb nevezett végső rendelést tevő Horvát Ilonának szóról szóra felolvastván és megmagyarázván, azt akarattyának lenni újólág nyilvánította. Szentesen Januárus 11^{kén} 842 Kováts Pál mk tanácsbeli, Soós József tanácsbeli Hadzsy György mk jegyző, mint a végre kikért tanúk

özvegy Böszörményi Istvánné született **Koncz Erzsébet** végrendelete

1842. január 12.

Alábbírtak Főbíró nemzetes Boros Sámuel úr által – özvegy Böszörményi Istvánné született Koncz Erzsébet – végrendelete tételére kiküldetve lévén, miután a nevezettnek lakó házánál megjelentünk, s őtet ép és józan elméjűnek találtuk volna, előttünk élő szóval következő végrendeletet tett:

Én özvegy Böszörményi Istvánné született Koncz Erzsébeth szemem előtt tartva testi elerőtlenedésemet gyermekeim közti halálom után történhető viszálykodások elhárítása okán következőleg rendelkezek:

- 1^{ör} Néhai férjem Böszörményi István, ezelőtt mintegy 20 évvel elhalálozván, akkori vagyonaink 2 és ½ fertály urbáriális és 3 fertály Fábíanyi haszonbéres földből állottak ... az urbáriális föld ipamról maradt 3 fertály földért cserélődött – s a kitett 2 ½ fertály földet férjem halála után a Mlg Földes Uraság nevemre írván, már 20 évek-től ólta annak minden terheit, előbb néhai István – később Mihály nevű élő fiam segedelmükkel viseltem. – A 3 fertály Fábíanyi földem-házamat, melybe most lakom, szinte én cseréltem el, melyek-hez képest ezen házamat és földemet hagyom Mihály fiamnak és néhai István fiamtól életbe lévő egy fiú és két leányainak úgy, hogy felébe Mihály fiam másik felébe István fiamtól fia és leányai örökösödjenek. – úgy mindazonáltal;
- 2^{ör} Hogy a nevezettek engemet holtomig tisztességesen mint eddig tartsanak, ápoljanak – holtom után tisztességesen eltemessenek – ezen kívül a földön és házon fentlévő közterheket, valamint azon 100 váltóforintokat, melyeket Koncz Sárának adóssa vagyok kifizessék,
- 3^{ör} Ugyancsak Mihály fiam és István fiam maradékai, a kezökre menendő vagyonból- Erzszi, Sára, Panni és Susánna leányaimnak, fejénként 50 váltóforintokat négyüknek összesen 200 váltóforintokat és nem többet fizessenek ki, mivel ezen leányaim, beteges állapotomban felém se jövének, többre nem érdemesek...
- 4er Minden egyéb ingó javaim felébe Mihály – felébe István fiam maradáikái legyenek

Melyekről teszem ezen végrendelkezésemet.

Költ Szentesen Januárius 12^{én} 1842. évben; Özvegy Böszörményi Istvánné Koncz Erzsébet saját kezem X vonása

Pálffy Sára Nagy Sándorné végrendelete

1843. július 15.

Alólírttak, Albíró nemzeti Lakos Ferencz úr által lett kiküldetésünk folytában, Pálffy Sára Nagy Sándorné kívánságára, ugyanennek végrendelete meghallására és írásbatételére, – a nevezett végrendelkező testvérének Pálffy Józsefnek házához – mint tartózkodó helyére kimenvén, – miután ugyanott, fentnevezett Pálffy Sárát, testére nézve elgyengült beteg állapotban, de elméjére nézve ép és tiszta gondolkozásban találtuk volna, – megértvén tőle is élő szóval, egyenesen végrendelete meghallása végett lett kikíváncsiságunkat – a következő végrendeletét értettük meg; – jelesen:

Én alólírt Pálffy Sára Nagy Sándorné – mely nevezett férjemtől már 16. évek óta egészen külön válva élek, – most meglévő vagyonaimról, bár beteges testtel, de ép elmével, következendő végrendelést tészem holtom utánra, az általam kikívánt hites személyek előtt:

Minden meglévő vagyonom áll kétszáz azaz: 200 Vczforint készpénzből, – a Szentesi Ipartársaságnál lévő egy részvényből, – ágyneműekből és testi ruháimból, – melyeket – minthogy boldogult szüleimről – kik a legnagyobb szegénységben haltak el, semmit sem öröklöttem, – sem pedig – tőlem már 16. évek óta külön választott férjemmel semmit sem kerestünk, legalább a mit kerestem volna is, nevezett férjem köztudomásra lévő pazarlásaival mind semmivé tette, – mind ezekről magam, különösen 1832^{ik} évtől fogva szolgálatommal kerestem; – mely fentírt vagyonokból:

- 1^{ör} Azon 150. azaz Százötven Vczforintokból melyek testvéremnél Pálffy Józsefnél vagynak költsönképp kiadva, – 100 Vftot – továbbá, az özvegy Fazekas Istvánnál lévő 50 Vft költsön pénzemet egészen, – Pálffy József testvéremnek és törvényes maradékinak hagyom.
- 2^{ör} Az ipar társaságnál – mely, Szentesen létezik – lévő egy részvényemet járulatjaival együtt, – úgy szinte ágyneműimet, és minden – holtomkor található ruháimat, fentebb nevezett testvérem hitvesének Szokolai Máriának hagyom, az én holtig való hűségese ápolgatásom jutalmául.
- 3^{ör} Pálffy József testvéremnél lévő költsön tőkémből 50 Vftokat a magam gyógyítására fent hagyok, – melyből ha valami megmaradna, az, temtetésemre fordíttasson, – melynek ezenkívül is tisztességesen leendő megtételével Pálffy József testvérem fog tartozni.
- 4er Egyetlen leányom Nagy Juliánna – H.M. Vásárhelyi lakos özvegy Szalnosy? Jánosné első unokanéném által 2 1/2 éves korától fogva

örökből tartatván, – ennek részére semmit sem hagyok, – mint a nevezett gyermektelen özvegy öt minden javaiban örökösévé tette –

Mely eképpen ép elmével, józan megfontolással, és telyes elhatározottsággal tett végrendekezésemet, saját kezem kereszt vonásával – írást nem tudván – megerősíték. Költ Szentes Julius 15^{én} 1843. Pálffy Sára Nagy Sándorné keze X vonás.

Mely előttünk a fentebbiek szerént szóró szóra élő szóval bevallott és felolvasztatás után is mindenkben magáénak ösmért végrendeletnek eképp történtét, és az az alá vont keresztnek a végrendelező által saját kézzel lett húzását – ezennel kiküldetésünkhöz képest hitelesen bizonyítjuk. Költ Szentesen Julius 15^{én} 1843. Kiss Ferencz mk tanácsnok; Nyíri József mk tanácsnok; Basa József mk jegyző

Özvegy Brezovai Györgyné, született **Pál Katalin** végrendelete

1843. november 22.

Alább írottak Városi Főbíró Nemzetes Boros Sámuel Úr általi kiküldetésünkhöz képpst Özvegy Brezovai Györgyné született Pál Katalin végrendeletének meghallgatására írásba tételére kiküldetvén, nevezettnek lakó házánál megjelentünk – kit is élemedett öregségébe gyengélkedő egészségűnek ép és józan elméjűnek találván előttünk következő végrendeletét tette.

Én alább is megírt Brezovai Györgyné született Pál Katalin az Atyának Fiának és Szent Lélek Istennek nevében! következőleg rendelkezem.

- 1^{ör} Városi házamat és 3 fertály földemet úgy minden meglévő házi gazdasági eszközöket néhai férjemmel Brezovai Györgyel együtt keresvén – egy és fél fertály földet, Városi Házamnak felét és minden egyéb javaim fele részét hagyom Sándor fiamnak, ki valamint eddig, úgy ezentúl holtomiglan, tisztességesen tartani, ruházni és tisztességesen eltakarítani köteleztetik.
- 2^{ör} Sándor fiam, a részire hagyott keresményi fele javaimból Lelkem üdvösségére szolgáltatandó Szent Mise engesztelő áldozatra 25 forintot VC.- úgy a RCatholikusok oskolájának gyarapítására a Presbitérium rendelkezése alá – 50 forintokat VC. – összesen 75 forintot VC. kifizetni tartozni fog.
- 3^{ör} Két leányaim tisztességesen férjhez adatván onokáimnak úgy nem különben Mátyás, János, György fiaimnak mint a kik élelmemmel

semmit se gondolnak és engemet szünetlenül – keserítenek fele vagy ononból, mint szabad rendelkezésem alá eső fele keresményemből semmit sem hagyok.

Melyről teszem ezen végrendekezésemet. Költ Szentesen november 22-én 1843.; özvegy Brezovai Györgyné született Pál Katalin kezem X vonása.

Mely végrendelet, özv. Brezovai Györgyné született Pál Katalin előtt felolvastatván azt saját végső akaratjának nyilatkoztatta és írni nem tudván, saját keze keresztvonásával előttünk megerősítette. Költ mint fent; Nagy József albíró mk; Nyíri József mk Tanácsnok; Vositz Ferencz jegyző.

özvegy Mári Andrásné **Asztalos Rebeka** végrendelete

1844. január 21.

Alólírtak Város főbírája nemzeti Boros Sámuel Úr által, özvegy Mári Andrásné végrendelete meghallása és írásba tétele végett kiküldetvén, - ezen kiküldetésünk folytában tisztelettel jelentjük, és hiteles bizonytságot teszünk a felől: hogy mi tüstént mai alólírt napon nevezett Mári Andrásné lakára, Keresztes Nagy Sámuel házához kimenvén, ott az említett végrendelet tévőt beteges állapotban de telyesen ép elmével, találtuk, - ki is, miután előttünk élő szóval nyilatkoztatva volna, hogy mi ő általa, mégpedig egyenesen végrendelet meghallása végett kívántattunk megjelenni, világi vagyonaíró következő végrendeletét tette:

Én alól írt Asztalos Rebeka, néhai Mári András özvegye, mostani súlyos betegségemben gondolóra vévén elhalásomat, - akármikor bekövetkezhető halomásom esetére, kevés világi javaimról eképp rendelkezek:

- 1^{or} Van pénzbeli értékem ötszáznyolcvan váltóforint – melyből 300 váltóforint Keresztes Nagy Sámuelnél, - 100 Váltóforint Kultsár Mihálynál, - ismét 100 váltóforint öreg Nemes Jánosnál, - 80 váltóforint pedig Dobos Mihály szűcsmesternél vagyon contractusokra és interestre.
- 2^{or} Vagynak ágybeli és házi eszközeim u.m. két derékaly- 3 párna, - egy dunyha – három lepedő, - két nyoszolya – három karszék – három láda – s több apró cseprők, - ellenben
- 3^{or} Adós senkinek semmivel sem vagyok.

4er Fent előlszámlált javaim engemet illetnének, mint kinek férjemtől, s ennek elsőbb feleségéről is semmi gyermekeink nincsenek – következésképp rendelkezek:

- a) Kis Erzsébetnek Kis Sándor leányának mint örökből tartott gyermeknek hagyom halálomkor fenmaradandó mindennemű ágybeli és házbeli eszközeimet, -
- b) Ugyanazon Kis Erzsébetnek hagyok fent megírt pénzemből 250 – azaz kétszáz ötven forintot vcz. –
- c) Musa Györgynek, testvérbátyám vejének hagyok ötven vforintot,
- d) Mária Péternek férjem testvéreinek tizenkét forint 30 Krj. –
- e) Homlok Györgynének Mária Annának tizenkét forint 30 Krj.
- f) Tánczos Jánosnak húsz forintot vcz.,
- g) Özveggy Mária Jánosnének Lakos Máriaának tizenöt forintot vcz.,
- h) Mária Istvánnak 25 forintot vcz. –
- i) Szentes városának tíz forintot vcz. –
- j) Szentesi reformata eklésiának szinte tíz forintot vcz. –
- k) Szentesi iskolába járó reformata árva gyermekek részére 5 vforintot.

Mely fentebbi pontokban eltestált pénzem fenmaradó részéből kívánom hogy Csák Mihály és Dobos Mihály uraimék tisztességesen eltemettessenek, - a temetéséről fen maradandó summából pedig a fentebb írt eltemettető Csák Mihály és Dobos Mihály uraimék Kis Sándor ötsémnek huszonöt Vforintot – amenyiben kitelik – fizessenek ki, – ha pedig még ezenkívül is fenmaradna, - azon a fent írt 4^{ik} pont alatti a, – l-ig foglalt hagyományosok egyenlő részben osztozzanak –

5^{ör} Ezen végrendeletem végrehajtására a fentebbi pont alatt kinevezett Csák Mihály és Dobos Mihály uraimék mellett egy tanácsbeli urat kérek elnökül kineveztetni. –

Mely eképpen tett, halálom esetére szolgáló végrendeletemet saját kezem keresztvonásával megerősítem.

Költ Szentesen Januárius 21^{kén} 1844. Végrendelkező özveggy Mária Andrásné szül. Asztalos Rebeka keze X vonása.

Mely végrendelet, az azt tett özvegy Mária Andrásné előtt élő szóval felolvastatván, azt előttünk szóval is magáénak lenni vallotta, s tulajdonkeze keresztvonásával erősítette, ezennel hitelesen bizonyítottuk.

Költ Szentesen Január 21én 1844. Balog Mihály mk tanácsnok, Nyíri József mk tanácsnok, Basa József jegyző.

Özvegy Csányi Mihályné született **Bárdos Annának** végső rendelkezése –
1844. január 24.

Alúl irttak Fő Bíró Nemzetes Boros Sámuel úr által özvegy Csányi Mihályné által teendő végrendelet kivételére kiküldetvén – a mai alúl írt napon özvegy Csányi Mihályné betegen fekvő asszonnál megjelentünk, és a következő Testamentumát, mint végső akaratját kivettük. –

Alább is írtt özvegy Csányi Mihályné – minden perlekedést halálom után gyermekeim közt elhárítani akarván, e következő végső rendelkezésemet teszem.

1^{ör} Már ennek előtte elhunyt férjem Csányi Mihály – minden együtt szerzett s ősi javainkat öt élő férfi gyermekeink közt oly módon felosztván, hogy minden fiainak másfél fertály földet – lovakat, ökröket, tehenet – sertvést és más házi s gazdasági eszközöket kiadta – magunk táplálására is részünkre fél földet lakó házunkat felhagytuk – kötelesek lévén a fiak évenként táplálásunkra búzát és árpát adni

2^{ör} Melynek folytatában miután minden fia a maga illetőségét kikapta leányom pedig Csányi Anna – Dósai József hitvesse – még ez ideig semmit se kapott, a részünkre fen hagyott fél fertály földet – 4^{ik} Tizedbéli házamat és ágyi eszközeimet – a most nevezett Csányi Anna leányomnak hagyom és testálom.

Melyekként tett végső rendelkezésem teljes hitelére s állandóságára e jelen végső rendelést az évégett kikért Hiteles Tanúk jelen létekből tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentesen Januárus 24. 844.; öz: Csányi Mihályné született Bárdos Anna kezem X vonása;

Mely fentebbi végső rendelést az azt tevő özvegy Csányi Mihályné – mint különben ép elmével bíró betegen fekvő előtt felolvastván, azt mindenekben megerősítette, s tulajdon keze kereszt vonásával jelenlétünkben ujabban is megerősítette. Szentesen Januárus 24. 844.; Előttem és általam Hadzsy

György mk jegyző; Nagy József albiró, Pacher János tanátsnok, mint kiküldettek.

Néh. Pásztor György özvegye **Német Katalin** végrendelete

1844. február 27.

Alólírtak város Főbírája nemzetes Boros Sámuel úr által ltt kiküldetésünk folytán tisztelettel jelentjük és hiteles bizonytságot teszünk a felől, hogy mi az alólírt napon és évben néhai Pásztor György özvegyének Német Katalinnak házához lemenvén, ott ezen nevezettet beteges állapottal, de telyesen ép elmével találtuk, – s tőle azon élő szóval tett nyilvánítást értettük: hogy egyenesen végrendelet meghallása végett kívántattunk légyen ki ő általa, melyet is következőkben mondott el előttünk és kért általunk írásba tétetni:

Én alól is írt Német Katalin néhai Pásztor György özvegye 8 évek alatti sorvadásaim után, most e közelebbi hetekben mind inkább gyengültével testi erőmnek, nem messze terjedhető éltémnek végét gondolóra vévén, kevés világi javaimról következő végrendeletemet tészem:

- 1^{ör} Adós nem vagyok senkinek, nékem sem adós senki, – ellenben
- 2^{ör} Van ezen házam, melyben lakom, – melyet is boldogult férjemmel együtt szerzettünk; – és ebben találtató néhány darab régi házi eszközzeim és kevés ággyruháim s testi ruháim, – és egy kazán
- 3^{ör} Ezen vagyonaimban általános örökössé teszem Boldizsár fíjamat, – a ki boldogult attyának elhalta óta 1831től fogva, – különösen pedig az én 8. évek óta való szünteleni betegeskedésem és keresetre alkalmatlan voltom ideje alatt, – részint szolgálattya bérével, részint már 4. évek óta idehaza mind magaszemélyében, mind néh: János testvérbátyától nyert két lovával és kotsijával, nem tsak az én, mint beteges édes anyja, s két hajadon testvérei élelmét megszerezte, s illetőleg pótolta, hanem a ház adóját és váltságát fizette s minden terheit viselte, – oly megjegyzéssel és feltétellel mégis, – hogy
- 4er Ámbár már két leányaim Ersébet és Juliánna még néhai édes apjuk életében, Anna pedig már én általam özvegységemben tisztességesen kiházasiítottak – ezeknek még is részökre fejenként, úgysszinte két hajadon leányaim Rosalia és Therésia részökre szinte fejenként 20: azaz húsz – öszvesen az ötnek részire 100 Vforintokat Boldizsár fíjam holtom után kifizetni tartozzon, – Rosalia és Therésia pedig

még ezen felül tisztességesen, – mint nénjeik voltak – kiházásítani köteleztessék. –

5^{ör} Szinte Rosaliának a házban holtig lakást engedni tartozzon, – mint hűséges dajkálómnak.

6^{or} Ágyi eszközeimet és testi ruháimat Rozália és Therésia hajadon leányaimnak adni köteles legyen.

7er Engemet édes anyyát, holtomig tisztességesen táplálni s ruházni ugyantsak Boldizsár fíjam, – valamint holtommal el is temettetni tartozzon. – Mely fentebb előszámláltaknak kifizetése, kiszolgáltatása után és feltétele alatt

8^{or} Minden fentmaradandó értékem és házam Boldizsár fíjamé mint általános örökösömmé legyen.

Mely eként tett végrendeletem, írásbatétel után előttem élő szóval felolvastatván, azt minden pontjaiban magaménak ösmérem és saját kezem keresztvonásával megerősítem.

Költ Szentesen Február 27^{én} 1844. végrendelkező özvegy Pásztor Györgyné Német Katalin keze x vonása.

Mely fentebb foglalt végrendelet általunk, a végrendelkező előtt felolvastatván, azt szóról szóra magáénak lenni ösmérte és élőszóval nyilvánította, saját keze keresztvonásával megerősítette, – melyről adjuk ezen hiteles bizonyítványunkat.

Költ Szentesen Február 27^{én} 1844. Balog Mihály tanácsbeli mk, Ns Fejér Imre mk Tanácsbeli Basa József mk jegyző mint kiküldöttek.

Özv. Beliczai Pálné szül. **Laskovics Anna** végrendelkezése

1847. július 3.

Alolírottak helyettes Főbíró Szabó Ferenc úr által özvegy Beliczai Pálné házához az eránt küldetvén ki, hogy végső rendelkezését meghallanánk s írásba foglalnánk; kik is nevezett ör Beliczai Pálné született Laskovics Anna házánál megjelentünk ötet betegem de azért ép elmével találtuk; ki is végső rendelkezését ekövetkezőkép mondaná elébünk. –

Csekély világi javaimból mellyek nagyobb részint saját és b férjem keresményei – mellyekből Julianna leányomat már kielégítettem kiházásítottam, még is hagyok nekie vagy is inkább tőlle származott unokáim részekre 100

egyszáz ezüst forintot, de a melly az ő kezében ne adasson, hanem Pál fiam fizesse a rendes interessét mind addig míg gyermekei a telles kort elérik, ha pedig eléb férjének halálozása történne nevezett Julianna leányom özvegy-ségre jutna, akkor 100 v.c. válto forintot a maga használatára kivehet – ezenkívül ágyneműimből négy vánkost – 2 derékalyt, két töltött dunna szinte unokáim számokra kiadasson – ruha neműim pedig két részre osztassanak fele Julianna leányomé legyen bár rá nem érdemes mert a házból is kihuzott megtört, másfele pedig menyemé ki harmadfélévi betegeskedésében sínlődésében mindenkor hűségés gondviselőm volt.

Ezen városi házacsám pedig melyet 8^{adikra} járó özvegységem esztendei alatt mindenkor Pál fiam segedelmivel tartottam fel javígtattam, maradjon és legyen egyedül Pál fiamé, – kifizetvén a rajta fekvő két évi adót, s hitelre vett 3 véka életet. – más adósságom nem lévén. –

Ha pedig Pál fiamnak halála történnék és törvényes örökösök tőle nem maradnának, míg menyem fiam nevét viseli bírja e kis házacsát mind azon joggal mellyel én azt fiamnak hagytam. ha pedig férjhez menne, akkor Julianna leányom fizessen neki ki 100 egyszáz ezüst forintot mellyet tetszése szerint mint tulajdonát élélhet – s akkor a házam többi ára, mind unokáim részekre adasson által. –

Mely végrendelet előttem felolvastatván azt mindenekben saját végrendeletemnek azon hozzáadásával hogy nem két, hanem egy dunna adasson Julianna leányomnak és konyhabeli cserép edényeknek fele. – ezen végrendeletemet saját kezem kereszt vonásával megerősítem. Költ Szentesen julius 3án 1847.; ör. Beliczai Pálné született Laskovics Anna kezem X vonása;

Előttünk Nagy József tanácsnok; esküt Kalmár József mk; Horváth Ferencz jegyző.

özv. Rácz Istvánné szül. **Kováts Elona** asszony végrendelezése

1847. november 9.

Alólirottak özv. Rácz Istvánné született Kováts Elona asszony házához küldetvén, az eránt hogy végrendelezési szándokát meghalgatva írásba foglalnánk, ahol is megjelenvén özvegy Rácz Istvánné született Kováts Elona asszony kiküldetésünket ön kívánságának lenni kinyilatkoztatván, végrendelezési szándokát e következőkbe nyilvánította.

Testi erőm napról napra fogyni érezvén, különösebben pedig boldog emlékeztű férjem néhai Rácz Istvánnak a legközelebbi napokba történt elhunytá után magam földi pályáját is végéhez közelgetni érezvén mint közkereső anya két fiú és négy leány gyermekeimnek, a köztők történhető osztózas alkalmával előfordulni szokot versengés elhárítása tekintetéből Boldogult férjem Rácz István azon végrendeletét, miszerénrt Ferencz fiunk kielégítését már megvén István fiunknak hagyta a birtokunkba való városi házat és egy sessio váltságos földet azon kötelezés mellett, hogy Julianna leányom árvái részekre egy összegben háromszáz ezüst forintot, Eszter, Lidia és Sára leányaimnak szinte háromszáz ezüst forintot négyjük részére 1200 egyezer kétszáz forintot a jövő 1848^{ik} évi Szentgyörgy napra kifizessen, – nékem édesannyához illően gondomat viselje, mindenekben megerősítem kijelentvén magam részéről is hogy ezen városi házat és egy sessio birtokomba lévő váltságos földet nevemre írva halálomig megtartom a használatát és terhe viseletét nekie által adom és arra kötelezem

Melly ilyenén végrendeletem tulajdonkép férjem végrendeletét helyeslő és megerősítő akaratom előttem felolvastatván azt saját végrendekezésemnek ezennel megismerem és saját nevem után tett kereszt vonással megerősítem. Költ Szentesen nov 9. 847.; özv Rácz Istvánné szül Kováts Elona keze X vonása;

Előttünk: Pál József mk tanácsbeli; Lakos András tanácsbeli; Horváth Ferencz jegyző

2. Osztályos egyezségek

Szabó Ferenc szóbeli végrendelete, mint gyerekeinek egyezsége

Mi alább is megírtattak, mint néhai Szabó Ferenc édes atyánknak elmaradt fiai ezen alázatos instantiánkkal folyamodunk az Becsületes és Érdemes Tanács eleibe az eránt; hogy amidőn boldogult édes atyánk halálos ágyában édes anyánk felől és mi felőlünk mint fiai felől való utolsó végzését megtette volna, ezt *előttünk csak szóval tevé meg*; méltóztasson a Becsületes és Érdemes Tanács ezen édes atyánk végzését hitelessé tenni, és a város jegyző könyvébe írattnak, hogy jövendőben közölünk sem egyiknek sem másiknak ne lehessen alkalmatossága ezen végzést felbontani és megváltoztatni.

Az édes atyánk az édes anyánk és három fiai felől való végzése ily rendelt volt. Az édes anyánk a kisebbik fiával maradjon meg egy házban holta napjáig, bírja a Veker oldalon való szőlőt az ahhoz való edényekkel edgyütt és amely szőlő az édes anyánk halála után is örököszen az övé fog lenni;

a két öregebbik fiai pedig osztozzanak a Méltóságos Uraság kegyelméből bírt 5 fertály földön az azon lévő épületekkel és minden szerszámmal edgyütt, hozzá tévén azt is, hogy míg az édesanyánk él akik földet bírjuk, tartozunk esztendőnként 2 köből búza és két köből árpa vetésekkel és annak fel-takarításával úgy szintén mind kender, mind len magok vetésivel;

Mivel pedig mi ezen végzésen atyafiságosan megegyeztünk, hogy ennek utána is mindeneket megtartani és a teljesítendőket beteljesíteni igyekezünk, arra magunkat szentül lekötelezzük, melynek is alázatos jelentésivel magunkat továbbra is a Becsületes és érdemes tanács kegyességébe ajánlanánk, alázatos tisztelettel és szelídséggel maradunk és vagyunk Szentesen 5^{dik} Februáriu 1810.

alázatos szolgái Szabó János, Szabó Ferenc, Szabó Mihály

Csák testvérek osztályos egyezsége

„Mi Csák Ferentz, Judith Anna, Mihály, Erzsébet és Sára b.e. Csák Ferentz nagy atyánkról maradt ősi – szintén Csák Sámuel közatyánkról maradt javtskáinkról e következő atyafiságos egyességre léptünk úgy mint;

1. Mets Anna névvel ugyan mostoha de példásan megbizonyított hűségéért édesanyánknak, Csák Sámuel közatyánktól tett rendelés

szerint, mint hogy átaljába külön kenyéren töllünk elválva, más házhoz önként kívánczozik lakni menni, a 70 út szállót, hozzá való egy kád is akóra való hordóval együtt holta napjáig bírásába hagyjuk. Halála után pedig Mihály testvérünkre maradjon. A testamentomba átaljában rendelt egy száz Rforintokat mint szinte a felvallott 130 Rforint adósságot, nemcsak hanem azon felül egy száz Rforintot, összesen 330 Rforintot hiányosság nélkül kifizettünk. Esztendőnként tartására rendelt hat köből búzát hét köből árpát ily rendben adjuk meg. Ferentz esztendőnként fog adni két köből búzát, három köből árpát, Mihály pedig négy köből búzát 4 köből árpát és minden esztendőbe egy két esztendőss sertést, mely is azon időbe adódik meg, amikor a gabona. Ezen ajánlatunk tellyesítésére a törvényes felelet terhe alatt magunkat kötelezzük.

2. Ferentz részére így egyeztünk: tíz ökörből, öt tehénből, 2 ³adfü üszöböl három harmadfű tino, mint szinte három rugott borjúból, összesen 23 darab marhából 15 darab lóból/: ide nem értvén a ház fundusért már Ferentz bírásába lévő Putzi nevű lovat, 140 darab juhokkal átaljába egy öröd rész adódjon: a juhokból ugyan e folyó 1811^{ik} esztendői őszi behajtáskor veheti ki az egyötöd részt, 24 sertésből való juss helyett egy klaster árpa szalmát, 1 és 6/8 azaz hat fertály urbáriális földből 4/8 Ferentz bírásában legyen, melynek bírásába e folyó 1811^{ik} esztendői szeptember holnapnak 8^{ik} napján léphet, helyette pedig a Fábiányi praediumba lévő Laposon Ferentz testvérünk bírásába lévő két kötél föld Mihály testvérünké legyen a tanyai örökségből egy sertés ól, egy vasas kotsi, ökör után való egy szánkó, egy vas villa, egy csatló lánc, egy békjó, négy ökörhöz való készség, egy eke, minden hozzá való egész készülettel, a házi eszközökből egy három vederforma ujj üst, egy gyeplő, két hám, egy nád-vágó, a malomból vagyis annak alku szerint lett eladásából egész jussal kivette, a szállóból pedig a testamentumban kinevezett résznek ezennel bírásába lépjen, amint hogy már által is adódott, hozzá való fele rész edénnyel, a füzesből a szállók alatt lévő közelebbi darabból két darab sor, az újabb ültetésbéli résszel együtt 37 darab füzes Ferentz testvérünkké legyen.
3. Csák Judith és Csák Anna testvérünkre nézve így egyeztünk, hogy a malomból való jussát hiányosság nélkül kiadtuk, a szállóból pedig az Erdemes tanács által kirendelt küldöttség becsüje szerint az őket illető részt ezennel kifizetjük. Erzsók nyomorult testvérünket illető jusból is mindenniknek külön-külön egy száz Rforintot és egy egy sertést.
4. Csák Sára hajadon testvérünkre nézve így egyeztünk, hogy a malomból és szállóból való jussát Mihály testvérünk hiányosság nélkül kifizeti és a testamentomban tett útmutatás szerint tutor úr kezébe

adódjon, mint szinte az Erzsébet jussából való egyszáz Rforint is, az önként ajánlott sertést annak idejébe Mihály megadja. – Addig pedig még szerencséje adódna, vagyis férjhez menne, Mihály léssen köteles sorsához illő módon jussa csonkulása nélkül ruházni és tartani, s annak idejébe kiházásítani.

5. Erzsébet nyomorult testvérünkre nézve mindazokat a kötelességeket valamelyeket annak állapotja kíván Mihály léssen köteles tellesíteni.
 6. Mihály testvérünkre nézve így egyeztünk, hogy azokon a javakon kívül melyekről a fentebb való cikkelyekben kiadódni egyeztünk minden ingó és ingatlan jószág valamit csak azokon kívül lehet gondolni, hogy volna, mindazoknak bírásába, háborítatlanul maradjon sem életbe sem holta után sem egyik sem másik akár melyik testvérnek is halála után ne lehessen többé semmi keresete Mihály testvérünkön.
- Mely eképpen tett egyezésünknek állandóságára adjuk ezen tulajdon al és kezünk vonásával erősített levelünket Szentesen die 18a May 1811^{ik} esztendőben.

1811 esztendő 5^{ik} október tartott tanács gyűlés alkalmatosságával az illető felek kértére felolvastatván minden részben jóvá hagyatott közönségesen Stephanum Kolosvári notari

(MNL CSML Szentes V. 102, o.1. egyezségei jegyzőkönyve 1811.)

öreg Dóczi János örököseinek egyezségelevele

1822. szeptember 26.

Mi alól írottak b. atyánkról maradt javakba e következőképpen módon atyafiságosan megegyeztünk, félre tévén a Testamentom rendelést úgy mint:

- 1^{ör} A házi örökség lesz a Jánosé és Mihályé úgy hogy Jánosé lesz a belső ház épületekkel edgyütt a Mihályé pedig az utzára lévő ház és a belső udvaron lévő istálló, a szén végibe, az udvar pedig amint a T. Tisztség fogja rendelni úgy lesz.
- 2^{ör} A malom lesz Jánosé és Mihályé egyenlően, hanem János fizet a házi és malombéli örökségből Györgynek 260 = az az két száz hatvan forintokat, Mihály pedig ugyan tsak Györgynek 100 = az az száz forintot.
- 3^{ör} A tanyai épületekből lesz Jánosé a ház és a ló istálló, György az ökör istálló és egy más kis istálló, Mihályé pedig a juh szén, a tyúkol és a

fiók, de úgy hogy György és Mihály a nékik jutott épületeket elhordják a nékik esett földre, mivel a régi tanyába János marad -.

- 4er János testvérünké lesz a most is bírásába lévő 1 sessio urbáriális föld; Györgyé és Mihályé pedig a most bírásukba lévő két – két fertály urbáriális föld, azon egy sessio földön pedig, melyet a Méltóságos Uraságtól árendába bírunk egyenlően osztozunk.
- 5^{or} A tanyába található takarmányból az idei termés leszen mind Jánosé, a több régiebb takarmány pedig átaljába három felé mennyen, ha nem tavaszig a most közosztályra ment juh együtt egye, és a mi kimarad azon osztozunk hárman egyenlően.
- 6^{or} A tanyai eszközök úgy a gazdaságiakból is Jánosé lesz 1 vasas szekér, 1 vasas kotsi és egy ökör után való szánkó: Györgyé 1 vasas kotsi és egy vasas Lektika, Mihályé pedig egy otska fakó szekér és két szánkó ló után való, mind a három testvérnek jutott egy eke és tajiga és két kis tsikajtós tézsla és járom; a vontató láncz Jánosé, ha nem fizet, 6 forintot Györgynek és Mihálynak; Györgyé két tsatló láncz, Mihályé pedig 3 tsatló láncz; a vas boronát hárman egyenlően használjuk, egyéb aprób tanyai és gazdaságbeli eszközökön is hárman egyenlően osztozunk;
- 7er A most találtató 230 darab juhon egyenlően három felé osztozunk;
- 8^{or} Öt darab lóból Jánosé lesz két ló és egy tsikó: Györgyé 1 ló, Mihályé is 1 ló;
- 9er Tíz darab sertésből Jánosé 4 Györgyé 3 Mihályé is 3 legyen.
- 10er Susanna testvérünké 1 fias tehén;
- 11er Ugyan tsak Susanna 4 derékaly, öt párna, 1 mente, 1 rekli, öt ingvál, két pendel, 1 abrosz és két kendő, láda nyoszolya, egy szóval minden ágyi és ruha féle a mi az édes anyánké volt.
- 12er A szőlőből Jánosé lesz a Ns. Borsos József felől levő nagy pászta a lugalas és gunyhóval együtt; Györgyé a Bíró József felől lévő három pászta, Susannáé pedig a gunyhó végénél lévő egy pászta a szőlőhöz tartozó két kádon, 60 akóra való edényen, sutum egyaránt négyen osztozunk.
- 13^{or} A most termett 30 akó boron János, György és Mihály egyenlően osztoznak, ha nem elébb Jánosnak három akó belőlle kivevődik, a kapás bért is ez esztendőre hárman fizetjük.
- 14er A háznál lévő eszközökből Jánosé lesz egy kazán, 2 hombár, 2 nyoszolya, 1 asztal, 9 karszék; Györgyé 1 hombár 1 asztal, 1 padláda, 3

karszék: Mihályé 1 hombár, 1 konyhabeli almárium, 1 asztal, 1 három vedres üst, 3 karszék, egyéb házi eszközön is hárman egyenlően osztozunk.

15^{ör} A nádashalmi föld Mihályé legyen.

16^{ör} Túl a Kurcán található mintegy ötvenből álló fűz fákon egyenlően hárman János, György és Mihály megosztozunk.

Melly eképpen történt egygyességünket nagyobb hitelére s állandóbb voltára nézve ezen Protocollumba beíratván, tulajdon allírásunkkal megerősítjük.

Szentes 26. Sept. 822 Dotzi János mk; Dotzi György mk, Dotzi Mihály mk, Dotzi Zsuzsanna X; Mielőttünk eskütt Nagy János, eskütt Pál József, előtttem és általam Farkas Sándor város hites jegyzője.

Gilicze testvérek egyezséglevele

1840. december 15.

Melynek erejével Néhai Gilicze Györgynek e f. 840^{ik} évben történt halála után, hátramaradt mindennemű ingó és ingatlan javakban örökösei Gilicze Ádám, Gilicze Ferenc, Gilicze Mihály, Gilicze János, özv. Gilicze Sámuelné, Gilicze Sándor szentesi és özvegy Gilicze Istvánné Borbély Sára mint Sándor, József és Sára fiai, leánya törvény szerinti gyám anyjok vásárhelyi lakosok, következőlegi osztályos egyezségre léptek:

1^{ör} Gilicze János és özv. Gilicze Sámuelné, már ennek előtte egy és egy fertály földet kezükhöz vévén, s az ingó javakból is ön elismerésök szerint kielégítettén, többé semmihez jogot nem tartanak, sőt kielégítettésükről aláírásukkal bizonytságot tesznek.

2^{ör} Az első pontban nevezett két testvér kielégítése után felmaradt egy egész telek föld, Gilicze Ádám, Gilicze Ferenc és Gilicze Mihály testvérek kezénél maradand – kiknek nevére azon telek Szentes városánál különül is által íratva van,

3^{ör} A 2^{ik} pontban említett 3 testvérek – Gilicze Ádám, Ferenc és Mihály – Vásárhelyi lakos Gilicze Sándornak és Szentesi lakos özv. Gilicze Istvánnénak Borbély Sárának, mint Sándor, József és Sára fiai leánya törvény szerinti gyám anynyuknak, az egy telek utáni osztályrészük tökéletes kielégítése fejében fizetni fognak hárman együtt véve 325 Vcz forintokat, melyből Gilicze Sándor részire esik 162 vforint 30

xr. – Özvegy Gilicze Istvánné és fiai, leánya részire ugyncsak 162 Vforint 30 xr.

4er Minden egyéb ingó javakból tökéletes kielégítés fejében, Gilicze János, özvegy Gilicze Sámuelné, Gilicze Ádám, Gilicze Mihály és Gilicze Ferenc, az 1^{ső} tizedben 21. sz.a. lévő ősi házukat, vásárhelyi lakos Gilicze Sándornak és özv. Gilicze Istvánnénk Borbély Sárának mint fiai, leánya gyám anynyoknak szabad rendelkezésük alá minden teher nélkül úgy engedik által, hogy azt az átvevők eladhassák, ön hasznukra fordíthassák, s valamint az átadók azon házhoz vagy annak árához jogot nem tartanak, úgy Gilicze Sándor és özv. Gilicze Istvánné Borbély Sára fiai és leánya nevében is ezen háznak és a 325 Vforintok felvételével átengedésével tökéletes kielégítésüket nyilvánítják, és az 1^{ső} és 2^{ik} pontba kitett javakban testvéreiket nem háborítják, s sem maguk, sem maradékaik részéről semmi követelést fel nem tartanak.

Melyekénti egyességről saját nevünk aláírásával s keresztvonásaikkal erősített szerződésüket Szentes Várossa Ns. Tanácsa előtt bevallandót kiadták

Szentesen December 15^{én} 1840. évben; Gilicze Ádám mk., Gilicze Ferenc mk, Gilicze Mihály mk, Gilicze Sándor, Borbély Sára özv. Gilicze Istvánné mk, Gilicze Sándor mk Gilicze Istvánné fia – özv. Gilicze Sámuelné Pálfi Anna keze X vonása leányai nevében is – Gilicze János betegen lévén keze X vonása.; Elöttem Vositz Ferenc mk ügyvéd s jegyző, mint az egyesség szerkesztésére megkért előtt.5.; Tanácsülés December 19-én 840. 255.sz.a. bejegyezve.”

(MNL CSML Szentes V.A.115. a/3. úriszéki iratok 1840.)

Kakas Baranyi István örökösei vagyonainak számbavétele. –

1832. március 12.

Szentes Városa törvényes becsüket jegyző könyve

	forint	krajcár
A városon kettős ház, pitvar, két kamra 14 öl és fél, a végébe egy 7 öles istálló és szín; ismét 2 tyúkol, s egy szín, az udvarba egy téglából való jó kút: összesen:	800	
6/8 föld szálláson egy ház, pitvar és a végébe egy ló-istálló	40	
egy ökör istálló két végjászol és egy kereszt jászol	60	
egy kis juhszín	20	
két rossz tyúkol, egy rossz színnel	10	
két ökör Szilaj Kardos	200	
két 6 ^{od} füre menő Hattyú ...	180	
Két 5 ^{od} füre menő Bodor Kökény	150	
Két 3 ^{ad} füre menő tinó Csákó csengő	100	
A városon 1. fijas tehén, 1 birka 7 esztendős	80	
2. csonka tehén 12 esztendős	70	
3. Daru tehén 6	80	
4. Villás tehén 6	75	
5. Kökény tehén 5	70	
6. Szelid tehén 4 esztendős	65	
7. Bagoly tehén 5 esztendős	65	
8. Csákó tehén 4 esztendős	55	
9. Szemők tehén 3 esztendős	55	
10. egy 3ad füre menő üsző	20	
11. egy rugott ökör borjú	20	
Egy hasas kancza ló 11 esztendős	40	
Egy fakó kancza, 7 esztendős	50	
egy öt esztendős hasas kancza rigó	50	
Egy szürke csődör 4 esztendős	50	
Egy négy esztendős csődör Bogár	50	
Egy ócska koci	30	
egy rossz fakó szekér	20	
két eke	12	
egy rudas tézsla	-	30
4 ajtós tézsla 4 járommal	8	

két csatló láncz	5	
egy vas gereblye nyelestől, másik nyél nélkül	1	
három vasvilla	2	
négy rossz favilla	1	
két falapát	-	30
egy kapa	-	30
két talicska	2	
két kender törő	2	
egy széna húzó horog	-	24
két kocsi kötél	1	
két ócska vontató kötél	3	
öt hám istrángokkal	5	
két gyeplő	4	
egy lógós kantár	-	45
egy kantár fű?	1	30
egy kengyel vas rossz szíjjal	-	15
két faragó balta	2	30
két fűrő	-	24
egy harapófogó	-	18
egy ütő kalapács	-	45
Nagy billeg vas	1	
két jó kasza nyelestől	4	
két tokmány kövestől	-	18
egy új szánkó ló után	5	
egy kút a szálláson téglából	20	
hat rúd	-	54
összesen	2590.	33
Becsü bírák, eskütt Sebők János, és ör. Lakos Mihály által; -		

Alulírttak a Belső ülés 209. sz. alatt beadott jelentésünk folytában Néhai Kakas Baranyi Istvánné árvái közt annak halálával rendelkezés nélkül maradt 6/8 házhely szántó föld s az azon lévő tanyai épületeknek betsár szerinti elosztásra, úgy szint Baranyi Anna és Rosália leány testvérek által a 212. sz. alatt Ferencz legöregebb testvérjök ellen 100 Vforintnyi követelésük kiengyenlítése eránt kiküldetve lévén tisztelettel jelentjük: hogy elsőben is a szántó földet, és az azon lévő épületeket a hely színére kimenvén megbecsültük ugyan is: a tanyai már rosz karban lévő épületeket a Mágotsérben lévő s a mostani nagy víz által szinte összeroncsolt kúttal együtt 80 Vforintra,

hasonlóul a szántóföldet is megvizsgálás után a földeknek mostani ára szerint egy fertály földet 500 forintra s ígyösszesen a három fertály földet 1500 forintra, mely meglévén, felszólítottak a férfi testvérek, ha vallyon valamelyik közülük a szántó földet, miután az eddigi szokás és az örökbevalló levél értelme szerint fertály házhelyeknél kisebbre elosztani nem lehet, magához váltani kész e? Kik is magukat arra erőteleneknek nyilvánítván, de egyéberánt a földhöz szorosan ragaszkodván, úgy találtuk leginkább kiegyenlíthetőnek: hogy a szóban lévő szántó föld 4 külön részekre elosztatik ugyan, de csak 2 legidősebb testvér Ferencz és János nevére – mint akiknek házuk is van íródik a nevezett föld: úgy mindazonáltal, hogy József, Ferenc – István, János nevök alatt bírván földjeiket az attól járandó mindennémű közterhek, s adókat közerővel tellyesítik, mibe a négy testvér belenyugodván a szerint azt 4 egyenlő részre el is mérettük, ezen föld árából a betsü szerint Mátyás még vándorlásban lévő csizmadia legény részére a 4 férfi testvérek által fizetendő 300 Vforintok 20 forintot József részére az általa hitelesen bebizonyítólág Mátyásnak előlegesen fizettetett kivéve, úgy szinte a ház árából részsint interesen lévő, részsint interes nélkül Ferencnél heverő 516 forintjairól a Tutori Hivatal Kötlevel készítésére s felügyelve leendő kezelésére vélekedésük szerint megbízódhatna. Továbbá a tanyai épületeknek 80 Vforintnyi becsárát hét felé elosztani akarván, a férfi testvérek közös belenyugvásával előadják: hogy már ők ez eránt egymás között tökéletesen kiegyeztek, a szerint Istvánt, mint aki a tanyai épületek birtokában maradt csupán csak a 2 leányok illetőségének fejenként 11 forint 25 5/7 váltóban krajcár kifizetésére szólítottuk fel. Végre a leányok 100 Vforintnyi követelések eránt Ferencet s több testvéreit felszólítás után kihallgatván úgy találtuk, hogy a belső ülés 96sz. a 209 sz alatt jelentésünkben is előadott a ház árából rendelkezés nélkül volt 84 Vforint bizonyos marha árából 100 forintba Ferenc által kipótólódván illeti a leányokat, minek kifizetésére Ferencet felszólítván azt teljesíteni a mai napon megígérte. – Melly ekkénti jelentésünket midőn alázattal tellyesítenénk tisztelettel maradunk 838^k eszt. Mártius 22-^{én} Soós József tanácsbeli mk. Pál József tanácsbeli mk. Miketz Lajos mk aljegyző

Piti Tamás öröksége a szálláson.

	forint		forint		forint
Egy ház	40	ötödfű üsző	38	Vontató láncz	26
Egy nagy istálló	100	ötödfű üsző	38	egy nyereg szerszám	12
Juh szín és aklok	100	ötödfű üsző	34	tsatló láncz	3
sértés ól és borjú ól	30	Két harmadfű tinó	110	tizenegy fűró	3
Egy fenyő ól	15	két harmadfű tinó	106	három véső	-33
egy tejes pincze	10	két harmadfű tinó	103	két szekrény	3
egy kút – veder – ágas,		két ökör borjú	80	vas villa négy	4
és ... rajta	50	egy tavalyi ökör borjú	35	hat hám	4
egy szín, két akól	50	egy 4füre menő üsző	60	két gyeplő	4
egy gyümölcsöskert	25	negyedfüre menő üsző	56	egy hat akós hordó	7
négy boglya széna	255	negyedfüre menő üsző	40	egy vas fazék	1.30
egy darab kazal szalma	30	egy tavalyi üsző borjú	17	egy vas fazék	5
szénás kert	40	tavalyi üsző borjú	16	egy vas fazék	-5
egy negyedfü tsikó		két ökör borjú	50	két ócska békó	1.30
fekete paripa	150	egy ökör borjú és egy üsző	48	egy dézsa	-1
egy sován szürke kantza	30	két üsző borjú	28	egy köszörű kő	1
ismét egy szürke kantza	30	két üsző borjú	23	egy faragó szék	1
egy vak fekete paripa	35	A juhok száma örege kétszáztí- zenhárom-párja	16	egy fél kész fűrész	-1
egy fekete paripa	65	a tokjuh száz párja	6	egy faragó szék	1

egy pej paripa	54	tizennégy sertés – párja	34	12 teknő	4
fekete kancza	80	két ökör vellás	300	egy sajt szék	2
öreg fehér kancza	50	magoké féle két vastag	210	két dézsa	5
kancza fekete	75	négy vett kisebb	400	egy vas gerebje	-0
fekete paripa tsikó	100	egy szamár nyer- gestől	10	négy vájogvető	1
pej harmadfű kancza	56	egy fakó szekér	65		
sárga tsődőr tavalyi	60	másik szekér	60		
a kazal gané	30	egy vasas kotsi	80		
egy hibás ökör	55	két eke új	32		
egy Csákó tehén	55	két rossz borona	1f.30		
egy kisebb tehén virág	41	új szán ló után	5		
Csákó fél tsipejú	52	ökör után szánkó	10		
Buga tehén	53	4tézsla farmostúl vasjárom sze- gekkel, és vas nyak szeggel és vas ragasztó sze- gek	28		
Kajla 5fű üsző	48				
Csákó kurta	42				
ötödfű üsző	40				
	1996 forint		2139 forint 30Kr		92 forint 30Kr

3. Felbontatlan végrendeletek

Samu Katalin végrendelete

1800. február 13.

(Testamentaria Dispositio **Chatharina Samu** Szentesientis
dat 13a Februari 1800.)

Alól is meg nevezett Samu Katalin hajadon személy mostani súlyos betegségemre nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, még ép, és egészséges elmével vagyok, kevés világi javaimról a történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelőt az alábbi coramizáló általam ki kívánt Érdemes Személyek előtt tenni, úgy mint:

- 1^{or} Istennek legyen hálaadás érette senkinek nem vagyok adós, hanem inkább más adós énnékem, nevezetesen: ...Tamásné 5. forintokkal, Baratskai Éva 30 forintokkal, Dobóczky Györgyné pedig 3 forintokkal és Pósa Mátyássné is 2 forintokkal adósak. Kész pénzecském vagyon mintegy 4 forint, de vagyon még a mit el nem viselhettem 2. derékallyam egy párnám és egy lepedőm is. Az úgy nevezett Öreg Hegyben pedig vagyon egy két pásztákból álló szőlőcském, mintegy 60 útnyi szélességű Öreg Berényi Gergely Szölleje mellett. Melly elől számlált, Isten jóvoltából vett világ javatskáimból először is: Istenhez vonzó, buzgó szeretetemből hagyok és testálok a Szentesi Reformáta Sz. Eccsiának tíz Rh forintokat – azután pedig
- 2^{or} Toth Katalin Vetseri Istvánné kedves húgomnak és ő utána Succesorinak is hagyom és testálom a tisztességes eltemettetésemről, és az eltestálton felől meg maradandó minden javaimat, mivel mind azokat ő véle együtt szerezgettem, és mostani hosszas betegségemben is ő viselte, és ez idő szerént is viseli igaz atyámfiai hívességgel és szeretettel gondomat.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelősemről adom ezen tulajdon kezem kereszt vonásával megerősített Testamentáló levelemet,

Szentesen. Die 13^a Februárban 1806.; Samu Kata + szentesi lakos hajadon személy;

Mi előttünk Eskütt Személyek; előtt: Sipos Péter Mk.; Sarkadi János Mk.; Coram et per MeSzabó mk.; forti Oppidie Szentes Jur: Notarium.

öreg **Berényi Mihály** végrendelete

1800. július 2.

(Testamentaria Dispositio Senioris **Michaelis Berényi**
Incola Oppidi Szentes dat. 2^a Juli 1800.)

Alol is megnevezett Berényi Mihály mind élemedett időmre nézve mind pedig Súlyos mostani betegségem miatt magamat utolsó órámhoz közelíteni érezvén még ép és egészséges elmével vagyok, kevés világi javaimról Succesorim között történhető villongások eltávolztatásának okáért kívántam illetően szabad akaratom szerént való utolsó rendelést az alábbi coramizáló, általam ki kívánt Érdemes Személyek előtt tenni, úgy mint:

- 1^{ör} Istennek légyen hálaadás érte nem vagyok adós senkinek és énnékem sem adós senki, gyermekeimen kívül mivel
- 2^{ör} Öregbik édes leányomnál Berényi Sáránál 200, azaz: kétszáz Rh forintom, Berényi Anna legkisebb idejű édes leányomnál pedig 100. azaz: Egyszáz Rh forintjaim vagynak interes és contractus nélkül. Mivel összes hivséggel gondomat viselik, és tartozott hiv szeretetben tartanak, ezeken kívül Berényi Erzsébeth néhai Bóné Jánosné húgom asszonynál is vagynak 100 azaz Egyszáz Rh forintjaim Interes Contractus mellett; de azokat é folyó alól vett Arpily hónapig való interessit még annak idejében befizesse.
- 3^{ör} Melly elől számlált és Isten jóvoltából vett 400 forintokból álló javatskámból nem lévén már mostan öregségi állapotomban más javam, először is:
- 4er Istenhez vonzó buzgó szeretetemből a Szentesi Reformata Ecclésiának szükségére hagyok és testálok 20 azaz húsz Rh forintokat, az ezen Ecclésia árváinak pediglen 4 azaz négy Rh forintokat hasonló módon hagyok és testálok.
- 5^{ör} Az felséges mostan dicsőségessen uralkodó királyomnak ezidő szerént való hadi szolgálójának ugyan tsak Berényi Mihály édes fiamnak hagyok és testálok 150, azaz Egyszázötven Rh forintokat; de úgy mint azon által: hogy ha említett katonáskodásában elvégezné vagy végezte volna életét, ez is kedves három leányaimé, úgy mit Berényi Sáráé, Kataliné, és Pannáé, mint szintén légyen.
- 6^{ör} Az a részen említett javamat, melly az eltestáltakon felyül vagyon, hogy az Övéké légyen egyenlő jussal testálom, ha el nem élhetem e

mostani betegségemben, és a melly tisztességes eltakaríttatásomtól is megmaradván.

Melly eképpen szabad akaratom szerént végbe ment utolsó rendelés tételnek megerősítésére adom az ezen saját kezem keresztvonásával megjegyztetett Testamentaly Bizonytság Leveletem.

Szentesen Die 20^a Juli 1800.; Öreg Berényi Mihály +;

Mi előttünk Eskütt: Sipos Péter mk.; Keresztes János mk.; Szabó Sándor mk. Szentes Városa egyik hites jegyzője előtt és által.

öreg **Kálmán Gergely** végrendelete

1802. augusztus 10.

(Testamentaria Dispositio Seniore **Gregorii Kálmán** dat. 10e Aug. 802.)

Én alább is meg nevezett Öreg Kálmán Gergely mind meg élemedett időmre mind pedig beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról successoraim között történhető villongások eltávoztatásának okáért kívántam az általam ki kívánt érdemes Személyek előtt következőzendő utolsó rendésemet hagynom, úgy is:

- 1^{ör} Vagyon a városon azon házam a melyben mostan is lakom
- 2^{ör} Vagyon az Méltóságos földesuraság engedelméből Donáton egy házhely földöm azon vagyon házam, istálom, kutam.
- 3^{ör} Hat tinom vagyon a szállásson, melyek közül keteje 7^{ed}fű, négy pedig 4^{ed}fű azon kívül egy tavalyi tinóm.
- 4er Vagyon öt darab öreg tehén keteje fias, hárma meddő, a hatodik pedig egy 3^{ad}fű üsző.
- 5^{ör} Vagyon öt öreg lovaim, azok közül keteje fias.
- 6^{ör} Vagyon hét napi az az 50 darab öreg tikom és kilentz tavalyi juhóm, úgy hasonlóan három, egy kos és két harangos ürü, nemkülönben 30 bárányaim.
- 7er Vagyon 14 öreg sertésem és 16 téli malatzkám.
- 8^{ör} Fodor Katalinnak második feleségemnek tartozok nyolczvan forintokkal.

Melly Isten jóvoltából szerzett vagyonaimból Istenemhez vonzó szeretetemből hagyok

- 1^{ör} A Reformata Ecclesiának felől 3dik pontban elő adott azon egy tavalyi tinót.
- 2^{or} Második feleségemnek Fodor Katalinnak mindhogy véle szerzettem mindenemet a mim vagyon, hagyok két tehenet, egyik fias, másik meddő, egy 4^{ed}fű kantza csikót, 13 öreg juhot, két öreg sertést, egy hízott sertést, egy szalonnát. Az ágynemű pedig minthogy az feleségem másik urával szerezte, úgy a házi eszközöket is rész szerint pedig vélem, az is maradjon az feleségemnek.
- 3^{or} Az ház és szállásbeli örökségemet úgy egyébb még fent maradtott vagyonjaimat, hagyom az mostan is vélem egy kenyeren lévő Kálmán József édes fiamnak, kivéven egy másfél esztendőös sertésen kívül, mely is Kálmán Erzsébeth édes lányomé légyen.
- 4er Az előbb 3^{dik} pontban hagytam a ház és szállásbeli örökségemet Kálmán József édes fiamnak, de úgy, hogy azon vagyonokkal az mostoha anyát mostan vélem szenvedő feleségemnek az hozzám hozott és fent írt nyolczvan forintokat azonnal megfizesse, azonban hogy ha együtt békével nem lakhatnának, esztendőnként tartozzék az fiam Fodor Katalin második feleségemnek adni nyolcz köből búzáat, és nyoltz köből árpát, és egy hízóinak való sertést.
- 5^{ör} Kálmán Mihály, Kálmán István, Kálmán András, Kálmán Judit, Kálmán Ilona és Kálmán Tamásnak minthogy mindnyájokat tehetségemhez képest kielégítettem azért mostanában semmit nékiek nem rendelek. Mert a midőn az első feleségem meg halálozott még a fazekekkel is osztottak, és még egy kanalat sem hagytak.

Melly illetén szabad akaratom szerént való rendelésemet álandóbb voltára nézve tulajdon kezem írásával megerősítem.

Sigl Szentés Die 10^a Augl 802.; Öreg Kálmány Gergely

Coram Nobis; Dobozi János mk.; Aradi Mihály mk. et Josepho Hollik oppidi Szentés Jur. Notario;

Piti Ferenc végrendelete

1804. január 20.

(Testamentaria Dispositio **Franciscus Piti**
Incola et Contribuentis Oppidi Szentesdat. 20^a Januari 804.)

Én alább is meg nevezett Piti Ferentz, mind meg élemedett időmre, mind pedig beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhoz közelíteni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimat successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívánom az általam ki kívánt érdemes Személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagynom, ugyan is:

- 1^{ör} Adós senkinek sem vagyok, hanem nékem adós Kálló Konstans szentesi kereskedő kilentz száz forinttal a mint is a contractus mutattya; Afra Tamásnál is vagyon hét száz forintom, amint a contractus mutattya, Sipos István is két száz forinttal tartozik. Piti István Eskütt Bíró Urnál és ötsémnél két száz Rf. Piti Pál testvér bátyámnál is 80 forint.
- 2^{or} A ládámban vagyon 150 forint.
- 3^{or} Vagyon ezen házam mellyben lakom, hozzá való épületekkel, vagyon a Hékédi határon két pásztából álló szöllöm, hozzá tartozandó edényekkel együtt.
- 4er Vagyon Tökén egy sessio két octová földön lévő házam, istállom, juh szín, úgy hasonlóan öt köből földön házam, istálom.
- 5^{ör} Vagyon tizenkét öregebb ökreim, 6 ötödfün menő, és 4 harmadú tinóm, vagyon 12 ellös teheneim, 3 harmadfü üsző, öt nagyobb, vagyon négy Kotsis lovaim, 10 darabból álló méneses lovaim, két szópós csikóval együtt, vagyon Száz harmintz darabból álló bürge juhaim, vagyon nyoltz darabból álló magló sertéseim.

Melly Isten jóvoltából vett javaimból legelsőben hagyok Szentmise szolgálatába harminztz Pforintokat. A templomnak pedig hagyok a hattyú tehénnek a fiát.

- 2^{or} Ötvös Erzsébet kedves feleségemnek az eltestáltakon kívül hagyok minden vagyonomnak felét míg nevemet viseli, ha pedig a nevemet meg változtatná, tehát egy újat veend, mind aki melly férfi gyermekem, nem különben az három menyetske leányaimnak Ágnesnek,

Annának és Verának hagyok 25, 25 forintokat. Julis öt esztendőös leánykámnak hagyok a tisztességes kiházásításon kívül hasonlóan 25 forintot.

- 3^{or} Piti Ferencnek, ugy Mihály fiam árváinak, úgy hasonlóan Piti József és István élő fiaimnak hagyom minden még el nem testált vagyonjaimnak másik fele részét.

Melly illetén szabad akaratom szerint való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával meg erősítem.

Tig. Szentes Die 20^a Januar 804.; Piti Ferentz kezem + vonása;

Mi előttünk: Sipos Péter mk.; Soós Péter mk.; Coram et per me Josephus Hollik; Oppidia Szentes Jure Notarium.

Bokor Nagy János végrendelete

1805. április 18.

(Testamentarian Dispositio **Joanis Bokor Nagy**
Calomi Szentesientis dat. 18^a Aprilis 1805.)

Alól is megnevezett Bokor Nagy János megélemedett időmre nézve is, de leginkább mostani betegségem miatt magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, még ép és egészséges elmével vagyok, kevés világi javaimról a successoraim között történhető villongások eltávoztatásának okáért kívántam illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezését az alább coramizáló általam ki kívánt Érdemes Személyek előtt tenni, úgy mint:

- 1^{ör} Istennek légyen hálásság érette adós nem vagyok senkinek és énnékem sem adós senki.
- 2^{or} Istennek nagy jóvoltából ezen világi javakkal bírok, úgymint: vagyon ezen városi házam, mellyben mostan betegen fekszőm, Mlgos földes uraságunk, nagy kegyelmességéből vagyon az úgy nevezett Tökei pusztán 4/8. sessio urbarialis földön szállási épületem, vagynak 2. 6^{ed}fű tinaim 2. pedig ötödfű, és még hét 4^{ed}fű tinaim is vagynak, vagynak 2. öreg teheneim, 4. 3^{ad}fű üszőim, és szerszámaim.
- 3^{or} Mellyekből először is Istenemhez vonzó buzgó szeretetem szerént hagyok és testálok a Szentesi Reformata Ekklesiának 10 azaz tíz forintokat.

4er Korsós Jánosné édes leányomnak hagyok és testálok ötven, azaz 50 forintokat.

5^{ör} Minden névvel nevezhető világi javatskáimat Bokor Nagy Péter nevezetű egyetlen egy édes fiamnak hagyom és testálok ezen feltétel alatt: Hogy az eltestáltakat illendően kifejezze, főképpen és így szegény bizonyos erőtelenségben lévő édes anyját Tóth Annát ki vélem 50 ½ esztendőknél előfordások alatt házassági életben élt hűséggel és szeretettel, minden telhető szeretettel és tisztelettel még csak Isten élte, tartja és táplálja illendően mint fele szerető társamat, hogy ő ha pedig az édes nevezett fiam, vagy menyem miatt vélek szegény nevezett öreg feleségem meg nem maradhatna, és nékie meg nem adná többször említett édes fiam: tehát azon esetben a Városi Érdemes Elöljáróság fele részről fent írott javaimnak mint erőtelen személynek rendeljen gondviselőt kívánom.

Melly ilyen szabad akaratom szerint való, utolsó rendelkezésemről adom ezen saját kezem keresztvonásával megerősített Testamentalis leveletem.

Szentesen, Die 18^a Aprilis 1805.; Bokor Nagy János keze + vonása;

Mi előttünk Eskütt személyek előtt: Sipos Péter mk. Sarkadi János mk.; Coram at per me Alexandrum Szabó Oppidie Szentes Jur. Notarium mk.

Kondor András végrendelete

1806. március 16.

(Testamentaria Dispositio **Andrea Kondor**
Szentesientis dat. 30^a Marczius 1806.)

Alól is meg nevezett Kondor András mostani súlyos betegségem miatt magamat utolsó óráimhoz közelített érzésként még ép és egészséges elmével vagyok kevés világi javaimról Successorim között történő villongások eltávolítására nézve kívántam ilyen szabad akaratom szerint való utolsó rendelkezést az alább coramizáló általam kikívánt Érdemes Személyek előtt tenni, úm.

1^{ör} Énnékem senki nem adós, hanem inkább én tartozom mostani kedves feleségemnek Tápai Katalinnak, 50 azaz ötven Rh forintokkal, ugyan ezen most említett édes feleségem édes anyjának is 40 Rh forintokkal, úgy Haraszi János kereskedő kisboltjába is tartozván 12. Rh forintokkal vagyok adós.

- 2^{or} Isten jóvoltából ezen világi javatskákkal bírok, vagyis az úgy nevezett Hékédi Szöllő Hegyben – 2 pásztárból álló szöllőm, Újj János és Mázi András szomszédságában –, melyben vagyon házam pitvarral, kúttal és egy kis nád istállóval együtt, de vagynak 2. kotsis lovaim hám és gyeplővel együtt, úgy egy fakó kocsim is vagyon a szöllő szükségébe megkívántató öt hordaim, egy kapám, egy ásó, 2 metsző kés, kisebb nagyobb baltáim vagynak 3., két deszkák, 2 kakas és egy keményfa sertés ól, ezek felett is vagynak 10 szál magam által vágott 2 öles deszkáim. Úgy a szecs kavágó, Vas Andrásnál is 6 szál deszkáim vagynak, mint szintén az első feleségemről maradt 3 párnám, egy abroszom, és egy ágyi kendőm is vagynak. Melly elől számlált világi javatskáimról
- 3^{or} Először is Istenhez vonzó buzgó szeretetemből hagyok és testálok a Szentesi Reformata Ecclesiának öt Rh forintokat.
- 4er Minden elől számlált javaimat fent is nevezett kedves feleségemnek, és 6 élő gyermekeimnek, kiknek tsak ketteje született ezen utóbbi sokszor említett édes feleségemtől, úgy hagyom, és testálok, hogy minden eltestáltakat leg előre kifizessenek, annak utána mind ketten minden en egyenlő en osztozzanak.

Melly illetén szabad akaratom szerint való, utolsó rendelkezésemről adom ezen, saját kezem keresztvonásával megerősített testamentalis bizonyság tévő levelemet.

Szentesen, Dat. 3^a Martius 1806.; Szentesi Lakos Kondor András +;

Mi előttünk hites személyek előtt: Sipos Péter mk.; Soós Péter mk.; Szabó Sándor mk. – Szentes Váro sa hites jegyző je előtt.

P. S. Egy házhelyem is vagyon Szüts István szomszédságában – a Kisérben osztott új házhelyek között –, mely is hogy felépítet legyen é vagy sem családja im által az Érd. Váro si Előljá rósá g kegyes atyai gondoskodásá ra vagy ítélettételére bí zom és testálok.

Törötsik Imre végrendelete

1806. augusztus 20.

(Testamentaria Dispositio **Emerici Törötsik** dat 20^a Augt. 806.)

Én alól is nevezett Törötsik Imre súlyos betegségem végett magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén még ép elmével vagyok kevés világi javaimról Succesorim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az általam ki kívánt érdemes Személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagyynom, ugyan is:

- 1^{ör} Adós vagyok Varga Mihály juhásznak 37 Rftal, nekem pedig senki sem adós.
- 2^{ör} Vagyon ezen házam, a melybe most is lakom.
- 3^{ör} Donáti praediumba vagyon három fertály földön épült szállásbéli épületeim, továbbá vagyon négy ökröm, négy harmadfű tinóm, egy fias tehenem, egy meddő tehenem, egy 3^{ad} fű üszöm, három tavalyi borjaim, három kotsis lovam és 4 méneses lovam, vasas kotsim, és fakó szekerem, és szállásbéli szerszámaim, nyoltz magló sertéseim, házbéli eszközeim.

Melly Isten jóvoltából vett javaimból hagyok a Catholica Ekleziának 25 Rfkat.

- 2^{ör} Mivel a Hitvesemmel kerestem minden vagyonomat Simon Borbálával, azért is az egész vagyonomnak felét nékie hagyom, ha pedig nevemet meg változtatná egy gyermek részt, megbetsültetvén vagyonomat, vegyen.
- 3^{ör} Noha én mint legkisebbik fiú az édesanyámmal marattam az házi örökségbe, de mivel én az édes anyámmal édes anyámnak halála után több adosságokat fizettem, mintsem mibe marattam, azért is mostan az édes anyánkról maradott vagyonokból kedves testvéreimnek semmit sem testálhatok, annyival is inkább, mivel négy apro leányaim és két neveletlen fiam maradtanak, hogy pedig ezen adóság meg világosíttasson provócálok itten az város archivumába Origine találanak dat 3^a April 1788. esztendő adosságok kifizetésének specificatiojára, és Törötsik Istvány, Imre és Gergely Contractualis levélre.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem keze vonásával megerősítem,

Szentesen die 20^a Augt 806.; Törötsik Imre keze + vonása;

Mi előttünk: Sipos Péter mk., Keresztes János mk.; Én előttem és általam Hollik József mk. notarius által íratott.

Kontz János végrendelete

1806. augusztus 31.

(Testamentaria Dispositio **Joannis Kontz**
Sub. Ingnilini si Vitezdat 31^a A^{ban} 806.)

Én alól is meg nevezett Kontz János meg élemedett időmre, de leginkább beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról Successoraim között történhető villongások eltávoztatásának okáért kívántam az általam ki kívánt érdemes személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagyni.

- 1^{ör} Én senkinek nem vagyok adós, hanem nékem adós Körösi János contractus mellett 50 Rftal. Öreg Vetseri Gergelynek a fia Mihály is adós egy száz Rftal contractus mellett.
- 2^{ör} Tulat Józsefnek a Berken lévő 6 pásztából álló földemet tegnap el adtam 450 Rfton reá adván egy garast foglalóba olly formán, hogy ezen tőke pénznek esztendei 6 procent interesét s. 6 esztendőbbe köteles lészen Tulat József megfizetni, mint szintén a capitalist is akkoron köteles lészen befizetni.
- 3^{ör} Kezemben vagyon a ládába egy csomóba Bankóba 6. Rf. másik csomóba készpénz 4. Rf.
- 4er Buzám vagyon 6 köből.

Melly Isten jóvoltából vett vagyonomból hagyok

- 1^{ör} Kontz Katalinnak Seszták János hitvesének hagyok mint leányomnak egy posztó réklire valót, 12 forintokat.
- 2^{ör} Mostani második feleségemnek, minthogy már háromszor elhagyott és rosszul viseli magát mostanában, hagyok réklire tsak 10 Rfkat annyival is inkább, mivel egy ködmönt és egy szoknyát nem régébe vettem nékie.
- 3^{ör} Az a két vánkoss mellyet hozott, tsak legyen az mostani feleségemé, a többi ágy némű pedig legyen kedves leányomé. Seszták Jánosnéé.

4er Az ujjonnan épülő Ispotályra hagyok egy Rfrot.

5^{ör} A mi a tisztességes eltakaríttatásom felül meg marad, minden vagyonom legyen két fiamé, úgy mint Pál katona fiamé, és János fiamé egyenlően ha pedig

6^{or} Pál katona fiam haza nem jönne és oda halna, legyen az ő rátája is János fiamé.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával meg erősítem,

Sigl Szentés Die 31^a A^{ban} 806.; Kontz János keze + vonása;

Mi előttünk: Sipos Péter mk.; Sebesi András mk. , Hollik József mk., Szentés Városának hites jegyzője előtt.

Anno 1808 Die 12^a Melly a felöl nevezett Kontz János előttünk személyesen megjelenvén declarálta, hogy Körösi János, Vetseri Gergelynek fia Mihály nevezetű az adósságot, a melly ezen Testamentomban fel jegyeztetett, meg adta légyen, úgy Tulát Szabó József is a fent jegyzett adóságba 50 Rfkat befizetett légyen, úgy nem különben a négy száz Rforintoktól egy esztendei Interest azaz 24 Rfkat.

Per Josephum Hollik Oppidi Szentés Jur. Notary

Bári Erzsébeth Gaál Josef hitvesének Testamentoma

1807. április 27.

Én alól is meg nevezett Bári Erzsébeth néhai Csepke Josephnek elmaradott özvegye mostan pedig Gál Josephnek hitvese a jelen lévő írásomnak ereje által adom tudára mindenenek a kiknek illik, hogy én mind meg élemedett időmre mind pedig beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén minthogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról Successorim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az általam ki kívánt érdemes személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagynom.

1^{ör} Ados vagyok Csongrádra Almási nevezetű lakosnak egy száz Rftal, nekem pedig senki sem adós.

2^{or} Vagyon ezen házom a mellyben mostan is lakom és házbéli vagyonjaim, vagyon az Méltóságos Uraság nagy kegyelmességéből eddig

birt Királyságon épült két fertály földön szállásbeli épületetském,
vagyon három kotsis lovam, vagyon két meddő tehenem.

Melly Isten jóvoltából vett vagyonjaimból hagyok.

- 1^{ör} A Catholicus Templom szükségére a felől nevezett két meddő tehenet.
- 2^{ör} Két véka buzát az ujjonnan állintandó harangra.
- 3^{ör} Az Ispotály szükségére egy véka buzát.
- 4er Minden a mi a tisztességes eltakarításomon felől meg marad, légyen az mostani férjemé Gaál Josef bár ha 150 Ffkat az édes atyámtól mint Succesiot vettem is, és a többbit az első férjemmel Csepke Josef fel szereztem, mivel mindenkor kevés vagyonkáimnak meg tartója, és magamnak pedig hűségés férjem vala.

Melly Isten kegyelméből tett utolsó rendelkezésemet állandobb voltára nézve az általam ki kívánt érdemes személyek előtt tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítem.

Sigl. Szentes Die 27^a Aprilis 1807.; Bári Erzsébeth kezem + vonása

Mi előttünk: Sipos Péter mk., Sebesi András mk.; Hollik Josef mk. Szentes városának Notariusus.

öreg **Böszörményi István** végrendelete

1807. március 31.

(Testamentom Utolsó Rendeléstétele Öreg **Böszörményi István**
Szentesi Gazdának dat. 31^a Marczius 1807.)

Alól is megnevezett Öreg Böszörményi István élemedett időmre nézve is de leginkább mostani betegeskedésem miatt magamat utolsó órámhöz közelítteni érezvén, még ép, és egészséges elmével vagyok, kevés világi javaimról a Successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelést az alább Coramizáló általam ki kívánt Érdemes Személyek előtt tenni, úgy mint:

- 1^{ör} Nékem senki sem adós, hanem inkább én tartozom, vagy vagyok adós Csongrádi lakos Makai Ágnes néhai Mátrai Tóth Antalnének 600 Rh forintokkal a mint Contractus tartva, úgy Sziksó János szentesi kereskedő embernek Interes mellett, melly vetés, egy száz Rh forintokkal vagyok adós, mint szintén Tóth Istvánnak, egyszáz

Rhfal tartozom ugyantsak vetéses Ineressel, de úgy hogy ezért árpa a másiké pedig búza vetés lészen, és ifjú Sárközi Jánosnak is ötven Rh frokkal vagyok adós, melyekre ennek is 2. kéve búza vetés az Interes. Interes nélkül pedig 10 Rhfrokkal tartozom Csernus Far-kasnak.

2^{or} Isten jóvoltából és ...kezemből világi javakkal bírok:

Vagyon ezen házam, melyben ez idő szerént betegen fekszem, a városon több hozzá tartozó épületekkel együtt. Jó Mlgú Földes Uraságunknak nagy kegyelméből a Derekegyházi oldalon fekvő 2/4 Sessio általam bírt urbáriális földön is vagynak több rendbéli szállási épületeim, vagynak 5. darab kotsis lovaim, vasas kotsim, ekém, lovak után való készülletekkel együtt, de vagynak N° 9 szarvas marháim is, melyek egyike egy tehén tavalyi, tinó borjával, Ketteje mostan 4^{ed}-füre menő üszők, más kettő pedig 4^{ed}füre menő tinók, más két tinót tsak úgyan 3^{ad}füre menő vagyon, és egy 3^{ad}füre menő üsző is -. Őt s.v. sertésseim vagynak 4. szopós malaczkákkal együtt, vagynak továbbá többféle házi és szállási aprólékos eszközeim is mint gazdának szoktanak lenni sorsomhoz illően.

3^{or} Istenhez vonzó buzgó szeretetemből előbben is a Szentesi Reformata Ecclésiának szükségére hagyok és testálok 20. azaz Húsz forintokat.

4er Ámbátor mostan annyi javakkal nem bírnék mint amennyi ősi javak maradtanak légyen én reám: Mind azon által még is a mostani öregségemben híven gondomat viselő legkisebb idejű Böszörményi János édes fiamnak hagyom és testálom egy szóval mindenemet, úgy hogy az írt apróságokat, és eltestáltakat kifizetni köteles légyen, ha tsak azokat is hosszas betegségemben el nem fogom élni.

5^{or} Labádi Mihályné Böszörményi Erzsébeth édes leányomra mostan hagyok és testálok 2 vánkost, egy derékaljat és 10 Rhforintokat, mivel tisztességes kiházasztásának idején bőven kielégíttem.

6^{or} Böszörményi István édes fiamnak pedig mostan legkisebbet sem hagyok, mivel ő minden ősiségre nézve ki vagyon nagyon elégtve, bár szegény ötsének az az: nállánál és leányomnál is hivebb és engemet gyámolító kedves nevezett János fiamnak maradna majd annyi midőn mindeneket ki fog elégtíteni, mivel ő, azaz István fiam elhagyván engemet ez előtt még 19. esztendőkkal vitt el tőlem: Újj vasas kotsit minden készülékestől, 3. 4^{ed}fű lovakkal és egy szopós csikóval is együtt, egy tehenet, 2. talyigát, 2. ekét, egy ökrös szeke-ret,öt járommal és nagy ökrök után valót, adtam nékie továbbá 15.

köböl búzát és egy zsák lisztet is, úgy a Mlos Földes Uraságunk engedelmével 2^{2/4} sessio urbarialis földön épült szállási örökséget is, földdel együtt által botsájtottam nékie a többi általa elvitt aprólékon fellyül.

Melly illetén előrebocsájtott szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemről adom ezen saját kezem kereszt vonásával megerősített Testamentaly Bionyságtévő leveletem.

Szentesen, 31^a Martziusban 1807^{ik} esztendőben.; Öreg Böszörményi István x vonása;

Mi előttük: Eskütt Lakos János mk., Sebesi András mk.; és Szabó Sándor mk Szentesi egyik hites jegyző előtt és által.

Dósai Molnár Gábor végrendelete

1809. április 28.

(Testamentaria Dispositio **Gabrielis Dosai Molnár**
dat. 28⁰⁰ Aprilis 1809.)

Én alól is nevezett Dosai Molnár Gábor mind meg élemedett időmre mind pedig beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén minthogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról succesoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az általam kikívánt Érdemes Személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagynom, ugyan is:

- 1^{ör} Adós senkinek nem vagyok, hanem nékem adós Somodi János két száz forintokkal amint is a contractus bizonyítja, adós hasonlóan Dobotzky János csizmadia 30. forinttal, Szatmári veje kalapos mester ember is adós 10 forinttal, és egy bizonyos Márton nevezetű zsidó is adós több száz forinttal, de bizonyosan nem tudom.
- 2^{ör} Vagyon ezen házam mellyben most is lakom, vagyon Etseren 3 sessio földön tanyabeli épületeim, vagyon Hékéden 5 pásztából álló szállóm, vagyon tízenyolcz hámos ökreim, 6 fias teheneim, 6 meddő teheneim, egy 3^{ad}fű tinó, egy 3^{ad}fű üsző, öt rugott ökör borjú, és hat rugott üsző borjú, vagyon 4 kotsis lovam, és hét ménese lovaim. Juhaim vagyon 80 darab, vagyon huszon öt darabbul álló juhaim, Vagyon két viseltes szekereim és két kotsim, egyik fakó. Ezek felett vagyon ház és szállásbeli eszközeim; de vagyon még a ládába hat száz forintom is.

Melly Isten jóvoltából lett vagyonjombol hagyok

- 3^{or} Istenemhez vonzó buzgó szeretetemből a Szentesi Cath. Templom 3 oltárjaira 30 forintot, az Boldogságos Szűz Mária képére 10 forintot, atyámfiak lelkéért misse szolgálatokra hagyok húsz azaz 20 forintot. Magam lelkéért pedig misse szolgálatokra 10 azaz tíz forintot. Az újonnan építendő ispotályra a városnak 5 forintot. A hat száz forintomnak fele, minthogy még a magam tulajdon kezelése, a mi a tisztességes eltakarításomon felül megmarad, fele legyen a Cath. Ekklesiáé, fele pedig misse szolgálatokra magamért.
- 4er Vásárhelyen lakozó Molnár Katalin leányomnak is testálok egy 4^{ed} fü üszőt, és a melly negyven forintot nékie adtam, azokat az fiam meg ne vegyék rajta, akarom.
- 5^{or} Az el testáltakon kívül a mi még meg nem marad Bírak urak jelenlétében osztasson Mihály és József fiam között egyenlő részre.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet állandóbb voltára nézve az ki kívánt érdemes személyek előtt tulajdon kezem kereszt vonásával megerősítem.

Szentes, Die. 20. Aprilis 809.; Dosai Molnár Gábor x

Mi előttünk: Sipos Péter mk.; Sarkadi János mk.; Coram et per me Joseptum Hollik mk.; Oppidi Szentes Jure Ord. Notar.

Kiss Katalinnak vagy is Szabó Tamásnének végső rendelés

1810. december 28.

Én alábbi is meg írt Kis Katalin vagy is Szabó Tamásné meg élemedett időmre nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról az alább is meg írt Érdemes Személyek előtt é következő utolsó rendelkezésemet tészem ugyan is.

- 1^{or} Vagyon egy házam, istállóval együtt. Melly házamat hagyom és testálok János fiamnak, az az okon, mivel már esztendőktől fogva tart, és igéri, hogy ezek után is holtomig becsületesen tart és ruház.
- 2^{or} Ferentz fiamnak is ház jussába hagyok még 10 forintot váltoba, és így a ház legyen á János fiamé, Ferentz fiamnak most azért nem hagyok és nem is hagyhatok többet, mivel már ezek előtt obankoba adtam 50 forintot, másrészen ugyan bankoba 6 forintot, és még 6 köből árpát is, és még azért is nem hagyhatok többet, mivel ezen

házam én nékem a midőn a fiamat a jószágból megosztottattam. Jussomba azért esett, mivel én már jószágból just vagy is részt nem vettem egyebet, hanem a házat. Az ágyi lepleim ami a holtom után meg marad legyen az leányaimé, az leányaimnak azért nem hagy-
tam, mivel szükségesen kiházásítottam.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésemet nagyobb hitelére és állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával meg erősítem Szentesen November hónap 28^{ik} napján 813^{ik} évben.

Kis Katalin keze x vonása;

Mi előttük Miketz Mihály Ord Biro; Sipos Péter; Én előttem és általam Farkas Sándor.

Oláh nemes Istvánnénak végső rendelése

1811 december 29.

Én alól is meg írt Nemes Oláh Istvánné meg élemedett időmre de leginkább beteges állapotomra nézve, magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimat successoraim között történhető villongások eltávoztatásának okáért, kívántam az általam ki kívánt Érdemes Személyek előtt következő rendelkezésemet hagyom ugyan is:

1^{ör} Én adós senkinek sem vagyok, hanem én nékem adós Kozma Mihály 5 forinttal, Csizmadia Rákóczi János 10 forinttal, Vetseri Szabó Ferentz 120 forinttal contractus mellett. Készen van 78 forintom mint készpénz, vagyon egy egész szalonnám a Szabó Ferentz pallásán, és holmi házi eszközök, egy ládába vagyon három szoknya, 2 pruszlik, 8 ingvál, egy mente, egy fekete selyem kendő és egy tarka lepedő és

A Szentesi Reformata Ecclésia részére Istenemhez vonzó buzgó szeretetéből hagyok 40 forintot.

2^{ör} A Vasi Sz. Ecclesiának hagyok 10 forintot.

3^{ör} Tiszavason lakó Baksa Jánosné lányomnak hagyok egy ingvát, egy tarka kendőt és egy mentét, és egy új derékajt. Farkas Jánosné lányomnak egy ködmönt és egy szoknyát amelly kék .., egy ingvát, egy kék kötőt és egy kék kendőt, ismét Tisza Vason lévő Pintér Jánosné lányomnak egy olajszinű szoknyát és egy granát színű

pruszlikot, István fiamnak két véka búzát, két véka lisztet, a feleségének pedig csizmát egy párt, egy tarka kendőt és egy ingvát, az egy egész szalonnát pedig halálom után az Érdemes Tanács adassa el, a pénzből pedig a mi az eltakarításomon felül megmarad, a succesorok között egyenlően osztasson fel, a mi házi eszközökön felül a melly marad minden adasson el és az ára egyenlően a succesorok között osztasson fel. Tisza Katalin unokámnak is hagyok egy fekete selyem kendőt.

- 4er Oláh István férjemnek hagyok egy otska derékajt, egy párnát, és egy háló lepedőt, 4pár öltözet fehér ruhát.

Melly illetén szabad akaratom szerént való végső rendelkezésemet nagyobb valóságára nézve tulajdon kezem keresztvonásával megerősítem

Szentesen Karátson havának 29. napján 811 esztendőben. Nemes Oláh Istvánné keze xvonása;

Mi előttünk Soós Péter mk., Jano Joseph mk.; Előttem és általam Farkas Sándor Szentes Városa írnokja.

Öreg Kánya Jánosnak végső rendelkezése

1812. október 14.

Én utolsó meg nem nevezett Özvegy Kánya János meg élemedett időmre nézve magamat utolsó órámhöz is közelíteni érezvén minthogy, még ép elmével vagyok kevés világi javaimról successoraim között történhető villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam Szentes Várossa Köz Házának az alább Coramizáló Érdemes Személyek előtti következő utolsó rendelkezésemet hagyom. Ugyan is

- 1^{ör} Én adós senkinek sem vagyok, hanem nékem adós Dongó András száz azaz száz forintal fekete bankoba, most a tavasszal adtam neki, és contractus sintsen róla.
- 2^{or} Vagyon Kovatsik György és Török Mihály szomszédságába az alsó főúton egy házam, egyebem semmi sintsen. S azt is magam szereztem, nem ősi.
- 3^{or} Voltak négy fiaim István, András, Mihály és János. János már régen meg halálozott, Mihály fiam katona, András külön kenyéren lévő fiam és azt már kielégítettem két száz forintokkal, úgy János fiamat is míg élt segítettem. Adtam neki tehenet, egy sertést, egy köből

búzáat. Szegénységemhez képpen egyebet semmit sem adtam. S mostan is János fiamtól származott két fiainak, és egy menyetske leányának semmit sem hagyhatok, úgy Mihály katona fiamnak is, mert engemet vakságomba nem tartanak, nem vezetnek hanem csak István fiam felesége, azért is

4er István fiamnak hagyom a házam

5^{ör} Anna menyetske leányomat kiházasítottam.

Melly illetén szabad akaratom szerént való utolsó rendelkezésem előtttem felolvastattván azt minden részben helybenhagyván tulajdon kezem keresztt vonásával is megerősítem.

Szentesen 24^{ik} 8^{ban} 812.; Öreg Kánya János keze x vonása;

Mi előttünk: Soós Péter, Mezei Péter; Én előtttem én általam; Hollik József Szentes Városa Hites Jegyzője előtt.

Öreg Kálmán Gergelynek végső emlékére

1812. augusztus 31.

Én alább is meg írt Kálmán Gergely még éltem alatt időmre és mostani súlyos nyavalyámra nézve érezvén halálomhoz közelítésemet még ép elmével vagyok. Istentől nyert nyavalyáim erant, az általam ki kívánt Érdemes Esküdt Személyek előtt kívántam végső rendelést tenni eképpen:

1^{ör} Én adós senkinek sem vagyok, hanem nékem adósok Virág Isván contractus mellett, váltó czédulában 100 forinttal, Mihály fijamnál van 10 forint váltóban, István fijamnál 60. Vas Andrásné Erzsébet leányomnál is 10. mind váltó czédulában, kész pénzem van 61 forint ezüstben és 4 forint váltóczédulában.

2^{ör} Vagyon ezen portámon két különös fedél alatt lévő házi épületem, melyben egyikben magam betegesen fekszem, a másikban József kisebb fiam lakik.

3^{ör} Vannak 5 ökreim, 1 4fű tinó, 3 fias tehén, 1 4fű üsző, 4fű csikó, egy hízó és 8. magló sertéseim.

4er Mostani 2^{ik} feleségemmel 24 esztendőig éltem, akitől semmi gyermekem nincs, aki amit hozzám hozott írásban fel van téve: az 1^{ső} feleségemtől vannak Mihály, István, József András fijaim és Vas

Andrásné Erzsók, Szél Ferencné Judit, Irházi Mihályné Ilona leányaim, és még Kis Pálné Anna leányom, akik illendően kiházásítottak, akiknek édesanyok hozott házamhoz 50 forintokat, amellyet tavaly óbánkóban kiadtam Erzsók leányomnak. József fiamnál is van 10 forint váltóban.

Melly elszámolt javaim eránt rendelem

- 1^{ör} A Reformáta Szent Ecclesia számára hagyom az egy 4fű tinómat, az árva gyermekek számára hagyok tíz forintokat váltóban.
- 2^{ör} Most velem nyomorgó feleségemnek, amit ide hozzám hozott mindene kiadódjon, az egy 4fű üszőt annak hagyom, özvegyi lakása legyen ezen házamban, élelme pedig azon két köből búza, és négy köből árpavetésből, melyért egyeség szerint bírják József és Mihály fiaim a földemet, de özvegy feleségem adja ahhoz a magot.
- 3^{ör} Kiházásított négy leányomé legyen azon 50 forint, különösen, mellyeket az édes anyjok házamhoz hozott, azon kívül az nagyatyai ősiségből is, hogy illendően részesek legyenek a leányaimat egyenként 50 forinttal a fiaim elégítsék ki.
- 4er Ami azon túl van jószágocskám örökségem legyenek a fiaimé egyenlő jusson kinek, kinek a nála lévő kölcsönpénz jussába tudódván, ami pedig élelemre valóm van, az legyen feleségemé.

Melly ilyen módon tett végső rendelkezésemet annak állandó voltára nézve, tulajdon aláírásommal megerősítem.

Szentesen 1812. 31. augusztus.; Mielőttünk Eskütt; Sípos Péter mk.; Sebesi András mk.; Öreg Kálmán Gergely keze x vonása;

Jelenlétemben Kolozsvári István mk.; hites jegyző.

Özvegy Halász Szabó Andrásnak végső rendelkezése

1814. november 15.

Én alább is meg írt Halász Szabó András hetven esztendőss meg élemedett időmre nézve végemhez közelgvén még ép elmével vagyok, az alábbi Érdeemes Eskütt Személyek előtt világi javatskáimról kívánok végső rendelést tenni ekkép:

- 1^{or} Én elismérem, hogy Alsó Lakos Andrásnak immár harmadik eszten-
deje hogy és mostani pénz szerént adós vagyok 50 forintokkal, is-
mét Molnár Szarvasi Istvánnak is adós vagyok tíz forintokkal.
- 2^{or} Van ezen házam amit fizettem, hozzá tartozó épületekkel, melyet
mostanában vettem 190 forinton. Maradt ugyan házi ingom az
atyámról reám és testvér bátyámra, mely 160 forintra becsültetett
akkor, melyben a bátyám maradt meg, és abbéli féle ingomba ma-
radt reám az atyai tanyai épület 60 forintba, azon fejjül 20 forintot
adott készpénzt, és így elégített ki a bátyám a házból.
- 3^{or} Vagyon D. egyházán 2^{1/8} fertály urbarialis földem, azon való tanyai
épületekkel, mely kétannyi volt, de tavaly esztendőben én fiamtól
való elválásomkor annak fele részét a fiamnak adtam által.
- 4er A fent említett testvér bátyámmal való osztozáskor maradt reám az
atyai jószágból két ökör, két napi 50 darab magyar juh, tíz darab
mindenféle barmos marha, 4. kotsis ló, a Berki szállókön 100 út
szőlő.
- 5^{or} A fiammal Istvánnal való tavalyi elválásomkor volt 4. lovam, annak
kettejét a fiamnak adtam, 72 darab juhom, annak is felét 36 darabot
annak adtam, és a D. egyházi féle földet, amely szőlő rész az atyám-
ról maradt, és amelyet a mellett szerezgettem későbbben, azt mind-
összesen a fiam adta el 990 forinton, azaz pénz mind a fiam kezére
jutott, és ő költötte el; a régibb házamat is eladtuk 400 forinton, an-
nak is fele a fiam kezére ment, és azon vette a mostani házát, a más
részén vettem én is a mostani házamat 190 forinton. És így ebből
látni való hogy a fiam, a töllem való elváláskor az akkori javaimnak
mindennek felét elvette, sött még bővebben részletezett felinél mint
hogy a szállóm árát egészen magához vette; azért úgy rendelkezem,
hogy azokkal végképpen megelégedjen.
- 6^{or} A mi tehát még most birtokomban van, mindenféle ingó, ingatlan
javaim, azokat mind a vélem lakó és hűséges gondomat viselő István
és János unokáimnak egyenlő jussal hagyom és rendelem úgy hogy
tulajdon fiam is abban őket soha semmi szín alatt ne háborgat-
hassa, minthogy ő mindenemnek felét kivevén, azzal megelégedjen:
egyszersmind a fennmaradó adósságaimat az unokáim egyenlően
fizessék ki.

Melly végső rendelésem előttem felolvastatván, azt minden részeiben ke-
reszt vonásommal megerősítem.

Szentesen, 1814. 15. november.; Halász Szabó András keze x vonása;

Mi előttünk a Város Házánál; több Bírák jelen létében is; Sipos Péter, Sebesi András nk Kolosváry István jegyző.

Szombathy Borbálának Néhai Pap Sámuel özvegyének végső rendelése

1815. július 2

Én alább is meg nevezett néhai Pap Sámuel elmaradott özvegye Szombathelyi Borbála mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó végemhez közelíteni érezvén kevés világi javaimról successoraim között történő villongásoknak eltávoztatásának okáért kívántam az alább .. érdemes személyek előtt e következő végső rendelkezésemet szabad tetszésem szerint hagyom meg mint az itt leírtakrol

Vagyon ezen házam melybe mostan is betegesen fekszem, hozzávaló épületekkel, s házi eszközökkel egyetemben, továbbá énnékem Madarász Péternél vagyon contractus mellett harmintzöt forintom – 35 vcz.frt, Fürtös Nagy Jánosnál 20 forintom, Vaszta ...15 frt. Én pedig senkinek egy forintjával nem tartozok.

Melly elől számláltakból illy végső rendeletet teszek.

- 1^{ör} Istenemhez vezéreltetett buzgóságból a Szentesi Sz Ekklezsiának hagyok és testálok húsz forintokat.
- 2^{or} A szegények számára hagyok és testálok tíz vc. forintokat.
- 3^{or} A fent ki írt házam halálozásom után adattasson el és annak árra Dávid Zsuzsánna kedves leányomnak ki most Varga András csizmadia mester hitvесе kezében adatson által, valamint hogy minden egyébb az eltestáltakon felül megmaradt vagyonom és a házi mobiliák fennt nevezett leányomé legyenek.
- 4er A fijknak semmit sem hagyhatok, mivel boldogult férjem halála után ők a magok egész jussakat ki vették, és én ezen eltestált házamat magam tulajdon pénzein vettem meg, mellynek árát a fiaknak kifizettem.

Melly illyettén szabad tetszésem szerént való végső rendelkezésemet annak nagyobb hitelére, s bizonyosabb voltára nézve tulajdon nevem alá kézi x vonással megerősítem. Szentesen 2^a Julius 815.

Szombathy Borbála keze xvonása;

Mi előttünk: Sipos Péter, Soós Péter; Én előttem én általam Szabó Pál jegyző

Bokor István végső rendelkezése

1820. december 17.

Alól írott, életem véges beteges állapotomból közeledni érezvén, kevés világi javaimról, míg egyéberánt ép elmével vagyok örököseim között támadható versengések eltávoztatására, az általam meg kért s alább nevezendő Érdemes Tanácsbeliek előtt következő önkényes szabad akaratomból származott végső rendelkezésemet tészem úgy mint.

- 1^{or} Mostani lakó házamat minden benne lévő eszközökkel hagyom Géczi Sára feleségemnek, szabad tetszésére és rendelkezésére, úgy mind azon által
- 2^{or} Hogy Bokor Sára édes leányomnak Kovács András hitvesének a fent írt ház árából 280 azaz két száz nyolczvan forintokat, mint néhai atyám udvarán birtokomba vált házamnak eladási árrát, ekként ősi örökséget – ki fizetni köteles legyen.
- 3^{or} Bokor Ferencz ötsém adós 20 azaz Húsz forintommal váltóba, melly Húsz forintokat nevezett leányomnak hagyok.

Melly fent írt pontokban foglalt végső rendelkezésemet mint önnön szabad akaratomból a város közházától eképpen kinyilatkoztatott állandó és másolhatatlan voltára, ezennel nevem alá írása mellé tett tulajdon kezem kereszt vonásával meg erősíttem.

Költ, Szentesen, December 17 napján 820 esztendőben.; Bokor István kezem x vonása;

Mi előttünk mint hites bizonyságok előtt: Eskütt Horvát István mk.; Eskütt Verner Mihály mk.; Előttem és általam Boros Sámuel mk. hites jegyző.

Borsos Katalin néhai Szilágyi István hitvesének végső rendelkezése

1820. Pünkösöd hava 5.

Alább írott Borsos Katalin néhai Szilágyi István övegye érezvén utolsó végemhez való közelítésemet, életbe lévő 5 fiaim Szilágyi István, János, Mihály, József és Péter, nem különben Sára leányom között életem után történhető villongások eltávoztatására tulajdon iparkodásommal szerzett világi javaimról, mellyeket nagyobb részént első öregebb négy fiamnak már kiadtam, hiteles emlékezetbe hagyására a hátra lévőkről is az általam ki kívánt

Érdemes Eskütt Személyek előtt é következő végső rendelőst tenni kívántam, úgy mint:

- 1^{ör} Öregebb négy fiamnak az 1801^{dik} esztendőől fogva, még néhai boldog férjem életében, több száz forintokat érő mindenféle javakat adtam, részint férjem tulajdon írásaiból, részint fiaim el esmeréséből. Néhai kedves számba szedettem és most tisztázni kívánom:
- 2^{or} Azon felül az 1811^{ik} esztendőben emlegetett négy öregebb fiamnak már házat, lovakat, urbariális földet gazdasági mindenfélét adtam, úgy hogy engem a föld termésből tartsanak arról való egyezést írta néhai Szíjjártó.... az alatta álló érdemes emberek előtt, melyet majd előmutatok, és signálatni kívánom; de a kötésben tett egyezséget három vagy négy esztendőnél tovább nem teljesítették, hanem Péter és István fiaim és Sára leányom segedelmeskedése mellett, a magaméből éltem, de az idő régisége és a miatt a mit magamnak hagytam már az elfogyott, egyebem nintsen ezen házam, melyben betegen fekszem és a szálló mellyet már ezek előtt Péter fiam és Sára leányom között fel is osztottam és mindenemet a birtokba tétettem. A minthogy említettem nékiek semmik sem hagyok, hanem ezen házamat ki fogás nélkül Péter fiamnak hagyom örökösön, úgy hogy abból ezért egy forintot sem tartozzon fizetni több testvérjeinek, egyedül Sára leányomnak adjon 16 út szállót, több minden névvel nevezhető és található akármiféle javaimat hagyom Péter és Sára gyermekeimre.

Melly eképpen önként szabad akaratomból tett végrendelősemet az általam meg kívánt Érdemes Eskütt Személyek és megbízottak előtt, Költ Szentesen, Pünkösd havának 5^{ik} napján 1820^{ik} esztendőben a Borsos Katalin néhai öreg Szilágyi István hitvesének tulajdon keze + vonása mint megbízott.

Hogy a fent írott végső rendelkezésre Borsos Katalin asszony néhai Szilágyi István hitvese előtt pontról pontra, szóról szóra tett felolvasás után mindenekben ki fogást hozzá akár avagy elvétel nélkül önkényes szabad akaratjából származottnak lenni megösmerte és ezt továbbra is meg erősítette, bizonyítjuk Szentesen Pünkösd hava 5^{kén}.

Esküt Kováts István mk.; Esküt Pál Josef mk.; Boros Sámuel város hites jegyzője.

Subra et:

„Originalis írás szerint való feljegyzése azon javak, mellyeket neki Szilágyi István, és felesége Borsos Katalin, István, József és Mihály három öregebb fiamnak előre ki osztottak

Istvánnak 1801^{ik} esztendőbe tavasz időn, a midőn elment az Atyai háztól lakni az annak előtte, az ő számára kimutatott egy üsző borjúnak nevelésiből /:melly is a közönségesbe nevelődött:/ került készpénzt vitt el magával (50); Kalapra, egyéb ruhára az édes anyja adott (4); Annak utána csizmára adott nékie (10); Katonaságra esvén, ki szabadításáért fizetett érette (25); Vásárhelyen az édes anyja adott néki (15); Subára az édes anyja adott néki 46 forintot, melyből megadott 14 forintot vissza szín méz adásánál fogva fizetett. fenn maradt 18. Vett az anyja asszony nékie egy csónakot evezőkkel együtt (4), summa 14 forint. Ezen kívül adódott nékie egy fijas tehén. Ez előtt három esztendőekkel a Kisérbe közönségesen építődött egy ház /:de a melyen István egy hetet nem dolgozott:/ akárcsak birtokába, de amelyet az idén egy pusztá ház helyért, s egy néhány kifaragott folyóméter gerendának valókért elcserélt Orosz Istvánnal (30).

Jánosnak A midőn először az atya házától elment lakni, az édesanyja adott nékie, a juhok árából kész pénzt (20); Asztalos mesterségre való taníttatásáért Czira Jánosnak fizettem (40); t. i. az édes atya midőn Pestre szármot venni ment, adott néki (80); Ismét Csongrádra menvén szármot venni, adott az édes anyja néki (10); Midőn Földvári Györgynél lakott, adott az anyja néki deszkát (30); Egy akó bornak az ára 8 frt ment a kezibe, és nálla maradt (8); Veres Lakostól vett fája árát fizetett az anyja (5); Bakonyi Jánosnak portiába fizetett helyette az anyja. Borsos Jánosnak ajtó sarokért fizetett helyette (15); 25. kéve pénzen vett nádat, melynek kéréje volt 15 krz. adott néki (6.15); Költsön adódott néki kész pénz nád vételre (40); Egy új subát vitt el az édesatyáét (50); n3 nem 10 hanem csak 5: Fijas János a házán dolgozván fizetődött nékie t. i. Fijasnak. A tavaszon adódódott néki egy fijas tehén ára szerint (40) Ezen kívül ennek előtte is adódott nékie egy 3adfü üsző (18); Item János fiamnak Apostolok osztásakor esni szokott Vásárhelyi vásárba adtam (20)

Azon vásárról hazajöven másnap ismét adtam (150); 809^{be} Amint a lajstomban ki van írva adtam János fiamnak költsön 5 véka búzát, nem akart vetni 4 v. búzát; 810^{be} adtam néki 6 v. árpát. Mihálynak Ns. Batik Sándortól költsönzött pénzt, az édesanyja fizette meg helyette (20); Egy nemes embernek meg veréséért az édesattya fizetett érte (10); de a mely 16 forintot annak utána a felesége kikapván a városházától elköltötte. De ugyan tsak azon 16 forintot ezen folyó 808^{ik} esztendő Januáris havába az édes anyjának ismét újra békeltett fizetni (16); Petrik Mátyás kortsmárosnak bor árát fizetett az édes anyja helyette (?); Kása Mihály kortsmárostól költsönzött adósságot fizetett érte (?); Petőnének fizetett vissza (?); Egy oláh asszonynak (?); Czibalmos Herédinak (?); Varga Máriának (?); Máté Jónének (5); Bógár Jánosnének (24); Kortsmánnak (24) 59 Ns Dobosy János úrhoz béresnek álván s ott hagyva előre fel nem vett pénzt meg helyette az édesanyja (5); Két

esztendővel ez előtt a Vásárhelyi vásárba a testvérje, József egy lovat 45 forintokon el adván, a ló árát Mihály elvévén tőlle, hová tette, hová nem: egy frt sem adott vissza belőle (45); summa (130 frt.); Ezeken kívül Mihálynak is adódott egy 4^{ed}fü fijas marha (40); Szarvasra Povázka Jánosnak adósság fizetődött és... Subájára való gallér ára... Egy szőr tarisznya... Sz.Mártonyon kalapot vevén néki... (808) 20^a July. Akarván magát végképpen ki elégíttetni adtam néki ezt Sub L D. Maga (?) ... Jósefnek adódott egy fijas tehén (40); 809^{ben} is Sub C. adtam Jósef fiamnak két lovat (100); Item fűzfa vételre adtam nékie (50); 809^{be} 30^{ik} Februar széna vételre adtam néki (20). A cserélt házhelyen csinálendő háznak valót adtam ...(?); Adtam egyszer nékie 3 zsák árpát, a mellyen az 808^{ik} esztendőben tett némely dolog tételiért elengedék. Adtam ismét 1 zsák lisztet (12); Adtam 10 font szalonnát (7.45); Ismét egy fél szalonnát (22,30); Ismét egy zsák lisztet (12); Megint egy zsák lisztet (12); Ismét 10 font szalonnát (7.45).

809^{ik} Esztendőbe 7hó 30^{án} István fiamnak fenyőre adtam (7); Posztó kifizetésére kért töllem s adtam nékie (2); Ismét adtam nékie (100); Egy méter gerendának való fenyőt adtam neki.

E jelen jegyzék, rendelkező Borsos Katalin néhai Szilágyi István hitvесе által mint fiai kielégítéséről való, akarata kéttiségen kívül levő valóságosnak meg ősmert oklevél ugyancsak nekünk elő mutattatván, a fent írtnak kérésére s kívánságára, a testamentom mellé csatoltatott lezárattatott.

Szentesen, Pünkösöd hava 5^{kén} 828.; Esküt Kovács István mk., Esküt Pál Josef mk.; Boros Sámuel mk. város hites jegyzője.

CONTRACTUS

Én alább írt néhai Szilágyi Isvánné nagyszámban rendelést kívántam tenni a Méltóságos Uraság földjén lévő négy fertály földjére nézve minthogy magam elégtelen vagyok az Méltóságos Uraság Urbáriális szolgáltyára, melyre nézve az ehez meg kívántato két ekéket, jószágot és szántó vasakat, két kotsit, négy lovat egy tavalyi csikót, gyeplőt, hámot, tizenkét darab marhákat is adok négy fiaimnak. U.m. Istvánnak, Jánosnak, Mihálynak és Jósefnek, de oly feltételekkel, hogy énnékem vetend minden esztendőbe két köből búzát és két köből árpát, de a magot magam adom nékiek ezen felül gabonát pedig énnéken fell takarítják és hozzák minden hiba nélkül az ő idejébe e mellé azt is még, hogy minden adozatokat és szolgálatokat és mind az Méltóságos Uraság mind a Nemes Város részére eleget tégyenek és engémet mint édes annyokat ezektől meg mentsenek Ferentz és Péter két kisebb ne-

veletlen fiammal maradok és Sára leányommal a városi házamba és az szőlőt is ezen fent jelzet három gyermekeimmel kívánom bírni a melyhez fent jelzett négy nagyobb kielégített fiaim soha semmi ingóikat nem tarthatyák, mivel hogy ő nekik már vagynak házaik is, ezért az én velem maradt kisebbek is azon eltestált jószághoz és földhöz nem szólhatnak, sem ő rajta nem kereshetnek.

Mely dolognak bizonyosabb hitelére adjuk kezünk kereszt vonásával és nevünk alá írásával meg erősített levelünket emberséges emberek jelen létébe

Szentesen; Szilágyi István +; Szilágyi János +; Szilágyi Mihály +; Szilágyi József +; N: Coram me Josephus Borsos; Coram me Szijjartó Szabó Péter; Coram me Gretszi István; Coram me Vasvári András.

Die 6 Novemberis

Jelen eredeti egység levél a maga valóságában rendelkező Borsos Katalin néhai Szilágyi István hitvese kívánságára vég rendelete mellé tétetett s általa előttünk ennek eredeti voltából való önnönn kinyilatkoztatása bizonyíttatik.

Szentesen, Pünkösöd hava 5^{kén} 820.; Esküt Kováts István mb.; Esküt Pál Josef mk.; Boros Sámuel mk.; város hites jegyzője.

Özv. **Kónya** vagy **Kövér Kiss János**nak végső rendelése

1820. február 9.

Én alól is nevezett Kónya János vagy Kövér Kiss János mostani beteg állapotomra nézve magamat utolsó órámhoz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok kevés világi javaimról sucesoraim között történhető perlekedések eltávoztatása okáért kívántam az általam kikívánt Érd. személyek előtt következő utolsó rendelkezésemet hagyni.

- 1^{ör} Én senkinek nem vagyok adós, sem nékem nem adós senki.
- 2^{or} Vagyon ezen házam mellyben magam is lakok másféle vagyonom nincs.
- 3^{or} Ezen most említett házamat minden hozzá tartozó épületekkel hagyom István fiamnak magának, azért mivel már 9 esztendők óta hűségesen gondomat viselte és viseli.
- 4er András fiamnak a házból just azért nem hagyok mivel készpénzben ezek előtt már adtam néki 200 forintot O bankóba, a leányomnak

pedig Berkó Mihály feleségének ugyan akkor adtam O bankoban
egyszáz forintot.

Melly illetén szabad akaratom szerént való végső rendelkezésemet na-
gyobb hitelére és valóságára nézve tulajdon kezem kereszt vonással
megerősítem Szentesen 9^a febr. 820.

Kónya János kezem+vonása; Mi előttünk: Esküt Dezső Mihály; Esküt Györi
József; Elöttem s általam Farkas Sándor város hites jegyzője

Szegedi Jósefnek végső rendelése

1821. február 11.

Én alább is meg írtt Szegedi Jósef mostani beteges állapotomra nézve ma-
gamat utolsó órámhöz közeledni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok
kevés világi javaimról kivétítem az általam ki kívánt érdemes személyek
előtt következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni magam is

- 1^{ör} Vagyon ezen házam mellyben mostan is betegesen fekszem, vagyon
két lovam, szénás kotsim, vagyon kész pénzben 150, azaz egyszáz
ötven forint és tsekély házi eszközeim, egyebem az elszámáltatta-
kon felül semmim sincs.
- 2^{ör} Minthogy én mind a fenn álló házamat, mind pedig egyéb vagyo-
nomat mostan is velem lakó feleségemmel Molnár Margittal szerez-
tettem: azomba pedig nekem sem amott említett úgymondván 2^{ik}
feleségemtől, sem pedig az első feleségemtől gyermekem nem volt,
azért is mint hűséges feleségemnek és gondviselőmnek Molnár Ma-
risnak hagyom és felajálom házamat, két lovam és kotsimat
egyéb házi eszközökkel együtt.
- 3^{ör} Reformata Sz. Ecclesiának is hagyok 10, azaz tíz forintokat.
- 4er A mi pedig a 150 forintból tsisztességes eltemettetésem után fog ma-
radni, azt is feleségemnek hagyom.

Melly illetén szabad akaratom szerént történt végső rendeletemet na-
gyobb hitelére s állandobb valóságára nézve tulajdon kezem keresztvoná-
ssal megerősítem.

Szentes 11⁰⁰ febr. 821.; Szegedi József kezem + vonása; Mi előttünk: Eskütt
Pálavits Ferentz nk, Eskütt Vas Pál nk.; Elöttem s általam Farkas Sándor a
város közjegyzője.

Özv. Bognár Mihálynak végső rendelkezése

1821. január 9.

Én alább is meg írt Özv. Bognár Mihály mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok, kevés világi javamról successoraim között történhető villongások eltávoztatása okáért kívánom az általam ki kikívánt érdemes Eskütt személyek előtt utolsó rendelkezésemet tenni és hagyni magam is.

- 1^{ör} Vagyon ezen házam mellyet tulajdon magam szerzeményéből vettem, vagyon 75 álló...is, de azt atyámtól kaptam jussomba, egyebem házi eszközeim kívül semmi sincs.
- 2^{ör} Első feleségem Tóth Susanna öszve kerülésünk után hozott hozzám örökségbeli jussába, és egy üsző árával együtt 96 forintokat.
- 3^{ör} Mithogy pedig sem az első feleségemtől, sem pedig az mostani feleségem Dezső Katalintól gyermekim nincsenek, sem pedig azt nem tudhatom hogy még meddig élek, arra való nézve, hogy mostan is velem lakó feleségemet első feleségem atya fiai ne háborgassák ilyen rendelkezésemet tészem.
- 4er Hogy minden ami csak halálom után maradni fog, hagyom feleségemnek, úgy hogy aki az én megmaradott akármi néven nevezhető tsekély vagyonomat elidegeníteni kívánná, azt az Isten verje meg, soha vele meg nem áldja ha elveszi.
- 5^{ör} Nékem senki sem adós, egyéb mint Virágos Kiss István 100 forinttal, én pedig senkinek sem vagyok adós, és ha ezen száz forint életembe el nem fogyasztanám, azt is mostani velem szenvedő feleségemnek adom.

Melly illetén szabad akaratomból származott jelen végső rendelkezésemet kezem kereszt vonással megerősítem dat. 19. januar 821.

Bognár Mihály kezem +vonása; Mi előttünk: Esküdt Bugyi András; Esküdt Berényi Pál; és Farkas Sándor városi közjegyző.

Csányi Mihály végső rendelkezése

1824. április 23.

Én alább is meg írva Csányi Mihály, mostani beteges állapotomba a midőn ép elmével vagyok tsekély vagyonommal Successoraim között történhető villongások eltávoztatása okaira, az általam kihozva Érdemes Elöljáró Urak előtt következő végső rendelkezésemet kívánom megtenni ugyan is.

- 1^{ör} Demeter Györgynek tartozom 150 forinttal, mely summámat vétésbe befizettem, azon kívül ezen summának be fizetése fejébe a mult 1823^{ik} esztendőben 4 darab ökröt Kovács Józsefnek 80 forintokkal, Kovács Lidiának 99 forintokkal, a 99 forintnak egy ... Imrének tartozom.
- 2^{ör} Vagyon ezen házam mellyben beteges állapotba fekszem, 2 fertály földem, hét ökör, 4, 4el/m2 legelő, 2 ..., 2 fiatal tehén, 4 hámos ló, és gazdasághoz meg kívántato eszközök. 15 darab kisebb nagyobb sertvések.

Melly javaimat következő módon hagyom Successoraimnak ugyan is

- 1^{ör} Feleségemnek Bárdos Annának fiaim táplálására adjanak nyolc köből búzát, két köből árpát, egy másfél esztendő s sertvést, egy véka ..., amíg nevemet viseli, és magát becsületességban fiaimmal meg lakhatik lakjon ezen házban.
- 2^{ör} Fiaim minden hátra hagyott vagyonomon egyenlő formában osztóznak.
- 3^{ör} Anna leányomnak 6 kataszter földem lévén marasztalván, ezen földem neki vagyona.

Mellynek nagyobb hitelére saját nevem alá írásával ezen végső rendelkezésemet meg erősíttem.

Szentes, 23 április 824.; Csányi Mihály +;

Előttük: Sebők János Esküt, Kutas János Esküt.

Molnár Kiss István végső rendelkezése

1824. március 11.

Én alább is meg irtt Kiss Molnár István mostani beteges állapotomra nézve, magamat utolsó órámhöz közeledni érezvén, minthogy még ép elmével vagyok levén világi javaimról Successoraim között történhető perlekedéseket el távoztatása okán kívánom az általam ki kívánt Érdemes Eskütt Személyek előtt következő végső rendelkezésemet tenni, ugyan is.

- 1^{or} Senkinek adósa nem vagyok hanem énnékem adós Molnár Kiss Anna lányom Kétszáz, azaz 200 forintokkal. Azután Molnár Kiss Ilona leányom 170 azaz Százhetven forintokkal, minden interes nélkül, mellyet köteles, míg én élek, és feleségem, ha reá találunk, mostani Öreg állapotom rosszabra fordulni, élelmünkre tartoznak fizetni, halálunk után, a mi nálok marad, legyen az övéké.
- 2^{or} Vagyon ezen Házam, mellybe mostani Öregségembe lakom, minden házi és konyhai eszközök tulajdon magam teremtményem, melly halálom után feleségem birtokába legyen, annak halála után a két leányom a házon osztozzanak.

Melly ekként történt végső rendelkezésemet kezem keresztvonásával megtörtént.

Szentesen 11^a Marzy 824; Molnár Kiss István; Elöttük: Esküt ... Eskütt Soós József m.; Hevessy Beniamin

notarius

P.S. Feleségem halála után Anna lányom fizessen ki a Reformata Ecclesia számára 10 forintot, öt forintot az árva gyermekek számára

Bónis Sárának néhai Barta János özvegyének végső rendelkezése

1825. május 19.

Én alább is írott Bónis Sára néhai Barta János özvegye öregségemből eredett betegeskedésem miatt érezvén életem végéhez való közelítésemet, néhai Barta János férjem első felesége Juhász Ilonától való mostoha gyermekeim Barta Mihály, Sára, Elona és János mostoha, nem külömben Zsuzsánna, Sándor és Mária édes gyermekeim között halálom után történhető villongá-

sok eltávoztatására, Isten segedelme által, b. férjemmel tulajdon iparkodásunkkal szerzett, s ez előtt 15 esztendővel végképpen meg osztott és még meg lévő tsekély javatskáimról ép elmével, minden erőltetés nélkül az általam meg kért és alább Coramizáló Érdemes Eskütt Személyek és megbízottam előtt a következő végső rendelkezésemet szabadon tenni kívántam.

1^{ör} Istené a ditsőség, én senkinek adós nem vagyok, és nékem nem adós senki.

2^{ör} Néhai Barta János férjem maga vette azon házat 60 ezüst forinton, melyből az atyát, Barta Jakabot eltemettette – mely ház mostan Dobai Antal úré, de maradt b. férjemre atyáról egy szállóske, melynek felét Dobsi Gergelynéől, mint testvérjéétől váltotta vissza, de idővel sok csapásos esztendőkbeli szükség miatt tsak ugyan b. férjem eladott 100 ezüst forinton Török Istvánnak. Ámbár tehát annak tsak fele volna ősi, mindazonáltal azt rendelem: hogy azon 100 ezüstforinton mind a hét gyermekeim osztozzanak egyformán, vagyis ennél fogva azon szállót melyet most bírok, s b. férjemmel, fiaim segedelmei nélkül kerestem, örökösöm Barta Sándor fiamnak hagyom, s ne tartozzon abból vagy azért több testvéreinek semmit is fizetni.

3^{ör} Negyvennégy esztendeje, hogy b. férjemmel házasságra léptem, akkor 4 tinó marhájánál egyéb jószágja nem volt. Lovai nem voltak, hanem n. Pokomándi János adott bitang lovakat jární; mind azon által az 1795^{dik} esztendőben javainkat össze számítván, iparkodásunkat Isten megáldotta, Barta Mihály fiúknak egészítésére 18 darab marhát, két lovat, 30 öreg juhot, hét fertály házi, konyhai, gazdasági, mindenféle eszközöket, lúdat, tyúkot és minden féle szükséges szereket kiadtunk – 20 köböl búzát, 20 köböl árpát adtunk, s néki költségesen házat vettünk, s magunktól ki nem telvén 300 azaz háromszáz ezüst forintot mástól kölcsönöztünk, melyből sok esztendőig interest fizettünk, mind e mellet 6 esztendőig Barta Mihály fiunk minden marháját alattunk tartotta s maga részére szaporította. S az 1809^{ik} esztendőben pedig a házzal vette három fertály földet tanyai örökséggel néki adtuk.

4er Barta János fiunknak is vettem házat, harmadfél fertály földdel tanyát, négy ökröt, négy borjat, tehenet, 2 tinót, egy 3^{ad}fű üszőt, összesen 15 darab marhát, két lovat, egy rugott tsikót, 30 juhot, négy disznót, jóféle lepedőt, házi, konyhai, gazdasági mindenféle eszközöket. Szekeret, szitát, rostát, asztalt, padokat, fogasokat, karszékeket, ásót, kapát, lapátot, kaszát, villát, szekercét, hámokat, gyeplőt, nyoszolyát, fazekakat, tálakat, mindenféle apró jószágot, fő....ket, 20 köböl búzát, 20 köböl árpát, 15 forintos nagy fűrész adtunk.

5^{ör} Sándor fiamnak is annyi marhát és jószágot adtam, mint János fiamnak.

6^{ör} Az osztájkor, mely lett az 1810^{dik} esztendőben, apró javatskáinkon felül, n. férjemre és reám maradt az ökör, de a mely kevés idő múlva eladódott, s az árra elkölt, nem tsak hanem familiánk pörébe mástól is költsönöztünk 100 forintot. Mellyhez Barta Mihály is adott 30 forintot. Ehhez járult az is, hogy az osztájkor még hajadon leányunk is volt, kinek részére az osztájban semmit ki nem hagyván kiházasításra 200 forintot mástól költsönöztünk, nem tsak hanem még Barta Mihály háza s földje vételekor felmaradt 100 ezüst forint adosságot is, az osztáj után tulajdon magunk marhájának végképpen való eladásából fizettük ki, így javaink el fogyván 15 esztendő-től fogva Barta Sándor jó fiúnk kifizető ápolgatása alatt élek, b. férjemmel, még az osztáj után 8 esztendőig sorvadozó erőtlenségébe élt. S ugyanazért Barta Mihály, Sára, Elona, János nemkülönben Suzánna és Mária gyermekeimnek a 2^{dik} szám alatt megírt részekben kívül semmit nem hagyhatok. Mivel amije Sándor fiamnak van, azok ez előtt 15 esztendővel lett osztájbeli részének szaporúlatja lévén, abból semmit el nem vehetek, s ennél fogva

7er Minden névvel nevezhető, s található házi és gazdasági eszközök, ágy és ládabeli javaim, s ezen házam marhái, lovai, juhái, sertésjei, használásába lévő földön tanyai épületei Barta Sándor fiamnak tulajdonai lévén azokat örökösön néki adtam, és hagyom ezen feltétel alatt.

8^{ör} Hogy az „Református Ekklesiának” adjon 50 váltó forintot. Melly eképpen tett osztájról s javaimról szabadon és ép elmével, minden erőltetés nélkül önként tett testamentalis rendelkezésemet kezem vonásával meg erősíttem.

Szentesen, Majus 19^{kén} 1825 esztendőben; Bonis Sára néha Barta János özvegye saját keze +vonása.

Hogy a fent írt rendelkezés az aláírt rendelkező asszony által előnkbe adattván és általunk a nevezett rendelkező asszony előtt felolvastattván a többször nevezett asszony végső akaratja abban befoglalva lesz kinyilatkoztatva, és előttünk saját keze keresztvonásával mondta soraiban és szavaiban megerősítette bizonyíjuk

Szentesen, Majus 19^{kén} 1825^{ik} esztendőben.; Soós Josef eskütt mk., Dömsödi József eskütt mk., Dobosy Lajos mk jegyző mint meghívott törvényes bizonyság tagok előtt; Én is a rendelkező asszonytól bírának s tanácsnak meghivatattván jelen voltam Öreg Balog István mk.

Vintze Éva Miketz Szilágyi Mihály feleségének végső rendelkezése

1825. november 6.

Én alább meg írt Miketz Éva Miketz Szilágyi Mihály hitvese mostani beteges állapotomra nézve magamat utolsó órámhöz közelítteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok kívántam successoraim között következő végső rendelkezésemet tenni és hagyni, u. m.:

Először vagyon itten nállam most készpénzben 250 azaz kétszázötven forintom, Rádi Sándornál írás nélkül 110 f. azaz száztíz forint.

Másodszor a most készen lévő 250 fr vitetődjön bé az bírák cassájába, a 110 fr pedig melly Rádi Sándornál vagyon az én halálom után szintén az bírák cassájába bé adódjon.

Harmadszor Miketz Szilágyi Mihály férjemmel a melly vagyonomat elélttem s első férjemről hozzá hozva az elköltött pénzemet az én életben maradó gyermekeim soha ne követeljék és ne is követelhessék ezennel meghagyom.

Negyedszer a fentebb előszámlált és 300 forintba rugó summa pénzem-ből említett férjemnek utolsó szükségére még ez úttal hagyok 50 forintot.

Ötödször a még el nem testált 300 forintokat hagyom Orbán Anna leánynomnak és annak két nevetlen gyermekeinek.

Hatodszor ... félém legyenek mind Anna leányomé, az én félém, abroszok, szakajtó ruhák legyenek Julis onokámé.

Nyolcadszor férjemnek hagyok 4 zsákot, s több féle eszközök legyenek Anna leányomé. Továbbá vagyon két hízó sertésem, 4 zsák búza, 2 zsák liszt, egy zsák árpa, ezek is fele a férjemé, fele pedig Anna leányomé legyenek.

Melly ebbéli végső rendelkezésemet nagyobb hitelére s állandóbb voltára nézve tulajdon kezem kereszt vonásával meg erősítem

Szentesen, 6^a Május 1825.; Vintze Éva kezem +vonás;

Mi előttünk Sebők János eskütt; Soós József eskütt; Farkas Sándor jegyző által.

Kalmár Éva Varga János hitvesének végső rendelkezése

1826. március 19.

Alól is írt Kalmár Éva Varga Jánosné kevés világi javaimról az általam ki kívánt Érdemes Eskütt személyek előtt, míg még ép elmével vagyok, e következő változhatatlan rendelkezésemet teszem.

- 1^{ör} Házamat, mely Sólyom János és Bajomi Nagy György szomszédja vagyok, és a melyben most betegen fekszem, hagyom örökösen és általában Kalmár János bátyámnak.
- 2^{ör} Böltskei Molnár András és Földvári Kis Mihályné szomszédságokba lévő 300 – háromszáz útból álló szőlőmnek Földvári Kis Mihályné felől eső haszon felét mostani férjem Varga Jánosnak hagyom, hogy azt holta napjáig bírhasa, annak halála után pedig ezen fele szőlőm Kalmár Mihály özvegy Bajkai Andrásné Kalmár Susánna és Kalmár János egyenlően osztozzanak. A Molnár András felől lévő haszonfele részt pedig egyedül magának Kalmár Jánosnak hagyom és rendelem. A szőlőhöz való edényeket éppen ezen arányban és értelemben megosztani kívánom.
- 3^{ör} Mostani férjemnek, Varga Jánosnak az első pont alatt elhagyott kisebb házamba és kamarába szabad lakást engedtessem.
- 4er A méltóságos uraságnak hagyok 10, a Reformáta Ekklesiának 10, a Rchatolica Ekklesiának is 10 forintokat.
- 5^{ör} A Reformáta és Catholica részen lévő árva gyermekek számára közösen és egyenlően összesen 10 forintokat.
- 6^{ör} Ingó bingó, apró cseprő házi eszközeimet, amelyek ezek közül férjem halála után meg lennének testvéreim egyenlően osztozzanak.
- 7er Szükségesnek látom emlékezetbe hagyni, hogy mostani férjem Varga Jánosnak tőle még első férjem temetésére költsönzött résztint kapási béréből bent maradt summával összesen váltócédulába egy száz forintokkal adós vagyok, melynek megfizetését és megtérítését a közös massa terhére hagyom a hagyomány aránya szerint.

Melly ekként szabad akaratomból, önként erőltetés nélkül tett végső rendelkezésemet annak hitelére és állandó voltára nézve nevem mellé tett tulajdon kezem keresztvonásával megerősítem.

Költ Szentesen, Marczius 13^{kán} 1826^{dik} esztendőben.; Kalmár Éva keze + vonása;

Mi előttünk: Eskütt Horvát István mk.; Esküt Kátai Pál József mk.; Előttem és általam: Boros Sámuel város hites jegyzője.

Özv. Takáts Ferencz Végső Rendelkezése

1826. augusztus 7.

Alól írott magamat végső órához közelíteni érezvén, maradékaim között támasztható villongások eltávoztatására kívánom az általam kikért Érdemes hites Személyek előtt, következő végső rendelkezésemet kevés világi javaim eránt tenni úgy mint:

- 1^{ör} Adós nem vagyok senkinek se, nékem adós Készi Farkas János 22 azaz huszonkét forinttal
- 2^{ör} Vagyon ezen házam, és kész pénzem 7 forint 40 krajcár azaz hét forint 40 kr ezüstben.
- 3^{ör} Házamat, melyet tulajdon szorgalmasságom által építettem hagyom vélem lakó kedves feleségemnek szabad tetszésére.
- 4er Készi Farkas Jánosnál kint lévő adósságot hagyom és rendelem a Reformata Ekklezsia szükségére úgy, hogy azon 22 forintokat halálom után mint tulajdonát rajta meg megvehesse.
- 5^{ör} Már egyéb akármilyen névvel nevezhető vagy található minden javaimat feleségemnek Horváth Ilonának hagyom.

Melly ekként tett végső rendelkezésemet tulajdon kezem keresztvonásával, annak nagyobb hitelére és állandóságára megerősítem.

Költ Szentesen Augusztus 7^{kén} 826 esztendőben.; Takács Ferencz keze + vonása;

Mi előttünk Esküt Kovács István mk.; Esküt Horvát István mk.; Előttem és általam Boros Sámuel mk. város hites jegyzője.

Özv. Répa István végső rendelése

1828. Bőjtelő hava 26.

Alól írott a halandóságnak bizonyos, de életének bizonytalan voltáról meggyőződve még ép elmével, önkényes szabad akaratomból józan megfontolás után örököseim között minden rosszakarató villongások elhárítása

okáért kevés világi javaimról következő végső rendelkezésemet az általam e végre megkeresett, hiteles tanúk előtt tészem.

- 1^{ör} Ház épületeimnek felét rendelem és hagyom mostani feleségemnek és tőle származott fiamnak Pataki Andrásnak tudni illik, és Répa Sándor fiamnak szabad rendelkezés jussával.
- 2^{ör} Ugyan csak ezen házi épületeimnek más haszon felét, Répa István, első feleségemtől származott fiamnak és gyermekeinek.
- 3^{ör} Mindenféle akármilyen névvel nevezhető házi eszközeim, műszereim, és akárhol található ingó javaimat, készítményeim, malomfélüket, egy szóval mindeneket halálom után számbavetéssel kotya vetyén eladattatnak és ezeknek árukból Répa Sára lányomnak adattasson 20 azaz húsz forint ..., a többi légyen mostani feleségemé és tőle származott fiamé. Úgy mindazonáltal:
- 4er Hogy feleségem, ezekből be vett summából a Reformata Sz Ekklesia részére 10 azaz tíz forintokat ki fizetni köteles légyen.

Melly ekként szabad akaratomból tulajdon keresztvonásaim eránt törvényes igazam szerint a jelen végső rendelkezésemet önön kezem kereszt vonásával annak másolhatatlanságára megerősítem.

Költ Szentesen Februárban 26^{kán} 828.; Répa István kezem + vonása;

Mi előttünk: Eskütt Dezső Mihály; Esküt Horvát István mk.; Elöttem és általam Boros Sámuel mk.

Ör. Árvai Istvánnak végső rendelkezése

1828. szeptember 27.

Én alól is írott Árvai István, minthogy még most öregségemhez képest tűrhető egészségben és ép elmével vagyok; de hatvankét esztendői időmre nézve életem végét közelíteni érezvén, első feleségem Néhai Rózsa Dobos Annától Lídia, István, József, Dániel és néhai Anna leányom árva fiatskája Boros Mihály, mint szintén 18 esztendőttől fogva véllem szép békeességben élő Sebesi Anna második feleségemtől életbe lévő Júdit, Erzsébet, Ferentz és Juliánna gyermekeim között halálom után történhető zavarodásnak eltávoztatására kevés világi javatskáimról é következőket tudományúl hagyni, és rendelkezni önként elhatároztam, s meg erősítés végett Nemzetes Bírák Uraméknak bé mutatni kívántam u.m.:

Vagyon egy házam Rózsa Ferentz és Sóllyom János szomszédságában.

Néhai első feleségem halálakor adós voltam Czuczai Gergelynének 200 Ftal, ugyan akkor Nemes Farkas Mihálynak 100 Ftal – Melly adósságaimból Sebesi Anna feleségem tulajdon hozományából fizetett meg Czuczai Gergelynének 200 Ftot, és ezzel még most is tartozom feleségemnek. A harmadik száz Ftot pedig közkereső Sebesi Anna feleségemmel fizettem le. Ezen kívül; Ugyantsak Sebesi Anna feleségemmel való teremtményből az 1810^{ik} esztendő július 10^{kén} adtam Lidia lányomnak 32 Frtot. Az 1811^{ik} esztendő Március 30^{kán} Anna leányomnak adtam 20 forintot. Az 1812^{ik} esztendői április 5^{kén} István fiamnak adtam 50 Ftot, az 1825^{ik} esztendői Mártius 6^{kán} adtam Dániel fiamnak elsőben 28. s ugyanazon esztendői augusztus 15^{kén} 25 és így összesen 53 forintokat. Az 1828^{ik} esztendői szeptember 28^{kán} József fiamnak adtam 100 Ftot. Mindnyájának tehát öszvességgel adtam 255 frokat. Mellyből részént eredeti nyugtatványok, részént írásaim között felírások találtak.

A házamat tsináltam néhai Rózsa Dobos Anna elsőbeni feleségemmel Sebesi Anna második feleségemmel pedig építettem az udvaron két kamarát, sertés ólat, kő hidat (?), egy nagy fészert, és a kertet. Vagynak áts mesterséghez való szerszámaim és házi eszközeim.

Elől számlált javaimba vagyon 145 azaz Száznegyvenöt Frt melly az atyám házának 1805^{ik} esztendői Martius 3^{ki} eladásából jutott.

Mellyekről így rendelkezek:

A mellyeket Sebesi Anna feleségemmel építettem vagy ezután építenék különböztetve betsültessenek fel, és számítdjon öszve azon 255 Frtal mellyet Sebesi Anna feleségemmel való köz keresményből adtam fiaimnak és leányaimnak, ide számítdjon azon 100 Ft is, mellyet ugyan tsak Sebesi Anna közkereső feleségemmel fizettem ki Nr Farkas Mihálynak. – Ezen közszerzeményeknek fele törvényesen és igazságosan feleségemet illetvén, néki ki fogás nélkül ki adattassanak. Azontúl az Atyai vagy is engemet illető részből fizetődjön ki tulajdon hozománya 200 azaz Kétszáz frt. A mi ezen felül marad számítdjon el belőlle gyermekeim számára az ősi 145 Frt. – A mi ezek után tisztán meg marad kilentz gyermekeim és Sebesi Anna feleségem egyaránt részesíttessenek, de úgy, hogy gyermekeimnek a mit ki adtam kinek kinek jussába számítdjon, a mellyik gyermekem pedig többet vett ki, mint a mennyi igaza lenne, fizesse vissza a másinak, ha pedig halálom esetére javaim meg fogynának, elsőbe Sebesi Anna feleségem része adottasson ki – és gyermekeim tsak úgy és abban részesíttessenek, ha feleségem részén felül marad.

Mesterséghez való szerszámaim István, József, Dániel és Ferentz fiaimé egyenlően legyenek – ide számítván azon szerszám darabokat, melyeket István, József és Dániel fiaim már ki vettek, s úgy tétessen egyenlő osztás jegyzeikem szerint.

Néhai első feleségem által hozott ágyi és ládabeli ruhákat, mint szintén vélem szerzett házi és konyhai eszközöket Lidia, István, Anna, József és Dániel gyermekeimnek a legkisebb darabig ki adván közöttök felosztottam, a most meglévő házi, gazdálkodási, gazdaasszonyi minden található ágyi és ládabeli ruhák, asztalok, székek és egyebek Sebesi Anna köz kereső feleségeméi legyenek. Mint szintén mindenféle élelemre valók is – s mind azok melyek feleségemnek ki adódnak örökösön, és szabad rendelkezése alá értetődnek. Külömben is első feleségemtől való gyermekeim inasságból lett felszabadulásuk óta átaljában külön magoknak kerestek: mind e mellett, a fentebb írottakon felül is több atyai segedelmekkel voltam erántok.

Ör Árvai István mp.

E jelen végső rendelkezése Ör. Árvai Istvánnak ő előtte szóról szóra, pontról pontra, fel olvastatván, ennek egész foglalatjára hozzá adott kivétel és változtatás nélkül maga szabad tetszéséből rendeltnek, és józan megfontolásból származott végső akaratjának lenni kinyilatkoztatta és fentebbi nevének alá írásával megerősítette.

Költ Szentesen Szent Mihály havának 27^{kén}. 828.; Elöttünk: Eskütt Kováts István mk.; Esküt Berényi Péter mk.; Elöttem és általam Boros Sámuel hites jegyző.

Özv. **Paksi Pál** végső rendelkezése

1829. május 20.

Én alol is meg írtt Paksi Pál, utolsó öregségembe kívántam csekély vagyonmrol végső rendelésemet a városházánál bírák uraimék előtt megtenni, ugyan is

1^{ör} Én senkinek adós nem vagyok, hanem nékem adós Böszörményi Sámuel, contractus mellett Száz, azaz 100 forinttal váltóban. Nagy József takácsnál vagyon 80 forintom ugyan contractus mellett.

2^{ör} Vagyon 4 férfi gyermekem, kettő katona, kettő pedig itt lakosok, mind a négy igen erkölcstelenek sok keserűséggel illettek, roszz cselekedeteik által, azért azoknak semmit sem hagyok.

- 3^{or} Vagyon két leányom Anna +, és Judit mostani öregségembe Judith unokám viselvén gondomat, halálom után ami maradt a 180 frtból legyen Anna leányomé és Judith unokámé, egyenlően osztozzanak el rajta, ha pedig mindketten meghalának, ami pénzem marad legyen a Reformáta Ekkleziáé.

Melly ekként történt végső rendelkezésemet saját kezem keresztvonásával megerősítettem.

Szentes, 20^a May 823.; Paksi Pál + Erzsébeth, de meghalván maradtok unokám; Elöttünk: Esküdt Bugyi András, Hevessy Benjamin város hites jegyzője

D. Kovács Erzsébet most Juhász Mihály hitvese végrendekezése

1830. december 9.

Alól írott ámbátor mind testemben mind lelkemben Isten kegyelméből ép és egészséges volnék, mind azon által meg gondolván az emberi és életnek bizonytalan voltát halálom után következő minden egyenetlenségeknek eltávoztatása tekintetéből az általam kért és ki küldetett Érdemes Tanácsbéli Személyek előtt kívánom a következő végrendekezést tenni u.m.:

Senkinek adós nem vagyok – hanem nekem Vas Pál szűcs adós 50 forinttal.

- 1^{or} Vagyon ezen házam, melyben most betegen fekszem, vagyon a nagy hegyben egy szőlőm, azon kívül még négy szőlőm, mellyet mostani férjem Juhász Mihállyal kerestem – Vagyon ezen kívül 400 soron capitalisom, mellyek almába, árpába, szalmába és egyebekbe vagynak – ezek az utolsó szőlőn kívül első férjemmel tulajdon keresményeim lévén, következőően rendelkezek felölök, u. m.
- 2^{or} Legelsőben is hagyok a Reformata Ecclesianak 200 forintot, mellyekből 50 a szegény tanulók rendelkezésére, 50 forint pedig a szegények tartására fordítottanak – a fel maradó 100 forint egyrészt a mit eleve meg maradt a Szentesi Ecclesiáé legyenek.
- 3^{or} Atyai örökségemben kaptam 100 forintot és egy fias tehenet, mellyet 40 ftban adtam el, ezen 140 ftok osztassanak fel élő testvérem és elhunyt néném leánya Vanka Judit között egyenlően.
- 3^{or} Mostani férjem Juhász Mihállyal keresett szőlő, melybe néki is 240 forintjai vagynak egyenest minden megsértés nélkül legyen az övé.

4er Házam, a nagyhegyi szőlőm, házi eszközöm és minden található vagyonom azonnal össze iratván annak eladása és pénzzé való tételére és végrehajtására, azokat fizetés mellett megkérem az Erdemes Bíróságot ezekből bejövendő jussokat a Kovács első férjemről való Vas nemzettség és férjem Juhász Mihály egyenlően osztozzanak el, úgy mind azon által hogy a bejött juss három részre osztatván minden nemzettség egy részből az illetőket elégítse vagy elégíttesse ki – megjegyzem hogy Vanka Judit a Kovács nemzettség osztályából egyenlően osztozzon.

Jó tisztességes eltakarításomat egyenest kedves férjem Juhász Mihály tegye meg – a fel maradandó 450 forintokból hagyok még mellettem fáradozó öz Pataki Jánosnének 50 forintot.

Melly ekképen általam tett és előttem szóról szóra felolvasott végrendelezésemet jól meg értvén azt helyben hagyom.

Szentes 9^a December 830..; Született Kovács Erzsébet Juhász Mihály hitvese keze + vonása;

Előttünk: Esküt Piti József mk., Esküt Berényi Péter mk. és Buza János jegyző.

Özv. Gyevi Bíró István Vég Rendelkezése

1830. március 15.

Alól írott haladóságot, mellyel a természetnek tartozom, szemem előtt tartván, világi javaimról, melyeket bírok, törvényes és természetes örököseim között, ne talán halálom után származható visszavonások elkerülése tekintetéből most a midőn még ép és józan elmével bírok, é következő önkényes érett megfontolásból és szabad akaratomból eredett végső rendélésemet tészem.

Megjegyzem 1^{sd}ben is, hogy én senkinek adós nem vagyok, és hogy én semmi Atyai vagy Anyai ősi javakban részt nem vevén, ilyen nemű javakat nem bírok; hanem minden vagyonom tulajdon igyekezetemből és munkámból álló szerzemény. Nevezetesen: nagy részét nőtelen koromban gyűjtögetett kész pénzből első feleségemmel Varga Erzsébettel 1807 esztendőben Martzius hónapban vettem egy házat 610, azaz hatszáz tíz forintos bankó czédulában, mely váltó czédulában 291 Frt 15 kroat teszen, ismét későbbben ugyantsak 1^{sd} feleségemmel vettem egy szőlőt is 206 Ftokon, melynek hasznát napról napra gyarapítván, minekutána a 2^{ik} mostan is életben lévő feleségemet Molnár Annát elvettem, eladván a fentebb említett házamat, és

szőlőmet, részszerént azoknak árából, nagyobb részént pedig fáradságos munkám után szerzett, a mostani feleségemnek gondos takarékosága által összevgyűjtött pénzünkön vettük az előbbinél nagyobb, és most is meglévő 5 pásztákból álló szőlőnket 170 v.ez. forintokonn, és ugyan tsak a most birtokunkban lévő házunkat is 260 v.ez frokonn.

Továbbá vagynak 1^{ső} feleségemtől származott gyermekeim ketten: István és János és ugyan tsak 1^{ső} feleségemtől származott, de már meghalt Sára lányom után Gyarmati Sámuel vőmnek két fiú gyermeke. Ezenkívül mostan is életben lévő Molnár Anna feleségemtől született Anna nevű hajadon leányom. Mindezen örököseim közül minden fent előszámlált és birtokomban lévő javaimban átaljános (:universalis) örököseimnek rendelem és teszem Molnár Anna feleségemet, és ettől származott Anna leányomat, oly móddal, hogy

- 1^{ör} Kötelesek lesznek most nevezett átaljános örököseim István és János fiaimnak az 1^{ső} feleségemmel szerzett ház és szőlő helyett ugyan azoknak vett árrát, az az 197 Frtot 15 Frt v. czédulábann kifizetni, mely summa két egyenlő részben a két fiú között felosztatva kiadasson.
- 2^{ör} Minthogy Gyarmati Sámuel hitvesének néhai Sára leányomnak jussa fejében már elébb egy a Gyarmati Sámuel vőm udvarán általam és magam tulajdon költségén építtetett házamat által adtam, továbbá kész pénzben 45 frtokat is kifizettem, ezenkívül akkori értékemhez képest tisztességesen is kiházásítottam, mindezeket egybevévén, ezeken felyül még ez úttal 50 v. cz. frtokat említett boldogult Sára leányom jussának tökéletes kielégítésére a tőlle származó unokáimnak átaljános örököseim által kifizettetni rendelek.
- 3^{ör} Hogy pedig átaljános örököseim ezen 1^{ső} feleségemtől származott gyermekeim részekre rendelt kész pénzbeli summákat kifizethessék (:kész pénzem nem lévén:) az úgynevezett Bimbó Szőlő féle 2 pászta szőlőmet, mely a Serfőző szőlője mellett fekszik, rendelem, és kérem a helybéli betsületes és érdemes Elöljáróság által a többet ígérőnek eladatni, és ezen eladott szőlőnek árából 1^{ső} feleségemtől származott gyermekeim részére rendelt kész pénzeket kifizettetni.
- 4er Mostani feleségem a közelebb eladásra kijelölt 2 pászta szőlőn kívül még megmaradandó szőlőmet és házamat Anna hajadon leányomtól semmi esetben elidegeníteni, szabad nem leszen, hanem gondos gazdálkodás által azoknak hasznából leányomat és magát tartván, halála esetében ugyan ezen mostan megrendelt állapotjában Anna leányomnak birtokába általadja; hogyha pedig (: a mit nem remélek:) más férjhez menne, azon esetben Anna leányom az

utánnam maradt házat és szőlőt tellyes rendelkezésbeli jussnak birtokába révén, édes anyának abból tsak 25 v. czftokat hét részül adni köteleztetik.

5^{ör} Megjegyzem és különösenn rendelem, hogy mintegy 20 darab házi olvasó könyveimből János fiamnak, mint aki vallását, melyben született, s általam neveltetett, akaratom ellen ok nélkül megváltoztatta, semmi sem adasson.

Melly illetén szabad akaratomból, ép és józan elmével vett Önkényes Végső rendelkező levelemet annak törvényes állandó erejére nézve tulajdon kezem által tett nevem alá írásával megerősítve kiadtam.

Szentesen. Mindszent hava 35^{kén} 1830^k esztendőben.; Gyv. Bíró Estván +

Gyevi Bíró István e jelen végső rendelkezését magában foglaló levelet nékem elő mutatván meg kért, hogy ezen ő tulajdon végrendelkezésének valódiságát bizonyoságképpen írnam alá; melyhez

képpest, minek utána, ez előtt elolvastam, bizonyíthatom, hogy a bennt foglalt minden szavakat tulajdon végrendelkezési akaratjának előttem kinyilatkoztatt.

Költ Szentesen, Sz. András hava 10^{ik} 1830^{ik} esztendőben; Dobosy Lajos táblabíró.

A fentebb pontosabban jegyzett rendelkezését Gyevi Bíró István személye szerint városunk közházához felhozván, előttünk kinyilatkoztatta; ezen írásban tett akaratja minden változtatás avagy fenttartás nélkül önkényes megfontolás után szánt szándékából tetetett így és nem másképpen. Mihez képest ugyan azt előttünk is ujjonon tulajdon keze alá írásával állandó másolhatatlan erejére nézve meg erősítette.

Szentesen November 15^{kén} 830.; Előttünk jelen lévő tanúk előtt Pál Josef mk, Bíró; Eskütt Sebők János mk.; Előttem és általam Boros Sámuel mk. hites jegyző.

Aradi Istvánné született **István Erzsébet** végső rendelkezése

1830. július 31.

Én alább is meg írt mostan Aradi István hitvese másképp született István Erzsébet, mostani beteges állapotomra nézve, magamat utolsó óráimhoz közelíteni érezvén, mint hogy még ép elmével vagyok, kevés világi javaimról

kívántam az általam ki kívánt érdemes személyek előtt végső rendelkezésemet tenni. u. m.

- 1^{ör} Én senkinek adós nem vagyok és senki nekem nem adós.
- 2^{or} Jó emlékeztető első férjem Pálovits Ferencznek és atyjának Pálovits Józsefről maradtak ősi vagyonok két ló és egy tavali tsikó, egy fakó kotsi és az eladott házakból minekutána annak árrát adósságba többnyire kifizették volna száz forint, és a Méltóságos Földes Uraság kegyes engedelme mellett birok pusztá 4/8 hely földdel, mellyen boldogult első férjem Pálovits Ferenczel, mint közkereső, tanyát építettünk.
- 3^{or} Mint mindenben, és minden javaimban a mi még meg vagynak köz kereső lévén, a sok szűk esztendőben történt fogyatkozásoknak kisorolása után megmaradtak – vagyon kilencz darab marhám; – mellyek közt egy ökör, hat tehén, és két 3^{fü} üsző meg vagyon, mind ekkoráig úgy a házam és nyolcz pásztából álló szállóm.

Melly előll számlált vagyonaimból a következőkben rendelkezek u. m.

- 1^{or} Első férjemmel épített tanyai épületemet – úgy az elől számlált kilenc darab marháimat, házamat, és nyolcz pásztából az Öreg hegyen ültetett szállómet, mind szabadossan rendelkező közkereső, hagyom mostani, szeretett férjem Aradi Istvánnak, annak halálával ugyan fiának Istvánnak.
- 2^{or} Az elől számlált vagyonaimból ahogyan mostani szeretett férjem Aradi István ekkor már Julianna örökben tartott leányomnak tisztességes, és maga sorsához megkívánó kiházásítása, azon felől két forintokat váltóban, egy rugott üsző borjút, két derékaljat, egy dunnát, és hat párnát, a többi ágyneműt tudni illik három derékaljat, egy dunnát és 4 párnát, mostani férjem fia István feleségének hűségemmeltem tett többszöri szolgálataiért adom.
- 3^{or} Tisztességes eltakarításomat bízom az én szeretett férjem Aradi Istvánra.
- 4er Az elől számláltakon kívül a Reformatus Ispotálybéli koldussainak fejénket /:az Atyákat értvén:/ két forintot váltóban.

Melly ebbéli szabad akaratomból készült, és előttem szóról szóra felolvassa végső rendelkezésem, hogy mindenekben kívánságom szerint fellejgyeztettek és előttem volna hagyván felolvastattak elősmerem és jelen nevem aláírása mellé tett kereszt vonással megerősítve végső rendelkezésemet teszem.

Költ Szentes, July 9^{kén} 1830.; Aradi István hitvesse született István Erzsébet keze + vonása;

Előttünk: Esküt Horvát István mk., Eskütt Verner Mihály mk.; Előttem és általam Imre János mk.

Özvegy Mindszenti Varga Mihályné született **Rátz Ilona**
végső rendelkezése.

1832. február 15.

Alább is meg írt Boldogult Mindszenti Varga Mihály özvegye született Rátz Ilona, minekutána magamat utolsó óráimhoz lenni közelítetvén ép elmével, successoraim vagy legatariussaim között történő villongásoknak el távoztatására, a kiküldött és általam megkért eskütt személyek előtt következendő végrendekezést kívánom tenni.

Isten kegyelméből vagyon ezen városi házam, amelyben betegen fekszem, úgy szintén a Méltóságos Földes Uraság kegyelméből bírok 4/8 urbanialis földön épül tanyai épüлетem azon kívül négy darab lovaim és két 3^{ad}fűvet menő üszőim, amelyekből:

A váradi házamat Erzsébet nyomorult leányomnak, más található vagyónaim haszon fele részével hagyom – a tanyai épületeken Mihály fiamnak, oly megjegyzéssel, hogy érdekllett nyomorult Erzsébet testvérjét haláláig tartsa betsületessen, mint szegény sorsához illendő, – a mikor mulandó világból az melyeken által szállíttatana légyen minden utána maradandó hagyom vagyónaim, Mihály fiamra.

A két 5^{fü} üszőmet mint hogy Rozália leányom még kiházásítva nem volna, nékie ki házastására hagyom, úgy hogy azon két üszőből sem egyik, sem a másik testvérje semmi esetben részt ne vehessen.

Ezen kívül Asztalos Györgynek tartozom Ötven forintokkal melyett halálom után a közösből értetődvn, a két 5ödfű üsző fiaim által fizettessen ki.

Melynek nagyobb hitelére adtam a jelen nevem aláírása mellé tett és ép elmével meggondolt előttem elolvasott kereszt vonásommal megerősített végső rendelkezésemet.

Költ. Szentesen, February 15^{kén} 1832.; Mindszenti Varga Mihály hitvesse született Rátz Ilona keze + vonása; Előttünk: Berényi Péter eskütt bíró mk., Verner Mihály eskütt mk., Gruza János mk.

Öz. Komáromi Jánosné született **Szikszai Mária** végső rendelkezése

1834. szeptember 19.

Alább írott jó lehet testemben beteges vagyok, de ép elmével és józan észszel, halálom után gyermekeim között történhető visszavonások eltávoztatása tekintetéből, az általam ki kért és megjelent érdemes kiküldöttek előtt, teszem elkövetkezendő végrendelésemet – u. m.

1^{ör} Az első férjem Angyal Mátyás miután ez árnyékvilágból az örökké valóságra által költözött volna, tőle maradtak öt élő gyermekeim nevezetten József, István, Erzsébet, Julianna és András, halála már mint hogy a Méltóságos Földes Uraság Kegyelme által bírt 4/8 urbarialis földnek használatára elégtelenek lettünk volna - második házasságra férjem Komáromi Józseffel kitől Borbála lányom származott – a földet minthogy második férjem a Méltóságos Uraságot annak bírására meg kérte, reá iratozott, és annak nevében most pedig magamén, a Méltóságos Uraság engedelme mellett már 20 eszten-deje hogy bírom.

2^{ör} Senkinek adós nem vagyok, de nékem sem adós senki.

3^{ör} Vagyon tehát egy városi fennálló házam a Méltóságos Uraság részén 4/8 urbarialis földön épült tanyám, lovaím, marháim és sertéseim, ezekről következőn teszem végrendelezésemet, u. m.

József fiamnak hagyom az egész tanyát, fele földet, Istvánnak pedig mit a ki nagyobb kiszolgálása lévén, fele tanyát és a városi házamat – azon kívül a mi lovak, marhák, gazdasági eszközök, házi holmik ki vevén az egy részüket, egyenlően két fiam atyafiságossan osszák el egymás között, ha pedig el nem oszt hassanak, az arra ki rendelő Eskütt Személyek által megbecsültetvén az érdemes javaimat végső kérésem mellett között felosztattván egyenlítse ki.

A mi leányaimat illeti, ők sorsok szerint ki elégtve mindezekből egyenlően voltak – annak egyenként adjanak a fiúk egy egy borjút mindnyájok: ... Jánosné Anna leányomnak azon kívül mint betegsé-gemben hűséges gondoskodó hagyok 1 posztó réklit, és egy újj köd-mönt, Borbála leányomnak pedig a kék tarka dunnát, azon felől a mi ágybéli lepleim vagynak osszák el édes leányaim egyenlően egymás között.

Végső takarításomnak tisztességes tételét egyenest két fiamra bíz-ván, azt meg tenni sorsomhoz képest megkívánom.

Melynek is állandóbb és tisztességesebb voltára nézve akaratom a jelen nevem alá írása mellé kezem kereszt vonásával megerősítem végrendelkezésemről szóló leveletem.

Költ, Szentesen Sz. Mihály hava 19^{én} 834^{ben}; Özvegy Komáromi Jánosné született Szikszai Mária keze + vonása; Elöttünk: Eskütt Horvát István mk., Eskütt Lakos András mk., és általam Buza János mk.

Csizmadia Szépe Pál végrendelkezése

1834. szeptember 4.

Alól is meg írt beteges állapotomra tekintve noha még ép elmével volnék, kevés világi vagyonaimról történhető hatalom által, successoraim között ne talán felforogható villongásoknak eltávoztatására az általam kikért Érdemes Eskütt Személyek előtt következő végrendelkezésemet kívánom tenni. u. m.

1^{ör} Még az 1833^{ik} esztendő február hónapja 10^{én} általam és feleségem Soós Mária közösen történt és a Sz. Ecclesiának be véselt egyességünket törvénytellennek és semminek declarálom, az minden pontjaiban foglalt egyező kölcsönös ajánlásimat semmivé teszem. – Mindezekután a 4^{ik} pont értelme szerint Dani és József édes fiaim nékem, mint már munkára és idejekre meg értek, hitves társam házához és első férjéről maradtott vagyonkába oly móddal által költöztek volna, hogy szeretett hitves társamat, mint mostoha anyokat meg betsülenék, azt nem tellyesítvén véle gorombául, az egész házzal pedig egyenetlenül bántak, sőt magok önkényes akaratjokból javaimat pusztították, jószágaimat magokkal elhajtották, engemet magamat hagytak. – Ne hogy szeretett hitvesem halálom után tőlök háborgattasson, mint minden vagyonomnak keresője – szeretném és kívánom, hogy az 1^{so} Tizedkerten lévő házam ingó jószágotskáim, kevés pénzetském, élésem, egy szóval mindenemet az utolsó szögig hagyom szeretett hitvesem Soós Sárának – úgy mind azonálal, hogy ha most takarításom költségeimet azokból szabadon disponálhattam, halála után a mi vagyonkánkból fel maradtott Balog Sándorné született Szépe Erzsébet leányomé és ne másé legyenek.

Melynek állandóbb voltára tekintve újra jelen végrendelésemet pontról pontra jól megértvén kezem alá írásával meg erősítettem.

Szentesen 4^a Septemberében 834.; Elöttünk: Jozsa Istvány Eskütt Biro; Kovács Pál adószedő; mint Hites Bizonyság és általam Buza János.

Özvegy Vetseri Isvänné született **Sós Katalinnak** végső rendelkezése

1837. január 30.

Alól írott ámbátor mind testemben, mind lelkemben Isten kegyelméből ép és egészséges volnék, mind azon által meg gondolván az emberi életnek bizonytalan voltát, halálom után következő minden egyezetlenségek eltávoztatása tekintetéből az általam kért és kiküldetett Érdemes tagok előtt kívánom ekövetkező végrendekezést tenni u. m.

Semmi adósságaim nincsenek.

1^{ör} Vagyon ezen városi házam 7/8-as földhasználatom, 20 darab marhám, hat darab lovaim, 120 darab juhaim, és 8 darab sertéseim. Ezeket mind tulajdon keresményeimet következők, módon kívánom felosztani. István, János, Sára, Judit, Zsuzsanna, Mária és a vélem lakó Mihály és Dániel gyermekeim kötött, István és János fiaimat mindekből régen kielégítettem, azoknak a kitett vagyonaimból semmit sem hagyok.

Mihály és Dániel fiam az előli adatokból nevezetesen 7/8 föld használatyából, házból 20 db marhákból, 6 db lovakból, 120 db juhokból, 8 db sertéseimből és gazdasági eszközeimből osztozzanak egyenlően, úgy mindazonáltal, hogy leánytestvéreiknek mindketten vagyis egyik-egyik ugyan 150, összesen 300 forintokba fizessenek, minthogy pedig már Sárának 50 és Mária leányomnak is 50 forintokat adván életemben, azzal mérsékelve osszák el a 300 forintokat egyenlően. Úgy az ágyi lepleim, a házi eszközökön kívül legyenek négy leányaimé.

Melyeknek nagyobb hitele és állandóbb voltára nézve adtam e jelen nevem aláírásához tett keresztvonással megerősített végrendekezésemet,

Szentes 31e Január 837.; Özvegy Vetseri István keze + vonása Előttünk: Eskütt Páll József mk.; Esküt Berényi Péter mk. Imre János.

Tárgymutató

(összeállította: Szabó Ernő)

adósság, 38, 47, 57, 60, 61, 62, 63, 99, 108, 113, 125, 126, 143, 144, 148, 155,
158, 169, 175, 176, 186, 197, 198, 205, 213, 214, 215, 218, 220, 227, 231,
239, 245, 258, 262, 268, 270, 271, 274, 286, 289, 307, 309, 318, 322, 323,
330, 333, 335, 341, 345
activa adósság, 57, 175, 215
passzív adósság, 57, 61
ágynemű, 92, 93, 94, 116, 157, 159, 168, 171, 172, 186, 190, 201, 238, 239, 247,
256, 261, 268, 269, 276, 279, 284, 286, 302, 341
állat, 14, 16, 71, 90, 91, 94, 96, 97, 103, 129
allodium, 23
appertinentia, 19
árrenda / haszonbér, 23, 28, 29, 31, 68, 70, 75, 76, 96, 98, 100, 103, 114, 121,
148, 149, 158, 159, 162, 168, 171, 175, 177, 195, 200, 226, 233, 239, 240,
278, 291
árva, 30, 107, 108, 109, 113, 124, 126, 127, 133, 148, 152, 155, 161, 168, 169,
170, 173, 175, 176, 179, 181, 184, 202, 204, 209, 221, 222, 228, 244, 253,
255, 256, 257, 258, 272, 273, 282, 287, 295, 300, 304, 317, 328, 332, 334
bejegyzések jegyzőkönyve, 59
belső telek, 30, 71, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84
bíró, 30, 31, 33, 36, 37, 43, 44, 45, 51, 54, 55, 60, 62, 63, 73, 74, 84, 90, 132, 158,
163, 164, 169, 178, 185, 186, 197, 205, 211, 214, 215, 217, 221, 222, 223,
226, 228, 230, 231, 233, 236, 237, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 250,
266, 268, 269, 273, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 285, 291, 303,
338, 340, 342
birtokbírhatás, 28, 39
céh, 98, 227
codicillus / fiókvégrendelet, 49, 50, 83, 112, 184
contractus / szerződés, 19, 20, 21, 22, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 38, 44, 46, 47, 54,
58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 84, 88, 90, 102,
123, 129, 146, 148, 151, 162, 163, 165, 166, 167, 170, 175, 256, 260, 268,
281, 293, 300, 303, 308, 312, 314, 315, 316, 319, 336
dunyha, 93, 94, 175, 198, 258, 263, 276, 281
eke, 92, 93, 149, 152, 166, 167, 180, 227, 240, 289, 291, 294, 298, 311, 323
fűzfa/füzes, 65, 89, 96, 97, 118, 122, 158, 159, 160, 161, 173, 210, 228, 289, 323
gyám, 47, 110, 125, 196, 215, 223, 228, 292, 293
gyámoltás, 114, 177, 196, 203, 262, 311
gyümölcsös, 86, 297
hagyomány, 15, 48, 90, 93, 108, 109, 117, 126, 127, 128, 130, 133, 180, 181,
199, 251, 255, 282, 332
kegyes hagyomány, 57, 63

hajadon, 105, 115, 116, 124, 151, 157, 184, 195, 196, 203, 214, 257, 276, 284,
 285, 289, 299, 330, 339
 Hármaskönyv/Tripartitum, 26, 35, 37, 38, 83, 100
 haszonbéres föld, 23, 68, 70, 75, 103, 226, 278
 ház, 16, 19, 44, 45, 51, 54, 56, 61, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 80, 81,
 82, 83, 84, 86, 89, 92, 94, 97, 99, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 111,
 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 121, 123, 125, 132, 143, 144, 146, 148,
 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 164, 166, 168, 171, 172,
 173, 174, 175, 176, 177, 180, 182, 185, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 194,
 195, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 205, 206, 208, 210, 211, 212, 213,
 214, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 230,
 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246,
 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 258, 261, 264, 267, 270, 271, 273,
 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289,
 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 301, 302, 303, 304, 306, 307, 309, 311,
 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326,
 327, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 335, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343,
 344, 345
 házi eszközök, 14, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 99, 105, 114, 115, 122, 143, 147, 154,
 159, 168, 173, 176, 182, 183, 186, 192, 198, 199, 203, 208, 209, 213, 215,
 218, 221, 227, 229, 230, 233, 234, 239, 241, 242, 244, 252, 260, 265, 267,
 268, 269, 270, 274, 277, 280, 281, 283, 284, 289, 292, 302, 311, 314, 315,
 319, 325, 326, 328, 329, 330, 332, 334, 335, 336, 338, 345
 honorácior, 32
 hordó, 85, 86, 91, 92, 97, 160, 161, 168, 170, 254, 273, 289, 297
 hozomány, 57, 94, 96, 115, 123, 124, 125, 131, 135, 187, 213, 223, 224, 225,
 239, 246, 274, 276, 335
 ingó dolgok, 14, 64, 90, 95
 istálló, 68, 70, 72, 77, 81, 148, 168, 251, 266, 290, 294, 297, 301, 303, 306, 313
 jegyző, 31, 36, 40, 43, 44, 45, 46, 48, 55, 74, 149, 150, 157, 163, 164, 167, 169,
 171, 173, 174, 175, 178, 180, 181, 183, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192,
 197, 201, 203, 205, 206, 209, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 221, 222,
 223, 224, 228, 229, 231, 233, 234, 237, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 247, 249,
 251, 255, 260, 262, 263, 266, 268, 269, 272, 274, 277, 280, 281, 283, 284,
 285, 286, 287, 288, 292, 293, 296, 301, 306, 309, 312, 317, 319, 320, 321,
 323, 324, 325, 326, 330, 331, 333, 336, 337, 338, 340
 jogforrás, 34, 35, 37
 kád, 85, 86, 91, 96, 160, 170, 254, 289, 291
 kamat/interes, 31, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 109, 116, 122, 161, 170, 173, 194, 204,
 207, 214, 227, 232, 236, 238, 243, 255, 270, 272, 275, 281, 286, 296, 300,
 308, 328, 329
 kapa, 85, 92, 99, 170, 227, 295, 306, 329
 katona, 101, 111, 112, 149, 150, 182, 198, 220, 221, 233, 257, 300, 309, 315,
 316, 336

kiházasztás, 37, 96, 99, 124, 131, 132, 188, 199, 220, 227, 232, 247, 252, 304, 341
 kocsi, 81, 91, 92, 93, 97, 98, 102, 103, 114, 118, 119, 122, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 166, 167, 168, 169, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 180, 182, 189, 193, 200, 206, 216, 218, 226, 231, 240, 262, 265, 284, 289, 291, 294, 295, 298, 306, 307, 310, 311, 312, 318, 323, 325, 341
 kolera, 26, 50, 51
 ködmön, 93, 123, 258, 263, 264, 308, 314, 343
 kölcsön, 28, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 228, 317, 329
 kunyhó, 86, 87, 146, 160, 161, 171, 204, 267, 273, 291
 ládabeli ruha, 14, 259, 330, 336
 lánc, 85, 92, 93, 170, 172, 227, 289, 291, 295, 297
 lepedő, 93, 94, 147, 172, 227, 247, 253, 258, 259, 261, 263, 264, 268, 281, 299, 314, 315, 329
 malom, 19, 65, 77, 83, 96, 118, 119, 145, 146, 147, 152, 158, 159, 160, 161, 171, 224, 231, 232, 256, 289, 290, 334
 mester/mesterség, 32, 60, 80, 84, 98, 99, 100, 105, 129, 163, 188, 195, 198, 219, 224, 227, 245, 248, 281, 312, 319, 322, 335
 metsző kés, 85, 92, 170
 nádvágás, 19, 59
 nemes, 12, 16, 17, 28, 32, 35, 37, 38, 39, 40, 49, 66, 70, 71, 82, 88, 95, 98, 101, 124, 129, 162, 164, 224, 251, 314, 322
 osztály, 14, 22, 35, 37, 39, 46, 47, 50, 52, 57, 68, 71, 75, 77, 78, 80, 83, 88, 89, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 107, 118, 119, 124, 130, 131, 132, 133, 153, 159, 162, 177, 183, 186, 189, 190, 195, 215, 220, 221, 240, 241, 265, 266, 267, 288, 291, 292, 338
 örökbefogadás, 48, 49, 113, 114, 196, 270, 341
 örökös, 12, 13, 27, 34, 39, 42, 46, 47, 48, 49, 52, 56, 57, 62, 63, 69, 70, 83, 88, 92, 102, 103, 106, 107, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 128, 130, 131, 133, 179, 180, 181, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 202, 203, 204, 209, 212, 213, 214, 216, 221, 229, 230, 231, 234, 235, 236, 237, 238, 241, 244, 250, 252, 261, 264, 266, 270, 271, 272, 275, 278, 280, 284, 285, 290, 292, 294, 320, 329, 333, 338, 339
 helyettes örökös, 83, 110, 111, 112
 törvényes örökös, 51, 96, 102, 110, 112, 116, 215, 241, 286
 örökváltság, 18, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 39, 44, 54, 72, 75, 102, 129
 ősiség, 28, 29, 35, 70, 80, 100, 102, 104, 129, 131, 132, 158, 181, 213, 311, 317
 özvegy, 47, 51, 58, 62, 70, 78, 81, 94, 109, 110, 111, 114, 115, 118, 119, 121, 122, 123, 131, 133, 148, 149, 158, 159, 165, 173, 181, 209, 211, 216, 225, 232, 253, 254, 257, 258, 262, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 273, 274, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 292, 293, 309, 317, 319, 328, 330, 332, 342
 pénz, 19, 21, 23, 35, 36, 58, 59, 60, 61, 66, 88, 95, 97, 98, 99, 102, 103, 105, 109, 113, 114, 115, 122, 125, 126, 130, 145, 146, 147, 149, 152, 155, 158, 159, 162, 164, 165, 166, 170, 171, 173, 175, 177, 179, 184, 185, 190, 197, 200,

203, 204, 214, 215, 219, 222, 223, 228, 231, 232, 236, 238, 241, 242, 243, 247,
 252, 253, 255, 256, 258, 259, 260, 262, 266, 269, 273, 274, 279, 281, 282,
 299, 308, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 322, 324, 325, 331, 333, 337, 338,
 339, 344
 Petrák-krónika, 50
 praedium, 67, 68, 253, 289, 307
 protocollum/egyezségek jegyzőkönyve, 73, 74, 251, 252, 290, 292
 robot, 19, 21, 26, 66
 rokolya, 93, 258, 263
 sommás per, 61
 szállás, 65, 67, 68, 69, 71, 73, 77, 129, 130, 143, 145, 146, 147, 148, 154, 158,
 171, 179, 253, 254, 294, 295, 297, 302, 304, 307, 310, 311, 312
 szerzett vagyon, 34, 64, 72, 100, 102, 103, 105, 107, 131, 152, 195, 302
 szokásjog, 10, 34, 47, 48, 49, 55, 64, 71
 szőlő, 19, 20, 21, 44, 60, 62, 65, 80, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 96, 97, 100,
 102, 105, 106, 108, 111, 115, 117, 118, 119, 122, 143, 144, 145, 146, 148,
 150, 151, 152, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 166, 168, 169, 170, 171, 172,
 173, 177, 182, 184, 187, 190, 200, 203, 204, 210, 216, 217, 218, 221, 222,
 223, 224, 225, 229, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 251, 252, 254, 255, 256,
 257, 260, 262, 263, 264, 265, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 276, 288, 289,
 291, 299, 303, 306, 312, 318, 321, 324, 329, 332, 337, 338, 339, 340, 341
 tanya, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 92, 93, 96, 99, 111, 119, 159, 160, 166, 167, 174,
 176, 177, 180, 184, 188, 192, 200, 205, 212, 219, 229, 239, 244, 261, 266,
 267, 273, 289, 290, 291, 295, 296, 312, 318, 329, 330, 341, 342, 343
 telkes jobbág, 19, 32, 65, 129
 tized, 26, 78, 79, 103, 106, 207, 216, 221, 222, 223, 225, 229, 239, 242, 248,
 251, 252, 277, 283, 293, 344
 törvény, 22, 23, 25, 26, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 47, 49, 72, 105, 179, 199, 225, 250,
 292
 urbarium, 20, 66
 úrbéri szerződés, 19, 21, 31, 38, 66, 84
 úrbéri telek / urbariális föld, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 39, 64, 65, 66,
 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 84, 96, 98, 100, 102, 129, 131, 146, 150,
 152, 166, 174, 177, 184, 192, 205, 278, 291, 311, 321
 váltsági föld, 72
 végrendelkezési képesség, 35, 53, 132
 zálogszerződés, 28, 29, 31
 zsellér, 19, 20, 32, 65, 84, 116, 120, 129

A végrendeletek betűrendes mutatója

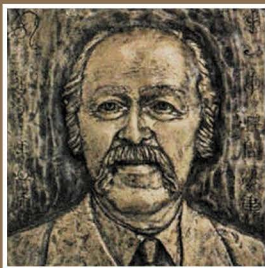
(összeállította: Szabó Ernő)

Antal Ferentz	198
Antal István	179
Aradi Mihály.....	153
Árendás Török János.....	151, 231
Árvai István	334
Árvai Lidia.....	248
Asztalos Rebeka	281
Bajomi Nagy Erzsébet	269
Bálint István	191
Balog István.....	158
Balog Mihály.....	245
Balogh György	230
Balsi András	196
Bárdos Anna.....	283
Bári Erzsébeth.....	309
Bartutz Katalin.....	258
Berényi Mihály.....	300
Berkes Pál.....	205
Bognár Mihály	326
Bokor István.....	320
Bokor Nagy János.....	304
Bónis Sára.....	328
Boros Pál.....	170
Borsos Katalin	320
Bölszkei Molnár András.....	181, 184
Böszörményi István.....	310
Buzi Erzsébet.....	263
Czeplédi Kováts Ferencz.....	156
Csák testvérek	288
Csányi Katalin.....	256
Csányi Mihály	327
Csizmadia Szepe Pál	344
Csoó István.....	203
Csordás Anna.....	248
Csöre borbély Sámuel.....	221
Csulak József	215
Dantsik András	165
Debreczeni István.....	167
Doczi János.....	171
Dóczi János örökösei.....	290
Dósai Molnár Gábor.....	312

Dotzi János.....	146
Dotzi Miklós	144
Dunás Varga István.....	216
Egri Anna (Ágnes)	270
Erdélyi József.....	223
Fási Anna.....	276
Fejes Sámuel	155
Fekete Anna	250
Fekete Nagy Márton.....	214
Fenyvesi Mihály	148
Gágyor Antal	239
Gilicze testvérek.....	292
Gréczi Ilona	264, 266
Gyevi Bíró István	338
Hajdú János	250
Hollik Josef.....	199
Horvát Ilona	277
István Erzsébet.....	340
István Mihály	150
Jako Ferentz.....	247
Janó Mihály.....	176
Kakas Baranyi István örökösei	294
Kálmán Gergely.....	301
Kálmán János.....	233
Kalmár Éva	332
Keresztúri József.....	197
Kis Katalin.....	261
Kiséri Pólya János.....	229
Kiss Katalin.....	313
Koncz Erzsébet.....	278
Kondor András	305
Kontz János.....	308
Kónya vagy Kövér Kiss János.....	324
Kovács Erzsébet.....	337
Kovács István	226
Kováts Elona	286
Kozák István	180
Köles Mihály	192
Körösi Horváth János	193
Lakos Ferencz.....	224
Laskovics Anna.....	285
Lénárt István	149
Lévi Dávid	237
Lovas János.....	185, 234, 243
Makai Kiss János	176

Mátsay Ersébeth.....	268
Mészáros Ferencz.....	211
Mihálkovits Mátyás.....	217
Molnár Kiss István.....	328
Nagy András.....	228
Nemes Anna.....	257
Nemes Áts Julianna.....	274
Nemes Halász Susánna.....	271
Nemes Sarkady Nagy János.....	240
Német Katalin.....	284
Németh József.....	202
Oláh nemes Istvánné.....	314
Öreg Gilicze György.....	218
Öreg Kálmán Gergely.....	316
Öreg Kánya János.....	315
Öreg Oláh János.....	201
Örsi Takáts Mihály.....	189
Özvegy Halász Szabó András.....	317
Páger János.....	246
Paksi István.....	173
Paksi Mihály.....	242
Paksi Pál.....	336
Pál Katalin.....	280
Pálfi János.....	225
Pálffy Sára.....	279
Papp Erzsébet.....	251
Pászti Tóth Mihály.....	186
Pataki Péter.....	208
Piti Ferenc.....	303
Piti Tamás.....	297
Rácz István.....	244
Rácz Ilona.....	342
Répa István.....	333
Rideg Anna.....	178
Samu Katalin.....	299
Sebesi András.....	188
Sebesi Mihál.....	263
Sinóros Szabó József.....	251
Siprikó Kis Mihály.....	208
Somodi Judit.....	254
Sós Katalin.....	345
Szabó Ferenc.....	288
Szabó István.....	156
Szabó József.....	248
Szalkai József.....	212

Szántó Erzsébeth.....	259
Szatmári Sámuel.....	236
Szeder Ferencz.....	206
Szegedi József.....	325
Székely Sámuel.....	209
Szikszai Anna.....	272
Szikszai Mária.....	343
Szombathy Borbála.....	319
Szüts Pap János.....	210
Takáts Ferencz.....	333
Török Ersébeth.....	262
Török György.....	143
Törötsik Imre.....	307
Törötsik János.....	187
Udvardi István.....	169
Vácz Anna.....	260
Varga Mátyás.....	195
Vass István.....	174
Vetseri János.....	190
Vida Susanna.....	253
Vintze Éva.....	331
Virág Ferencz.....	248
Virágos Kiss István.....	194
Vladár Mária.....	275
Zsiros István.....	213

TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ

JOGI KULTÚRTÖRTÉNETI ÉS JOGI NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT

A monográfia Szentes mezővárosában a 18. század utolsó harmadában és a 19. század első felében keletkezett jobbágy végrendeleteket dolgozza fel a jogtörténész szemével. A szerző elsősorban azt vizsgálja, hogy miképpen jelentek meg a jobbágyok körében élő öröklésjogi szabályok. Megállapítható, hogy a végrendeletek többségében vagy a gyermekek között már végrehajtott osztályt rögzítették vagy az örökhagyó a végrendeleti intézkedés során alakította ki a törvényes osztályrészeket. A végintézkedések körében külön hangsúlyt helyeztek az özvegyi jog érvényesítésére. Ezzel szemben a leányoknak juttatott örökrész kialakításánál megelégedtek annak rögzítésével, hogy őket megfelelő módon kiházasították. Ebből több öröklési per keletkezett, mert 1840:8. tc. a jobbágy leányoknak is egyenlő osztályrészt rendelt az apai ősi vagyonból.

A szentesi végrendeletek is bizonyítják, hogy a jobbágyok odafigyeltek az örökölt ősi vagyonra, amelyre nemcsak a jobbágy fiúk, de a leányok is igényt tartottak. E végrendeletek érdekessége, hogy 1836-ban a mezőváros örökváltsági szerződést kötött földesuraival, s bár a megváltási összeget nem tudta kifizetni, a jobbágyok, az addig „a földesúr engedélyével bírt” úrbéri telkeket „váltságos földnek” nevezték, és saját tulajdonként tartották számon. Erről szabadon végrendelkeztek, sőt 1836 után – adott esetben – mint örökölt földet ősi birtoknak is tartották.

A végrendeletekben a mezőváros mindennapjaira is talál utalást a kutató. Nyomon lehet követni az árvíz vagy a kolerajárvány következményeit, az ispotály vagy a felekezeti iskolák építésének szükségleteit és a hagyomány rendelkezésekből következőket lehet levonni, mit tartottak támogatásra érdemesnek az egyes végrendelkezők. A magyar magánjog fejlődése szempontjából külön érdekes, hogy e végrendeletek tanúsítják a jobbágyok körében élő örökbefogadási szabályokat, valamint bizonyítható, hogy a 19. század első felében már létezett a házastársak közös végrendelkezési gyakorlata is.

A szerző igyekezett rávilágítani arra, hogy a jobbágyok végrendeletei nemcsak jogi, hanem társadalmi, gazdasági, néprajzi adatokat is nyújtanak az olvasók számára.